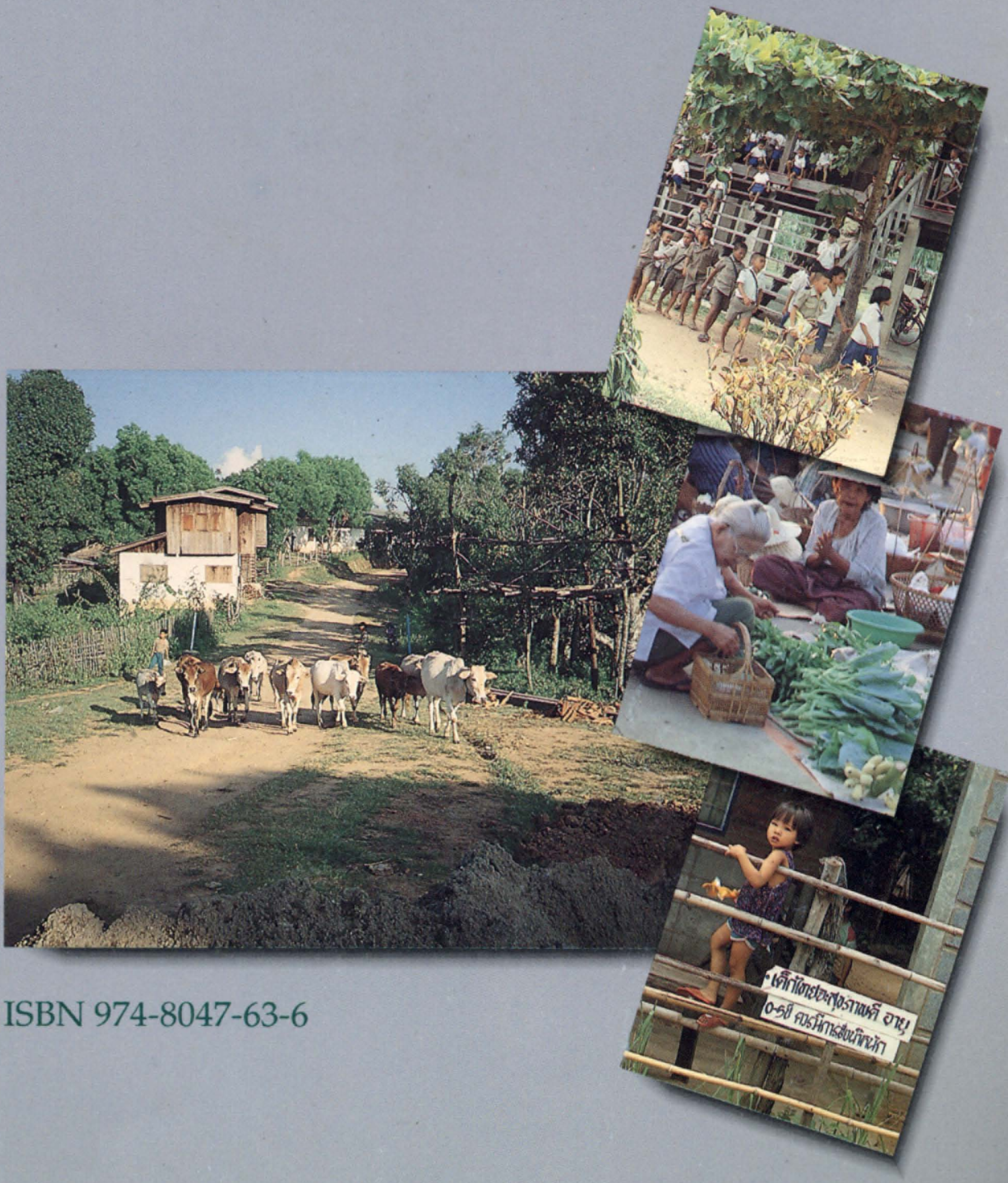
สถานภาพชนบทไทย
พ.ศ.2537



ISBN 974-8047-63-6

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สถานภาพชนบทไทย

พ.ศ.2537

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

คำนำ

การศึกษาสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงชนบทไทย ปี 2537 นี้ เป็นการวิเคราะห์สภาพชนบทต่อเนื่องจากรายงานการศึกษา “สถานภาพชนบทไทย พ.ศ. 2534” ซึ่งเคยจัดทำเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2534 ในครั้งนั้นผู้จัดทำได้นำเสนอการเปลี่ยนแปลงของชนบทไทย ในช่วงปี 2525-2534 การศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลหลักในการวิเคราะห์ชุดเดียวกันกับการศึกษาครั้งก่อนคือ ข้อมูล กชช.2ค. ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบในกระบวนการจัดเก็บ ส่วนสถาบันประมวลข้อมูลเพื่อการศึกษาและการพัฒนา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รับผิดชอบการประมวลผล

อย่างไรก็ดี คณะผู้ศึกษาได้นำข้อมูลอื่น ๆ มาร่วมวิเคราะห์ด้วย เช่น การศึกษาระดับรายได้ของกลุ่มเกษตรกรและแรงงานของกองวิเคราะห์และประมาณการเศรษฐกิจ สศช. และการศึกษาสถานการณ์ความยากจนของ อจ.ดร.เมธี ครองแก้ว ด้วยความมุ่งหวังให้ผลการศึกษามีความรอบด้านมากที่สุด ทั้งเป็นการยืนยันความถูกต้องของข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งให้ผลที่สอดคล้องกันด้วย

ผู้จัดทำรายงาน หวังเป็นอย่างยิ่งที่จะให้ผลการศึกษานี้เป็นประโยชน์และสามารถตอบคำถามในประเด็นผลการพัฒนาชนบทที่ผ่านมา และแนวทางที่ควรจะเป็นในอนาคต เพื่อเป็นส่วนประกอบในการวิเคราะห์และตัดสินใจสำหรับนักบริหารการพัฒนาชนบท ผู้ปฏิบัติงานพัฒนาชนบทในระดับพื้นที่ และประชาชนผู้สนใจปัญหาชนบทของชาติโดยทั่วไปได้ชัดเจนตามสมควร

กองประสานการพัฒนาชนบท
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ธันวาคม 2538

สารบัญ

		หน้า
คำนำ		
บทที่ 1	ภาพรวมชนบทไทย	1
บทที่ 2	สถานภาพชนบทภาคเหนือ	31
บทที่ 3	สถานภาพชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	47
บทที่ 4	สถานภาพชนบทภาคกลาง	59
บทที่ 5	สถานภาพชนบทภาคใต้	79
บทที่ 6	การจัดลำดับการพัฒนาของจังหวัด	91
บทที่ 7	ผลการศึกษาภาคสนาม ประเมินผลกระทบในระดับพื้นที่ชนบท (ปี 2535-2537)	151
ภาคผนวก		
ภาคผนวก ก.	แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยตัวชี้วัดระดับการพัฒนาทั้ง 37 ตัว และระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน ในช่วงปี 2535-2537 รวมทั้งประเทศ	199
ภาคผนวก ข.	เปรียบเทียบจำนวนหมู่บ้านตามระดับปัญหาและดัชนีการพัฒนาทั้ง 37 ตัว และระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน ในช่วงปี 2535-2537 (รวมทั้งประเทศ)	209
ภาคผนวก ค.	เกณฑ์การให้คะแนนข้อมูล กชช.2ค.ปี 2537	215

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1.1	งบประมาณ/โครงการของกระทรวงหลักตามกรอบแนวทางการพัฒนาจังหวัดประจำปี 2527-2534	3
ตารางที่ 1.2	งบประมาณ/โครงการของกระทรวงหลักตามกรอบแนวทางการพัฒนาจังหวัดประจำปี 2535-2538	6
ตารางที่ 1.3	งบประมาณจัดสรรตามโครงการพัฒนาตำบลปี 2535-2537 รายกิจกรรม	7
ตารางที่ 1.4	งบประมาณจัดสรรตามโครงการพัฒนาจังหวัดปี 2535-2537 รายกิจกรรม	8
ตารางที่ 1.5	งบประมาณจัดสรรและยอดยกมาของเงินกองทุนพัฒนาชนบท ปี 2535-2537	9
ตารางที่ 1.6	งบประมาณจัดสรรตามแผนงานกองทุนกระจายความเจริญฯ	10
ตารางที่ 1.7	แสดงจำนวนหมู่บ้านตามระดับการพัฒนาเปรียบเทียบ ปี 2535-2537	12
ตารางที่ 1.8	ค่าคะแนนเฉลี่ยดัชนีจัดระดับปัญหาของหมู่ บ้านในภาพรวม ปี 2535-2537	13
ตารางที่ 1.9	ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับการพัฒนาแยกรายภาค	14
ตารางที่ 1.10	จำนวนหมู่บ้านที่มีความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต	16
ตารางที่ 1.11	จำนวนหมู่บ้านที่มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น	18
ตารางที่ 1.12	รายได้เกษตรกรจำแนกรายภาค 2535-2537	20
ตารางที่ 1.13	รายได้แรงงานในกระบวนการผลิตและก่อสร้าง 2535/2537	21
ตารางที่ 1.14	ครัวเรือนไร้ที่ทำกินในชนบท ปี 2535-2537	23
ตารางที่ 1.15	ครัวเรือนที่ยังมีปัญหาเรื่องน้ำในปี 2537	24
ตารางที่ 2.1	เปรียบเทียบระดับการพัฒนาของหมู่บ้านภาคเหนือ ปี 2535-2537	34
ตารางที่ 2.2	แสดงคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มปัญหาในภาคเหนือปี 2535-2537	37

		หน้า
ตารางที่ 2.3	แสดงการพัฒนาสาขาย่อยที่ดีขึ้นแยกตามสาขาหลัก ภาคเหนือโดยใช้ผลต่างของค่าเฉลี่ยในช่วงปี 2535 และ 2537	38
ตารางที่ 2.4	แสดงสาขาการพัฒนาที่ดีขึ้น โดยการเพิ่มขึ้นของจำนวนหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของภาคเหนือ ในช่วงปี 2535 และ 2537	40
ตารางที่ 2.5	ดัชนีย่อยการพัฒนาที่ยังมีปัญหา กลุ่มผลผลิตรายได้และการมีงานทำภาคเหนือ โดยใช้ผลต่างของค่าเฉลี่ยในช่วงปี 2535 และ 2537	42
ตารางที่ 2.6	แสดงห้าอันดับการพัฒนาสาขาย่อยที่ยังมีปัญหา โดยการเพิ่มขึ้นของจำนวนหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่ำกว่าเกณฑ์ ภาคเหนือ ในช่วงปี 2535 และ 2537	44
ตารางที่ 3.1	เปรียบเทียบระดับการพัฒนาของหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปี 2535-2537	50
ตารางที่ 3.2	เปรียบเทียบดัชนีการพัฒนาแยกตามกลุ่มปัญหาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2535-2537	51
ตารางที่ 3.3	แสดงข้อมูลที่มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากปี 2535-2537	55-56
ตารางที่ 3.4	แสดงดัชนีการพัฒนาที่ลดลง ของภาคตะววันออกเฉียงเหนือ ปี 2535-2537	57
ตารางที่ 4.1	แสดงจำนวนหมู่บ้านยากจนล้าหลังภาคกลางปี 2535 และปี 2537	65
ตารางที่ 4.2	เปรียบเทียบระดับการพัฒนาของหมู่บ้านภาคกลาง ปี 2535 และปี 2537	66
ตารางที่ 4.3	แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยของระดับการพัฒนาหมู่บ้านภาคกลางปี 2535 และปี 2537 เทียบกับภาคอื่น ๆ	66

		หน้า
ตารางที่ 4.4	แสดงค่าเฉลี่ยของกลุ่มปัญหาแต่ละด้านในภาคกลาง ปี 2535 และ 2537	68
ตารางที่ 4.5	แสดงการเปรียบเทียบการพัฒนาที่ดีขึ้นอย่างเด่นชัดในแต่ละกลุ่มปัญหาในภาคกลางช่วงปี 2535 และ 2537	71-72
ตารางที่ 4.6	แสดงค่าดัชนีปัญหาที่สำคัญของภาคกลางในปี 2537	75-76
ตารางที่ 5.1	เปรียบเทียบจำนวนหมู่บ้านตามระดับปัญหาภาคใต้ ปี 2535-2537	81
ตารางที่ 5.2	เปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยดัชนีใน 5 กลุ่มปัญหาภาคใต้ปี 2535-2537	82-83
ตารางที่ 5.3	เปรียบเทียบดัชนีย่อยที่มีผลการพัฒนาดีขึ้น 10 อันดับแรกในภาคใต้ปี 2535-2537	85
ตารางที่ 5.4	เปรียบข้อมูลผลการพัฒนาที่ดีขึ้นในภาคใต้ปี 2535-2537	87
ตารางที่ 5.5	เปรียบเทียบดัชนีย่อยที่มีผลการพัฒนาลดลงในภาคใต้ ปี 2535-2537	88
ตารางที่ 6.1	แสดงร้อยละของหมู่บ้านที่การพัฒนาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยเปรียบเทียบกับหมู่บ้านทั้งหมดของจังหวัดปี 2537	101
ตารางที่ 6.2	สรุประดับการพัฒนาปี 2537 แยกรายภาค	102
ตารางที่ 6.3	การจัดลำดับการพัฒนาของจังหวัดทั่วประเทศปี 2537	112
ตารางที่ 6.4.1	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มสภาพพื้นฐาน ภาคเหนือ ปี 2537	116
ตารางที่ 6.4.2	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มผลผลิตฯ ภาคเหนือปี 2537	117
ตารางที่ 6.4.3	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มสาธารณสุขฯ ภาคเหนือ ปี 2537	118
ตารางที่ 6.4.4	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มแหล่งน้ำ ภาคเหนือปี 2537	119
ตารางที่ 6.4.5	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มความรู้ฯ ภาคเหนือปี 2537	120
ตารางที่ 6.4.6	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มทรัพยากรฯ ภาคเหนือปี 2537	121

		หน้า
ตารางที่ 6.5.1	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มสภาพพื้นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2537	122
ตารางที่ 6.5.2	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มผลผลิตฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2537	123
ตารางที่ 6.5.3	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มสาธารณสุขฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2537	124
ตารางที่ 6.5.4	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มแหล่งน้ำ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2537	125
ตารางที่ 6.5.5	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มความรู้ฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2537	126
ตารางที่ 6.5.6	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มทรัพยากรฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2537	127
ตารางที่ 6.6.1	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มสภาพพื้นฐาน ภาคกลางปี 2537	128
ตารางที่ 6.6.2	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มผลผลิตฯ ภาคกลางปี 2537	128
ตารางที่ 6.6.3	การจัดลำดับค่าเฉลี่ย กลุ่มสาธารณสุขฯ ภาคกลางปี 2537	129
ตารางที่ 6.6.4	การจัดลำดับค่าเฉลี่ย กลุ่มแหล่งน้ำ ภาคกลางปี 2537	129
ตารางที่ 6.6.5	การจัดลำดับค่าเฉลี่ย กลุ่มความรู้ฯ ภาคกลางปี 2537	130
ตารางที่ 6.6.6	การจัดลำดับค่าเฉลี่ย กลุ่มทรัพยากรฯ ภาคกลางปี 2537	130
ตารางที่ 6.7.1	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มสภาพพื้นฐานภาคตะวันออก ปี 2537	131
ตารางที่ 6.7.2	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มผลผลิตฯ ภาคตะวันออก ปี 2537	131
ตารางที่ 6.7.3	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มสาธารณสุขฯ ภาคตะวันออก ปี 2537	132
ตารางที่ 6.7.4	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มแหล่งน้ำ ภาคตะวันออก ปี 2537	132

		หน้า
ตารางที่ 6.7.5	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มความรู้ ฯ ภาคกลาง ปี 2537	133
ตารางที่ 6.7.6	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มทรัพยากรฯ ภาคกลาง ปี 2537	133
ตารางที่ 6.8.1	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มสภาพพื้นฐาน ภาคตะวันตก ปี 2537	134
ตารางที่ 6.8.2	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มผลผลิตฯ ภาคตะวันตก ปี 2537	134
ตารางที่ 6.8.3	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มสาธารณสุขฯ ภาคตะวันตก ปี 2537	135
ตารางที่ 6.8.4	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มแหล่งน้ำ ภาคตะวันตก ปี 2537	135
ตารางที่ 6.8.5	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มความรู้ ฯ ภาคตะวันตกปี 2537	136
ตารางที่ 6.8.6	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มทรัพยากรฯ ภาคตะวันตก ปี 2537	136
ตารางที่ 6.9.1	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มสภาพพื้นฐาน ภาคใต้ปี 2537	137
ตารางที่ 6.9.2	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มผลผลิตฯ ภาคใต้ปี 2537	138
ตารางที่ 6.9.3	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มสาธารณสุขฯ ภาคใต้ปี 2537	139
ตารางที่ 6.9.4	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มแหล่งน้ำ ภาคใต้ปี 2537	140
ตารางที่ 6.9.5	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มความรู้ฯ ภาคใต้ปี 2537	141
ตารางที่ 6.9.6	การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มทรัพยากร ภาคใต้ปี 2537	142
ตารางที่ 6.10	รายชื่อจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาดีที่สุดและล้าหลังที่สุดตามกลุ่มปัญหาภาคเหนือ	143

บทที่ 1

ภาพรวมชนบทไทย

บทที่ 1

ภาพรวมชนบทไทย

ความนำ

1. การศึกษาสถานภาพชนบทไทย เมื่อปี 2534 ได้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงสภาพของหมู่บ้านชนบท ช่วงปี 2525 ถึง 2534 นับเป็นเวลา 10 ปี ภายหลังการประกาศนโยบายการพัฒนาชนบทแนวใหม่ของรัฐบาล ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เมื่อปี 2525 ดังนั้น ผลการศึกษาจึงสะท้อนภาพลักษณ์ของชนบทไทยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ในขณะที่การศึกษาครั้งนี้ จะวิเคราะห์ข้อเท็จจริง และปัญหาในช่วงต้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2537) รวมทั้งเสนอแนวทางเบื้องต้นในการพัฒนาชนบทช่วงต่อไปในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8

ชนบทไทยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 และฉบับที่ 6

2. เพื่อให้ได้ภาพชนบทที่ต่อเนื่องกัน และทราบว่ารัฐบาลได้ดำเนินการพัฒนาชนบทไปอย่างไรบ้าง จึงขอสรุปสภาพชนบทไทยในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 5 และ 6 กล่าวคือ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 รัฐบาลได้ดำเนินการตามแผนพัฒนาพื้นที่ยากจนใน 38 จังหวัด 286 อำเภอ ตามแผนงานเฉพาะ 3 แผนงาน คือ แผนงาน กิจกรรมระดับหมู่บ้าน แผนงานบริการขั้นพื้นฐาน และแผนงานการผลิต เพื่อเสริมแผนงานปกติของกระทรวง ทบวง กรม และเร่งยกระดับคุณภาพชีวิตชาวชนบทในพื้นที่ดังกล่าวให้ทัดเทียมพื้นที่อื่น ๆ โดยเร็ว โดยใช้เงินงบประมาณไปทั้งสิ้น จำนวน 6,078 ล้านบาท แบ่งเป็นรายปี ดังนี้

ปี	2525	622	ล้านบาท
	2526	1,151	ล้านบาท
	2527	1,283	ล้านบาท
	2528	1,403	ล้านบาท
	2529	1,619	ล้านบาท

3. นอกเหนือจากแผนพัฒนาชนบทพื้นที่ยากจนแล้ว รัฐบาลยังได้กำหนดให้จังหวัดต่าง ๆ จัดทำแผนพัฒนาจังหวัดประจำปี เพื่อสะท้อนปัญหาและความต้องการของแต่ละจังหวัดตั้งแต่ ปี 2527 เป็นต้นมา และจัดแผนงานปกติของกระทรวงต่าง ๆ บรรจุในแผนจังหวัด โดยเริ่มแรก 4 กระทรวงหลัก ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ต่อมาเพิ่มกระทรวงหลักที่เกี่ยวข้องอีก 2 กระทรวง คือ กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงพาณิชย์ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ทั้งนี้รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้ 4 กระทรวงหลัก ช่วง 3 ปีหลังของแผนฯ 5 จำนวน 31,054 ล้านบาท และช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 จำนวน 101,010 ล้านบาท ให้แก่ 6 กระทรวงหลัก

ตารางที่ 1.1 : งบประมาณ/โครงการของกระทรวงหลักตามกรอบแนวทางการพัฒนาจังหวัดประจำปี 2527-2534

: ล้านบาท

ปี / แผน	จำนวนโครงการ	งบประมาณรัฐทรร	หมายเหตุ
แผนฯ 5		**31,054**	**4 กระทรวงหลัก**
2527	155	9,709	
2528	187	10,798	
2529	155	10,547	
แผนฯ 6		**101,010**	**6 กระทรวงหลัก**
2530	156	12,880	
2531	165	12,975	
2532	213	17,133	
2533	211	25,687	
2534	233	32,335	

4. แผนงานอีกประเภทหนึ่ง คือ แผนงานโครงการสร้างงานในชนบท ซึ่งใช้งบกลางในการดำเนินโครงการ โดยมีเป้าหมายในการสร้างงานและสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรท้องถิ่นคือ สภาตำบล ตลอดช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 และ 6 รัฐได้จัดสรรเงินงบประมาณ จำนวน 10,012 ล้านบาท และ 12,123 ล้านบาท ตามลำดับ

5. **ผลจากการพัฒนา**ที่ผ่านในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 และ ฉบับที่ 6 โดยใช้ข้อมูล กชช.2ค. ในการเปรียบเทียบ ตั้งแต่ปี 2527 ถึง 2533 ปรากฏว่า หมู่บ้านยากจนลดลงจาก 5,560 หมู่บ้าน ในปี 2527 เหลือเพียง 180 หมู่บ้าน ในปี 2533 (ทั้งนี้ใช้เกณฑ์ปี 2527 ในการชี้วัด) ซึ่งมีอัตราการลดลงถึงกว่า 20 เท่า ทั้งนี้กลุ่มปัญหาด้านความรู้ และการศึกษาของประชาชนเป็นกลุ่มที่ได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นมากที่สุด กล่าวคือ ในปี 2527 มีหมู่บ้านที่ประชาชนมีการศึกษาสูงกว่า ป.6 ต่ำกว่าเกณฑ์มีจำนวนถึง 30,361 หมู่บ้าน ลดลงเหลือ 353 หมู่บ้าน ในปี 2533

6. กลุ่มโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ถนน ไฟฟ้า การถือครองที่ดิน การอพยพหางานทำ ตัวชี้วัดเหล่านี้มีการพัฒนาดีขึ้นเป็นอันดับสอง สาเหตุเนื่องจากการกระจายการมีไฟฟ้าไปสู่ชนบทค่อนข้างมาก ในปี 2527 มีหมู่บ้านไม่มีไฟฟ้าใช้จำนวน 22,000 หมู่บ้าน เปรียบเทียบกับ 2,815 หมู่บ้าน ในปี 2533 ซึ่งเพิ่มขึ้นมากกว่า 7 เท่าตัว

7. กลุ่มสาธารณสุขและอนามัย ครองอับดับสาม โดยมีดัชนีชี้วัดสุขลักษณะในบ้าน ซึ่งเกี่ยวกับการใช้ส้วมที่ถูกสุขลักษณะมากขึ้น การได้รับบริการรักษาพยาบาลของชาวบ้านดีขึ้น กล่าวคือ ในปี 2527 ชาวบ้านไม่ได้รับความสะดวกในการรักษาพยาบาลถึง 28,339 หมู่บ้าน ลดเหลือเพียง 6,214 หมู่บ้าน ในปี 2533 และมีหมู่บ้านถึงร้อยละ 92 ที่มีสถานีอนามัย หรือโรงพยาบาลที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงในการรับการรักษาเวลาเจ็บป่วย

8. สำหรับกลุ่มการผลิต รายได้ และการมีงานทำ ซึ่งแสดงถึงสถานะทางเศรษฐกิจและแหล่งที่มาของรายได้ชาวชนบท ผลการพัฒนาได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยน

แปลงไม่มากนัก เช่นเดียวกับปัญหาด้านแหล่งน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพของชาวชนบททั้งในด้านอุปโภค บริโภค และการทำการเกษตรก็มีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ทั้งที่ในข้อเท็จจริงแล้วได้มีความพยายามในการดำเนินโครงการแหล่งน้ำ เป็นจำนวนมากโดยภาครัฐและเอกชน

9. อย่างไรก็ดี ในด้านคุณภาพชีวิต และสภาพความเป็นอยู่ของชาวชนบทในภาพรวมมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ทั้งในด้านอาหารและโภชนาการ อัตราเด็กขาดสารอาหารรุนแรงลดลง การบริการพื้นฐานทางสังคมกระจายไปในพื้นที่ชนบทมากขึ้น ทั้งปริมาณและคุณภาพที่ดีขึ้น ประชาชนมีบ้านเรือนที่มีสภาพคงทนสะอาด ถูกสุขลักษณะขึ้น การวางแผนครอบครัวมีอัตราเพิ่มสูงขึ้นมาก รวมทั้งอัตราการคุมกำเนิดที่เพิ่มขึ้นด้วย

10. ดังนั้นในภาพรวมแล้ว สภาพชนบทไทยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 และ ฉบับที่ 6 (ซึ่งมีรายละเอียดใน "รายงานสถานภาพชนบทไทย ปี 2534") นั้นได้แสดงให้เห็นว่ามีด้านที่ดีขึ้นหลายด้าน ในขณะเดียวกันปัญหาที่ยังจะต้องดำเนินการต่อไปในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่7 ก็มีมากเช่นกัน คือ ด้านถนนหนทางที่ชำรุด ผลผลิตการเกษตรตกต่ำ ซึ่งเป็นผลจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร และปัญหาครัวเรือนไร้ที่ทำกิน ซึ่งรัฐต้องดูแลในช่วงแผนฯ พัฒนา ฉบับที่ 7 ต่อไป

ชนบทไทยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7

11. ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 รัฐบาลได้กำหนดขอบเขตความรับผิดชอบงานพัฒนาชนบท ภายใต้คณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ ซึ่งปรับเปลี่ยนชื่อเป็นคณะกรรมการพัฒนาชนบทและกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค (กชช.ภ.) โดยมีภารกิจเพิ่มเติมขึ้น จากการกำกับดูแล แผนงานโครงการพัฒนาของกระทรวงหลักภายใต้งบปกติ และโครงสร้างงานในชนบท (ซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็นโครงการพัฒนาตำบลเมื่อปี

2535) คือ แผนงานโครงการพัฒนาจังหวัด โดยใช้งบสนับสนุนส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น แผนงานกองทุนพัฒนาชนบท และแผนเร่งรัดการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค

12. สำหรับแผนงานโครงการพัฒนาชนบทของกระทรวงหลักเป็นแผนงานต่อเนื่องมาจากปี 2527 โดยมีงบประมาณจัดสรรในช่วงต้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ตั้งแต่ปี 2535-2538 รวม 243,713.7 ล้านบาท โดยแยกเป็นรายปี ดังนี้

ตารางที่ 1.2 งบประมาณ/โครงการของกระทรวงหลักตามกรอบแนวทางการพัฒนาจังหวัดประจำปี 2535-2538

: ล้านบาท

ปี / แผน	จำนวนโครงการ	งบประมาณจัดสรร	หมายเหตุ
แผนฯ 7			6 กระทรวงหลัก
2535	265	36,296	
2536	265	52,128	
2537	280	68,039	
2538	280	87,278	

13. แผนงานโครงการพัฒนาตำบล (คพต.) หรือโครงการสร้างงานในชนบทเดิม ในปี 2535-2537 รัฐบาลอนุมัติยอดเงินงบกลางปีละ 2,000 ล้านบาท โดยเน้นความสำคัญของโครงการด้านน้ำกินน้ำใช้ การพัฒนาด้านอาชีพ น้ำเพื่อการเกษตร และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในช่วงที่ผ่านมามีงบประมาณจัดสรรตามโครงการพัฒนาตำบล ทั้งสิ้น 5,636.9 ล้านบาท จำนวน 25,461 โครงการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1.3 งบประมาณจัดสรรตามโครงการพัฒนาตำบลปี 2535-2537

รายกิจกรรม

: ล้านบาท

ประเภทโครงการ	2535	2536	2537	รวม 3 ปี
1. น้ำกินน้ำใช้				
จำนวนโครงการ	1,861	2,205	2,224	6,290
งบประมาณ	339.1	513	475.8	1,327.9
2. น้ำเพื่อการเกษตร				
จำนวนโครงการ	-	3,434	4,158	7,592
งบประมาณ	-	760	1,020.7	1,780.7
3. พัฒนาอาชีพ				
จำนวนโครงการ	308	225	313	846
งบประมาณ	63.9	49.4	67.7	181
4. สิ่งสาธารณประโยชน์				
จำนวนโครงการ	6,732	2,558	1,443	10,733
งบประมาณ	1,423.4	577.6	346.3	2,347.3

14. แผนงานที่เพิ่มเติมขึ้นในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 เพื่อสนองนโยบายกระจายอำนาจของรัฐบาล คือ โครงการพัฒนาจังหวัด (คพจ.) โดยให้จังหวัดมีบทบาทในการริเริ่มและเสนอโครงการที่สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล ได้แก่ การจัดหาน้ำกินน้ำใช้ การพัฒนาอาชีพและรายได้ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รวมทั้งโครงการที่เป็นความต้องการของจังหวัดเอง หรือสนับสนุนแผนลงทุนจังหวัด อย่างไรก็ดีโครงการพัฒนาจังหวัดจะยุติโครงการลงในปี 2538 และจะไม่มีการดำเนินการอีกในปี 2539 ทั้งนี้จะนำเงินงบกลางส่วนนี้ไปใช้ในการกระจายอำนาจการบริหารสู่องค์การบริหารส่วนตำบล และสภาตำบล ต่อไป ในช่วง 3 ปี ตั้งแต่ 2535-2537 รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 1.4 : งบประมาณจัดสรรตามโครงการพัฒนาจังหวัด ปี 2535-2537 รายกิจกรรม

: ล้านบาท

ประเภทโครงการ	2535	2536	2537	รวม 3 ปี
1. น้ำกินน้ำใช้				
จำนวนโครงการ	4,876	5,657	4,418	14,951
งบประมาณ	3,726	3,683	2,038	9,447
2. พัฒนาอาชีพ				
จำนวนโครงการ	2,480	2,406	2,061	6,947
งบประมาณ	960	1,056	621	2,637
3. อนุรักษ์ฯ				
จำนวนโครงการ	1,366	1,290	1,044	3,700
งบประมาณ	1,252	1,193	724	3,169
4. ประเภทอื่น ๆ				
จำนวนโครงการ	-	-	869	869
งบประมาณ	-	-	689	689

15. อีกแผนงานหนึ่งที่สนับสนุนการพัฒนาชนบท คือ กองทุนพัฒนาชนบท ซึ่งเป็นแหล่งเงินทุนของรัฐที่ให้สินเชื่อเพื่อการพัฒนาในลักษณะเงินยืมสมทบจัดตั้งขึ้นตั้งแต่ ปี 2527 แต่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ กชช.ภ. ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 โดยได้รับงบประมาณรายจ่ายประจำปี ปีละ 30 ล้านบาทตลอดมา ปัจจุบันเงินทุนหมุนเวียนมีรวม 317 ล้านบาท (23 พฤษภาคม 2538) ขณะนี้กองทุนพัฒนาชนบทได้โอนไปสังกัด ธนาคารออมสินเพื่อสะดวกในการให้ความช่วยเหลือชาวชนบทมากขึ้นโดนผ่านสาขาของธนาคารออมสินทั่วประเทศ งบประมาณที่จัดสรรและยอดเงินคงเหลือ มีดังนี้

ตารางที่ 1.5 : งประมาณจัดสรรและยอดยกมาของเงินกองทุนพัฒนาชนบท 2535-2537

: ล้านบาท

ที่มาของงบประมาณ	2535	2536	2537
1. ยอดคงเหลือยกมา	214.0	264	258
2. เงินจัดสรรประจำปี	30	30	30
รวม	**244**	**294**	**288**

16. สำหรับแผนงานสุดท้าย คือ แผนเร่งรัดการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค ซึ่งได้กำหนดมาตรการหลายประการ ได้แก่ การให้สิทธิประโยชน์สูงสุดในการส่งเสริมการลงทุนแก่พื้นที่เขต 3 การกระจายเงินทุนดอกเบี้ยต่ำออกสู่ภูมิภาคและชนบท มาตรการระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์ มาตรการเข้าร่วมทุนกับภาคเอกชน มาตรการเสริมด้านโครงสร้างพื้นฐาน การจัดทำแผนลงทุนจังหวัด โดยรัฐบาลได้จัดตั้งกองทุนกระจายการผลิต และการสร้างงานไปสู่ภูมิภาค โดยจัดสรรงบประมาณให้ตั้งแต่ปี 2536 จำนวน 700 ล้านบาท ปี 2537 จำนวน 800 ล้านบาท ดังนี้

ตารางที่ 1.6 : งบประมาณจัดสรรตามแผนงานกองทุนกระจายความเจริญฯ

กิจกรรม	2536	2537	รวม 2 ปี
1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน	455	640	1,095
2. จัดตั้งกองทุนร่วมทุน	70	80	150
3. จัดทำแผนลงทุนจังหวัด	154	48	202
4. การประชาสัมพันธ์	14	8	22
5. การอำนวยการและบริหาร	7	16	23
6. การวิเคราะห์โครงการและการการติดตามประเมินผล	-	8	8
รวม	700	800	1,500

ชนบทไทยช่วงแผนฯ 7 ดีขึ้น/เลวลง

17. ผลการพัฒนาชนบทโดยแผนงานภายใต้ กชช.ภ. ตั้งแต่ปี 2535-2537 คณะผู้ศึกษาได้วิเคราะห์สถานภาพ และระดับรายได้ของชาวชนบท ซึ่งใช้ข้อมูลอ้างอิงหลักจากข้อมูล กชช.2ค. ปี 2535 และ 2537 รวมทั้งการศึกษาระดับรายได้ของกลุ่มเกษตรกรและแรงงาน โดย สศช. ตลอดจนผลการศึกษาสถานการณ์ความยากจนของ อจ.ดร.เมธี ครองแก้ว ชี้ให้เห็นชัดเจนว่า ชนบทไทยมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในหลาย ๆ ประเด็น แต่ก็ยังมีปัญหาที่ต้องแก้ไขอีกหลาย ๆ ประการเช่นกัน

18. การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น อันดับแรกคือ จำนวนหมู่บ้านยากจนขาดแคลนลดลงจาก 26,807 หมู่บ้าน ในปี 2535 เหลือเพียง 14,200 หมู่บ้าน ในปี 2537 ในขณะที่หมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาอยู่ในเกณฑ์ดีสามารถช่วยเหลือตัวเองได้เพิ่มขึ้นมากจาก 4,944 หมู่บ้าน เป็น 13,921 หมู่บ้าน ทั้งนี้ภาคกลางมีอัตราการพัฒนาหมู่บ้านดีที่สุด กล่าวคือ มีสัดส่วนหมู่บ้านยากจนเหลือน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 12.5 ของหมู่บ้านในภาค ในขณะที่ภาคเหนือเป็นภาคที่มีหมู่บ้านยากจนมากที่สุด คือ ร้อยละ 37.1 ของหมู่บ้านในภาค อย่างไรก็ดี อาจเกิดความสับสนขึ้นได้ว่าหมู่บ้านยากจนปี 2537 ลดลงจากปี 2535 ก็จริง แต่ทำไมเพิ่มมากกว่าปี 2533 ตามการวิเคราะห์ในข้อ 5 เป็นจำนวนมาก ตัวเลขนี้สามารถอธิบายเชิงวิชาการได้กล่าวคือ ข้อมูล กชช.2ค. ได้มีการปรับเกณฑ์การชี้วัดให้สูงขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อพบว่า การพัฒนาแต่ละเรื่องอยู่ในระดับน่าพอใจแล้ว เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบทให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นคำว่าหมู่บ้านยากจนในปี 2533 และ ปี 2537 จึงมีมาตรฐานที่ต่างกันมาก นำมาใช้เปรียบเทียบเชิงคุณภาพและปริมาณไม่ได้ แต่สำหรับปี 2535 สามารถเปรียบเทียบกับปี 2537 ได้อย่างสมบูรณ์เนื่องจากยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงเกณฑ์การชี้วัดแต่อย่างใด

ตารางที่ 1.7 : แสดงจำนวนหมู่บ้านตามระดับการพัฒนาเปรียบเทียบปี 2535/2537

ระดับการพัฒนา	ปี 2535		ปี 2537	
	จำนวนหมู่บ้าน	%	จำนวนหมู่บ้าน	%
ต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย (ยากจน)	26,801	44.9	14,200	23.6
ระดับเกณฑ์เฉลี่ย (ปานกลาง)	27,895	46.8	32,012	53.2
สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย (ก้าวหน้า)	4,944	8.3	13,921	23.2
รวม	**59,640**	**100**	**60,133**	**100**

ที่มา : ข้อมูล กชช.2ค.

19. การวัดระดับการพัฒนาหมู่บ้านอีกวิธีหนึ่งที่ให้ผลที่สอดคล้องกันคือการวัดด้วยค่าคะแนนเฉลี่ย ซึ่งมีวิธีการคำนวณง่าย ๆ ด้วยการนำผลรวมจำนวนหมู่บ้านในแต่ละระดับการพัฒนามาหาค่าเฉลี่ยด้วย จำนวนหมู่บ้านทั้งประเทศในปีนั้น ๆ ปรากฏว่าในปี 2535 ค่าเฉลี่ยระดับการพัฒนาเท่ากับ 1.63 ในขณะที่ ปี 2537 เท่ากับ 2.00 ในทำนองเดียวกัน ค่าคะแนนเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มปัญหาปรากฏว่าดีขึ้นทุกกลุ่มปัญหาเช่นเดียวกัน กล่าวคือ กลุ่มโครงสร้างพื้นฐาน ปี 2535 มีค่าคะแนนเฉลี่ย 2.32 ปี 2537 เท่ากับ 2.35 กลุ่มผลผลิตรายได้และการมีงานทำปี 2535 มีค่าคะแนนเฉลี่ย

2.13 ปี 2537 มีค่าเท่ากับ 2.16 กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย ปี 2535 มีค่าคะแนนเฉลี่ย 2.06 ในปี 2537 มีค่าเท่ากับ 2.29 กลุ่มแหล่งน้ำปี 2535 มีค่าคะแนนเฉลี่ย 2.10 ปี 2537 มีค่าเท่ากับ 2.34 กลุ่มความรู้ การศึกษา และวัฒนธรรม ปี 2535 มีค่าคะแนนเฉลี่ย 2.01 ปี 2537 มีค่าเท่ากับ 2.22 และกลุ่มสุดท้ายก็มีค่าคะแนนเฉลี่ยดีขึ้นเช่นกัน คือ กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีค่าคะแนนเฉลี่ยปี 2535 เท่ากับ 2.04 ในขณะที่ปี 2537 ดีขึ้นเล็กน้อยเท่ากับ 2.05 ดังนั้นการพัฒนาด้านแหล่งน้ำ สาธารณสุข และการศึกษา เป็นกลุ่มที่มีการพัฒนาดีขึ้นสูงกว่า กลุ่มอื่น ๆ

ตารางที่ 1.8 : ค่าคะแนนเฉลี่ยดัชนีจัดระดับปัญหาของหมู่บ้านในภาพรวมปี 2535-2537

หมวดปัญหา	2535	2537	ผลต่าง
1. โครงสร้างพื้นฐาน	2.32	2.35	0.03
2. ผลผลิต รายได้ และการมีงานทำ	2.13	2.16	0.03
3. สาธารณสุขและการอนามัย	2.06	2.29	0.23
4. แหล่งน้ำ	2.10	2.34	0.24
5. ความรู้ การศึกษา และวัฒนธรรม	2.01	2.22	0.21
6. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	2.04	2.05	0.01
ค่าเฉลี่ยระดับการพัฒนาหมู่บ้าน	**1.63**	**2.00**	**0.37**

ที่มา : คำนวณจาก กชช.2ค.

20. หากวิเคราะห์เป็นรายภาค พบว่า ผลจากนโยบายการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค และโครงการพัฒนาชนบทต่าง ๆ ทำให้สถานภาพชนบทในภาคต่าง ๆ ดีขึ้นในอัตราใกล้เคียงกัน โดยภาคใต้มีความแตกต่างสูงขึ้นกว่าปี 2535 มากที่สุด รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ตามลำดับ อย่างไร

ก็ดี ภาคกลางยังเป็นภาคที่ครองอับดับหนึ่งของความเจริญด้านต่าง ๆ เนื่องจากมีค่าคะแนนเฉลี่ยระดับการพัฒนาปี 2537 สูงที่สุดกว่าทุกภาค คือ 2.23

ตารางที่ 1.9 : ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับการพัฒนาแยกรายภาค

ภาค	2535	2537	ผลต่าง
ใต้	1.59	2.00	0.41
กลาง	1.86	2.23	0.37
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1.61	1.97	0.36
เหนือ	1.47	1.79	0.32

ที่มา : คำนวณจาก กชช.2ค.

21. **ความเป็นอยู่ของชาวชนบทสะดวกสบายมากขึ้น** โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านโครงสร้างพื้นฐาน ไฟฟ้า ถนน น้ำ กล่าวคือ

การมีไฟฟ้า ใช้ของหมู่บ้านอยู่ในเกณฑ์สูง จำนวนหมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้เพิ่มขึ้นจาก 57,471 หมู่บ้านในปี 2535 เป็น 57,902 หมู่บ้าน ในปี 2537 คิดเป็นร้อยละ 96.3 ของหมู่บ้านชนบท ทั้งนี้มีครัวเรือนใช้ไฟฟ้าในปี 2537 สูงขึ้น 6.2 ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ 90 ของครัวเรือนชนบททั่วประเทศ โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีครัวเรือนใช้ไฟฟ้าสูงสุดคือ ร้อยละ 93.4 รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้น้อยที่สุดคือ ร้อยละ 82.3 ของครัวเรือนในภาค

การคมนาคม การลงทุนของรัฐด้านการคมนาคมสำหรับคนชนบททำให้ปัญหาลดลงชัดเจนทุกภาค มีการปรับปรุงถนนจากลูกรัง เป็นลาดยาง และคอนกรีต

มากขึ้น ดังนั้นจำนวนหมู่บ้านที่ไม่ได้รับความสะดวกในการคมนาคม ไม่ว่าจะมีถนนตลอดเส้นทางจากหมู่บ้านไปถึงอำเภอ หรือต้องอาศัยเรือหรือรถไฟด้วยนั้น ปรากฏว่าลดลงจาก 5,190 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 8.8 ของจำนวนหมู่บ้านในปี 2535 เป็น 4,150 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 7.0 ของหมู่บ้านในปี 2537 และหมู่บ้านที่มีความสะดวกสบายมาก หรือค่อนข้างสะดวกสบายไม่เสียเวลากับการเดินทางมากนัก เนื่องจากมีพาหนะของตนเอง หรือมีพาหนะรับจ้างวิ่งตลอดเส้นทางทุกฤดูกาลสม่ำเสมอเพิ่มขึ้นจาก 53,838 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 91.2 ของหมู่บ้าน ในปี 2535 เป็น 55,456 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 93 ของหมู่บ้านในปี 2537

น้ำสะอาด เป็นนโยบายสำคัญของหลายรัฐบาลในช่วงหลายปีที่ผ่านมาที่ได้ทุ่มเทงบประมาณในการจัดหาน้ำสะอาดไว้ดื่มมีสูงมาก ทั้งในเรื่องระบบประปาหมู่บ้านและภาชนะรองน้ำฝนทำให้ทุกภาคมีหมู่บ้านที่มีน้ำสะอาดดื่มเพียงพอตลอดปีสูงเพิ่มขึ้น จาก 31,065 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 52 ของหมู่บ้านในปี 2535 เป็น 43,144 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 71 ของหมู่บ้านในปี 2537 ทั้งนี้ในภาคกลางดีที่สุดมีถึงร้อยละ 85 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 71 ภาคเหนือร้อยละ 60 และภาคใต้ต่ำที่สุดมีเพียงร้อยละ 40 ของหมู่บ้านปี 2537 และในปี 2537 มีครัวเรือนที่มีน้ำสะอาดดื่มเพียงพอตลอดปีถึง 5.5 ล้านครัวเรือน หรือประมาณร้อยละ 76 ของครัวเรือนทั่วประเทศ

น้ำใช้ จำนวนหมู่บ้านที่มีน้ำใช้ตลอดปีเพิ่มขึ้นจาก 41,562 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 70 ในปี 2535 เป็น 48,743 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 81 ของหมู่บ้านในปี 2537 ทั้งนี้ มีครัวเรือนที่มีน้ำใช้เพียงพอตลอดปีในปี 2537 จำนวน 6.2 ล้านครัวเรือน หรือประมาณ 85.5 ของครัวเรือนทั่วประเทศ โดยในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือสูงที่สุด รองลงมาคือภาคเหนือ และภาคใต้

ตารางที่ 1.10 : จำนวนหมู่บ้านที่มีความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต

ตัวชี้วัด	ปี 2535		ปี2537	
	จำนวนหมู่บ้าน	%	จำนวนหมู่บ้าน	%
การมีไฟฟ้าใช้	57,471	96.3	57,902	96.3
มีน้ำสะอาดดื่มตลอดปี	31,065	52	43,144	71
มีน้ำใช้ตลอดปี	41,562	70	48,743	81
การคมนาคมสะดวกขึ้น	53,838	91.2	55,456	93

ที่มา : ข้อมูล กชช.2ค.

22. **<u>คุณภาพชีวิตดีขึ้นมาก</u>** ทั้งเรื่องสาธารณสุขและการศึกษา ซึ่งข้อเท็จจริงจากข้อมูลและการสำรวจในภาคสนามชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ระดับการบริการ การดูแลรักษา และป้องกันในเรื่องสาธารณสุขได้ผลน่าพอใจ ในขณะที่โครงการการศึกษานอกโรงเรียนและโครงการขยายโอกาสการศึกษา ช่วยให้ประชาชนและเด็กในหมู่บ้านได้มีโอกาสศึกษาต่อเนื่อง และลดปัญหาการขายแรงงานเมื่ออายุยังน้อยได้อย่างได้ผลกล่าวคือ

การบริการด้านสาธารณสุขในหมู่บ้าน สถานการณ์การบริการสาธารณสุขดีขึ้นมาก จากแผนเร่งรัดการมีสุขภาพอนามัยดีถ้วนหน้าของกระทรวงสาธารณสุข โดยการมีศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน มีอาสาสมัครสาธารณสุข มีการให้บริการขั้นต้นของสาธารณสุข ซึ่งหมู่บ้านที่มีบริการเหล่านี้ได้เพิ่มขึ้นในอัตราสูง คือ จาก 19,481 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 35.73 ของหมู่บ้าน ในปี 2535 เพิ่มเป็น 34,134 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 59.32 ของหมู่บ้านในปี 2537 จากการสำรวจภาคสนามพบว่า หมู่บ้าน

ที่อยู่ใกล้ตัวเมือง มักไม่มีศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน เนื่องจากชาวบ้านอาศัยบริการจากร้านขายยาในเมือง ซึ่งมีเภสัชกรควบคุมมากกว่า และหากมีการเจ็บป่วยก็จะไปหาหมอตามโรงพยาบาล หรือคลีนิก ซึ่งอยู่ใกล้เคียงแสดงให้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจในเรื่องการรักษาพยาบาลของประชาชนดีขึ้นเป็นลำดับ

สุขภาพอนามัย ดีขึ้น อัตราการตายด้วยโรคสำคัญในเด็ก และผู้ใหญ่ลดลง เช่น โปลิโอ บาดทะยัก คอตีบ ปอดบวม อุจจาระร่วง วัณโรค พิษสุนัขบ้า เหลือหมู่บ้านที่ยังมีปัญหาอีกเพียงร้อยละ 2 คือ 1,187 หมู่บ้าน ทั้งนี้จำนวนเด็กได้รับวัคซีนครบมีถึงร้อยละ 98.8 ในปี 2537 สูงกว่า เมื่อเทียบกับปี 2535 ซึ่งมีร้อยละ 97.7 นอกจากนี้ เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักเกิน 3,000 กรัม ในปี 2535 มีอยู่ร้อยละ 81.7 ในปี 2537 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 85.3 และมีสัดส่วนไล่เลี่ยกันในทุกภาค ยกเว้นภาคเหนือยังเป็นภาคที่มีสัดส่วนเด็กแรกเกิดน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มากกว่าภาคอื่น ๆ

อัตราการเรียนต่อ ของประชาชนชนบทสูงขึ้นมาก ในภาพรวมทั่วประเทศเพิ่มจากร้อยละ 56 ในปี 2535 เป็นร้อยละ 72 ในปี 2537 ในขณะที่เด็กวัยประถมได้เข้าเรียนภาคบังคับถึงร้อยละ 97.7 ในปี 2537 ซึ่งเท่า ๆ กันกับปี 2535 อย่างไรก็ดีจากการศึกษาภาคสนาม พบว่า ทุกภาคเพิ่มขึ้นใกล้เคียงกัน และเด็กที่ไม่ได้เรียนต่อเนื่องจากครอบครัวยากจน หรือโรงเรียนอยู่ห่างไกลก็จะหันมาสู่โครงการการศึกษานอกโรงเรียน บวชเรียน และบางส่วนออกมาหางานทำ

แหล่งความรู้ในเรื่องข้อมูลข่าวสาร ของหมู่บ้านได้แก่ ห้องสมุด ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หอกระจายข่าวมีเพิ่มขึ้นกว่าปี 2535 มาก กล่าวคือ ในปี 2537 หมู่บ้านที่มีสถานบริการอย่างใดอย่างหนึ่งเหล่านี้มีเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 81 ของหมู่บ้านทั้งหมดในขณะที่ปี 2535 มีเพียงร้อยละ 70 ของหมู่บ้านเท่านั้น ทั้งนี้ในปี 2537 จำนวนที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านมีร้อยละ 54 ของหมู่บ้านทั้งหมด ในขณะที่มีหอกระจายข่าว

ร้อยละ 65 ของหมู่บ้าน สำหรับจำนวนโทรทัศน์ซึ่งเป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนอย่างกว้างขวางมาก ปรากฏว่า มีเฉลี่ยหมู่บ้านละ 80 เครื่อง โดยภาคเหนือมีมากที่สุดคือ เฉลี่ย 96 เครื่องต่อหมู่บ้าน ภาคกลาง 93 เครื่องต่อหมู่บ้าน ภาคใต้ 88 เครื่องต่อหมู่บ้าน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือน้อยที่สุดเฉลี่ย 65 เครื่องต่อหมู่บ้าน

ตารางที่ 1.11 : จำนวนหมู่บ้านที่มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น

ตัวชี้วัด	ปี 2535		ปี 2537	
	จำนวนหมู่บ้าน	%	จำนวนหมู่บ้าน	%
มีบริการด้านสาธารณสุขครบถ้วน	19,481	35.7	34,134	59.3
มีเด็กได้รับวัคซีนครบ	58,268	97.7	59,411	98.8
คนในหมู่บ้านมีการศึกษาดีขึ้น (ระดับการศึกษาสูงขึ้น)	36,141	60.6	38,734	64.6
มีสถานที่เผยแพร่ความรู้	42,640	71.5	48,672	81

23. **อาชีพและรายได้ก็ดีขึ้น** โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในหมู่บ้านที่ประกอบอาชีพหลายอย่าง และถึงแม้จะมีอาชีพรับจ้างอย่างเดียวก็มีรายได้ค่อนข้างสูง เนื่องจากอัตราค่าจ้างสูงขึ้นทุกภาค อาชีพเกษตรกรรมลดความสำคัญลงทุกภาคเนื่องจากปัญหาด้านน้ำเกษตรไม่เพียงพอ ราคาผลผลิตไม่แน่นอน และต้นทุนการผลิตสูงขึ้นไม่ว่า จะเป็นค่าปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืชและค่าจ้างแรงงาน หมู่บ้านที่อยู่ใกล้ตัวเมืองมักมี

ทางเลือกการประกอบอาชีพมากกว่า จึงมักทำการเกษตรเพียงเพื่อบริโภคในครัวเรือน และหารายได้หลักจากอาชีพรับจ้าง และค้าขาย เสียเป็นส่วนใหญ่

อัตราค่าจ้าง ในหมู่บ้านทุกภาคสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยโดยส่วนใหญ่ และมีแนวโน้มดีขึ้น คือ เพิ่มจาก 52,355 หมู่บ้านหรือร้อยละ 89 ของหมู่บ้านปี 2535 เป็น 56,706 หมู่บ้านหรือร้อยละ 97 ของหมู่บ้านปี 2537 ทั้งนี้ทุกภาคมีอัตราการเติบโตของค่าจ้างสูงเท่า ๆ กัน โดยภาคกลางดีที่สุด รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้และภาคเหนือ ยังเหลือหมู่บ้านที่มีอัตราค่าจ้างต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยในปี 2537 อยู่ร้อยละ 2.8 คือ ประมาณ 349 หมู่บ้าน อัตราค่าจ้างที่เพิ่มขึ้นนี้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากปี 2535 ประมาณร้อยละ 30 ในทุกภาค

รายได้เกษตรกรเพิ่มขึ้น เกือบทุกภูมิภาคในชนบท เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ยกเว้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้เป็นผลจากราคาสินค้าเกษตรหลัก ได้แก่ ข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง และข้าวโพดมีราคาสูงขึ้น โดยในภาพรวมทั้งประเทศรายได้เกษตรกรเฉลี่ยเพิ่มจาก 3,965 บาทต่อคนต่อเดือนในปี 2535 เพิ่มเป็น 4,532 บาท ต่อคนต่อเดือนในปี 2537 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 14.3 ในขณะที่ภาคใต้ เพิ่มสูงที่สุดคือ ร้อยละ 25.5 รองลงมาคือภาคกลาง (ยกเว้นกรุงเทพ และปริมณฑล) ร้อยละ 15.4 ภาคเหนือร้อยละ 8.7 ในขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ประสบภาวะความแห้งแล้งการขาดแคลนน้ำชลประทานในปี 2536 ทำให้ผลผลิตต่ำลง และรายได้ลดลงถึงร้อยละ 7.9

ตารางที่ 1.12 : รายได้เกษตรกรจำแนกรายภาค 2535-2537

ครัวเรือน	รายได้เฉลี่ย (บาท/เดือน)		อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)
	2535	2537	2537/2535
ทั้งประเทศ	3,965	4,532	14.3
ภาคกลาง (ยกเว้น กรุงเทพมหานคร & ปริมณฑล)	5,915	6,825	15.4
ภาคเหนือ	3,650	3,967	8.7
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	3,269	3,010	- 7.9
ภาคใต้	4,677	5,869	25.5

ที่มา : กองวิเคราะห์และประมาณการเศรษฐกิจ สศช.

รายได้แรงงานในชนบทเพิ่มสูงมาก ในปี 2537 รายได้แรงงานชนบทเพิ่มในอัตราที่สูงกว่าแรงงานที่อยู่ในเขตเมืองและเทศบาล ซึ่งอาจจะสะท้อนถึงการกระจายโรงงานไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น ประกอบกับการขาดแคลนแรงงานในท้องถิ่นเริ่มมีมากขึ้น ดังจะเห็นได้ว่ารายได้เฉลี่ยของครัวเรือนแรงงานรับจ้างเพิ่มขึ้น ร้อยละ 6.8 ในปี 2535/2533 ในขณะที่ปี 2537/2535 เพิ่มถึงร้อยละ 43.8

สมบัติห้องสมุดกรม

ตารางที่ 1.13 : รายได้แรงงานในกระบวนการผลิตและก่อสร้าง 2535/2537

ครัวเรือน	รายได้เฉลี่ย (บาท/เดือน)		อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)
	2535	2537	2537/2535
รวม	5,678	8,043	41.6
เขตเทศบาล	7,426	9,124	22.9
นอกเขตเทศบาล	2,540	7,533	43.8

ที่มา : กองวิเคราะห์และประมาณการเศรษฐกิจ สศช.

จำนวนครัวเรือนรายได้น้อยในชนบท ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ลดลงเล็กน้อยกล่าวคือ กลุ่มครัวเรือนรายได้น้อยสองประเภทคือ ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพการเกษตรในลักษณะที่ไม่มีที่ดินทำกินของตนเองและต้องเช่าที่ดินทำกินทั้งหมดรวมกับครัวเรือนที่ประกอบอาชีพรับจ้างเพียงอย่างเดียว ในปี 2535 ปรากฏว่ามี 1.28 ล้านครัวเรือน ส่วนในปี 2537 ครัวเรือนสองประเภทนี้ลดลงเหลือ 1.14 ล้านครัวเรือน หรือลดลงร้อยละ 11 ในขณะที่จำนวนครัวเรือนปี 2537 เพิ่มขึ้นจากปี 2535 จำนวน 51,402 ครัวเรือน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 7

สภาพปัญหาชนบทไทย

24. แม้ผลการพัฒนาชนบทในหลาย ๆ เรื่องประสบความสำเร็จมองเห็นผลได้อย่างชัดเจน จากการที่รัฐบาลได้เริ่มนโยบายกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค ตั้งแต่แผนฯ 7 โดยกำหนดแผนงานและโครงการพัฒนา การจัดองค์กรบริหารงาน โดยเน้น

ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ในระดับจังหวัดทั่วประเทศ แต่ก็ยังมีปัญหาหลายประการในชนบทไทยที่จะต้องดูแลเอาใจใส่ อาทิ

1) **ปัญหาการยกระดับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้น** โดยเฉพาะด้านการศึกษาและสาธารณสุข

- **ด้านการศึกษา** แม้ว่าการให้บริการด้านการศึกษาจะมีความครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มมากขึ้น พื้นฐานการศึกษาโดยทั่วไปโดยเฉพาะการศึกษาภาคบังคับอยู่ในเกณฑ์ดีมาก รวมทั้งอัตราการเรียนต่อเพิ่มสูงขึ้นจนอยู่ในระดับน่าพอใจ แต่ยังมีประเด็นน่าสนใจ 2 ประการคือ

(1) ด้านคุณภาพ ของหลักสูตรการศึกษา และการเรียนการสอน

(2) เด็กที่ไม่มีโอกาสเรียนต่อจำนวนหนึ่งซึ่งอยู่ในวัย 12-14 ปี ซึ่งจะต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานยังไม่ได้รับการเอาใจ ใส่ด้านการฝึกอบรมอาชีพต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ซึ่ง มีอยู่ถึงร้อยละ 63.6 ในปี 2537 ของเด็กกลุ่มนี้ หรือประมาณ 1.3 ล้านบาท เด็กกลุ่มนี้มักจะเป็นเด็กที่ออกจากระบบการศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา เด็กพิการ เด็กยากจน หรือเด็กชาวเขา

- **ด้านสาธารณสุข** การกระจายบริการด้านสาธารณสุขมีความกว้างขวางมากขึ้น แต่ยังไม่สามารถให้บริการได้อย่างครอบคลุมทั่วถึง เนื่องจากการขาดแคลนบุคลากรด้านการแพทย์ พยาบาล และเครื่องมืออุปกรณ์การรักษา เช่น เตียงคนไข้ และเครื่องมือด้านการแพทย์ที่ยังไม่พร้อมเพรียงในระดับโรงพยาบาลอำเภอ โดยพบว่าอัตราแพทย์ในชนบทต่อประชากรต่ำกว่าเกณฑ์ที่ควรจะเป็นถึง 1 เท่าตัว คือ แพทย์ 1 คน ต้องรับผิดชอบประชากรชนบทถึง 7,000 คน และควรจะต้องมีแรงจูงใจที่เป็น

รางวัลให้กับประชาชนที่เสียสละเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขมากขึ้น เพื่อเพิ่มคุณภาพในการเป็นผู้สื่อข่าวและการรักษาพยาบาลเบื้องต้นให้ได้ดียิ่งขึ้น และต้องเพิ่มงบประมาณในด้านการผลิตบุคลากรด้านสาธารณสุข และวัสดุอุปกรณ์ในโรงพยาบาลชุมชน

2) **ปัญหาข้อจำกัดทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ** ทั้งที่ดิน ป่าไม้ และแหล่งน้ำ ซึ่งมักจะเกิดจากสาเหตุของความขัดแย้งในการพัฒนาและการอนุรักษ์ รวมทั้งความเสื่อมโทรมที่เกิดจากการทำการเกษตรไม่ถูกวิธี ขาดการดูแลรักษา

- **การไม่มีที่ดินทำกิน** พบว่าในปี 2537 ยังมีครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินทำกินและต้องเช่าทั้งหมดถึง 511,111 ครัวเรือน และหมู่บ้านที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิยังมีถึง 17,376 หมู่บ้าน หรือประมาณร้อยละ 30 ของหมู่บ้านทั้งหมด ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องเร่งรัดการออกเอกสารสิทธิ์ให้ประชาชนโดยเร็วต่อไป นอกจากนี้ การใช้ประโยชน์จากที่ดินและการอนุรักษ์ดินก็ยังอยู่ในอัตราที่ต่ำ หมู่บ้านที่ใช้ประโยชน์ที่ดินในการเพาะปลูกได้ไม่ดีมีถึง 10,467 หมู่-บ้าน หรือประมาณร้อยละ 22.3 ของหมู่บ้านในปี 2537

ตารางที่ 1.14 : ครัวเรือนไร้ที่ทำกินในชนบท ปี 2535-2537

	2535	2537	2537			
			กลาง	เหนือ	อิสาน	ใต้
ครัวเรือนไร้ที่ทำกินและต้องเช่าทั้งหมด	552,977	511,111	153,681	182,537	129,414	45,479

• **ปัญหาเรื่องน้ำ** นั้นยังมีหมู่บ้านที่มีปัญหาเรื่องน้ำกินน้ำใช้อยู่ไม่น้อยกล่าวคือ หมู่บ้านที่หาแหล่งน้ำดื่มได้ลำบากมีอีก 6,008 หมู่บ้าน หรือประมาณร้อยละ 10 ในปี 2537 หรือ 1.36 ล้านครัวเรือน ประมาณร้อยละ 19 ของครัวเรือนทั่วประเทศ โดยภาคเหนือมีปัญหามากที่สุด รองลงมาคือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนภาคกลางมีปัญหาน้อยมาก นอกจากนี้จำนวนหมู่บ้านที่มีปัญหาน้ำใช้ไม่เพียงพอตลอดปีมีอยู่ 11,384 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 19 ในปี 2537 โดยส่วนใหญ่อยู่ในภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง สำหรับการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในบางพื้นที่รุนแรงมาก แม้รัฐบาลจะมีโครงการพัฒนาน้ำเพื่อการเกษตรอย่างมากในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา แต่เนื่องจากเกิดภัยแล้งในปี 2536 ทำให้มีหมู่บ้านที่ยังมีปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ถึงร้อยละ 36 และภาคที่มีปัญหามากกลับเป็นภาคกลาง ซึ่งมีระบบชลประทานดีกว่าภาคอื่น และภาคใต้ รองลงมาคือ ภาคเหนือ และตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ 1.15 : ครัวเรือนและหมู่บ้านที่ยังมีปัญหาเรื่องน้ำในปี 2537

	กลาง	เหนือ	อิสาน	ใต้	รวม
- ครัวเรือนที่ไม่สามารถหาแหล่งน้ำสำหรับดื่มและกิน	145,396	485,905	518,175	211,173	1,360,649
- หมู่บ้านที่มีน้ำใช้ไม่เพียงพอตลอดปี	2,079	3,033	4,131	2,141	11,384
- หมู่บ้านที่มีปัญหาน้ำเพื่อการเกษตร	5,582	4,886	8,021	2,917	21,406

- **ปัญหาเรื่องป่าไม้** เป็นปัญหาขั้นรุนแรงยิ่งขึ้นกว่าในช่วงแผนฯ 7 เนื่องจากยังมีการลักลอบทำลายป่า ทั้งโดยกลุ่มพ่อค้า และชาวบ้านอย่างต่อเนื่องเสมอมา นอกจากนี้การจัดการป่าชุมชนก็ดำเนินการได้น้อยมากมีหมู่บ้านที่มีการจัดการป่าชุมชนเพียง 7,034 หมู่บ้าน เท่านั้นในปี 2537 โดยอยู่ในภาคเหนือ 4,311 หมู่บ้าน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1,524 หมู่บ้าน ภาคกลาง 853 หมู่บ้าน และภาคใต้ 346 หมู่บ้าน

3) ปัญหาที่เป็นผลพวงจากการพัฒนาเศรษฐกิจรวมศูนย์ในอดีต และการเร่งกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค และชนบท โดยขาดการเตรียมการรองรับที่เหมาะสมในชนบท ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสำคัญ ๆ เช่น

- **การกระจายรายได้ยังน่าเป็นห่วง** การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจทำให้ระดับความยากจนลดลง แต่ความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้กลับเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ สัดส่วนคนยากจนในชนบทได้ลดลง เนื่องจากรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นกว่าอัตราเงินเฟ้อในแต่ละปี ในปี 2535 มีคนยากจนใต้เส้นความยากจนหลงเหลืออยู่ 7.9 ล้านคน ในขณะที่ปี 2537 มีคนยากจนลดลงเหลือประมาณ 6.6 ล้านคน โดยคนจำนวนนี้เป็นชาวชนบทประมาณร้อยละ 84.2 หรือประมาณ 5.5 ล้านคน แต่การกระจายรายได้อาจมีปัญหามากขึ้น จากผลการศึกษาของ สศช. พบว่า รายได้ครัวเรือนแยกตามกลุ่มอาชีพนั้น กลุ่มเกษตรเป็นกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีต่ำที่สุด และมีรายได้เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 14.3 ในปี 2537 เมื่อเทียบกับปี 2535 ที่เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 9.9 ในขณะที่กลุ่มผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ และรับจ้าง และกลุ่มผู้ประกอบธุรกิจ มีรายได้เพิ่มเฉลี่ยในปี 2535 ร้อยละ 18.6 และ 17.7 ตามลำดับ ดังนั้นช่องว่างรายได้ระหว่างกลุ่มเกษตรกร (เกษตรกรเจ้าของที่ดิน เกษตรกรเช่าที่ดิน และคนงานเกษตร) กับกลุ่มอาชีพอื่น ๆ จะหนีห่างมากขึ้นตามลำดับ อย่างไรก็ดีสำหรับการวิเคราะห์ปัญหาการ

กระจายรายได้ ยังมีอีกหลายวิธี โดยเฉพาะการศึกษาในลักษณะกลุ่มรายได้ระดับต่าง ๆ กัน การมีส่วนในผลิตภัณฑ์ประชาชาติกำลังอยู่ในระหว่างการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เพื่อนำผลมาใช้ในการประมาณการต่อไป

- **การอพยพหางานทำจำนวนมากของคนในชนบท** จากข้อมูลพบว่าปี 2537 ครัวเรือนที่อพยพจะอพยพไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้นและสอดคล้องกับทุกภาค กล่าวคือ เพิ่มจาก 22,044 หมู่บ้าน เป็น 23,830 หมู่บ้าน และการอพยพไปในภาคอุตสาหกรรมจะมีสัดส่วนสูงในภาคกลาง ส่วนภาคเหนือจะเป็นการอพยพที่ไม่ใช่ประเภทอุตสาหกรรม ส่วนภาคใต้จะมีสถานการณ์การอพยพที่ไม่เคลื่อนไหวมากเท่าภาคอื่น ๆ แต่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นแม้จะในสัดส่วนค่อนข้างต่ำ แม้ว่าการอพยพจะนำมา ซึ่งรายได้จำนวนมหาศาลที่ส่งกลับมายังครอบครัวชนบท และเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ฐานะความเป็นอยู่ของชาวชนบทส่วนหนึ่งดีขึ้น แต่การอพยพก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร แรงงานขาดความมั่นคงจากการทำงานภาคอุตสาหกรรมและถูกไล่ออกเมื่อมีอายุเพิ่มขึ้น ปัญหาด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนเสื่อมลง มีการแพร่ระบาดของเชื้อเอดส์ในหมู่ผู้ใช้แรงงานสูงมาก ปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านในหมู่วัยรุ่นในชนบทเริ่มมีมากขึ้นในทุกภาค

4) ปัญหาสถานภาพสตรีและเด็กในชนบท สตรีและเด็กในชนบทมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการผลิต ทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อมกล่าวคือ มีส่วนร่วมในการทำการเกษตร หรืออาชีพหัตถกรรม รวมทั้งเป็นแรงงานรับจ้างซึ่งเป็นการผลิตโดยตรง และเป็นผู้สนับสนุนโดยอ้อม ได้แก่ การทำงานบ้าน และการช่วยดูแลสมาชิกในครอบครัว อย่างไรก็ตามปัญหาสำคัญที่เด็กและสตรีในชนบทต้องเผชิญ คือ

- **โอกาสทางการศึกษาของเด็กชนบทต่ำ** ทั้งชายและหญิงจะด้อยกว่าเด็กในเมืองด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจและโรงเรียนอยู่ห่างไกลเป็นสำคัญ กล่าวคือ ในปีการศึกษา 2536 เด็กชนบทจบ ป.6 มีร้อยละ 88.9 ในขณะที่เด็กวัยประถมทั้งประเทศได้เรียนภาคบังคับถึงร้อยละ 97.7 นอกจากนี้อัตราการเรียนต่อ ม.1 ของเด็กชนบทยังต่ำเมื่อเทียบกับเด็กในเมือง กล่าวคือ อัตราการเรียนต่อของเด็กชนบทในปี 2537 มีร้อยละ 72 ในขณะที่อัตราการเรียนต่อทั้งประเทศสูงถึงร้อยละ 95 นอกจากนี้หลักสูตรการสอนเด็กชนบทและในเมืองยังไม่มีความแตกต่างกันในเนื้อหาที่จะนำมาปรับใช้กับชีวิตในภาคเกษตร

- **รายได้สตรีชนบทมีความแตกต่างจากบุรุษ** กล่าวคือ ในปี 2532 รายได้แรงงานสตรีนอกเขตเทศบาลต่ำกว่ารายได้แรงงานบุรุษถึงร้อยละ 25 นอกจากนี้สตรียังถูกจำกัดประเภทของงานมากกว่าบุรุษ

- **ปัญหาค่านิยมของบิดา มารดา** ที่มีต่อการบังคับเอาประโยชน์จากบุตรของชาวชนบทบางภูมิภาค ซึ่งเป็นที่มาของปัญหาโสเภณี ยาเสพติด และปัญหาการแพร่กระจายของโรคเอดส์ นอกเหนือจากกลุ่มแม่ม่าย เอดส์ซึ่งได้รับเชื้อ HIV จากสามีที่มาขายแรงงานในเมืองและเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ รวมทั้งค่านิยมของบิดา มารดาที่ส่งบุตร หลานมาขายแรงงานในเมืองเพื่อส่งเงินไปเลี้ยงครอบครัว ซึ่งเป็นแนวโน้มที่สูงขึ้น

- **ปัญหาปริมาณและคุณภาพ**ที่ไม่เพียงพอของการศึกษานอกระบบ (non-formal education) ในการพัฒนาความรู้ และเพิ่มขีดความสามารถของสตรีชนบท ส่งผลให้สตรีชนบทยังด้อยบทบาทในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้แก่ ครัวเรือนและชุมชน

- **ปัญหาสตรีชนบทสมรสเมื่ออายุยังน้อย** ทำให้มีวุฒิภาวะต่ำไม่พร้อมสำหรับการเป็นมารดา และดูแลบุตร เป็นปัญหาทางสาธารณสุขทำให้มีบุตรที่ไม่แข็งแรงมีพัฒนาการต่ำกว่าเด็กในเมือง

บทสรุป

ปัญหาสำคัญที่หลงเหลืออยู่ในช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ได้แก่ ปัญหาด้านน้ำกินน้ำใช้ น้ำเพื่อการเกษตร ปัญหาที่ดินทำกิน ผลผลิตและรายได้ตกต่ำ รวมทั้งปัญหาความเสื่อมโทรมทางทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมนั้น ปรากฏว่าเรื่องน้ำกินน้ำใช้ จะเป็นปัญหาเดียวที่บรรเทาเบาบางลงอย่างชัดเจนจากการทุ่มเทงบประมาณช่วงปี 2535-2537 ให้กับโครงการด้านนี้อย่างจริงจังประกอบกับนโยบายด้านอื่น ๆ เช่น การเร่งรัดการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค รวมทั้งนโยบายด้านการเกษตรได้ช่วยให้รายได้ของเกษตรกรเพิ่มสูงขึ้นมากในทุกภาค ทั้งจากอาชีพเกษตรกรรมและอาชีพนอกภาคเกษตร ซึ่งเป็นทางเลือกใหม่และขยายตัวมากในหมู่เกษตรกรยุคหลัง สำหรับด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตก็สามารถดำเนินการไปในทิศทางที่ชัดเจนและมีคุณภาพเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่สิ่งที่กลายเป็นปัญหาใหม่ให้รัฐบาลต้องหาทางแก้ไขคือ ปัญหาของความเจริญที่กระจุกตัวเฉพาะในเมือง ชนบทมีอัตราการอพยพสูงมาก ก่อให้เกิดปัญหาสังคมและการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมที่สูญหายไปบ้าง คุณภาพการศึกษาด้านสามัญน่าพอใจ แต่ไม่สามารถดำเนินไปควบคู่กับวัฒนธรรมท้องถิ่น และภูมิปัญญาชาวบ้านได้อย่างกลมกลืน นอกจากนี้ สิ่งที่น่าห่วงใยมากคือ ช่องว่างระหว่างรายได้ของคนชนบทและคนในเมืองแตกต่างกันมากขึ้นเรื่อย ๆ แม้ว่าระดับรายได้ของคนชนบทจะสูงขึ้นมากเช่นกัน แต่มาตรฐานชีวิตหลาย ๆ ด้านก็ยังห่างไกลคนในเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินชีวิตในชนบทแบบเดิมเปลี่ยนแปลงไป ชนบทขาดแคลนแรงงาน

ภาคเกษตร ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร และเกิดปัญหายาเสพติด และโรคเอดส์ในหมู่บ้านในอัตราที่น่าเป็นห่วง สิ่งเหล่านี้จะมีความแตกต่างกันรายภาคอยู่บ้าง ซึ่งจะนำเสนอรายละเอียดในบทต่อไป รวมทั้ง ข้อเท็จจริงที่ค้นพบในการศึกษาภาคสนาม และการวิเคราะห์ปัญหาน้ำกินน้ำใช้อย่างละเอียดเพื่อนำเสนอแนวคิดเบื้องต้นในการพัฒนาชนบทในอนาคตต่อไป ดังนั้นในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 จึงมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาชนบท โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของคนในชนบท เพื่อให้มีโอกาสและความเสมอภาค มีการพัฒนาสังคมให้อบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง ภายใต้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการ คือ การเสริมสร้างศักยภาพของคนชนบท การลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ และการกระจายความเจริญและกระจายอำนาจในการบริหารจัดการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นจุดเน้นสำคัญในช่วงต่อไป

บทที่ 2

สถานภาพชนบทภาคเหนือ

ภาพรวมชนบทไทย

บทที่ 2
สถานภาพชนบทภาคเหนือ

1. สภาพทั่วไป

ภาคเหนือมีสภาพเป็นภูเขาและที่สูงเป็นส่วนใหญ่ มีป่าไม้มากที่สุดของประเทศ จึงมีอากาศหนาวเย็น ประกอบด้วย 17 จังหวัด ซึ่งสามารถแบ่งตามที่ตั้งของจังหวัดได้เป็นสองส่วนคือ ภาคเหนือตอนบนประกอบด้วย 9 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน และตาก มีพื้นที่ราบประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญหลายสาย เช่น ปิง วัง ยม น่าน เป็นต้น ดินจึงมีความชื้นสูง เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกไม้ผล เช่น ลิ้นจี่ ลำไย สาลี่ และมีการปลูกพืชไร่ หลังการทำนา เช่น ถั่วเหลือง ยาสูบ กระเทียม อ้อย เนื่องจากพื้นที่ราบมีจำกัดเกษตรกรจึงมีการถือครองที่ดินขนาดเล็ก และมีการใช้ที่ดินหมุนเวียนในการเพาะปลูกตลอดปี นอกจากนั้นยังมีการทำหัตถกรรมพื้นเมืองที่มีชื่อเสียง เช่น ทอผ้า แกะสลักไม้ เครื่องเขิน เป็นต้น สำหรับจังหวัดที่มีเขตติดต่อกับชายแดนประเทศลาวและพม่า จะมีการประกอบอาชีพการค้าปลีก ค้าส่งอีกด้วย

สำหรับภาคเหนือตอนล่างประกอบด้วย 8 จังหวัด คือ พิษณุโลก อุตรดิตถ์ สุโขทัย กำแพงเพชร พิจิตร นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ และอุทัยธานี มีพื้นที่ราบประมาณร้อยละ 32 ของพื้นที่ทั้งภาค หลายจังหวัดอยู่ในเขตชลประทาน เช่น พิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ จึงมีการทำนามากกว่าปีละ 1 ครั้ง อย่างไรก็ตามบางส่วนของจังหวัดกำแพงเพชร นครสวรรค์ อุทัยธานี พิษณุโลก ตั้งอยู่บริเวณหลังภูเขาซึ่งลมมรสุมเข้าไม่ถึงจึงมีสภาพแห้งแล้ง ส่วนใหญ่ทำนานำฝน และพืชไร่ เท่านั้น

อย่างไรก็ตามเนื่องจากเกษตรกรมีการถือครองที่ดินขนาดเล็กมากและราคาผลผลิตพืชไร่ไม่แน่นอน ทำให้เกษตรรายย่อยและผู้เช่าที่ดินทำกินมีรายได้ไม่เพียงพอ มีการอพยพมาขายแรงงานที่กรุงเทพฯ สูงมากโดยเฉพาะสตรี ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพขายบริการ นอกจากนั้นสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูงทำให้มีชนกลุ่มน้อย เช่น ชาวเขา และจีนฮ่อ อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งชนกลุ่มนี้จะมีการย้ายที่ทำกินทุก ๆ 3-4 ปี จึงมีการบุกรุกทำลายป่าสูงมาก ปัญหาอีกปัญหาหนึ่งที่รุนแรงในภาคนี้คือ การระบาดของโรคเอดส์ เนื่องจากสตรีที่มีอาชีพขายบริการในกรุงเทพ และกลับมาถิ่นฐานเดิมพร้อมทั้งนำโรคเอดส์กลับมาด้วย และมีการแพร่ขยายอย่างรวดเร็ว

2. สภาพด้านเศรษฐกิจ

ในปี 2536 เศรษฐกิจโดยส่วนรวมของภาคเหนือ มีการขยายตัวเพียงร้อยละ 2.12 ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าเศรษฐกิจของประเทศซึ่งมีการขยายตัวถึงร้อยละ 8.29 โดยสาขาบริการเป็นสาขาที่มีสัดส่วนสูงที่สุด คือ ร้อยละ 45.8 รองลงมาคือ สาขาเกษตรกรรม ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 23.9 สำหรับภาคอุตสาหกรรมและก่อสร้างมีการเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย นอกจากนั้นรายได้เฉลี่ยของภาคเหนือเพิ่มขึ้นจาก 17,998 บาทต่อคน ในปี 2529 เป็น 25,023 บาทต่อคน ในปี 2536 ซึ่งต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของประเทศซึ่งมีอยู่ 53,549 บาทต่อคน และรายได้ของประชากรภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรมีความแตกต่างกันถึง 1: 3.6 โดยในปี 2534 เกษตรมีรายได้เฉลี่ย 10,727 บาทต่อคน และนอกภาคเกษตรมีรายได้เฉลี่ย 39,581 บาทต่อคน อัตราผู้มีงานทำสูงถึง 95.6 ซึ่งเป็นการทำงานในภาคเกษตรร้อยละ 60.38 ของผู้มีงานทำทั้งหมด และนอกภาคเกษตรร้อยละ 39.62 ของผู้มีงานทำทั้งหมด

อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมส่งออกอีเล็คโทรนิค จะอยู่ในนิคมลำพูน สำหรับอุตสาหกรรมขนาดย่อย จะกระจายอยู่ในเมืองใหญ่ ๆ เช่น เชียงใหม่ ลำปาง พิษณุโลก เพชรบูรณ์ และนครสวรรค์

3. ศักยภาพและโอกาสการพัฒนา

การร่วมมือทางเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอนุภาคลุ่มน้ำโขง ทำให้จังหวัดที่มีชายแดนติดต่อกับพม่า และลาว มีโอกาสขยายธุรกิจการค้าปลีก ค้าส่งกับกลุ่มประเทศเหล่านี้มากขึ้น ในด้านการท่องเที่ยวนั้นมีโอกาสที่จะส่งเสริมได้เป็นอย่างดี เนื่องจากมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์มีการคมนาคมที่สะดวก มีโรงแรมที่พักชั้นหนึ่งอย่างเพียงพอ ประกอบกับเอกลักษณ์ของคนในภาคนี้ที่มีความอ่อนโยนเป็นที่ดึงดูดใจต่อนักท่องเที่ยวจากภาคอื่น ๆ และเมื่อเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวของประเทศเพื่อนบ้านแล้วทำให้สามารถขยายตัวได้อีกมาก นอกจากนั้นภาคนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกของโลกอยู่สองแห่งคือ อุทยานประวัติศาสตร์เมืองเก่าสุโขทัย และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ห้วยขาแข้ง ซึ่งเป็นที่นิยมของกลุ่มท่องเที่ยวแบบธรรมชาติ สำหรับอุตสาหกรรมนั้น เหมาะที่จะเป็นแหล่งอุตสาหกรรมแปรรูป การเกษตร และอุตสาหกรรมผลิตเครื่องจักรการเกษตร ในภาคเหนือตอนล่างซึ่งเป็นแหล่งเกษตรกรรมขนาดใหญ่ของภาคนอกจากนั้นมีนิคมอุตสาหกรรม 3 แห่ง ที่จังหวัดลำพูน พิษณุโลกและพิจิตร

4. ผลการพัฒนาชนบทในภาคเหนือ

4.1 การพัฒนาชนบทในภาคเหนือที่ผ่านมาในช่วงปี 2535-2537 นั้นประสบความสำเร็จพอสมควรกล่าวคือ มีหมู่บ้านที่มีการพัฒนาสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 727 หมู่บ้านในปี 2535 เป็น 2,049 หมู่บ้านในปี 2537 หรือเพิ่มขึ้น 1,322 หมู่บ้าน และมีหมู่บ้านที่มีการพัฒนาอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกันคือ จาก

4,607 หมู่บ้านในปี 2535 เป็น 5,843 หมู่บ้านในปี 2537 หรือเพิ่มขึ้น 1,236 หมู่บ้าน ซึ่งทำให้หมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของภาคนี้ลดลงจาก 7,159 หมู่บ้านในปี 2535 เหลือเพียง 4,668 หมู่บ้าน หรือลดลงจากร้อยละ 57.30 เป็น 37.17 ตามลำดับ อย่างไรก็ตามหากจะเปรียบเทียบกับภาคอื่นแล้ว พบว่าสัดส่วนของหมู่บ้านล้าหลังของภาคนี้มีมากกว่าภาคอื่น ๆ และมากกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศซึ่งมีหมู่บ้านล้าหลังร้อยละ 23.61 ของหมู่บ้านทั้งหมด

ตารางที่ 2.1 : เปรียบเทียบระดับการพัฒนาของหมู่บ้านภาคเหนือปี 2535-2537

: หมู่บ้าน

ระดับการพัฒนา	2535		2537	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย	7,159	57.30	4,668	37.17
อยู่ในเกณฑ์เฉลี่ย	4,607	36.88	5,843	46.52
สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย	727	5.82	2,049	16.31
รวมหมู่บ้านทั้งหมด	12,493	100	12,560	100

ค่าคะแนนเฉลี่ย : แหล่งน้ำดีที่สุด

4.2 เมื่อพิจารณารายสาขาแล้วพบว่าทุกสาขามีผลการพัฒนาดีขึ้น จากปี 2535 อย่างไรก็ตามระดับการพัฒนาโดยส่วนรวมของภาคนี้พบว่ามีระดับการพัฒนาต่ำกว่าภาคอื่นๆและต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยคือ 1.79 คะแนน (รายละเอียดในตารางที่2.2) และถ้าพิจารณาถึงผลการพัฒนารายสาขาแล้วพบว่า กลุ่มแหล่งน้ำมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดคือ 2.26 คะแนนในปี 2537 เพิ่มขึ้นจาก 2.04 คะแนนในปี 2535 ซึ่งเป็นการเพิ่ม

ขึ้นสูงที่สุดของภาคนี้และเทียบเท่ากับกลุ่มปัญหาความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม คือ เพิ่มขึ้น 0.22 คะแนน โดยดัชนีย่อยในกลุ่มนี้ทุกตัวมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีน้ำสะอาดใช้ ซึ่งคนในภาคนี้มีน้ำดื่มพอเพียงเพิ่มขึ้นจาก 982,562 ครัวเรือน ในปี 2535 เป็น 1,230,126 ครัวเรือน ในปี 2537 หรือเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 55.5 เป็นร้อยละ 67.6 ของครัวเรือนทั้งภาค นอกจากนั้น ครัวเรือนที่มีน้ำใช้พอเพียง ก็เพิ่มขึ้นมาจาก 1,288,967 ครัวเรือน ในปี 2535 เป็น 1,485,162 ครัวเรือน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 72.8 เป็น 81.6 ของครัวเรือนทั้งภาคเช่นเดียวกัน และเมื่อพิจารณาดัชนีย่อยด้านแหล่งน้ำแล้วพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกันคือจาก 2.31 คะแนนในปี 2535 เป็น 2.56 คะแนนในปี 2537 โดยที่มีการสร้างระบบประปาเพิ่มขึ้นในภาคนี้ในช่วง 2 ปี จำนวนถึง 2,860 หมู่บ้านหรือเพิ่มขึ้นถึงหนึ่งเท่าตัว มีน้ำบาดาลสาธารณะเพิ่มขึ้น 3,233 แห่งหรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 14.66 ของบ่อน้ำทั้งหมด และบ่อน้ำตื้นสาธารณะเพิ่มขึ้น 1,643 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 4.11 ของบ่อน้ำตื้นทั้งหมด

5. ผลการพัฒนา : รายสาขาที่ดีขึ้น

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าสาขาการพัฒนาที่มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นมากที่สุดคือ กลุ่มปัญหาแหล่งน้ำ อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ต่อไปนี้จะพิจารณาดัชนีย่อยในแต่ละกลุ่มปัญหาที่มีระดับการพัฒนาดีขึ้น และดัชนีย่อยที่มีผลการพัฒนาลดลงเพื่อชี้ประเด็นของความสำเร็จ และประเด็นที่ต้องได้รับความเอาใจใส่ต่อไป ดังนี้

5.1 สาธารณสุขและการอนามัย เป็นกลุ่มปัญหาที่มีคะแนนการพัฒนาโดยเฉลี่ยสูงเป็นอันดับสองของภาคนี้คือ มีคะแนน 2.23 คะแนนในปี 2537 และมีการเพิ่มขึ้นมากเป็นอับดับสอง รองจากกลุ่มแหล่งน้ำ และความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรมที่มีคะแนนเท่ากัน โดยดัชนีย่อยที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดได้แก่ การบริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน ซึ่งเพิ่มขึ้นจาก 4,432 หมู่บ้าน ในปี 2535 เป็น 7,302 แห่งในปี 2537 หรือ

เพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัว ซึ่งทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้มากขึ้น นอกจากนั้นในด้านของการประกันสุขภาพพบว่าประชาชนชนบทในภาคเหนือได้รับการคุ้มครองการรักษาพยาบาลมากขึ้น คือมีหมู่บ้านที่ประชาชนได้รับการรักษาพยาบาลภายใต้รูปแบบการประกันสุขภาพและสวัสดิการต่าง ๆ ตั้งแต่ร้อยละ 80 ของประชากรทั้งหมู่บ้านมี 1,665 หมู่บ้านในปี 2537 เพิ่มขึ้นจากปี 2535 ถึงหนึ่งเท่าตัว และถ้าพิจารณาถึงการเจ็บป่วยด้วยโรคติดต่อเช่น บาดทะยัก มาเลเรีย ไข้เลือดออก เป็นต้น มีแนวโน้มลดลงจาก 1,201 คนในปี 2535 เหลือ 914 คนในปี 2537 ดัชนีย่อยตัวหนึ่งที่ชี้วัดสุขภาพของประชาชนในภาคนี้คือ น้ำหนักเด็กแรกเกิด ซึ่งพบว่าภาคนี้มีเด็กที่มีน้ำหนักแรกเกิดมากกว่า 3,000 กรัม เพิ่มมากขึ้น จากร้อยละ 73.68 ในปี 2535 เป็นร้อยละ 80.72 ในปี 2537 ซึ่งแสดงว่ามารดาได้รับอาหารที่ครบถ้วนสุขลักษณะและเมื่อพิจารณาต่อเนื่องไปถึงภาวะโภชนาการของเด็กอายุ 1-5 ปี แล้วพบว่าดีมากคือในปี 2537 มีเด็กที่ขาดสารอาหารในระดับ 3 เพียง 676 คนหรือคิดเป็นร้อยละ 0.13 ของเด็กทั้งหมด

ตารางที่ 2.2 : แสดงคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มปัญหาในภาคเหนือ ปี 2535 และ 2537

สาขาหลักการพัฒนา	คะแนนเฉลี่ย		การเปลี่ยนแปลง
	ปี 2535	ปี 2537	
สภาพพื้นฐาน	2.15	2.19	0.04
ผลผลิต รายได้ และการมีงานทำ	2.10	2.13	0.03
สาธารณสุขและการอนามัย	2.03	2.23	0.20
แหล่งน้ำ	2.04	2.26	0.22
ความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม	1.94	2.16	0.22
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	1.99	2.00	0.01
ระดับการพัฒนาภาคเหนือ	1.47	1.79	0.32
ระดับการพัฒนาของประเทศ	1.63	2.02	0.39

5.2 ความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม เป็นอีกกลุ่มปัญหาหนึ่งที่มีการพัฒนาเพิ่มขึ้นสูงสุดของภาคนี้ คือคะแนนเฉลี่ยเพิ่มจาก 1.94 ในปี 2535 เป็น 2.16 ในปี 2537 ดัชนีย่อยที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคืออัตราการเรียนต่อของประชาชน ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมากคือจาก 1.54 ในปี 2535 เป็น 1.99 ในปี 2537 โดยในปี 2535 เด็กจบประถมปีที่ 6 และเรียนต่อมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 68.6 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 88.56 ในปี 2537 ซึ่งนับว่านโยบายขยายโอกาสการศึกษา จาก 6 ปีเป็น 9 ปี ของภาคนี้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง โดยเด็กที่อยู่ในภาคเหนือตอนบนมีการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสูงกว่าในภาคเหนือตอนล่าง กล่าวคือภาคเหนือตอนบนนี้อัตราการเรียน

ต่อในปี 2537 สูงถึงร้อยละ 94.16 ในขณะที่ภาคเหนือตอนล่างมีอัตราการเรียนต่อ 83.21 ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากโครงการรณรงค์สร้างโอกาสในการศึกษาต่อในกลุ่มเด็กหญิงที่เสี่ยงต่อการเป็นโสเภณี ซึ่งทำให้เด็กหญิงในภาคนี้มีโอกาสศึกษาต่อมากขึ้น

นอกจากนั้น เด็กก่อนวัยเรียนภาคบังคับได้เข้าเรียนในระดับอนุบาลมากขึ้น ซึ่งพิจารณาได้จากจำนวนโรงเรียนอนุบาลและศูนย์เด็กเล็กเพิ่มขึ้นจาก 8,031 และ 2,339 หมู่บ้าน ในปี 2535 เป็น 8,637 และ 2,998 หมู่บ้าน ในปี 2537 ตามลำดับ สำหรับในเรื่องของการพัฒนาฝีมือแรงงานนั้นมีแรงงานที่ได้รับการพัฒนาฝีมือเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งพิจารณาได้จากการจัดตั้งสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานเพิ่มขึ้นอีก 1 แห่งที่จังหวัดพิษณุโลก

ตารางที่ 2.3 : แสดงการพัฒนาสาขาย่อยที่ดีขึ้นแยกตามสาขาหลัก ภาคเหนือ โดยใช้ผลต่างของค่าเฉลี่ยในช่วงปี 2535 และ 2537

การพัฒนา สาขาหลัก/สาขาย่อย	ปี 2535	ปี 2537	ผลต่าง
1. **สภาพพื้นฐาน**			
1.1 การมีไฟฟ้าใช้	2.81	2.83	0.02
1.2 การคมนาคม	2.51	2.57	0.06
1.3 สิทธิในที่ดินทำกิน	1.90	1.92	0.02
2. **กลุ่มผลผลิตรายได้**			
2.1 อัตราค่าจ้าง	2.82	2.92	0.12
2.2 การประกอบอาชีพและการมีงานทำ	2.26	2.35	0.09

ตารางที่ 2.3 : แสดงการพัฒนาสาขาย่อยที่ดีขึ้นแยกตามสาขาหลัก ภาคเหนือ โดยใช้ผลต่างของค่าเฉลี่ยในช่วงปี 2535 และ 2537

การพัฒนา สาขาหลัก/สาขาย่อย	ปี 2535	ปี 2537	ผลต่าง
2.3 การรวมตัวของเกษตรกร	2.44	2.53	0.09
3. กลุ่มสาธารณสุขและอนามัย			
3.1 บริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน	1.68	2.11	0.43
3.2 น้ำหนักเด็กแรกเกิด	2.39	2.54	0.15
3.3 การขาดสารอาหาร	2.55	2.66	0.11
4. กลุ่มแหล่งน้ำ			
4.1 น้ำสะอาด	1.63	1.95	0.32
4.2 แหล่งน้ำ	2.31	2.56	0.25
4.3 น้ำใช้	2.14	2.40	0.26
5. ความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม			
5.1 อัตราการศึกษาต่อ	1.54	1.99	0.45
5.2 ระดับการศึกษาของประชาชน	2.26	2.34	0.08

5.3 สภาพพื้นฐาน การพัฒนาสภาพพื้นฐานในภาคนี้มีการขยายตัวไม่มากนัก คือจากคะแนนเฉลี่ย 2.15 เป็น 2.19 คะแนน หรือเปลี่ยนแปลงเพียง 0.04 คะแนน ดัชนีย่อยที่มีคะแนนเฉลี่ยนสูงที่สุดของภาคนี้คือ การมีไฟฟ้าใช้และการคมนาคม ซึ่งจะเห็นได้ว่าในปี 2535 นั้นมีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับสูงมากอยู่แล้ว ดังนั้นในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาจึงมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก คือ มีหมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้เพิ่มขึ้นจาก

ร้อยละ 92.13 เป็นร้อยละ 92.35 ของหมู่บ้านทั้งหมด หมู่บ้านที่มีถนนเข้าถึงนั้นเพิ่มจากร้อยละ 96.39 ในปี 2535 เป็นร้อยละ 96.87 ในปี 2537 ดัชนีย่อยตัวอื่น ๆ ที่มีผลการพัฒนาดีขึ้น ได้แก่ การถือครองที่ดินของครัวเรือนเกษตรกรซึ่งมีครัวเรือนที่มีที่ดินเป็นของตนเองเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 69.52 ในปี 2535 เป็นร้อยละ 70.58 ในปี 2537 ครัวเรือนที่เช่าที่ดินบางส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 16.60 ในปี 2535 เป็นร้อยละ 17.00 ในปี 2537 และครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินเลยลดลงจากร้อยละ 13.88 ในปี 2535 เป็นร้อยละ 12.42 ในปี 2537

ตารางที่ 2.4: แสดงสาขาการพัฒนาที่ดีขึ้น โดยการเพิ่มขึ้นของจำนวนหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของภาคเหนือ ในช่วงปี 2535 และ 2537

การพัฒนา สาขาหลัก/สาขาย่อย	ปี 2535		ปี 2537	
	จำนวนหมู่บ้าน	ร้อยละ	จำนวนหมู่บ้าน	ร้อยละ
1. สภาพพื้นฐาน				
1.1 การมีไฟฟ้า	11,510	92.13	11,600	92.35
1.2 การคมนาคม	7,907	63.98	8,452	67.85
2. ผลผลิต รายได้ และการมีงานทำ				
2.1 การประกอบอาชีพและการมีงานทำ	7,186	57.52	7,704	61.34
2.2 อัตราค่าจ้าง	11,123	89.93	11,809	96.38
2.3 การรวมตัวของเกษตรกร	7,250	58.03	7,962	63.40
2.4 การใช้แหล่งสินเชื่อเพื่อการผลิต	7,744	66.90	8,340	70.80

ตารางที่ 2.4 : แสดงสาขาการพัฒนาที่ดีขึ้น โดยการเพิ่มขึ้นของจำนวนหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของภาคเหนือ ในช่วงปี 2535 และ 2537

การพัฒนา สาขาหลัก/สาขาย่อย	ปี 2535		ปี 2537	
	จำนวนหมู่บ้าน	ร้อยละ	จำนวนหมู่บ้าน	ร้อยละ
3. สาธารณสุขและการอนามัย				
3.1 น้ำหนักเด็กแรกเกิด	7,985	64.12	9,004	72.80
3.2 การขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี	9,616	76.97	10,348	82.40
3.3 การวางแผนครอบครัว	9,727	78.11	10,153	81.56
4. แหล่งน้ำ				
4.1 แหล่งน้ำกิน	7,444	59.59	9,170	73.02
5. ความรู้การศึกษาและวัฒนธรรม				
5.1 อัตราการเรียนต่อ	2,195	18.23	9,170	38.04

5.4 ผลผลิตรายได้และการมีงานทำ เป็นอีกกลุ่มปัญหาหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงในรอบสองปีน้อยมากคือ 0.03 คะแนน เนื่องจากมีดัชนีย่อยบางตัวที่มีคะแนนลดลงสำหรับดัชนีย่อยที่มีการพัฒนาดีขึ้นคืออัตราค่าจ้างซึ่งเปลี่ยนแปลงจาก 2.82 คะแนน ในปี 2535 เป็น 2.94 คะแนน ในปี 2537 โดยครัวเรือนเกษตรในภาคเหนือได้รับค่าจ้างเฉลี่ย 65 บาทต่อวัน ดัชนีย่อยอีกตัวหนึ่งที่มีผลการพัฒนาดีขึ้นคือการประกอบอาชีพและการมีงานทำ ซึ่งเพิ่มขึ้นจาก 2.26 คะแนนในปี 2535 เป็น 2.35

คะแนน ในปี 2537 โดยมีหมู่บ้านที่ครัวเรือน ที่ประกอบอาชีพรับจ้างและมีรายได้มากกว่า 30,000 บาท มากกว่าร้อยละ 70 ของครัวเรือนทั้งหมด เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 57.52 ในปี 2535 เป็นร้อยละ 61.34 ในปี 2537 นอกจากนั้นการรวมตัวของเกษตรกรภาคเหนือเพื่อใช้เงินกู้จากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ก็เข้มข้นขึ้นโดยมีหมู่บ้านที่มีการรวมตัวกันเพื่อกิจกรรมนี้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 58.03 ในปี 2535 เป็นร้อยละ 63.40 ในปี 2537

5.5 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงขึ้นน้อยมาก คือเพียง 0.01 คะแนน ดัชนีย่อยที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือป่าไม้ซึ่งมีคะแนนเพิ่มขึ้นจาก 1.79 ในปี 2535 เป็น 1.81 ในปี 2531 อย่างไรก็ตามในกลุ่มนี้มีดัชนีย่อยทรัพยากรน้ำเพียงตัวเดียวที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าเกณฑ์เฉลี่ยคือ 2.39 คะแนน ในปี 2537

ตารางที่ 2.5 : ดัชนีย่อยการพัฒนาที่ยังมีปัญหา กลุ่มผลผลิตรายได้และการมีงานทำ ภาคเหนือโดยใช้ผลต่างของค่าเฉลี่ย ในช่วงปี 2535 และ 2537

การพัฒนา สาขาหลัก/สาขาย่อย	ปี 2535	ปี 2537	ผลต่าง	อันดับปัญหา
1. **ผลผลิตรายได้และการมีงานทำ**				
1.1 ผลผลิตจากการทำนา	2.15	2.11	- 0.04	3
1.2 ผลผลิตจากการทำไร่	1.74	1.71	- 0.03	4
1.3 การอพยพหางานทำ	1.77	1.66	- 0.11	1
1.4 การทำการเกษตรฤดูแล้ง	1.78	1.72	- 0.06	2

6. สภาพปัญหาที่ยังตกค้างอยู่

6.1 ปัญหาที่รุนแรงที่สุดในภาคนี้ คือ ผลผลิตการเกษตรตกต่ำซึ่งในช่วง 2 ปี ที่ผ่านมานี้ (2535-2538) ผลผลิตตกต่ำลงทั้งจากการทำนาและทำไร่ พิจารณาจากหมู่บ้านที่ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวน้อยกว่า 330 กิโลกรัมต่อไร่ เพิ่มขึ้นจาก 3,120 หมู่บ้านในปี 2535 เป็น 3,302 หมู่บ้านในปี 2537 หรือเพิ่มขึ้น 182 หมู่บ้าน และหมู่บ้านที่มีผลผลิตพืชไร่ต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 4,332 หมู่บ้านในปี 2535 เป็น 4,442 หมู่บ้าน ในปี 2537 หรือเพิ่มขึ้น 110 หมู่บ้าน ทั้งนี้เนื่องจากในปี 2535 นั้นเกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ในฤดูฝน ทำให้พืชผลเสียหายและเมื่อน้ำลดลงได้เกิดการโรคระบาดในรวงข้าวทำให้ไม่ได้ผลผลิตเท่าที่ควรและเกิดภาวะแห้งแล้งในฤดูแล้งเนื่องจากฝนทิ้งช่วงทำให้พืชไร่ที่เกษตรกรปลูกเสียหาย

6.2 ปัญหาอีกปัญหาหนึ่งที่ตกค้างมาจากอดีตคือ ปัญหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรไม่มีน้ำเพียงพอและการทำการเกษตรฤดูแล้งไม่ได้ ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องถึงกันทำให้มีหมู่บ้านที่มีปัญหาในการทำการเกษตรฤดูแล้งเพิ่มขึ้นจากปี 2535 จำนวน 87 หมู่บ้าน

6.3 การอพยพโยกย้ายแรงงานออกจากหมู่บ้านก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่รุนแรงในภาคเหนือ รองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยในปี 2535 มีหมู่บ้านที่คนส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 9 ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน อพยพไปทำงานอื่น ๆ ที่ไม่ใช่อุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นจาก 6,251 หมู่บ้านในปี 2535 เป็น 6,981 หมู่บ้านในปี 2537 หรือเพิ่มขึ้น 730 หมู่บ้านคิดเป็นร้อยละ 5.39 ของหมู่บ้านในภาคนี้

ตารางที่ 2.6 : แสดงการพัฒนาสาขาย่อยที่ยังมีปัญหาในภาคเหนือ ในช่วงปี 2535 และ 2537

การพัฒนา สาขาหลัก/สาขาย่อย	ปี 2535		ปี 2537	
	หมู่บ้านต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย		หมู่บ้านต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ผลผลิต รายได้ และการมีงานทำ				
1. ผลผลิตจากการทำนา	3,120	28.72	3,302	30.96
2. ผลผลิตจากการทำไร่	4,332	50.81	4,442	52.90
3. การอพยพหางานทำ	6,251	51.15	6,981	56.540
4. การทำการเกษตรฤดูแล้ง	5,876	50.20	5,963	51.43

สรุป

ปัญหาที่ยังตกค้างอยู่ในภาคนี้คือปัญหาการประกอบอาชีพ และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร ที่จะทำให้เกิดปัญหาลูกโซ่กระทบถึงการเกษตร อุตสาหกรรมและชุมชนเมือง ซึ่งรัฐจะต้องให้ความเอาใจใส่ต่อไป นอกจากนั้น ยังมีปัญหาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในภาคนี้ เช่น ปัญหาการระบาดของโรคเอดส์ ซึ่งมีการระบาดรุนแรงที่สุด เนื่องจากในอดีตมีหญิงสาวประกอบอาชีพขายบริการมากโดยเฉพาะจากจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และพะเยา และเมื่อเป็นโรคได้กลับภูมิลำเนาเดิมทำให้มีการระบาดของโรคและมีปัจจัยด้านยาเสพติดเป็น

ตัวเสริมให้การระบาดของโรครุนแรงขึ้น ซึ่งถึงแม้ในปัจจุบันจะได้รับการเอาใจใส่อย่างจริงจังทั้งจากภาครัฐและองค์กรเอกชน จนสามารถลดจำนวนหญิงสาวจากจังหวัดเหล่านั้นให้มีอาชีพขายบริการน้อยลงแล้วก็ตาม แต่ผลพวงที่ตกค้างอยู่คือ เด็กที่เกิดมาพร้อมกับโรคเอดส์และยาเสพติดจำนวนหนึ่ง ซึ่งจะต้องได้รับการดูแลต่อไป

บทที่ 3

สถานภาพชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาพรวมชนบทไทย

บทที่ 3
สถานภาพชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. สภาพทั่วไปของภาค

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน เป็นภาคที่มีสภาพทางกายภาพโดยเปรียบเทียบแล้วด้อยกว่าภาคอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากพื้นดินส่วนใหญ่เป็นดินตื้น ไม่อุ้มน้ำมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ และเป็นดินเค็มประกอบกับมีป่าไม้เหลืออยู่น้อยมาก จึงมีสภาพแห้งแล้ง การปลูกข้าวและพืชไร่ ไม่ค่อยได้ผลอย่างไรก็ตาม ได้มีการแบ่งภาคนี้ตามที่ตั้งของจังหวัดเป็น 3 ส่วนคือ อีสานตอนบน ตอนกลางและตอนล่าง โดยภาคอีสานตอนบนประกอบด้วย 6 จังหวัด คือ เลย หนองบัวลำภู อุดรธานี หนองคาย สกลนคร และนครพนม อยู่ติดชายแดนประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและแม่น้ำโขง เป็นบริเวณที่มีฝนตกสม่ำเสมอและดินมีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าส่วนอื่น ๆ ของภาค สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางและตอนล่างประกอบด้วย 8 จังหวัด และ 5 จังหวัด ตามลำดับ คือ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ชัยภูมิ ยโสธร มุกดาหาร อำนาจเจริญ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษและอุบลราชธานี จังหวัดเหล่านี้ยกเว้นมุกดาหารมีสภาพพื้นดินเป็นที่ราบสูง ฝนตกไม่สม่ำเสมอ ดินเค็มและแห้งแล้ง จากสภาพแวดล้อมดังกล่าวทำให้ภาคนี้สามารถดูดซับการพัฒนาได้น้อยกว่าภาคอื่น ๆ มาโดยตลอด จนถึงช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 5 ถึงฉบับที่ 7 ที่รัฐได้ทุ่มเททรัพยากรจำนวนมากเพื่อแก้ไขปัญหาพื้นฐานของภาคนี้ ทั้งในรูปของแผนพัฒนาชนบทยากจน แผนแก้ไขภัยแล้ง และแผนกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค ซึ่งทำให้ภาคนี้มีระดับการพัฒนาที่ดีขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านโครงสร้างพื้นฐาน

2. สภาพเศรษฐกิจ

อาชีพหลักของประชาชนในภาคนี้ คือ เกษตรกรรม อย่างไรก็ตามข้อมูลผลิตภัณฑ์ประชาชาติปี 2536 แสดงให้เห็นว่าการค้าส่งและค้าปลีก เป็นสาขาที่มีมูลค่าสูงที่สุดของภาคนี้ ซึ่งเปลี่ยนมาจากสาขาเกษตรกรรม ทั้งนี้เนื่องจากการเปิดประตูการค้ากับกลุ่มประเทศอินโดจีน ทำให้หลายจังหวัดที่อยู่ติดชายแดนมีการค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น และจังหวัดที่เป็นศูนย์รวบรวมสินค้าส่งออกจะมีการหมุนเวียนของเม็ดเงินมากยิ่งขึ้น สาขาบริการ คาดว่าจะมีมูลค่าสูงกว่าสาขาเกษตรกรรมในอนาคตอันใกล้ เนื่องจากมีอัตราการเจริญเติบโตโดยเฉลี่ยสูงสุด สำหรับสาขาการก่อสร้างและสาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาที่มีมูลค่าสูงในอันดับรอง ๆ ลงมา และหากจะพิจารณาถึงรายได้โดยเฉลี่ยของจังหวัดแล้วพบว่าจังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดที่มีรายได้โดยเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ นครราชสีมา ซึ่งทั้งสองจังหวัดนี้จะเป็นศูนย์รวบรวมสินค้าส่งออก และเป็นศูนย์บริการด้านการรักษาพยาบาล การศึกษาตลอดจนบริการอื่น ๆ

3. ศักยภาพ และโอกาสการพัฒนา

3.1 บริเวณจังหวัดริมแม่น้ำโขง เป็นแหล่งผลิตอาหารและธัญญพืชขนาดใหญ่ เนื่องจากมีโครงการสูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้าอย่างทั่วถึง จังหวัดเลยมีอากาศเย็นเหมาะที่จะปลูกพืชเมืองหนาว จังหวัดอุดรธานีและขอนแก่นสามารถปลูกอ้อยได้ดีและมีโรงงานน้ำตาลรองรับ สำหรับกาฬสินธุ์ มหาสารคาม และร้อยเอ็ดเป็นแหล่งปลูกข้าวพันธุ์ดี สกลนครเป็นแหล่งเลี้ยงโคขุนคุณภาพดีที่สุดของไทย หนองหารเป็นแหล่งประมงขนาดใหญ่ สำหรับอุตสาหกรรมนอกจากอุตสาหกรรมการเกษตร ยังมีอุตสาหกรรมสำคัญ ๆ เช่น ประกอบรถยนต์ ผลิตภัณฑ์พลาสติกและโลหะ การเจียระไนอัญมณี นอกจากนั้นยังมีทรัพยากรแร่ คือ โปแต๊สและเกลือหินในปริมาณมากพอใช้ในอุตสาหกรรม

เคมีต่าง ๆ ภาคนี้จึงเหมาะที่จะลงทุนด้านอุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นแหล่งวัตถุดิบและแรงงาน ตลอดจนเป็นเขตส่งเสริมอุตสาหกรรม เขต 3 ในทุกจังหวัด และมีโครงข่ายถนนที่ดีกว่าทุก ๆ ภาค และเชื่อมโยงกับชายฝั่งทะเลตะวันออก

3.2 นอกจากนั้นสาขาการค้าและบริการ ตลอดจนสาขาการท่องเที่ยว มีโอกาสที่จะขยายตัวอีกมาก เพื่อรองรับการค้ากับกลุ่มประเทศอินโดจีน และการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่มากมาย และเชื่อมโยงถึงการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอินโดจีน ที่เพิ่งจะเปิดเผยต่อสาธารณะ

3.3 อย่างไรก็ตาม บางจังหวัดจะต้องมีการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ประปา ไฟฟ้า เพิ่มขึ้น ตลอดจนพัฒนาแรงงานที่มีอยู่ให้เป็นแรงงานฝีมือ เพื่อสร้างโอกาสในการพัฒนาให้มากขึ้น

4. ผลการพัฒนาชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4.1 การพัฒนาชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผ่านมาในปี 2535-2537 ทำให้ระดับการพัฒนาหมู่บ้านในชนบทดีขึ้นอย่างมาก กล่าวคือ มีหมู่บ้านที่ระดับการพัฒนาอยู่ในระดับสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 1,835 หมู่บ้าน จากปี 2535 เป็น 5,325 หมู่บ้านในปี 2537 หรือเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 7.08 เป็นร้อยละ 20.35 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด นอกจากนั้นจำนวนหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยก็เพิ่มขึ้นจาก 12,314 หมู่บ้าน ในปี 2535 เป็น 14,834 หมู่บ้าน ในปี 2537 หรือเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 47.53 เป็นร้อยละ 56.70 ของหมู่บ้านทั้งหมด ซึ่งทำให้หมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยลดลงจาก 11,575 หมู่บ้าน ในปี 2535 เหลือเพียง 6,002 หมู่บ้าน ในปี 2537 หรือคิดเป็นร้อยละ 45.38 และ 22.94 ตามลำดับ จังหวัดที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดคือนครพนม และต่ำที่สุดคือหนองคาย

ตารางที่ 3.1 : เปรียบเทียบระดับการพัฒนาของหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2535-2537

จำนวนหมู่บ้าน	2535	2537
1. การพัฒนาระดับ 1	11,575	6,002
	(45.38)	(22.94)
2. การพัฒนาระดับ 2	12,314	14,834
	(47.53)	(56.70)
3. การพัฒนาระดับ 3	1,835	5,325
	(7.08)	(20.35)
รวมหมู่บ้านทั้งหมด	25,906	26,161

ค่าคะแนนเฉลี่ย : สภาพพื้นฐานดีที่สุด

4.2 เพื่อให้เห็นภาพการพัฒนาชนบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้พิจารณาผลการพัฒนาชนบทรายสาขาประกอบด้วย สภาพพื้นฐาน ผลผลิตรายได้และการมีงานทำ การสาธารณสุขและอนามัย แหล่งน้ำ ความรู้การศึกษาวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติแล้วพบว่า ทุกสาขามีระดับการพัฒนาสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย โดยการพัฒนาด้านสภาพพื้นฐานเป็นสาขาที่มีคะแนนเฉลี่ยปี 2537 สูงที่สุด คือ 2.39 รองลงมาคือ การพัฒนาแหล่งน้ำ 2.35 คะแนน สาขาที่มีการพัฒนาต่ำที่สุดคือ สาขาผลผลิตรายได้และการมีงานทำ ซึ่งมีคะแนนการพัฒนาโดยเฉลี่ย 2.02 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2535 เล็กน้อย คือ 0.01 คะแนน

4.3 อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาถึงอัตราการเปลี่ยนแปลง แล้วพบว่า สาขาสาธารณสุข และอนามัย เป็นสาขาที่มีการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาอยู่ในอันดับสูงที่สุด รองลงมาคือการพัฒนาด้านแหล่งน้ำ และความรู้การศึกษาและวัฒนธรรม ตามลำดับ สำหรับจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาสูงที่สุดของภาคนี้ คือ นครพนมและอำนาจเจริญ

ตารางที่ 3.2 : เปรียบเทียบดัชนีการพัฒนาแยกตามกลุ่มปัญหาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2535-2537

หมวดปัญหา	2535	2537	เปลี่ยนแปลง
1. สภาพพื้นฐาน	2.36	2.39	0.03
2. ผลผลิตรายได้และการมีงานทำ	2.01	2.02	0.01
3. สาธารณสุขและการอนามัย	2.04	2.27	0.23
4. แหล่งน้ำ	2.15	2.35	0.20
5. ความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม	2.06	2.26	0.20
6. ทรัพยากรธรรมชาติ	2.15	2.19	0.04
ระดับการพัฒนา	1.61	1.97	0.36

5. ผลการพัฒนา : รายสาขา

5.1 สาธารณสุขและอนามัย ข้อมูล กชช2ค. ผนวก จปฐ. แสดงให้เห็นว่า ในช่วง 2 ปีที่ผ่าน การสาธารณสุขและอนามัยของภาคนี้มีการเปลี่ยนแปลงสูงที่สุด คือ มีการเปลี่ยนแปลงจาก 2.04 คะแนน ในปี 2535 เป็น 2.27 คะแนนในปี

2537 หรือเพิ่มขึ้น 0.23 คะแนน นอกจากนั้นยังมีคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาสูงเป็นอันดับสองรองจากสภาพพื้นฐาน ทั้ง ๆ ที่ในอดีตแล้ว การสาธารณสุขและอนามัยของคนในภาคนี้อยู่ในอันดับต่ำที่สุดของประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากการจัดให้มีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนและอาสาสมัครที่ให้บริการในเรื่องการคัดกรองผู้ป่วย ตลอดจนการให้คำแนะนำแก่ประชาชนในการป้องกันในเรื่องสาธารณสุขได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ซึ่งในปี 2537 มีหมู่บ้านที่ให้บริการสาธารณสุขสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย 12,048 หมู่บ้าน เพิ่มขึ้นจากปี 2535 ซึ่งมีอยู่ 6,083 หมู่บ้าน หนึ่งเท่าตัว นอกจากนี้ ในปี 2537 มีหมู่บ้านที่ประชาชนได้รับการรักษาพยาบาลในรูปแบบของการประกันสุขภาพและสวัสดิการต่างๆ ตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป อยู่ 7,636 หมู่บ้าน เพิ่มขึ้นจากปี 2535 ซึ่งมีอยู่ 2,553 หมู่บ้าน ถึง 3 เท่าตัว ประกอบกับสุขภาพของประชาชนในภาคนี้ดีขึ้น คือ มีหมู่บ้านที่มีปัญหาด้านสุขภาพเพียง 112 หมู่บ้านหรือคิดเป็นร้อยละ 1.5 ของหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

5.2 แหล่งน้ำ การพัฒนาแหล่งน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นับว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากอีกสาขาหนึ่ง โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงเป็นอันดับสองรองจากภาคกลาง นับว่าการจัดหาน้ำสะอาดตามนโยบายการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในชนบท ปี 2535-2537 ได้ผลมากทำให้ในปี 2537 ภาคนี้มีครัวเรือนที่มีน้ำดื่มพอเพียง 2.16 ล้านคน เพิ่มขึ้นจากปี 2535 ซึ่งมีอยู่ 1.66 ล้านครัวเรือน จำนวน 449,917 ครัวเรือน หรือทำให้มีครัวเรือนที่มีน้ำดื่มพอเพียงมีถึงร้อยละ 76.3 ของครัวเรือน ทั้งภาค และมีครัวเรือนที่มีน้ำใช้พอเพียงในปี 2537 ทั้งสิ้น 2.5 ล้านครัวเรือนในขณะที่ปี 2535 มีอยู่ 2.26 ล้านครัวเรือน หรือเพิ่มขึ้นประมาณ 2 แสนครัวเรือน ซึ่งทำให้ในภาคนี้มีครัวเรือนที่มีน้ำใช้พอเพียงถึงร้อยละ 88.4 ของครัวเรือนทั้งหมด โดยในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา (2535-2537) ได้มีการสร้างระบบประปาเพิ่มขึ้น ถึง 14,006 หมู่บ้าน

หรือเพิ่มขึ้นถึง 4 เท่า มีครัวเรือนที่มีน้ำประปาใช้ถึง 623,729 ครัวเรือน หรือเพิ่มขึ้นหนึ่งเท่าตัว สำหรับแหล่งน้ำประเภทอื่น ๆ เช่น บ่อบาดาล และบ่อน้ำตื้นนั้น มีการก่อสร้างไม่มากนัก คือในปี 2537 มีบ่อบาดาลสาธารณะในภาคอีสานทั้งสิ้น 74,963 แห่ง เพิ่มขึ้นจากปี 2535 จำนวน 792 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 1.06 ของปีที่ผ่านมา และบ่อน้ำตื้นในปี 2537 มีอยู่ 75,726 แห่งเพิ่มขึ้น จากปี 2535 จำนวน 8,147 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 12.01 ของปี 2535 อย่างไรก็ตามในเรื่องของการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรนั้นไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากไม่สามารถจะสร้างเขื่อนเพิ่มอีกได้เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่เสี่ยงต่อการแพร่กระจายของดินเค็มประกอบกับการเกิดภาวะฝนแล้งในปี 2535 และ 2536 ทำให้ปริมาณน้ำในแหล่งเก็บกักน้ำทั้งธรรมชาติและเขื่อนต่าง ๆ มีน้อยมาก จนเกษตรกรไม่สามารถทำนาครั้งที่สองหรือปลูกพืชอื่น หลังทำนาได้ คะแนนเฉลี่ยการพัฒนาของดัชนีนี้ได้ลดลงจาก 2.03 ในปี 2535 เป็น 1.95 ในปี 2537 โดยมีหมู่บ้านที่ปัญหาการทำการเกษตรฤดูแล้งเพิ่มขึ้นจาก 19,026 หมู่บ้านในปี 2535 เป็น 20,580 หมู่บ้านในปี 2537 หรือเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 74.70 เป็นร้อยละ 80.17 ตามลำดับ

5.3 ความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มที่มีการพัฒนาดีขึ้นอย่างชัดเจนเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการศึกษาของประชาชนมีประชาชนที่จบการศึกษาชั้นประถมปีที่ 6 ในปีการศึกษาที่ผ่านมา 393,106 คน ซึ่งทำให้มีคนที่จบการศึกษาภาคบังคับ 9.01 ล้านคน และถ้ารวมคนที่จบการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับแล้ว มีถึง 9.9 ล้านคน หรือเฉลี่ย 382 คนต่อหมู่บ้าน หรือคิดเป็นร้อยละ 89.02 ของประชาชนที่มีอายุมากกว่า 14 ปี อย่างไรก็ตามในกลุ่มนี้มีดัชนี 2 ตัว ที่มีระดับการพัฒนาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย คือ อัตราการเรียนต่อและการให้ความรู้ด้านคุณภาพชีวิต ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยในปี 2537 เพียง 1.71 และ 1.89 คะแนน ตามลำดับ และถ้าพิจารณาจำนวนการเรียนต่อของประชาชนแล้วพบว่า มีการเพิ่มโดยเฉลี่ยหมู่บ้านละ 3 คน ซึ่ง

ทำให้ในปี 2537 มีนักเรียนศึกษาต่อชั้นมัธยมต้น 257,859 คน จังหวัดที่นักเรียนมีโอกาสเรียนต่อชั้นมัธยมน้อยที่สุดคือ หนองบัวลำภูเพียงร้อยละ 56.26 ของนักเรียนที่จบการศึกษาภาคบังคับ จังหวัดซึ่งนักเรียนจบชั้นประถมมีโอกาสเรียนมัธยมสูงสุด คือ จังหวัดขอนแก่น ร้อยละ 91.65 ของนักเรียนที่จบการศึกษาภาคบังคับ

5.4 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นกลุ่มที่มีระดับการพัฒนาเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2.19 คะแนนในปี 2537 และ 2.15 คะแนนในปี 2535 หรือเพิ่มขึ้น 0.04 คะแนน ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วดัชนีทุกตัวมีระดับการพัฒนาดีขึ้น

5.5 สภาพพื้นฐาน ในปี 2537 เป็นกลุ่มที่มีคะแนนโดยเฉลี่ยสูงที่สุด แต่มีการขยายตัวต่ำมาก ในช่วง ปี 2535-2537 คือมีการขยายตัวเพียง 0.03 คะแนน ทั้งนี้เนื่องจาก ก่อนปี 2535 สภาพพื้นฐานโดยทั่วไปของภาคนี้ เช่น ไฟฟ้า การคมนาคม นั้นได้รับการพัฒนาในระดับที่ค่อนข้างดีอยู่แล้ว จึงทำให้การขยายตัวอยู่ในระดับต่ำ เช่น ในปี 2537 มีหมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้ 25,633 หมู่บ้าน หรือคิดเป็นร้อยละ 98.8 ของหมู่บ้านทั้งหมดในภาคอีสาน ในขณะที่ปี 2535 มีหมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้ 25,306 หมู่บ้าน หรือคิดเป็นร้อยละ 97.68 ของหมู่บ้านทั้งหมดในภาคอีสาน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.12 คิดเป็น 327 หมู่บ้าน นอกจากนั้นในปี 2537 มีหมู่บ้านที่มีการคมนาคมสะดวกสบาย 24,149 หมู่บ้าน เพิ่มขึ้นจากปี 2535 ซึ่งมีอยู่ 23,314 หมู่บ้าน หรือเพิ่มขึ้น 835 หมู่บ้าน สำหรับดัชนีย่อยตัวอื่นนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไม่ชัดเจน

5.6 กลุ่มผลผลิต รายได้และการมีงานทำ เป็นกลุ่มที่แทบจะไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย กล่าวคือในปี 2537 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเพียง 0.01 คะแนน อย่างไรก็ตามคะแนนเฉลี่ยโดยรวมของดัชนีกลุ่มนี้ยังอยู่ในระดับพอใช้ได้ คือ อยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศ 2.02 คะแนน ดัชนีที่มีระดับการพัฒนาดีขึ้น ในปี 2537 คือ

การประกอบอาชีพอื่น ๆ ซึ่งมีหมู่บ้านที่ครัวเรือนมากกว่าร้อยละ 70 ที่มีอาชีพมากกว่า 1 อย่าง และมีรายได้มากกว่า 30,000 บาท เพิ่มขึ้น 275 หมู่บ้าน เกษตรกรมีการรวมตัวกันเพิ่มขึ้น และมีการใช้สินเชื่อเพื่อการผลิตจากสถาบันการเงินเพิ่มขึ้น 1,328 หมู่บ้าน สำหรับดัชนีตัวอื่น ๆ มีการเปลี่ยนแปลงลดลง เช่น การอพยพหางานทำนอกหมู่บ้าน ซึ่งดัชนีนี้เป็นปัจจัยหนึ่งทำให้ดัชนีตัวอื่น ๆ คือ ผลผลิตจากการทำนา การทำไร่ การทำการเกษตรฤดูแล้ง มีค่าลดลงเพราะมีแรงงานที่จะทำการเกษตรน้อยลง ประกอบกับภาวะฝนแล้งในปี 2535-2537 ที่ผ่านมา

ตารางที่ 3.3 : แสดงข้อมูลที่มีการเปลี่ยนแปลงดีขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากปี 2535-2537

ดัชนี	2535	2537	เพิ่มขึ้น
1. หมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้	25,306	25,633	327
2. หมู่บ้านที่มีการคมนาคมสะดวก	23,314	24,149	835
3. หมู่บ้านที่มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก/ศูนย์โภชนาการ	1,765	3,158	1,393
4. จำนวนเด็กแรกเกิด - 5 ปี ที่ขาดสารอาหาร	3,595 (60.2%)	17,601 (76.3%)	14,006 (16.1%)
5. หมู่บ้านที่มีระบบประปาใช้	1,661,294 (82.2%)	2,159,211 (88.4%)	497,917 (6.2%)
6. ครัวเรือนที่มีน้ำดื่มพอเพียง	2,266,265 (60.2%)	2,500,015 (76.3%)	233,750 (16.1%)
7. ครัวเรือนที่มีน้ำใช้พอเพียง	2,266,265 (82.2%)	2,601,601 (88.4%)	335,336 (6.2%)
8. จำนวนรถปิคอัพ	8,904,217	9,001,208	346

ตารางที่ 3.3 : แสดงข้อมูลที่มีการเปลี่ยนแปลงดีขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากปี 2535-2537

ดัชนี	2535	2537	เพิ่มขึ้น
9. การใช้ส้วมกระเบื้อง	9,746,092	9,942,774	382
10. คนที่จบการศึกษาภาคบังคับเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	345	346	1
11. คนที่จบการศึกษาภาคบังคับหรือสูงกว่าเฉลี่ยต่อหมู่บ้าน	378	382	4

6. ปัญหาที่ยังตกค้างอยู่

ดัชนีที่มีผลการพัฒนาลดลงอย่างชัดเจนที่สุดในปี 2537 คือ แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งคะแนนเฉลี่ยในปี 2537 คือ 1.95 ลดลงจากปี 2535 ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย 2.30 คะแนน หรือลดลง 0.35 คะแนน ทำให้ในปี 2537 มีหมู่บ้าน ที่ทำการเกษตรฤดูแล้งหรือทำนาครั้งที่ 2 จำนวน 6,899 หมู่บ้าน ในขณะที่ปี 2535 มี 8,191 หมู่บ้านลดลง 1,282 หมู่บ้าน ดัชนีอีกตัวหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงลดลงคือ การอพยพโยกย้ายออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน ซึ่งในปี 2537 หมู่บ้านที่มีปัญหาการอพยพจากภาคนี้มีอยู่ 10,989 หมู่บ้าน หรือคิดเป็นร้อยละ 42.40 ของหมู่บ้านทั้งหมด ซึ่งเป็นเหตุให้เหลือแต่เด็กและคนชราในชนบทโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นแหล่งแรงงานที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ ดัชนีอีกตัวหนึ่งที่มีคะแนนโดยเฉลี่ยลดลง คือ ผลผลิตจากการทำนา ซึ่งในปี 2537 ครัวเรือนประกอบอาชีพทำนาเพียงอย่างเดียวมีรายได้เพียง 13,375 บาทต่อครัวเรือน ลดลงจากปี 2535 ซึ่งมีรายได้ 14,973 บาทต่อ

ครัวเรือน หรือลดลงครัวเรือนละ 1,598 บาท ในขณะที่ผู้ประกอบอาชีพอื่นจะมีรายได้โดยเฉลี่ยสูงขึ้น ทำให้ช่องว่างของรายได้ระหว่างภาคเกษตร และนอกภาคเกษตรยิ่งห่างกันมากขึ้น

ตารางที่ 3.4 : แสดงดัชนีการพัฒนาที่ลดลง ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2535-2537

ดัชนีย่อย	2535	2537	ลดลง
1. น้ำเพื่อการเกษตร	2.30	1.95	(0.35)
2. การทำการเกษตรฤดูแล้ง	1.38	1.28	(0.10)
3. การอพยพหางานทำ	1.73	1.67	(0.06)
4. ผลผลิตจากการทำนา	1.83	1.78	(0.05)

7. สรุป

การพัฒนาชนบทในภาคนี้ เท่าที่ผ่านมาในปี 2535-2537 นั้นนับว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในเรื่องของบริการของรัฐ ที่มีไปสู่หมู่บ้านอย่างทั่วถึง เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา ตลอดจนบริการด้านการศึกษา สาธารณสุข และการป้องกันโรค ซึ่งประชาชนในภาคนี้สามารถเข้ารับบริการได้มากขึ้นทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชนบทดีขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีปัญหาตกค้างที่รัฐบาลต้องเร่งรัดแก้ไข คือ ปัญหาเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของชาวบ้าน เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การอพยพโยกย้ายจากหมู่บ้าน การทำการเกษตรฤดูแล้ง การเช่าที่ดินทำกิน เป็นต้น ซึ่งหากพิจารณาจากศักยภาพของภาคนี้แล้ว จะเห็นว่าภาคนี้สามารถลงทุนด้านอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การค้าปลีก ค้าส่งและบริการได้ดี กิจการต่างๆ เหล่านี้จะสามารถแก้ไขปัญหาการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานได้ และดัชนีวัดสภาพปัญหาเรื่องการทำการเกษตร

ฤดูแล้ง อาจจะไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป สำหรับการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร อาจจะต้องเปลี่ยนเป็นการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่ออุตสาหกรรม และลักษณะการประกอบอาชีพของคนในภาคนี้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยไม่ยึดติดอยู่กับการเกษตรอยู่เพียงอย่างเดียว

บทที่ 4

ฐานภาพชนบทภาคกลาง

ภาพรวมชนบทไทย

บทที่ 4
สถานภาพชนบทภาคกลาง

สภาพทั่วไปของภาค

1. ภาคกลางมีความได้เปรียบเชิงภูมิศาสตร์ที่สำคัญคือ อยู่ใกล้ศูนย์กลางของความเจริญ คือ กรุงเทพมหานครในรัศมี 200 กิโลเมตร จึงมีความพร้อมมากที่สุดในการที่จะรองรับการขยายตัวของการผลิต อุตสาหกรรม การค้าและบริการ จากกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เนื่องจากมีบริการขั้นพื้นฐานด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการค่อนข้างสมบูรณ์กว่าภาคอื่น ๆ

2. ในขณะเดียวกัน ภูมิภาคนี้นับได้ว่ามีความอุดมสมบูรณ์ในเชิงคุณภาพของดินและแหล่งน้ำ ทำให้มีศักยภาพด้านการเกษตรมากที่สุด การผลิตทางการเกษตรไม่ว่าจะเป็นข้าว ผัก ผลไม้ ตลอดจนการประมง และปศุสัตว์ จึงเป็นแหล่งอู่ข้าวอู่น้ำที่สำคัญของประเทศมาแต่อดีต

3. คำว่า ภาคกลางนั้น ความจริงแล้วประกอบด้วย 3 อนุภูมิภาคย่อย ได้แก่ ที่ราบลุ่มภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคตะวันตก ซึ่งมีความแตกต่างทางภูมิศาสตร์ สภาพทางเศรษฐกิจ ศักยภาพ และโอกาสในการพัฒนา สำหรับสภาพทั่วไปของอนุภูมิภาคย่อยมีลักษณะแตกต่างที่สำคัญดังนี้

- **ภาคกลางตอนบน** เป็นที่ราบลุ่มบริเวณกว้าง มีแม่น้ำสำคัญหลายสายไหลผ่าน นอกเหนือจากแม่น้ำเจ้าพระยาจึงเป็นแหล่งผลิตข้าวแหล่งใหญ่ของประเทศ ประกอบด้วย 8 จังหวัด ได้แก่ สระบุรี พระนครศรีอยุธยา สิงห์บุรี อ่างทอง ชัยนาท ลพบุรี นนทบุรี และปทุมธานี

- **ภาคตะวันออก** ตั้งบนลุ่มน้ำบางปะกงและลุ่มน้ำขนาดเล็กหลายลุ่มน้ำ ซึ่งจะกลายเป็นศูนย์กลางความเจริญทางด้านเศรษฐกิจใหม่ของประเทศ และเป็นฐานส่งออกที่สำคัญตามนโยบายการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ส่วนชายฝั่งทะเลตอนล่างเป็นแหล่งผลิตทางการเกษตร ได้แก่ ผลไม้ และยางพารา ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินสูง อนุภูมิภาคนี้ประกอบด้วย 9 จังหวัด ได้แก่ ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด และสมุทรปราการ
- **ภาคตะวันตก** ประกอบด้วยทิวเขา หุบเขา ที่ราบลุ่มแม่น้ำ และที่ราบชายฝั่งทะเล เป็นแหล่งผลิตข้าว และพืชไร่ รวมทั้งมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมค่อนข้างสูง ประกอบด้วย จังหวัดสมุทรสาคร นครปฐม เพชรบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม สุพรรณบุรี และกาญจนบุรี รวม 8 จังหวัด

สภาพเศรษฐกิจ

4. โครงสร้างทางเศรษฐกิจสาขาหลักในภาคกลางมีความเปลี่ยนแปลงไปมากจากปี 2532-2536 โดยสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคในปี 2532 ปรากฏว่า สาขาเกษตรมีมูลค่าสูงสุด รองลงมาคือ สาขาอุตสาหกรรม การค้าปลีกค้าส่ง และการบริการ แต่ในปี 2536 สาขาอุตสาหกรรมมีมูลค่าการผลิตสูงที่สุดขึ้นมาเป็นอันดับหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร สาขาการค้าปลีกค้าส่งเป็นอันดับสอง ตามด้วย สาขาเกษตร และการบริการ เป็นอันดับสี่ ปรากฏการณ์นี้มีลักษณะเช่นเดียวกับภาคอื่น ๆ ที่สาขาอุตสาหกรรมมีความสำคัญเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่สาขาเกษตรซึ่งเคยเป็นอาชีพหลักของคนไทยได้ลดความ

สำคัญลง อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาเป็นอนุภูมิภาคย่อยปรากฏว่า มีความแตกต่างในรายละเอียดโดยภาคตะวันตก สาขาเกษตรยังเป็นสาขานำในการทำรายได้ให้ภาค ในขณะที่ภาคกลางตอนบน และภาคตะวันออกได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตไปแล้ว ดังนี้

- **ภาคกลางตอนบน** ภาคการผลิตอุตสาหกรรม และการค้าส่งและค้าปลีกเริ่มมีบทบาทสำคัญแทนที่ภาคเกษตรกรรม ตั้งแต่ปี 2532 และอุตสาหกรรมกลายเป็นภาคการผลิตนำในขณะนี้ คือ มีสัดส่วนการผลิตเพิ่มจากร้อยละ 21.5 ในปี 2532 เพิ่มเป็นร้อยละ 31.7 ในปี 2536 ในขณะที่สาขาเกษตรลดความสำคัญลงโดยลดจากร้อยละ 22.4 ในปี 2532 เป็นร้อยละ 13.6 ในปี 2536 สำหรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคเมื่อปี 2536 เท่ากับร้อยละ 7.6 ซึ่งอยู่ในอัตราสูงมาก รายได้เฉลี่ยของคนในภาคเท่ากับ 42,313 บาท ต่อคนต่อปี

- **ภาคตะวันออก** มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงมากในช่วงที่ผ่านมา คือ สูงถึงร้อยละ 8.7 เกือบเท่ากับการเจริญเติบโตของประเทศ และภาคอุตสาหกรรมเข้ามามีบทบาทมากเช่นเดียวกับภาคกลางตอนบน รองลงมาคือสาขาบริการ การค้าส่งและค้าปลีก และการบริการ โดยโครงสร้างการผลิตที่เปลี่ยนแปลงนี้ชัดเจนมาก เมื่อสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรลดลงจากร้อยละ 24.4 ในปี 2524 เหลือเพียงร้อยละ 11.8 ในปี 2536 ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมสูงถึงร้อยละ 34.7 ในปี 2536 สำหรับรายได้เฉลี่ยของคนในภาคสูงถึง 77,322 บาท ต่อคนต่อปี โดยชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงที่สุดของภาค

- **ภาคตะวันตก** เป็นอนุภูมิภาคเดียวที่ยังมีสาขาเกษตรเป็นสาขานำในการทำรายได้ให้กับภาค โดยมีสัดส่วนลดลงบ้างเล็กน้อยในช่วงที่ผ่านมา กล่าวคือ สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมสาขาเกษตรในปี 2532 เท่ากับร้อยละ 27.0 ในปี 2532 ลดลงเหลือร้อยละ 23.4 ในปี 2536 ส่วนสาขาค้าส่งและค้าปลีกเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 17.7 ในปี 2532 เป็นร้อยละ 19.9 ในปี 2536 ในขณะที่สาขาอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ 17.1 ในปี 2532 เป็นร้อยละ 18.8 ในปี 2536 ส่วนรายได้เฉลี่ยของคนในภาคตะวันตกเท่ากับ 36,434 ต่อคนต่อปี หรือเพียงสองในสามของรายได้เฉลี่ยทั้งประเทศ นอกจากนี้อัตราการเจริญเติบโตของภาคตะวันตกในช่วงปี 2536 ยังต่ำกว่าภาคอื่น ๆ มากคือเท่ากับร้อยละ 2.8 เท่านั้น

ศักยภาพและโอกาสในการพัฒนา

5. ภาคกลางมีศักยภาพในการเจริญเติบโตสูง เนื่องจากอยู่ใกล้ศูนย์กลางความเจริญ การขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมที่เคลื่อนย้ายจากกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีความสะดวกมากกว่าในแง่ค่าใช้จ่ายในการขนส่งผลผลิต นอกจากนี้ยังเป็นภาคที่มีทรัพยากรธรรมชาติหลากหลาย น้ำตก ภูเขา ทะเล และการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์หลายแห่ง สถานที่ตั้งของภาคกลางเป็นเสมือนสะพานเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจที่สำคัญระหว่างภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ จึงมีเงื่อนไขที่ดีทุกด้านรวมทั้งนโยบายรัฐบาลที่ผ่านมา ที่จะดำเนินการในหลาย ๆ โครงการเพื่อเชื่อมโยงความเจริญการค้าชายแดน ทั้งภาคตะวันตก และตะวันออก เมื่อมองรายละเอียดระดับอนุภูมิภาคจะพบว่าแต่ละภูมิภาคจะมีศักยภาพและโอกาสที่ดีแตกต่างกันดังนี้

- **ภาคกลางตอนบน** เป็นที่รวมของแม่น้ำสายสำคัญ มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และแร่ธาตุ ซึ่งทำให้มีโอกาสขยายความเจริญเติบโตทางด้านเกษตร และอุตสาหกรรมแปรรูปได้มากโดยใช้เทคโนโลยีที่สูงขึ้น ประกอบกับทำเลที่ตั้งที่ดีจึงเป็นแหล่งตลาดรวบรวมและขนถ่ายสินค้าทั้งทางบกและในน้ำ สามารถพัฒนาเป็นแหล่งความเจริญทางเศรษฐกิจอีกแห่งเพื่อรองรับแรงงานจากภูมิภาคอื่น และช่วยบรรเทาความแออัดทางเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวระดับนานาชาติแห่งใหม่ โดยมีจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางซึ่งมีจุดขายของโบราณสถานที่มีค่าทางประวัติศาสตร์ เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวของธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานเขาใหญ่ กาญจนบุรี ชายทะเลหัวหิน ชะอำ และชายฝั่งทะเลตะวันออก

- **ภาคตะวันออก** เป็นภาคที่มีปริมาณน้ำฝนชุกเหมาะกับการปลูกพืชเศรษฐกิจจำพวกไม้ผล ไม้ยืนต้น การทำประมงน้ำลึก การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง นโยบายการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกช่วยกระตุ้นให้ภาคเอกชนเข้ามาลงทุนในภาคอุตสาหกรรม นอกจากนี้ความสามารถในการประกอบธุรกิจด้านอัญมณีที่มีมานานยังมีศักยภาพสูงด้วยการปรับเปลี่ยนกลยุทธสำคัญ โดยหาแหล่งวัตถุดิบจากที่อื่น แต่นำมาจัดทำรูปแบบใหม่ ๆ เพิ่มค่าของธุรกิจได้ นอกจากนี้ธุรกิจการค้าชายแดนเป็นข้อได้เปรียบของภูมิภาค ทั้งด้าน อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว และ อ.คลองใหญ่ จ.ตราด ประกอบกับรัฐบาลมีนโยบายฟื้นฟูบูรณะความสัมพันธ์กับอินโดจีนทำให้เกิดกิจกรรมมากมายซึ่งสามารถพัฒนาได้

มากเนื่องจากทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมของภูมิภาค การพัฒนาท่าอากาศยานสากลแห่งที่สอง จะเป็นโอกาสกระตุ้นให้ภาคตะวันออกร่วมมีบทบาทอย่างสำคัญในฐานะศูนย์กลางเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของประเทศ และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ร่วมกับกรุงเทพฯ และปริมณฑล

- **ภาคตะวันตก** เป็นภาคที่มีลักษณะเป็นตัวแทนของทกภาคกล่าวคือ มีสภาพเป็นที่สูงมีอากาศหนาวเย็นบางส่วน แห้งแล้ง พื้นที่เสื่อมโทรม ในขณะที่บางส่วนเป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวที่สำคัญ ส่วนด้านใต้มีสภาพเป็นชายฝั่งทะเล ดังนั้นโอกาสของภาคตะวันตกไม่แตกต่างจากภาคอื่นในแง่ของการพัฒนาเกษตรกรรมที่ใช้เทคโนโลยี และอุตสาหกรรมรวมทั้งการท่องเที่ยว ทั้งยังเป็นแหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้าจากพลังน้ำ และจากพลังความร้อนร่วมที่สำคัญที่สุดของประเทศ โดยมีการดำเนินการตามแผนพัฒนาก๊าซธรรมชาติร่วมกับสหภาพพม่าใน 3 โครงการ ในจังหวัดราชบุรี จะเป็นโครงการหลักสำคัญที่จะเป็นพลังผลักดันการพัฒนาภาคตะวันตกในอนาคตอันใกล้ แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลของภาคตะวันตก ทั้งหัวหิน ชะอำ มีศักยภาพสูง นอกจากนี้บริเวณที่มีอากาศหนาวเย็นก็ยังสามารถส่งเสริมการปลูกพืชเมืองหนาวได้ดี สร้างความหลากหลายทางการผลิตเกษตรเพื่อลดความเสี่ยงของการทำการเกษตรแบบดั้งเดิมแต่เพียงอย่างเดียว

ผลการพัฒนาที่ผ่านมา

6. ผลการพัฒนาชนบทภาคกลางในช่วงที่ผ่านมา ปรากฏว่า สภาพโดยรวมของหมู่บ้านชนบทภาคกลางดีขึ้นมาก เช่นเดียวกับภาคอื่น ๆ กล่าวคือ มีหมู่บ้าน

ยากจนล้าหลังลดลงมากจาก 4,207 หมู่บ้านในปี 2535 เหลือเพียง 1,743 หมู่บ้านในปี 2537 หรือลดลงร้อยละ 17.9 โดยในอนุภูมิภาคตะวันออกมีการพัฒนาดีที่สุด หมู่บ้านยากจนลดลงมาที่สุดร้อยละ 30 โดยจังหวัดระยองเหลือหมู่บ้านยากจนเพียง 8 หมู่บ้าน รองลงมาคือ ภาคตะวันตก ลดลงร้อยละ 15.2 โดยมีสุมทรสาครเหลือหมู่บ้านยากจนน้อยที่สุดของอนุภูมิภาคคือ 1 หมู่บ้าน และภาคกลางตอนบนลดลงร้อยละ 10.7 โดยมีสิงห์บุรีเหลือหมู่บ้านยากจนเพียง 6 หมู่บ้าน

ตารางที่ 4.1 : แสดงจำนวนหมู่บ้านยากจนล้าหลังภาคกลางปี 2535 และปี 2537

: หมู่บ้าน

ภาค	2535	2537
ภาคกลางตอนบน	1,056	515
ภาคตะวันออก	1,916	662
ภาคตะวันตก	1,235	566
รวมภาคกลาง	4,207	1,743
หมู่บ้านล้าหลังทั้งประเทศ	26,801	14,700
ร้อยละของหมู่บ้านล้าหลังทั้งประเทศ	15.7	12.2

หมายเหตุ : จำนวนหมู่บ้านภาคกลาง ปี 2535 = 13,812 หมู่บ้าน

ปี 2537 = 13,927 หมู่บ้าน

7. หากดูจำนวนหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันคือ ยากจนล้าหลัง ปานกลาง และก้าวหน้าของภาคกลาง โดยเปรียบเทียบกันระหว่างปี 2535-2537 ปรากฏว่า จำนวนหมู่บ้านยากจนและปานกลางลดลง รวมร้อยละ 21.18 โดยพัฒนาขึ้นเป็นหมู่บ้านระดับ 3 มากขึ้น ในสัดส่วนเดียวกัน

ตารางที่ 4.2 : เปรียบเทียบระดับการพัฒนาของหมู่บ้านภาคกลางปี 2535 และปี 2537

: หมู่บ้าน

ระดับการพัฒนา	2533		2537	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ยากจนล้าหลัง (ระดับ 1)	4,207	30.46	1,743	12.52
ปานกลาง (ระดับ 2)	7,631	55.25	7,244	52.01
ก้าวหน้า (ระดับ 3)	1,974	14.29	4,940	35.47

8. หากพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ย ซึ่งสามารถวัดระดับการพัฒนาของหมู่บ้านได้นั้น ปรากฏว่า สถานภาพของหมู่บ้านภาคกลาง ในปี 2537 อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างก้าวหน้า โดยมีคะแนนเฉลี่ย 2.23 และเป็นระดับการพัฒนาที่ดีกว่าภาคอื่น ๆ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกัน

ตารางที่ 4.3 : แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยของระดับการพัฒนาหมู่บ้านภาคกลางปี 2535 และปี 2537 เทียบกับภาคอื่น ๆ

ภาค	ปี 2535	ปี 2537
กลาง	1.86	2.23
เหนือ	1.47	1.79
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1.61	1.97
ใต้	1.59	2.00
ทั้งประเทศ	1.63	2.00

หมายเหตุ : ค่าเฉลี่ยของปี 2535 และปี 2537 มีเกณฑ์การวัดสูงขึ้นและเหมือนกัน จึงเปรียบเทียบกันได้แต่ค่าเฉลี่ยปี 2527-2533 ไม่สามารถเปรียบเทียบกับปี 2535 และ 2537 ได้เนื่องจากเกณฑ์การวัดต่ำกว่า

: ค่าคะแนนเฉลี่ย 1 = ล้าหลัง 2 = ปานกลาง 3 = ก้าวหน้า

ภาพลักษณ์ 6 กลุ่มปัญหา : สาธารณสุขและการศึกษาดีที่สุด

8. แม้ว่าช่วงเวลาจากปี 2535 ถึงปี 2537 ค่อนข้างสั้นในการวิเคราะห์ภาพความเปลี่ยนแปลงในลักษณะดัชนีย่อยหรือกลุ่มปัญหา แต่จากค่าคะแนนเฉลี่ยที่ปรากฏในตารางที่ 4.4 ค่อนข้างชัดเจนว่าผลการพัฒนาดีขึ้นในทุกกลุ่มปัญหาเนื่องจากมีค่าคะแนนเฉลี่ยดีขึ้นทุกหมวด และอยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างดีทั้งสิ้น เพราะค่าคะแนนเฉลี่ยเกิน 2.0 ทั้งนี้หมวดที่มีการเปลี่ยนแปลงมากคือ หมวดสาธารณสุข ความรู้ และแหล่งน้ำ ส่วนหมวดอื่น ๆ การเคลื่อนไหวไม่มากนักโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสภาพพื้นฐานแทบไม่มีสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปเลย ซึ่งเป็นแนวโน้มการพัฒนาเช่นเดียวกับภาพรวมทั้งประเทศ

ตารางที่ 4.4 : แสดงค่าเฉลี่ยของกลุ่มปัญหาแต่ละด้านในภาคกลางปี 2535 และ 2537

กลุ่มปัญหา	กลางตอนบน		ตะวันออก		ตะวันตก		ภาค กลาง		รวม ผลต่าง
	35	37	35	37	35	37	35	37	
1. สภาพพื้นฐาน	2.38	2.41	2.32	2.35	2.37	2.33	2.36	2.37	+0.01
2. ผลผลิต รายได้	2.29	2.34	2.14	2.20	2.22	2.29	2.22	2.28	+0.06
3. สาธารณสุข	2.32	2.47	2.15	2.42	2.47	2.45	2.23	2.45	+0.22
4. แหล่งน้ำ	2.43	2.52	1.97	2.31	2.42	2.57	2.26	2.46	+0.20
5. ความรู้ การศึกษา	2.17	2.35	2.00	2.25	2.01	2.23	2.06	2.28	+0.22
6. ทรัพยากรฯ	2.07	2.10	2.01	2.02	2.09	2.12	2.06	2.08	+0.02

หมายเหตุ : ค่าคะแนนเฉลี่ย 1 = ล้าหลัง 2 = ปานกลาง 3 = ก้าวหน้า

9. เมื่อพิจารณารายละเอียดของปัญหาแต่ละด้านแล้ว ปรากฏว่า การพัฒนาที่ดีขึ้นนั้นเกิดจากตัวชี้วัดย่อยบางตัวในแต่ละกลุ่มปัญหาที่โดดเด่นขึ้นมาดังนี้

กลุ่มสาธารณสุข มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงสูงที่สุดเท่า ๆ กัน กลุ่มความรู้การศึกษา พบว่า 3 ปีที่ผ่านมา การพัฒนาที่เป็นตัวแปรชัดเจนคือ การบริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน ได้แก่ มีการศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน และอาสาสมัครสาธารณสุขเพื่อถ่ายทอดความรู้สาธารณสุขเบื้องต้น และคัดกรองผู้ป่วยขั้นต้นให้กับประชาชนในหมู่บ้านมีเพิ่มขึ้นมากจาก 4,541 หมู่บ้านในปี 2535 เป็น 8,128 หมู่บ้าน ในปี 2537 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 80 ทั้งนี้ภาคตะวันออกมีอัตราการเพิ่มสูงที่สุดจาก 1,078 หมู่บ้านเพิ่มเป็น 2,635 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 116 ดัชนีย่อยอีกตัวหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากคือ สุขลักษณะในบ้าน ได้แก่ การมีและใช้ส้วมราดน้ำ การจัดบ้านถูกสุข

ลักษณะ และการมีครัวเรือนสะอาดถูกหลักสุขาภิบาลอาหารในเกณฑ์ดี ปรากฏว่าในปี 2537 มีถึง 12,212 หมู่บ้านเพิ่มจากปี 2535 ซึ่งมีอยู่ 9,892 หมู่บ้าน โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ 23.4 ทั้งนี้ภาคตะวันออกเป็นภาคที่มีการพัฒนาดีขึ้นสูงกว่า ภาคตะวันตกและภาคกลางเช่นเดียวกัน

กลุ่มความรู้ การศึกษา เป็นอีกกลุ่มปัญหาที่มีการเปลี่ยนแปลงสูงสุดในช่วงดังกล่าว โดยตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นอย่างชัดเจนมี 2 ตัว คือ อัตราการเรียนต่อของเด็กจบประถม 6 ในชนบทสูงขึ้นมาก หมู่บ้านที่มีเด็กเรียนต่อเกือบครบทุกคนสูงขึ้นจาก 3,425 หมู่บ้านในปี 2535 เพิ่มเป็น 6,673 หมู่บ้านในปี 2537 โดยในภาคกลางตอนบนมีอัตราการเพิ่มสูงที่สุด รองลงมาคือ ภาคตะวันออก และตะวันตก ตัวชี้วัดอีกตัวหนึ่งคือ หมู่บ้านที่มีครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และกีฬาเกือบทุกครัวเรือน เพิ่มจาก 7,654 หมู่บ้านในปี 2535 เป็น 10,504 หมู่บ้านในปี 2537 โดยในภาคตะวันออกสูงที่สุด รองลงมาคือ ภาคตะวันตก และภาคกลางตอนบน

กลุ่มแหล่งน้ำ เป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบายเร่งรัดการจัดหาน้ำกินน้ำใช้มาตั้งแต่ปี 2533 มีผลต่อเนื่องให้ปัญหาเรื่องน้ำกินน้ำใช้ทุเลาลงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำสะอาดสำหรับดื่ม โดยในปี 2535 มีครัวเรือนที่มีน้ำสะอาดดื่มเพียงพอตลอดปีจำนวน 1.10 ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ. 74.3 ของครัวเรือนภาคกลาง ส่วนปี 2537 เพิ่มขึ้นเป็น 1.37 ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ 87.1 ของครัวเรือนภาคกลาง สำหรับน้ำใช้นั้นจำนวนหมู่บ้านที่มีน้ำใช้ตลอดปีเกือบครบทุกครัวเรือนเพิ่มจาก 8,565 หมู่บ้านในปี 2535 เพิ่มเป็น 10,368 หมู่บ้านในปี 2537 โดยภาคตะวันออกเป็นภาคที่มีพัฒนาการดีขึ้นมากทั้งด้านน้ำกินและน้ำใช้

กลุ่มผลผลิต รายได้ และการมีงานทำ มีการเคลื่อนไหวน้อยมาก แม้จะมีการพัฒนาดีขึ้นก็ตาม ตัวชี้วัดที่แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาดีขึ้นค่อนข้างชัดเจน ได้แก่

อัตราค่าจ้างที่สูงขึ้น โดยหมู่บ้านที่มีอัตราค่าจ้างเฉลี่ยสูงกว่า 50 บาทขึ้นไป เพิ่มขึ้นจาก 11,335 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 82.0 ในปี 2535 เพิ่มเป็น 12,986 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 93.2 ในปี 2537 ทั้งนี้ภาคตะวันตกเป็นภาคที่มีพัฒนาการดีมาก รองลงมาคือ ภาคตะวันออก และภาคกลางตอนบน

กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นกลุ่มปัญหาที่เพิ่งเพิ่มเติมให้มีขึ้นในช่วงต้นแผนฯ พัฒนา ฉบับที่ 7 โดยกำหนดไว้ 3 เรื่อง คือ 1) การตั้งบ้านเรือนในเขตป่าสงวน การดูแลป่าชุมชน 2) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร และ 3) ลักษณะแวดล้อมของแหล่งน้ำ ได้แก่ คราบน้ำมัน และวัชชพืชในแหล่งน้ำ ซึ่งปรากฏว่า 3 ปีที่ผ่านมา แทบไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย โดยตัวชี้วัดที่มีการเปลี่ยนแปลงดีขึ้นเล็กน้อย คือ การดูแลแหล่งน้ำไม่ให้มีคราบน้ำมัน และวัชชพืชปกคลุม โดยดีขึ้นเพียงร้อยละ 3 ของหมู่บ้านภาคกลางทั้งหมด

กลุ่มสภาพพื้นฐาน เป็นกลุ่มที่มีความผกผันอย่างมากจากการวิเคราะห์ปี 2527-2533 ในช่วงนั้นกลุ่มสภาพพื้นฐานเป็นกลุ่มปัญหาที่มีการพัฒนาสูงสุดกว่ากลุ่มอื่น ๆ สำหรับภาคกลางในขณะที่ปี 2535-2537 กลับมีการพัฒนาที่ต่ำที่สุดจนแทบจะไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงเลย ทั้งนี้ค่าคะแนนเฉลี่ยของภาคตะวันตกในกลุ่มปัญหานี้กลับลดลงด้วยเล็กน้อย สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือ ความอิ่มตัวของการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานบางตัวที่เคยมีการพัฒนาสูงมากในอดีต ได้แก่ การมีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือน สำหรับตัวชี้วัดที่มีการพัฒนาขึ้นบ้างในช่วง 2537 นั้น คือ การมีเอกสารสิทธิประเภทโฉนดเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในภาคกลาง คือ จาก 7,625 หมู่บ้านในปี 2535 หรือร้อยละ 55.2 เพิ่มเป็น 8,569 หมู่บ้านในปี 2537 หรือร้อยละ 61.5 ของหมู่บ้านภาคกลาง โดยเฉพาะในภาคตะวันออก ในขณะที่ตัวชี้วัดด้านการคมนาคมในภาคกลางก็ดีขึ้นเล็กน้อย เช่นกัน โดยหมู่บ้านที่มีการคมนาคมสะดวกสบายเพิ่มขึ้นจาก 10,509 หมู่บ้าน

ในปี 2535 หรือร้อยละ 76.0 เพิ่มเป็น 11,180 หมู่บ้าน ในปี 2537 หรือร้อยละ 80.2 ของหมู่บ้านภาคกลาง ทั้งนี้ ภาคกลางตอนบนเพิ่มมากที่สุด รองลงมาคือ ภาคตะวันตก และภาคตะวันออกเพิ่มน้อยที่สุด

ตารางที่ 4.5 : แสดงการเปรียบเทียบการพัฒนาที่ดีขึ้นอย่างเด่นชัดในแต่ละกลุ่มปัญหาในภาคกลางช่วงปี 2535 และ 2537

: หมู่บ้าน

หมวดปัญหา	ปี 2535	ร้อยละ	ปี 2537	ร้อยละ
1. สาธารณสุข				
1.1 บริการสาธารณสุขดี	4,541	32.8	8,128	58.3
1.2 สุขลักษณะในบ้านดี	9,892	71.6	12,212	87.6
2. ความรู้และการศึกษา				
2.1 อัตราการเรียนต่อสูง	3,425	24.7	6,673	47.9
2.2 การร่วมกิจกรรมทางศาสนาวัฒนธรรมดี	7,654	55.4	10,504	75.4
3. แหล่งน้ำ				
3.1 น้ำสะอาดดื่มเพียงพอตลอดปีทุกครัวเรือน	5,508	39.8	8,568	61.5
3.2 น้ำใช้ตลอดปีทุกครัวเรือน	8,565	62.0	10,368	74.4
4. ผลผลิตรายได้				
4.1 อัตราค่าจ้างสูงกว่าอัตราเฉลี่ยของภาค	11,335	82.0	12,986	93.2

หมวดปัญหา	ปี 2535	ร้อยละ	ปี 2537	ร้อยละ
5. ทรัพยากรธรรมชาติ				
5.1 หมู่บ้านที่มีคราบน้ำ วัชชพืช ปกคลุมแหล่งน้ำน้อย	10,814	78.3	11,487	82.4
6. สภาพพื้นฐาน				
6.1 หมู่บ้านมีโฉนดที่ดินเกือบทุกครัวเรือน	7,625	55.2	8,569	61.5
6.2 หมู่บ้านที่มีความสะดวกสบายในการคมนาคมเพิ่มขึ้น	10,509	76.0	11,180	80.2

หมายเหตุ : ร้อยละ = ร้อยละของหมู่บ้านภาคกลางในปีนั้น ๆ

ปี 2535 : หมู่บ้านภาคกลางมีจำนวน 13,812 หมู่บ้าน

ปี 2537 : หมู่บ้านภาคกลางมีจำนวน 13,927 หมู่บ้าน

ปัญหาของภาคกลาง

10. แม้ว่าภาคกลางจะมีความได้เปรียบภูมิภาคอื่น ๆ มีความเจริญมากกว่า มีโครงสร้างพื้นฐานที่สมบูรณ์กว่าก็ตาม แต่หมู่บ้านในชนบทก็ยังคงมีปัญหาที่ค้างคาอยู่ไม่น้อย และเป็นปัญหาเดิม ตั้งแต่ช่วงปี 2533 ได้แก่ ปัญหาสิทธิ์ในที่ทำกิน ผลผลิตจากการทำนาทำไร่ต่ำ การอพยพไปหางานทำสูง ปัญหาน้ำเพื่อการเกษตรน้ำกินน้ำใช้ และการขาดแคลนเครื่องมือโทรคมนาคม สื่อสารในชนบท ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

10.1 **เอกสารสิทธิ์ในที่ดิน** ปรากฏว่า 3 ปีที่ผ่านมา แม้ว่าจะมีหมู่บ้านที่มีโฉนดที่ดินเพิ่มขึ้นบ้าง แต่หมู่บ้านที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ก็ยังคงเดิม และสำหรับภาคตะวันตกมีหมู่บ้านไม่มีเอกสารสิทธิ์เพิ่มขึ้นจาก 2,020 หมู่บ้าน ในปี 2535 เป็น 2,015 หมู่บ้าน ในปี 2537 แสดงให้เห็นว่าปัญหาเรื่องนี้ยังไม่มีความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหาแต่อย่างใด ทั้งที่เป็นปัญหาพื้นฐานของการดำรงชีวิตของเกษตรกร นอกจากนี้ในปี 2537 ข้อมูลชี้ว่ายังมีครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินทำกินของตนเองและต้องเช่าที่ดินทำกินทั้งหมดในภาคกลาง รวม 153,681 ครัวเรือน โดยในภาคกลางตอนบนมี 53,085 ครัวเรือน ภาคตะวันออก 53,258 ครัวเรือน และภาคตะวันตก 47,338 ครัวเรือน ในขณะที่ทั้งประเทศมีอยู่ 511,111 ครัวเรือน หรือร้อยละ 30 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่มากเมื่อเทียบกับภาคใต้และภาคเหนือ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 8.9 และร้อยละ 25 ตามลำดับ

10.2 **ผลผลิตจากการทำนาทำไร่ต่ำ** ถึงแม้ว่าผลผลิตการทำนาทำไร่จะเพิ่มขึ้น แต่เป็นการเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยมาก คือ เพิ่มขึ้นร้อยละ 3 ในกรณีการทำนา และเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.7 ในกรณีการทำไร่ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นมากทั้งค่าปุ๋ย สารเคมี ค่าจ้างแรงงานแล้ว รายได้จากการทำนาทำไร่กลับลดลง กล่าวคือ จำนวนหมู่บ้านที่มีผลผลิตเฉลี่ยในการทำนาต่ำยังมีอยู่ถึง 2,578 หมู่บ้าน ในปี 2537 หรือร้อยละ 18 ของหมู่บ้านภาคกลางทั้งหมด โดยหมู่บ้านในภาคกลางตอนบนมีผลผลิตการทำนาต่ำร้อยละ 23 ในขณะที่ภาคตะวันออกมีร้อยละ 22.4 และภาคตะวันตกมีร้อยละ 9.7 ของหมู่บ้านในอนุภูมิภาคนั้น ๆ สำหรับผลผลิตการทำไร่นั้น ภาคกลางมีหมู่บ้านที่มีผลผลิตการทำไร่ต่ำเหลืออยู่ถึง 2,069 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 14.8

10.3 **การอพยพหางานทำของคนภาคกลางสูง** อัตราการอพยพไปหางานทำสูงขึ้นเล็กน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไปทำงานประเภทอุตสาหกรรม กล่าวคือ ในปี 2535 มีจำนวนหมู่บ้านที่มีคนไปทำงานภาคอุตสาหกรรม จำนวน 7,024

หมู่บ้าน เพิ่มเป็น 7,551 หมู่บ้าน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.5 แม้ภาคกลางจะอยู่ใกล้กรุงเทพและปริมณฑล และอัตราการอพยพเกือบเท่ากับอัตราการอพยพของทั้งประเทศ โดยอัตราการอพยพไปสู่ภาคอุตสาหกรรมของทั้งประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ 8 การอพยพของคนชนบทเป็นการสร้างโอกาสและรายได้นอกภาคเกษตร ซึ่งเลวร้ายลงเรื่อย ๆ ให้ดีขึ้นบ้าง แต่การอพยพแม้จะนำรายได้มาสู่ครอบครัวเป็นกอบเป็นกำแต่ก็มีผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านลบที่เกิดขึ้นในด้านลบไม่น้อยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวขาดความมั่นคง ปัญหาแออัดในเมืองใหญ่ ปัญหาสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ตกต่ำลง เป็นต้น

10.4 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรยังมีปัญหา โดยภาพรวมทั้งภาคกลาง ปัญหาเรื่องน้ำเพื่อการเกษตร แม้จะดีขึ้นเล็กน้อย โดยจำนวนหมู่บ้านที่มีปัญหาลดลง กล่าวคือ ในปี 2535 มีหมู่บ้านที่ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร 5,730 หมู่บ้าน เหลือ 5,582 หมู่บ้านในปี 2537 แต่เมื่อพิจารณาถึงจำนวนหมู่บ้านแล้วจะเห็นว่าคิดเป็นร้อยละ 40 ของหมู่บ้านภาคกลางทีเดียว โดยอยู่ในภาคตะวันตกร้อยละ 10.4 ตะวันออกร้อยละ 14 และภาคกลางตอนบนร้อยละ 15.6 นอกจากนี้ยังมีครัวเรือนที่ไม่สามารถหาแหล่งน้ำไว้ดื่มอีกถึง 145,396 ครัวเรือนในปี 2537 หรือคิดเป็นร้อยละ 10 ของครัวเรือนภาคกลางทั้งหมด

10.5 ปัญหาการสื่อสารโทรคมนาคม ประเทศไทยจัดได้ว่าอัตราการมีเครื่องมือสื่อสารโทรคมนาคมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท สำหรับภาคกลางมีหมู่บ้านที่มีโทรศัพท์สาธารณะในหมู่บ้านเพียง 1,327 หมู่บ้าน หรือคิดเป็นสัดส่วนโทรศัพท์ 1 เครื่องต่อ 10 หมู่บ้าน ทั้งนี้ภาคกลางตอนบนมีอัตราส่วน 1 เครื่องต่อ 12 หมู่บ้านภาคตะวันออก 1 : 11 หมู่บ้าน และภาคตะวันตก 1 : 9.4 หมู่บ้าน ในขณะที่อัตราส่วนทั้งประเทศคือ 1 เครื่องต่อ 14.5 หมู่บ้าน

ตัวเลขดังกล่าวเป็นอัตราส่วนที่น่าตกใจสำหรับยุคข้อมูลข่าวสารนี้ อย่างไรก็ดียังมีสื่อต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการสื่อสารของชาวชนบทได้แก่ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านและโทรทัศน์ ซึ่งปรากฏว่า ภาคกลางมีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง ต่อ 2.6 หมู่บ้าน และมีโทรทัศน์ 1,302,769 เครื่อง คิดเป็นอัตราส่วน 1 เครื่อง ต่อ 1.2 ครอบครัว ซึ่งเป็นอัตราส่วนที่ค่อนข้างน่าพอใจ

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าดัชนีปัญหาที่สำคัญของภาคกลางในปี 2537

ปัญหา	กลางตอนบน		ตะวันออก		ตะวันตก		กลางรวม	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
1. เอกสารสิทธิ์/กรรมสิทธ์								
- หมู่บ้านไม่มีเอกสารสิทธิ์	380	7.5	948	21.7	649	14.3	1,977	14.1
- ครัวเรือนไม่มีที่ดินทำกินต้องเช่าทั้งหมด	53,085	11.8	53,258	9.2	47,338	8.5	153,681	9.7
2. ผลผลิตการเกษตร								
- หมู่บ้านผลผลผลิตการทำนาต่ำ	1,161	23.0	976	22.4	441	9.7	2,578	18.5
- หมู่บ้านผลผลิตทำไร่ต่ำ	523	10.3	665	15.2	881	19.4	2,069	14.8
3. การอพยพ								
- หมู่บ้านที่มีครัวเรือนอพยพไปทำงานอุตสาหกรรมสูง	3,155	62.5	2,481	57.0	1,915	42.2	7,551	54.2
- หมู่บ้านที่มีคนอพยพไปทำงานอื่น ๆ มาก	1,175	23.3	816	18.7	1,425	31.4	3,416	24.5

ปัญหา	กลางตอนบน		ตะวันออก		ตะวันตก		กลางรวม	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
4. แหล่งน้ำ								
- หมู่บ้านมีปัญหาขาดแคลนน้ำเกษตร	2,150	42.6	1,974	45.3	1,458	32.1	492	3.5
- หมู่บ้านมีปัญหาแหล่งน้ำกินขาดแคลน	169	9.3	181	4.1	142	3.1	5,582	40.0
5. การสื่อสาร โทรคมนาคม								
- หมู่บ้านมีโทรศัพท์สาธารณะ	417	8.2	431	9.9	479	10.5	1,327	3.5
- ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	1,846	36.6	1,697	39.0	1,830	40.1	5,373	38.5
- ครัวเรือนมีโทรทัศน์	381,170	84.9	478,383	82.7	443,216	80.2	1,302,769	82.5

หมายเหตุ : ร้อยละเท่ากับร้อยละของหมู่บ้านในภาคนั้น ๆ

บทสรุป

11. แนวโน้มผลการพัฒนาที่ผ่านมาเห็นได้ชัดเจนว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากยุทธศาสตร์หนึ่งของการพัฒนาชนบทในช่วงแผนฯ 7 ซึ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทำให้การพัฒนาด้านสาธารณสุข และการศึกษา พัฒนาขึ้นสูงในระดับเดียวกัน ในขณะที่การทุ่มเททรัพยากรในโครงการรัฐต่าง ๆ ด้านแหล่งน้ำกินน้ำใช้ โดยงบประมาณปกติ งบพัฒนาจังหวัด และงบพัฒนาตำบลในช่วงที่ผ่านมา ทำให้ปัญหาเรื่องนี้บรรเทาลงมากอย่างชัดเจน แต่กลุ่มปัญหาที่เคยพัฒนาสูงสุด ช่วงปี 2527-2533 กลับลดต่ำเป็นลำดับสุดท้าย โดยไม่มีการขยับตัวเลยนั้น สืบเนื่องจากโครงการพัฒนา

ด้านไฟฟ้า การคมนาคมซึ่งเคยเป็นปัญหามากในชนบทได้แก้ไขปัญหาไปมากแล้ว จึงทำให้ระดับการพัฒนาโดยรวมของกลุ่มปัญหาอยู่ในระดับเดิม

12. อย่างไรก็ดี ปัญหาในภาคกลางที่ดำรงอยู่ก็ยังคงเป็นปัญหาเดิม ๆ ซึ่งแก้ไขไปไม่ได้มากนักในช่วงที่ผ่านมา ดังนั้นจึงเป็นประเด็นที่น่าทบทวนยุทธศาสตร์การพัฒนาชนบทสำหรับช่วงต่อไป ปัญหาที่สำคัญ ๆ ได้แก่ การไม่มีเอกสารสิทธิ์ และสิทธิทำกินของเกษตรกรภาคกลาง ผลผลิตทางการเกษตรต่ำ การอพยพไปหางานทำสูงมาก การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร และปัญหาด้านการสื่อสารข้อมูลข่าวสาร ดังนั้นการพัฒนาในช่วงต่อไปรัฐบาลควรจัดการแก้ไขปัญหาดั้งเดิมเหล่านี้ให้เบาบางลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างโอกาสและรายได้ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างภาคเมืองและชนบทเป็นการลดปัญหาการอพยพซึ่งค่อนข้างรุนแรง นอกจากนี้การพัฒนาชนบทให้เข้มแข็งจำเป็นต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน มีการพัฒนาศักยภาพของคนอย่างต่อเนื่อง นอกจากการยกระดับความรู้ และภูมิปัญญาซึ่งเป็นกิจกรรมปกติของกระทรวงแล้ว การกระจายโอกาสในการรับรู้ข่าวสาร เป็นเรื่องสำคัญยิ่งยวดในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ดังนั้นรัฐจะต้องลงทุนในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานด้านข่าวสารข้อมูลทางไกลให้มากและเต็มที่ในพื้นที่ชนบท

บทที่ 5

สถานภาพชนบทภาคใต้

ภาพรวมชนบทไทย

บทที่ 5
สถานภาพชนบทภาคใต้

1. สภาพทั่วไปของภาค

ภาคใต้เป็นส่วนหนึ่งของคาบสมุทรมลายู ลักษณะพื้นที่แคบยาว จากเหนือจรดใต้ ระยะทางประมาณ 750 กิโลเมตร มีทะเลขนาบทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านตะวันออกทะเลอ่าวไทย ประกอบด้วย 8 จังหวัด คือ ชุมพร สุราษฎรธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และด้านตะวันตกทะเลอันดามัน ประกอบด้วย 6 จังหวัด คือ ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และสตูล มีภูเขาทอดยาว เหนือจรดใต้บริเวณตอนกลางของพื้นที่ และในส่วนที่มีความลาดเทมากกว่า 35 เปอร์เซนต์ยังคงมีสภาพเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีฝนตกชุกตลอดทั้งปี จึงเอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูกและพืชที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นพืชเศรษฐกิจ เช่น ยางพารา และน้ำมันปาล์ม ประกอบกับภาคนี้เคยเป็นแหล่งทรัพยากรแร่ธาตุที่สำคัญ เช่น ดีบุก และยิปซั่ม มีการทำการประมงเกือบทุกจังหวัดและใช้เครื่องมือทันสมัย ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี อย่างไรก็ตามภาคใต้ยังมีปัญหาความยากจนหลงเหลืออยู่ในกลุ่มคนที่มีพื้นที่ทำกินขนาดเล็ก เพื่อใช้ในการทำนาน้ำฝน หรือปลูกพืชไร่ และกลุ่มผู้ประกอบอาชีพประมงขนาดเล็ก ซึ่งแม้จะได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาชนบทแนวใหม่ ตั้งแต่ปี 2525 มาระดับหนึ่งแล้วก็ตาม แต่ยังมีปัญหาบางส่วนที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง เช่นการบุกรุกป่าชายเลนเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เหมืองแร่เก่าที่ต้องฟื้นฟูเป็นต้น และปัญหาการอพยพของแรงงานจากภาคอื่น ๆ และจากประเทศเพื่อนบ้านเข้าสู่ภาคนี้ ซึ่งมีผลกระทบต่อชาวชนบท

2. สภาพเศรษฐกิจ

การเกษตรเป็นสาขาที่มีสัดส่วนสูงที่สุดในผลิตภัณฑ์ภาค ปี 2536 คือ ร้อยละ 40.88 รองลงมาคือ การค้าปลีก-ค้าส่ง และบริการ มีสัดส่วนร้อยละ 15.11 และ 12.13 ของภาคตามลำดับ อุตสาหกรรมและเหมืองแร่รวมกันมีสัดส่วนร้อยละ 6.52 ของภาค รวม 5 สาขาแล้วมีสัดส่วนร้อยละ 75 ของภาค มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคปี 2536 (ราคาปัจจุบัน) มีมูลค่า 258,856.09 ล้านบาท หรือโดยเฉลี่ย 32,471 บาทต่อคน สูงกว่าภาคเหนือและภาคอีสาน จังหวัดที่มีรายได้สูงสุดต่อปี คือ จังหวัดภูเก็ต มีรายได้คนละ 92,972 บาท รองลงมาคือ จังหวัดระนองและพังงา มีรายได้คนละ 67,749 และ 41,765 บาท ตามลำดับ ผลิตภัณฑ์เป็นของกลุ่มจังหวัดตะวันออกทะเลอ่าวไทย ร้อยละ 70.77 และที่เหลือเป็นของจังหวัดด้านตะวันตกทะเลอันดามัน จังหวัดที่มีผลิตภัณฑ์มากที่สุด คือ จังหวัดสงขลา มีสัดส่วนร้อยละ 18.56 ของภาค รองลงมาคือ นครศรีธรรมราชและสุราษฎร์ธานี สัดส่วนร้อยละ 14.10 และ 11.92 ของภาค ตามลำดับ

3. ศักยภาพและโอกาสการพัฒนา

ภาคใต้มีความได้เปรียบทั้งด้านภูมิประเทศและทรัพยากรที่เหมาะสมในการพัฒนาทั้งด้านเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร เช่น อาหารทะเลกระป๋อง ผลไม้และน้ำผลไม้กระป๋อง ผลิตภัณฑ์ยางพารา น้ำมันปาล์ม และยังมีแนวโน้มของการย้ายฐานการผลิตของสินค้าประเภทอีเลคทรอนิคส์และเครื่องใช้ไฟฟ้าจากมาเลเซียมายัง 5 ชายแดนภาคใต้ นอกจากนั้น ยังมีการขยายตัวของการเพาะเลี้ยงชายฝั่งมาก เนื่องจากมีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ ประกอบกับ เป็นพื้นที่ชายฝั่งทะเลที่สวยงาม มีเกาะแก่งที่สวยงามหลายแห่ง จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง นอกจากนั้นนโยบายที่จะเชื่อมโยงภาคใต้ของไทยกับอาเซียนโดยเฉพาะกับมาเลเซีย อินโดนีเซีย

และสิงคโปร์ ตลอดจนเอเชียใต้ ในการขยายสัมพันธ์ทางการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว จะทำให้ภาคใต้นี้มีศักยภาพและโอกาสในการพัฒนามากยิ่งขึ้น และจะส่งผลมาถึงการขยายตัวด้านการค้าปลีก ค้าส่งและบริการต่าง ๆ

4. การพัฒนาชนบทในภาคใต้

4.1 ผลการพัฒนาชนบทภาคใต้ในช่วง 2 ปี ที่ผ่านมานี้ (2535-2537) นับว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก กล่าวคือ หมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาสูงกว่าเกณฑ์เพิ่มขึ้นจาก 408 หมู่บ้าน ในปี 2535 เป็น 1,607 หมู่บ้านในปี 2537 หรือเพิ่มขึ้นถึง 4 เท่า และมีหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 3,343 หมู่บ้านในปี 2535 เป็น 4,091 หมู่บ้านในปี 2537 หรือเพิ่มขึ้น 748 หมู่บ้าน ซึ่งทำให้หมู่บ้านที่ต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยลดลงจาก 3,678 หมู่บ้าน ในปี 2535 เหลือเพียง 1,787 หมู่บ้านในปี 2537 ลดลงเกือบหนึ่งเท่าตัว หรือคิดเป็นร้อยละ 23.87 ของหมู่บ้านทั้งหมดในภาคใต้ จังหวัดที่มีระดับการพัฒนาสูงที่สุดคือ จังหวัดภูเก็ต รองลงมาคือ พังงา ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาสูงที่สุด คือ 2.56 และ 2.38 คะแนน ตามลำดับ

ตารางที่ 5.1 : เปรียบเทียบจำนวนหมู่บ้านตามระดับปัญหาภาคใต้ปี 2535-2537

ระดับปัญหา	2535		2537	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่าเกณฑ์	3,678	49.51	1,787	23.87
อยู่ในเกณฑ์	3,343	45.00	4,091	54.66
สูงกว่าเกณฑ์	408	5.49	1,607	21.47
รวม	7,429	100	7,485	100

ค่าคะแนนเฉลี่ย : แหล่งน้ำดีที่สุด

4.2 เมื่อพิจารณาในรายละเอียดถึงกลุ่มสภาพปัญหาของข้อมูล กชช.2ค. ผนวก จปฐ.ปี 2537 แล้วพบว่าในภาคใต้นี้ ทุกกลุ่มปัญหามีระดับการพัฒนาดีขึ้นยกเว้นกลุ่มทรัพยากรที่ไม่เปลี่ยนแปลง กลุ่มปัญหาที่มีการพัฒนาได้ผลมากที่สุด คือ การพัฒนาแหล่งน้ำ ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย จากปี 2535-2537 เพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ เพิ่มขึ้น 0.33 คะแนน รองลงมาคือ กลุ่มปัญหาสาธารณสุขและอนามัย ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 0.23 คะแนน และกลุ่มปัญหาความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรมเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีผลการพัฒนาเพิ่มขึ้นมาก คือ 0.20 คะแนน สำหรับกลุ่มปัญหาที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากปี 2535 เลยคือ กลุ่มทรัพยากร ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย 1.94 เท่าเดิม กลุ่มผลผลิต รายได้และการมีงานทำและกลุ่มสภาพพื้นฐานคือ กลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น ในอันดับ 4 และ 5 คือ มีการเพิ่มขึ้น 0.5 คะแนน และ 0.02 คะแนน ตามลำดับ อย่างไรก็ตามคะแนนเฉลี่ยของดัชนีในปี 2537 นี้ โดยเฉลี่ยดีกว่าปี 2535 และมีกลุ่มปัญหาทรัพยากรเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้นที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่า 2

ตารางที่ 5.2 : เปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยดัชนี ใน 5 กลุ่มปัญหาภาคใต้ ปี 2535-2537

กลุ่มปัญหา	คะแนนเฉลี่ย		การเปลี่ยนแปลง
	2535	2537	
1. สภาพพื้นฐาน	2.41	2.43	0.02
2. ผลผลิต รายได้และการมีงานทำ	2.18	2.23	0.05
3. สาธารณสุขและการอนามัย	1.96	2.19	0.23
4. แหล่งน้ำ	1.94	2.27	0.33

ตารางที่ 5.2 : เปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยดัชนี ใน 5 กลุ่มปัญหาภาคใต้ ปี 2535-2537

กลุ่มปัญหา	คะแนนเฉลี่ย		การเปลี่ยนแปลง
	2535	2537	
5. ความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม	1.98	2.18	0.20
6. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	1.94	1.94	0
ดัชนีการพัฒนา	1.59	2.00	0.41

5. ผลการพัฒนา : รายสาขา

5.1 สภาพพื้นฐาน เป็นกลุ่มปัญหาที่มีคะแนนดัชนีโดยเฉลี่ยสูงที่สุดของภาคนี้ คือ 2.43 คะแนน แต่มีการขยายตัวจากปี 2535-2537 น้อยมาก คือ เพียง 0.02 คะแนน ทั้งนี้เนื่องจากในปี 2535 นั้น สภาพพื้นฐานโดยเฉลี่ยของภาคใต้อยู่ในระดับที่ดีพอสมควรอยู่แล้ว การพัฒนาส่วนที่เหลือ จึงทำได้ค่อนข้างลำบาก หมู่บ้านส่วนใหญ่มีไฟฟ้าใช้แล้ว ในปี 2537 คงเหลือหมู่บ้านที่ไม่มีไฟฟ้าใช้เพียง 299 หมู่บ้าน ซึ่งอยู่ตามเกาะต่าง ๆ หรือตามชายแดนลดลงจากปี 2535 ซึ่งมีอยู่ 378 หมู่บ้าน ทำให้ดัชนีย่อยการมีไฟฟ้าในปี 2537 สูงถึง 2.85 คะแนน เพิ่มขึ้นจากปี 2535 อยู่ 0.06 คะแนน ซึ่งนับเป็นการพัฒนาที่ดีขึ้นในอันดับที่ 16 สำหรับการคมนาคมนั้นภาคนี้มีถนนเข้าถึงหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามในปี 2537 ปัญหาการไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินอย่างถูกต้องตามกฎหมายของภาคนี้ นับว่ายังมีอยู่ในจำนวนสูง คือ 45,547 ครัวเรือน

5.2 แหล่งน้ำ การพัฒนาแหล่งน้ำในภาคนี้นับว่าอยู่ในระดับดีมาก กล่าวคือ มีคะแนนโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นมาเป็นอันดับสองรองจากสภาพพื้นฐาน และมีการเปลี่ยนแปลงจากปี 2535 สูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มปัญหาอื่น ๆ ดัชนีย่อยที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือน้ำสะอาด ซึ่งมีคะแนนการพัฒนาเปลี่ยนแปลงสูงที่สุด จาก 1.57 คะแนนในปี 2535 เป็น 2.04 คะแนนในปี 2537 ทำให้มีครัวเรือนที่มีน้ำสะอาดพอเพียงเพิ่มขึ้นจาก 538,894 ครัวเรือนในปี 2535 เป็น 742,013 ครัวเรือน ในปี 2537หรือเพิ่มขึ้น 203,119 ครัเรือน สำหรับดัชนีย่อยตัวอื่นในกลุ่มนี้ เช่น แหล่งน้ำกิน น้ำใช้ มีผลในการพัฒนาดีขึ้นเช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นผลมาจากในปี 2537 มีระบบประปาเพิ่มขึ้น 549 หมู่บ้าน และบ่อบาดาลสาธารณะเพิ่มขึ้น 1,580 แห่ง ซึ่งทำให้ครัวเรือนที่มีน้ำใช้พอเพียงเพิ่มขึ้นจาก 655,071 ครัวเรือน ในปี 2535 เป็น 813,049 ครัวเรือน ในปี 2537 หรือเพิ่มขึ้นมากกว่า 1.5 แสนครัวเรือน ทำให้ในภาคนี้มีครัวเรือนขาดแคลนน้ำดื่มน้ำใช้เพียงร้อยละ 26.9 และ 19.9 ของครัวเรือนทั้งหมดอย่างไรก็ตามการพัฒนาน้ำเกษตรนั้น ไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร คือมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเพียง 0.02 คะแนน โดยเพิ่มจาก 1.80 ในปี 2535 เป็น 1.82 ในปี 2537 และมีหมู่บ้านที่มีการทำการเกษตรฤดูแล้งเพิ่มขึ้นจากปี 2535 เพียง 5 หมู่บ้านเท่านั้น

ตารางที่ 5.3 : เปรียบเทียบดัชนีย่อยที่มีผลการพัฒนาดีขึ้น 10 อันดับแรกในภาคใต้ ปี 2535-2537

ดัชนีย่อย	2535	2537	ผลต่าง	อันดับที่ดี
1. กลุ่มสภาพพื้นฐาน				
1.1 การมีไฟฟ้า	2.79	2.85	0.06	16
2. กลุ่มผลผลิตรายได้และการมีงานทำ				
2.1 อัตราค่าจ้าง	2.85	2.97	0.12	10
2.2 การรวมตัวของเกษตรกร	2.40	2.51	0.11	11
3. กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย				
3.1 การบริการสาธารณสุข	1.50	1.94	0.44	2
3.2 สุขลักษณะในบ้าน	1.34	1.81	0.47	1
4. กลุ่มแหล่งน้ำ				
4.1 น้ำสะอาด	1.57	2.04	0.47	1
4.2 แหล่งน้ำกิน	2.42	2.71	0.29	5
4.3 แหล่งน้ำใช้	1.89	2.28	0.39	3
5. ความรู้การศึกษาและวัฒนธรรม				
5.1 อัตราการเรียนต่อของประชาชน	1.49	1.96	0.47	1
5.2 การให้ความรู้ของรัฐ	1.95	2.16	0.21	6

5.3 ผลผลิต รายได้และการมีงานทำ การพัฒนาในสาขานี้โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับที่ดีกว่าเกณฑ์เฉลี่ย คือ 2.23 คะแนนและเป็นอันดับสองรองจากภาคกลาง ดัชนีย่อยเกือบทุกตัวมีผลการพัฒนาดีขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่ง อัตราค่าจ้าง ซึ่งมีคะแนน

เฉลี่ยสูงถึง 2.97 คะแนน ซึ่งในปี 2537 คนในหมู่บ้านได้รับอัตราค่าจ้างต่อวันมากกว่า 60 บาท มีถึง 6,952 หมู่บ้าน ในขณะที่ปี 2535 มีอยู่ 6,400 หมู่บ้าน หรือเพิ่มขึ้น 552 หมู่บ้าน หรือคิดเป็นร้อยละ 7.37 ของหมู่บ้านทั้งหมด ซึ่งนับว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นคืออยู่ในอันดับที่ 10 ของดัชนีทั้งหมด นอกจากนั้นการใช้แหล่งสินเชื่อเพื่อการผลิตและการรวมตัวของเกษตรกรของประชาชนในภาคนี้ ในปี 2537 มีอยู่ 4,795 หมู่บ้าน เพิ่มขึ้นจากปี 2535 ซึ่งมีอยู่ 4,272 หมู่บ้าน หรือเพิ่มขึ้น 523 หมู่บ้าน หรือคิดเป็นร้อยละ 6.46 ของหมู่บ้านทั้งหมด โดยดัชนีการรวมตัวของเกษตรกรในปี 2537 มีอยู่ 2.51 คะแนน มากกว่าปี 2535 ที่มีคะแนน 2.40 คะแนน หรือเพิ่มขึ้น 0.11 คะแนน

5.4 สาธารณสุขและการอนามัย ผลการพัฒนาของหมวดนี้ในปี 2537 มีระดับการพัฒนาสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย คือ 2.19 คะแนน เพิ่มขึ้นจากปี 2535 ซึ่งมีระดับการพัฒนาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย คือ 1.96 คะแนน โดยดัชนีย่อยที่มีผลกระทบทำให้ค่าคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้น คือ การบริการสาธารณสุขในหมู่บ้านซึ่งเพิ่มขึ้นจาก 1.50 ในปี 2535 เป็น 1.94 ในปี 2537 และดัชนีสุขลักษณะในบ้าน ซึ่งเพิ่มขึ้นจาก 1.34 ในปี 2535 เป็น 1.81 ในปี 2537 เนื่องจากมีสถานีอนามัยและศูนย์บริการในหมู่บ้าน 3,800 แห่งในปี 2537 เพิ่มขึ้นจาก 2,061 แห่ง ในปี 2535 ซึ่งทำให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขทั่วถึงยิ่งขึ้น มีการให้คำแนะนำในเรื่องสุขศึกษา การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงยิ่งขึ้น ทำให้มีครัวเรือนที่มีส้วมราดน้ำ ในปี 2537 ถึง 926,068 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 91.30 ของครัวเรือนทั้งหมด ซึ่งทำให้หมู่บ้านที่มีสุขลักษณะในบ้านต่ำกว่าเกณฑ์ลดลงจาก 5,413 หมู่บ้านในปี 2535 เป็น 3,265 หมู่บ้าน ในปี 2537 หรือลดลง 2,148 หมู่บ้าน

ตารางที่ 5.4 : เปรียบเทียบข้อมูลผลการพัฒนาที่ดีขึ้นในภาคใต้ปี 2535-2537

รายการ	2535	2537	เปลี่ยนแปลง
1. หมู่บ้านที่มีระบบประปา	1,565	2,114	549
2. ครัวเรือนที่ใช้ระบบประปา	126,377	171,109	44,732
3. จำนวนบ่อบาดาลสาธารณะ	10,101	8,521	1,580
4. ครัวเรือนที่มีน้ำดื่มพอเพียง	538,894	742,013	203,119
5. ครัวเรือนที่มีน้ำใช้พอเพียง	655,071	813,049	157,987
6. จำนวนคนที่จบการศึกษาภาคบังคับหรือสูงกว่า	2,998,354	3,413,616	415,262
7. จำนวนคนเฉลี่ยต่อหมู่บ้านที่จบการศึกษาภาคบังคับหรือสูงกว่า	406	459	53
8. จำนวนหมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้	7,013	7,146	133
9. ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอุตสาหกรรมอย่างเดียว	1,051	1,114	63

5.5 ความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มที่มีผลการพัฒนาโดยเฉลี่ยในเกณฑ์ดี เช่นเดียวกัน โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย 2.18 คะแนน ในปี 2537 เพิ่มขึ้นจาก 1.98 คะแนน ในปี 2535 ดัชนีย่อยที่เป็นปัจจัยให้ค่าคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นมากคือ อัตราการเรียนต่อของประชาชนที่เพิ่มจาก 1.49 ในปี 2535 เป็น 1.96 ในปี 2537 รองลงมาคือการให้ความรู้ของรัฐ ที่เพิ่มขึ้นจาก 1.95 ในปี 2535 เป็น 2.16 ในปี 2537 และเมื่อพิจารณาถึงการศึกษาในระบบแล้วพบว่าภาคใต้เป็นภาคที่ประชาชนมีการศึกษาโดยเฉลี่ยสูงกว่าภาค

อื่น ๆ โดยมีคนที่จบการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับหรือสูงกว่ามีถึง 3.41 ล้านคน ในปี 2537 เพิ่มจาก 2.99 ล้านคนในปี 2535 หรือเพิ่มขึ้นมากกว่า 4 แสนคน หรือโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 406 คนต่อหมู่บ้านในปี 2535 เป็น 459 คนต่อหมู่บ้านในปี 2537 หรือเพิ่มขึ้น 53 คนต่อหมู่บ้านสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศในปี 2537 ซึ่งอยู่ที่ 408 คน

5.6 **กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาการพัฒนาโดยเฉลี่ยของกลุ่มนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลง คือมีคะแนนโดยเฉลี่ยเพียง 1.94 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศ อย่างไรก็ตามในเรื่องของทรัพยากรป่าไม้นั้น ในปี 2537 มีคะแนนการพัฒนาโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้น จากปี 2535 จำนวน 0.01 คะแนน ซึ่งจะเห็นได้จากมีหมู่บ้านที่ถูกกันออกจากป่าสงวน หรือมีการปลูกป่าชุมชนเพิ่มขึ้น 15 หมู่บ้าน ในปี 2537 จังหวัดที่มีระดับการพัฒนาต่ำสุดคือจังหวัดระนอง

ตารางที่ 5.5 : เปรียบเทียบดัชนีย่อยที่มีผลการพัฒนาลดลงในภาคใต้ ปี 2535-2537

ดัชนีย่อย	2535	2537	ผลต่าง	อันดับปัญหา
1. กลุ่มสภาพพื้นฐาน				
1.1 การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน	1.79	1.78	(0.01)	3
1.2 สัตว์ใช้งาน	2.77	2.75	(0.02)	2
2. กลุ่มผลผลิตรายได้และการมีงานทำ				
2.1 การอพยพหางานทำ	2.02	2.01	(0.01)	3
2.2 การทำการเกษตรฤดูแล้ง	1.46	1.40	(0.06)	1
3. กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม				
3.1 น้ำ	2.19	2.18	(0.01)	3

สรุป

ผลการพัฒนาที่ผ่านมา แม้จะทำให้ชนบทภาคใต้มีการพัฒนาโดยเฉลี่ยสูงขึ้นก็ตาม แต่ก็มีผลมาจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย ซึ่งในภาคใต้นี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนในเรื่องของทรัพยากรแร่ที่หมดไป ป่าชายเลนที่ถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บใหญ่ เช่น โรคเอดส์ ตลอดจนปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งจะต้องได้รับการดูแลในช่วงต่อไป อย่างไรก็ตามยังมีปัญหาพื้นฐานของภาคนี้ ซึ่งจะต้องได้รับการเอาใจใส่มากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีค่าคะแนนเฉลี่ยในปี 2537 ลดลง และมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศเช่น การมีเอกสารสิทธิ์ การคมนาคม การให้บริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน ผลผลิตจากการทำนา สัตว์ใช้งาน การอพยพหางานทำ การทำการเกษตรฤดูแล้ง และทรัพยากรน้ำ เป็นต้น

บทที่ 6

การจัดลำดับการพัฒนาของชั้นหิน

ภาพรวมชนบทไทย

บทที่ 6
การจัดลำดับการพัฒนาของจังหวัด

1. ภาพส่วนรวม

จากการวิเคราะห์ระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน เพื่อเรียงลำดับจังหวัดที่มีจำนวนหมู่บ้านก้าวหน้า และจำนวนหมู่บ้านล้าหลังมากที่สุด 5 อันดับ โดยใช้ข้อมูลจัดระดับการพัฒนาในข้อมูล กชช.2ค. ผนวก จปฐ ปี 2537 เปรียบเทียบร้อยละของจำนวนหมู่บ้านล้าหลังและหมู่บ้านก้าวหน้า เทียบกับหมู่บ้านทั้งหมดในแต่ละจังหวัด ปรากฏว่า

1) จังหวัดที่มีหมู่บ้านล้าหลังมากที่สุด เรียงตามลำดับ คือ

(1)	แม่ฮ่องสอน	(ร้อยละ 74.4)
(2)	ตาก	(ร้อยละ 55.6)
(3)	กำแพงเพชร	(ร้อยละ 49.5)
(4)	เชียงราย	(ร้อยละ 48.9)
(5)	สระแก้ว	(ร้อยละ 45.5)

2) จังหวัดที่มีหมู่บ้านก้าวหน้ามากที่สุด เรียงตามลำดับ คือ

(1)	นนทบุรี	(ร้อยละ 75.8)
(2)	สมุทรสงคราม	(ร้อยละ 64.2)
(3)	สมุทรสาคร	(ร้อยละ 64.2)
(4)	ระยอง	(ร้อยละ 62.6)
(5)	ภูเก็ต	(ร้อยละ 57.3)

(รายละเอียดดูในตารางที่ 6.1)

วิธีวิเคราะห์ดังกล่าวค่อนข้างสอดคล้องกัยการจัดลำดับจังหวัด โดยการใช้การวิเคราะห์ค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มปัญหา 5 กลุ่ม เปรียบเทียบกันทั้ง 75 จังหวัด (ตาราง ที่ 6.3) คือ จังหวัดที่มีระดับการพัฒนาล้าหลังที่สุดเป็นกลุ่มจังหวัดเดียวกัน และจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาความก้าวหน้านอกจากจะเป็นกลุ่มจังหวัดเดียวกันแล้วยังเป็นจังหวัดที่มีการระดับการพัฒนาเดียวกัน ดังนี้

1) จังหวัดที่มีดัชนีการพัฒนา 6 กลุ่มปัญหาต่ำที่สุด คือ

(1)	แม่ฮ่องสอน	(1.24)
(2)	สระแก้ว	(1.59)
(3)	กำแพงเพชร	(1.59)
(4)	เชียงราย	(1.59)
(5)	ตาก	(1.59)

2) จังหวัดที่มีดัชนีการกพัฒนา 6 กลุ่มปัญหาสูงที่สุด คือ

(1)	นนทบุรี	(2.73)
(2)	สมุทรสงคราม	(2.64)
(3)	สมุทรสาคร	(2.62)
(4)	ระยอง	(2.60)
(5)	ภูเก็ต	(2.56)

อย่างไรก็ตามกลุ่มที่มีระดับการพัฒนาล้าหลัง จะมีคะแนนเฉลี่ยค่อนข้างต่ำคืออยู่ระหว่าง 1.24 (แม่ฮ่องสอน) และ 1.59 (ตาก) ซึ่งจะต้องได้รับการเอาใจใส่ให้มากขึ้น สำหรับกลุ่มจังหวัดก้าวหน้า อยู่ระหว่าง 2.56 (ภูเก็ต) และ 2.73 (นนทบุรี) ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ

2. ระดับการพัฒนาตามกลุ่มปัญหา

เมื่อเปรียบเทียบระดับการพัฒนาตามกลุ่มปัญหาทั้ง 6 กลุ่ม แล้วพบว่าภาคเหนือเป็นภาคที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าภาคอื่น ๆ ทุกภาค คือ 1.79 คะแนน รองลงมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และดีที่สุดคือภาคกลาง อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาระดับการพัฒนาของจังหวัดตามกลุ่มปัญหา และจะมีจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน ดังนี้

1) กลุ่มสภาพพื้นฐาน ภาคใต้มีระดับการพัฒนาโดยเฉลี่ยอยู่ในการเกณฑ์ดีที่สุด และภาคเหนือต่ำที่สุด จังหวัดที่ก้าวหน้าที่สุดของแต่ละภาค ได้แก่ ภูเก็ต ปทุมธานี พิจิตร อำนาจเจริญ ส่วนจังหวัดที่ล้าหลังสุดของแต่ละภาค ได้แก่ แม่ฮ่องสอน สระแก้ว หนองบัวลำภู และระนอง(มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.81 ถึง 2.64)

2) กลุ่มผลผลิต รายได้และการมีงานทำ ภาคกลางมีระดับการพัฒนาโดยเฉลี่ยดีที่สุด และภาคตะวันออกเฉียงเหนือล้าหลังที่สุด สำหรับกลุ่มนี้นั้น จังหวัดที่ก้าวหน้าที่สุดของแต่ละภาค ได้แก่ สิงห์บุรี พัทลุง ลำพูน และนครราชสีมา ส่วนจังหวัดที่ล้าหลังที่สุด ได้แก่ อำนาจเจริญ สระแก้ว แม่ฮ่องสอน และระนอง (คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.85 ถึง 2.53)

3) สาธารณสุขและการอนามัย ภาคกลางเป็นภาคที่มีระดับการพัฒนาความก้าวหน้าที่สุด และภาคใต้ล้าหลังที่สุด จังหวัดที่ก้าวหน้าที่สุดของแต่ละภาค ได้แก่ สมุทรสงคราม อุทัยธานี ภูเก็ต และอำนาจเจริญ ส่วนจังหวัดที่ล้าหลังที่สุด ได้แก่ แม่ฮ่องสอน ยะลา ขอนแก่น และกาญจนบุรี (คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.85 ถึง 2.64 คะแนน)

4) กลุ่มแหล่งน้ำ ภาคกลางเป็นภาคที่มีการพัฒนาสูงสุด และภาคเหนือมีการพัฒนาต่ำที่สุด จังหวัดที่ก้าวหน้าที่สุดของแต่ละภาค ได้แก่ นนทบุรี นครปฐม นราธิวาส อุบลราชธานี และลำพูน ส่วนจังหวัดที่ล้าหลังที่สุดของแต่ละภาค ได้แก่ สุราษฎร์ธานี น่าน สระแก้ว และกาฬสินธุ์ (คะแนนเฉลี่ยอยู่ ระหว่าง 2.03 ถึง 2.81 ซึ่งจัดว่าอยู่ในระดับค่อนข้างดี)

5) กลุ่มความรู้การศึกษาและวัฒนธรรม ภาคกลางเป็นภาคที่มีการพัฒนาสูงที่สุดและภาคเหนือมีการพัฒนาต่ำที่สุด เช่น เดียวกันกลุ่มแหล่งน้ำ จังหวัดที่ก้าวหน้าที่สุดของแต่ละภาค ได้แก่ สิงห์บุรี ภูเก็ต ลำพูนและมหาสารคาม ส่วนจังหวัดที่ล้าหลังที่สุดของแต่ละภาค ได้แก่ แม่ฮ่องสอน ระนอง กาญจนบุรี และหนองบัวลำภู (คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.92 ถึง 2.49)

6) กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีการพัฒนาสูงที่สุด และภาคใต้มีการพัฒนาต่ำที่สุด กลุ่มจังหวัดที่ก้าวหน้าที่สุดของแต่ละภาค ได้แก่ ร้อยเอ็ด สมุทรสงคราม อุทัยธานี และปัตตานี สำหรับกลุ่มจังหวัดที่ล้าหลังที่สุดของแต่ละภาคได้แก่ แม่ฮ่องสอน ระนอง ปทุมธานี และหนองคาย (คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.71 ถึง 2.42)

3. จังหวัดที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้า และล้าหลังในกลุ่มดัชนีย่อย

เมื่อพิจารณาดัชนีย่อยในแต่ละภาค แล้วพบว่าจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าที่สุด และล้าหลังที่สุดของแต่ละดัชนีย่อยนั้น จะมีคะแนนเฉลี่ยต่างกัน อย่างไรก็ตาม ตารางที่ 6.8 ถึง ตารางที่ 6.11 จะแสดงรายชื่อจังหวัดเหล่านั้น โดยบางจังหวัดจะมีคะแนนเท่ากัน ซึ่งสามารถแสดงรายชื่อจังหวัดที่ก้าวหน้าที่สุด และล้าหลังที่สุด ในการพัฒนาแต่ละด้าน ดังนี

1) เอกสารสิทธิ์

ก้าวหน้าที่สุด : ลำพูน ศรีสะเกษ นนทบุรี ภูเก็ต

ล้าหลังที่สุด : แม่ฮ่องสอน เลย สระแก้ว ระนอง

2) การมีไฟฟ้าใช้

ก้าวหน้าที่สุด : พิจิตร อำนาจเจริญ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม ปทุมธานี ปัตตานี

ล้าหลังที่สุด : แม่ฮ่องสอน หนองคาย ประจวบคีรีขันธ์ ระนอง

3) การคมนาคม

ก้าวหน้าที่สุด : อุทัยธานี หนองคาย สิงห์บุรี ภูเก็ต

ล้าหลังที่สุด : แม่ฮ่องสอน ศรีสะเกษ สมุทรสงคราม นครศรีธรรมราช

4) การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน

ก้าวหน้าที่สุด : แพร่ เชียงราย นครราชสีมา สระแก้ว พัทลุง

ล้าหลังที่สุด : อุทัยธานี ยโสธร อยุธยา ยะลา

5) แหล่งไม้ใช้สอยและเชื้อเพลิง

ก้าวหน้าที่สุด : พิจิตร มหาสารคาม สมุทรสาคร สิงห์บุรี ภูเก็ต

ล้าหลังที่สุด : แม่ฮ่องสอน เลย ระยอง ระนอง

6) สัตว์ใช้งาน

ก้าวหน้าที่สุด : พิจิตร เลย อ่างทอง ปทุมธานี ภูเก็ต สตูล

ล้าหลังที่สุด : นครสวรรค์ บุรีรัมย์ สมุทรสงคราม ระนอง

7) สิทธิในที่ทำกิน

ก้าวหน้าที่สุด : แม่ฮ่องสอน อำนาจเจริญ ตราด พัทลุง

ล้าหลังที่สุด : นครสวรรค์ บุรีรัมย์ นครราชสีมา นครนายก ปัตตานี

8) การประกอบอาชีพและการมีงานทำ

ก้าวหน้าที่สุด : แพร่ เลย มุกดาหาร สมุทรปราการ ปัตตานี

ล้าหลังที่สุด : น่าน อำนาจเจริญ จันทบุรี ยะลา

9) อัตราค่าจ้าง

ก้าวหน้าที่สุด : กำแพงเพชร มุกดาหาร นครราชสีมา นนทบุรี ชลบุรี ยะลา

ล้าหลังที่สุด : น่าน กาฬสินธ์ มหาสารคาม กาญจนบุรี ภูเก็ต ตรัง

10) ผลผลิตจากการทำนา

ก้าวหน้าที่สุด : เชียงใหม่ เลย นนทบุรี ภูเก็ต

ล้าหลังที่สุด : แม่ฮ่องสอน อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด สระแก้ว กระบี่

11) ผลผลิตจากการทำไร่

ก้าวหน้าที่สุด : พะเยา อุดรธานี ระยอง สตูล

ล้าหลังที่สุด : แม่ฮ่องสอน หนองคาย สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม ยะลา

12) การประกอบอาชีพอื่น ๆ

ก้าวหน้าที่สุด : พิจิตร มหาสารคาม สมุทรสาคร ตรัง

ล้าหลังที่สุด : น่าน แม่ฮ่องสอน อำนาจเจริญ สระแก้ว ชุมพร ระนอง

13) การอพยพหางานทำ

ก้าวหน้าที่สุด : พิจิตร นครราชสีมา ตราด กระบี่

ล้าหลังที่สุด : แม่ฮ่องสอน หนองคาย เพชรบุรี ภูเก็ต

14) การรวมตัวของเกษตรกร

ก้าวหน้าที่สุด : แพร่ นครราชสีมา สิงห์บุรี พัทลุง

ล้าหลังที่สุด : แม่ฮ่องสอน ศรีสะเกษ สมุทรปราการ นราธิวาส

15) การใช้แหล่งสินเชื่อเพื่อการผลิต

ก้าวหน้าที่สุด : แพร่ อำนาจเจริญ สิงห์บุรี สงขลา

ล้าหลังที่สุด : ตาก บุรีรัมย์ สมุทรปราการ ยะลา

16) การทำการเกษตรฤดูแล้ง

ก้าวหน้าที่สุด : แม่ฮ่องสอน กาฬสินธ์ นนทบุรี พัทลุง

ล้าหลังที่สุด : อุทัยธานี สุรินทร์ สระแก้ว ยะลา

17) การบริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน

ก้าวหน้าที่สุด : พะเยา อุบลราชธานี จันทบุรี ภูเก็ต

ล้าหลังที่สุด : เพชรบูรณ์ ขอนแก่น สมุทรปราการ กระบี่ นราธิวาส

18) การได้รับความคุ้มครองการรักษาพยาบาล

ก้าวหน้าที่สุด : น่าน นครพนม สมุทรสาคร พังงา

ล้าหลังที่สุด : กำแพงเพชร กาฬสินธุ์ ลพบุรี กระบี่

19) สุขลักษณะในบ้าน

ก้าวหน้าที่สุด : ลำพูน อำนาจเจริญ สมุทรสาคร ภูเก็ต

ล้าหลังที่สุด : แม่ฮ่องสอน สกลนคร กาญจนบุรี ปัตตนี สุราษฎร์ธานี

20) สุขภาพและอนามัย

ก้าวหน้าที่สุด : อุทัยธานี อุบลราชธานี สิงห์บุรี กระบี่

ล้าหลังที่สุด : พะเยา มุกดาหาร สระแก้ว ยะลา

21) น้ำหนักเด็กแรกเกิด

ก้าวหน้าที่สุด : อุทัยธานี อุดรธานี สุรินทร์ สมุทรสาคร ตรัง

ล้าหลังที่สุด : ลำปาง นครราชสีมา นครนายก สงขลา

22) การขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี

ก้าวหน้าที่สุด : อุทัยธานี สุรินทร์ อยุธยา กระบี่

ล้าหลังที่สุด : แม่ฮ่องสอน บุรีรัมย์ สระแก้ว ยะลา

23) การวางแผนครอบครัว

ก้าวหน้าที่สุด : อุทัยธานี ลำพูน อำนาจเจริญ สมุทรสาคร จันทบุรี ภูเก็ต

ล้าหลังที่สุด : แม่ฮ่องสอน มุกดาหาร กาญจนบุรี นราธิวาส

24) น้ำสะอาดสำหรับดื่ม

ก้าวหน้าที่สุด : ลำพูน นครราชสีมา สมุทรสาคร นราธิวาส

ล้าหลังที่สุด : น่าน มุกดาหาร สระแก้ว พัทลุง สุราษฎร์ธานี

25) แหล่งน้ำกิน

ก้าวหน้าที่สุด : ลำพูน ลำปาง แพร่ นครราชสีมา ระยอง สิงห์บุรี นราธิวาส

ล้าหลังที่สุด : น่าน กาฬสินธุ์ สระแก้ว นครศรีธรรมราช

26) น้ำใช้

ก้าวหน้าที่สุด : ลำพูน ชัยภูมิ สมุทรสงคราม นราธิวาส

ล้าหลังที่สุด : กำแพงเพชร มหาสารคราม สระแก้ว กระบี่

27) น้ำเพื่อการเกษตร

ก้าวหน้าที่สุด : เชียงใหม่ นครพนม นนทบุรี ปัตตานี

ล้าหลังที่สุด : อุทัยธานี ชัยภูมิ จันทบุรี ยะลา

28) ระดับการศึกษาของประชาชน

ก้าวหน้าที่สุด : แพร่ หนองคาย นนทบุรี ภูเก็ต

ล้าหลังที่สุด : แม่ฮ่องสอน เลย กาญจนบุรี ปัตตานี

29) อัตราการเรียนต่อของประชาชน

ก้าวหน้าที่สุด : ลำพูน มุกดาหาร กาฬสินธุ์ นนทบุรี ภูเก็ต

ล้าหลังที่สุด : เพชรบูรณ์ สกลนคร สระแก้ว ปัตตานี

30) การให้ความรู้ของรัฐ

ก้าวหน้าที่สุด : พิจิตร มุกดาหาร ขอนแก่น นนทบุรี พัทลุง

ล้าหลังที่สุด : แม่ฮ่องสอน หนองบัวลำภู กาญจนบุรี ยะลา

31) การให้ความรู้ในด้านคุณภาพชีวิต

ก้าวหน้าที่สุด : ลำปาง มุกดาหาร สมุทรสงคราม สตูล

ล้าหลังที่สุด : ตาก ศรีสะเกษ นครปฐม สุราษฎร์ธานี

32) สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน

ก้าวหน้าที่สุด : น่าน นครพนม ประจวบคีรีขันธ์ ภูเก็ต พัทลุง กระบี่

ล้าหลังที่สุด : อุทัยธานี ยโสธร สระบุรี ปัตตานี

33) สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารหมู่บ้าน

ก้าวหน้าที่สุด : แพร่ ยโสธร ตราด ยะลา

ล้าหลังที่สุด : แม่ฮ่องสอน บุรีรัมย์ นครปฐม ชุมพร

34) กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมและกีฬา

ก้าวหน้าที่สุด : อุทัยธานี สุรินทร์ สมุทรสงคราม พังงา

ล้าหลังที่สุด : อุตรดิตถ์ ชัยภูมิ นครนายก ประจวบคีรีขันธ์ สุราษฎร์ธานี

35) ป่าไม้

ก้าวหน้าที่สุด : พิจิตร กาฬสินธุ์ ชัยนาท ปราจีนบุรี ปัตตานี

ล้าหลังที่สุด : แม่ฮ่องสอน เลย สระแก้ว กระบี่

36) ดิน

ก้าวหน้าที่สุด : อุทัยธานี ร้อยเอ็ด สมุทรสงคราม พัทลุง

ล้าหลังที่สุด : แม่ฮ่องสอน เลย สมุทรปราการ ระนอง

37) น้ำ

ก้าวหน้าที่สุด : ตาก อำนาจเจริญ สมุทรสงคราม ระนอง

ล้าหลังที่สุด : ลำปาง หนองคาย ปทุมธานี สุราษฎร์ธานี

4. สรุป

การจัดลำดับการพัฒนาของจังหวัดทั้งประเทศโดยใช้ข้อมูล กชช.2ค. ผนวก จปฐ ปี 2537 ดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีจังหวัดที่มีคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศ (2 คะแนน)อยู่ 38 จังหวัด (ตารางที่ 6.3) ส่วนใหญ่อยู่ในภาคกลาง และมีคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศ (น้อยกว่า 2 คะแนน) 37 จังหวัด โดยส่วนใหญ่อยู่ในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ 6.1: แสดงร้อยละของหมู่บ้าน ที่การพัฒนาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย และหมู่บ้านดีกว่าเกณฑ์เฉลี่ยเปรียบเทียบกับหมู่บ้านทั้งหมด ของจังหวัดปี 2537

ภาคกลาง	1	3	ภาคเหนือ	1	3	ตะวันออกเฉียงเหนือ	1	3	ภาคใต้	1	3
1. ชัยนาท	10.7	41.3	1. กำแพงเพชร	49.5	8.96	1. กาฬสินธุ์	27.9	20.16	1. กระบี่	24.6	18.8
2. นนทบุรี	2.9	75.8	2. เชียงราย	48.9	7.6	2. ขอนแก่น	24.5	17.9	2. ชุมพร	24.1	17.5
3. ปทุมธานี	3.7	33.5	3. เชียงใหม่	34.3	25.7	3. ชัยภูมิ	27.7	18.1	3. ตรัง	11.4	35.6
4. อยุธยา	5.1	36.9	4. ตาก	55.6	15.1	4. ยโสธร	21.2	18.8	4. นครศรีธรรมราช	33.5	17.3
5. ลพบุรี	24.8	14.2	5. นครสวรรค์	30.0	14.3	5. นครพนม	12.2	36.5	5. นราธิวาส	18.0	15.0
6. สระบุรี	11.8	33.0	6. น่าน	49.3	12.3	6. นครราชสีมา	18.4	23.5	6. ปัตตานี	31.6	11.4
7. สิงห์บุรี	2.0	55.5	7. พิจิตร	18.3	17.5	7. บุรีรัมย์	33.2	11.9	7. พังงา	5.5	43.6
8. อ่างทอง	2.7	43.4	8. พิษณุโลก	37.8	14.6	8. มหาสารคาม	12.4	27.6	8. พัทลุง	16.2	22.3
9. จันทบุรี	12.2	27.8	9. เพชรบูรณ์	40.7	10.9	9. ร้อยเอ็ด	18.7	18.3	9. ภูเก็ต	1.12	57.3
10. ฉะเชิงเทรา	9.8	34.7	10. แพร่	23.8	25.9	10. เลย	39.0	13.0	10. ยะลา	30.1	12.3
11. ชลบุรี	9.5	40.5	11. แม่ฮ่องสอน	74.4	3.9	11. ศรีสะเกษ	26.3	15.7	11. ระนอง	31.0	19.0
12. ตราด	16.2	43.3	12. ลำปาง	28.3	21.6	12. สกลนคร	27.1	21.2	12. สงขลา	17.1	27.5
13. นครนายก	14.7	13.1	13. ลำพูน	21.3	38.1	13. สุรินทร์	17.2	19.5	13. สตูล	13.4	36.9
14. ปราจีนบุรี	16.2	17.1	14. สุโขทัย	37.6	15.8	14. หนองคาย	41.1	12.7	14. สุราษฎร์ธานี	36.2	13.1
15. ระยอง	2.3	62.2	15. อุตรดิตถ์	37.0	19.6	15. อุดรธานี	16.4	24.0			
16. สมุทรปราการ	4.6	40.1	16. อุทัยธานี	20.4	20.1	16. อุบลราชธานี	18.1	25.0			
17. สระแก้ว	45.5	4.5	17. พะเยา	24.4	15.6	17. มุกดาหาร	23.1	27.1			
18. กาญจนบุรี	35.7	18.1				18. หนองบัวลำภู	30.0	15.6			
19. นครปฐม	2.4	45.1				19. อำนาจเจริญ	10.5	30.4			
20. ประจวบคีรีขันธ์	16.3	28.7									
21. เพชรบุรี	9.0	39.5									
22. ราชบุรี	7.7	45.6									
23. สมุทรสงคราม	0.3	64.2									
24. สมุทรสาคร	1.2	62.6									
25. สุพรรณบุรี	11.7	44.9									

ตารางที่ 6.2 : สรุประดับการพัฒนา ปี 2537 แยกรายภาค

ภาคกลาง

รายชื่อจังหวัด			ระดับพัฒนา
	*	—>	47
ชัยนาท	**		209
	***		180
	*	—>	9
นนทบุรี	**		66
	***		234
	*	—>	16
ปทุมธานี	**		267
	***		142
	*	—>	62
พระนครศรีอยุธยา	**		704
	***		446
	*	—>	258
ลพบุรี	**		633
	***		148
	*	—>	105
สระบุรี	**		491
	***		293
	*	—>	6
สิงห์บุรี	**		123
	***		160
	*	—>	12
อ่างทอง	**		238
	***		194
	*	—>	71
จันทบุรี	**		348
	***		160

ตารางที่ 6.2 (ต่อ)

รายชื่อจังหวัด			ระดับพัฒนา
	*	—>	76
ฉะเชิงเทรา	**		428
	***		267
	*	—>	51
ชลบุรี	**		267
	***		217
	*	—>	37
ตราด	**		92
	***		98
	*	—>	57
นครนายก	**		279
	***		50
	*	—>	98
ปราจีนบุรี	**		395
	***		117
	*	—>	8
ระยอง	**		122
	***		213
	*	—>	16
สมุทรปราการ	**		196
	***		142
	*	—>	264
กาญจนบุรี	**		341
	***		133
	*	—>	19
นครปฐม	**		409
	***		353

ตารางที่ 6.2 (ต่อ)

รายชื่อจังหวัด			ระดับพัฒนา
	*	—>	56
ประจวบคีรีขันธ์	**		188
	***		98
	*	—>	49
เพชรบุรี	**		280
	***		214
	*	—>	75
ราชบุรี	**		344
	***		352
	*	—>	1
สมุทรสงคราม	**		96
	***		173
	*	—>	3
สมุทรสาคร	**		89
	***		154
	*	—>	99
สุพรรณบุรี	**		366
	***		378
	*	—>	248
สระแก้ว	**		273
	***		24

หมายเหตุ * คือ ระดับการพัฒนาต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศ

** คือ ระดับการพัฒนาอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศ

*** คือ ระดับการพัฒนาสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศ

รายชื่อจังหวัด			ระดับพัฒนา
	*	—>	359
กำแพงเพชร	**		301
	***		65
	*	—>	572
เชียงราย	**		509
	***		89
	*	—>	536
เชียงใหม่	**		625
	***		398
	*	—>	238
ตาก	**		126
	***		64
	*	—>	362
นครสวรรค์	**		669
	***		170
	*	—>	370
น่าน	**		288
	***		92
	*	—>	123
พิจิตร	**		430
	***		116
	*	—>	311
พิษณุโลก	**		397
	***		122
	*	—>	448
เพชรบูรณ์	**		533
	***		118

ภาคเหนือ (ต่อ)

รายชื่อจังหวัด			ระดับพัฒนา
	*	—>	116
แพร่	**		245
	***		126
	*	—>	294
แม่ฮ่องสอน	**		62
	***		14
	*	—>	185
ลำปาง	**		345
	***		122
	*	—>	85
ลำพูน	**		161
	***		152
	*	—>	248
สุโขทัย	**		307
	***		103
	*	—>	177
อุตรดิตถ์	**		208
	***		94
	*	—>	107
อุทัยธานี	**		312
	***		105
	*	—>	137
พะเยา	**		325
	***		99

รายชื่อจังหวัด			ระดับพัฒนา
	*	—>	332
กาฬสินธุ์	**		618
	***		240
	*	—>	443
ขอนแก่น	**		1,040
	***		322
	*	—>	324
ชัยภูมิ	**		634
	***		210
	*	—>	157
ยโสธร	**		443
	***		138
	*	—>	107
นครพนม	**		449
	***		318
	*	—>	549
นครราชสีมา	**		1,730
	***		695
	*	—>	699
บุรีรัมย์	**		1,154
	***		249
	*	—>	190
มหาสารคาม	**		916
	***		423
	*	—>	386
ร้อยเอ็ด	**		1,293
	***		378

รายชื่อจังหวัด			ระดับพัฒนา
	*	—>	281
เลย	**		346
	***		90
	*	—>	532
ศรีสะเกษ	**		1,173
	***		316
	*	—>	305
สกลนคร	**		582
	***		238
	*	—>	356
สุรินทร์	**		1,133
	***		357
	*	—>	406
หนองคาย	**		456
	***		125
	*	—>	231
อุดรธานี	**		837
	***		336
	*	—>	391
อุบลราชธานี	**		1,225
	***		535
	*	—>	105
มุกดาหาร	**		226
	***		122
	*	—>	155
หนองบัวลำภู	**		281
	***		80

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ต่อ)

รายชื่อจังหวัด		ระดับพัฒนา
	* ——>	53
อำนาจเจริญ	**	298
	***	153

รายชื่อจังหวัด			ระดับพัฒนา
	*	—>	85
กระบี่	**		195
	***		65
	*	—>	149
ชุมพร	**		360
	***		107
	*	—>	74
ตรัง	**		343
	***		231
	*	—>	450
นครศรีธรรมราช	**		660
	***		230
	*	—>	87
นราธิวาส	**		324
	***		74
	*	—>	185
ปัตตานี	**		334
	***		66
	*	—>	17
พังงา	**		156
	***		134
	*	—>	95
พัทลุง	**		359
	***		126
	*	—>	1
ภูเก็ต	**		37
	***		51

รายชื่อจังหวัด			ระดับพัฒนา
	*	——>	94
ยะลา	**		180
	***		38
	*	——>	44
ระนอง	**		71
	***		27
	*	——>	158
สงขลา	**		511
	***		254
	*	——>	32
สตูล	**		119
	***		88
	*	——>	316
สุราษฎร์ธานี	**		442
	***		113

ตารางที่ 6.3 : การจัดลำดับการพัฒนาของจังหวัดทั่วประเทศ ปี 2537

จังหวัด	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	กลุ่มที่ 4	กลุ่มที่ 5	กลุ่มที่ 6	เฉลี่ย
1. นนทบุรี	2.34	2:46	2.57	2.81	2.48	1.98	2.73
2. สมุทรสงคราม	2.25	2.12	2.54	2.70	2.39	2.39	2.64
3. สมุทรสาคร	2.53	2.31	2.64	2.63	2.31	1.94	2.62
4. ระยอง	2.43	2.49	2.39	2.35	2.39	2.13	2.60
5. ภูเก็ต	2.67	2.31	2.48	2.44	2.42	1.85	2.56
6. สิงห์บุรี	2.41	2.53	2.56	2.58	2.49	2.23	2.53
7. นครปฐม	2.42	2.48	2.48	2.81	2.18	2.04	2.43
8. อ่างทอง	2.52	2.34	2.55	2.57	2.38	2.21	2.41
9. พังงา	2.40	2.32	2.47	2.47	2.31	1.85	2.38
10. สมุทรปราการ	2.43	2.25	2.41	2.40	2.39	1.91	2.36
11. ราชบุรี	2.39	2.25	2.44	2.63	2.25	2.14	2.36
12. สุพรรณบุรี	2.18	2.45	2.50	2.50	2.26	2.15	2.33
13. พระนครศรีอยุธยา	2.40	2.23	2.48	2.54	2.37	2.08	2.32
14. ชัยนาท	2.39	2.32	2.56	2.36	2.41	2.21	2.31
15. ชลบุรี	2.46	2.16	2.49	2.41	2.26	2.00	2.31
16. ปทุมธานี	2.54	2.45	2.41	2.58	2.27	1.85	2.30
17. เพชรบุรี	2.41	2.24	2.53	2.64	2.26	2.13	2.30
18. ตราด	2.43	2.32	2.40	2.23	2.26	2.01	2.27
19. ฉะเชิงเทรา	2.17	2.28	2.45	2.42	2.30	1.97	2.25
20. สตูล	2.47	2.35	2.15	2.33	2.38	2.04	2.24

ตารางที่ 6.3 : การจัดลำดับการพัฒนาของจังหวัดทั่วประเทศ ปี 2537

จังหวัด	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	กลุ่มที่ 4	กลุ่มที่ 5	กลุ่มที่ 6	เฉลี่ย
21. นครพนม	2.53	2.05	2.32	2.51	2.30	2.32	2.24
22. ตรัง	2.43	2.24	2.39	2.31	2.20	1.96	2.24
23. สระบุรี	2.44	2.29	2.37	2.40	2.27	2.16	2.21
24. อำนาจเจริญ	2.54	1.85	2.47	2.49	2.28	2.28	2.20
25. ลำพูน	2.34	2.23	2.31	2.48	2.39	1.99	2.16
26. มหาสารคาม	2.47	2.01	2.26	2.33	2.35	2.30	2.15
27. จันทบุรี	2.47	2.24	2.52	2.36	2.12	2.17	2.15
28. ประจวบคีรีขันธ์	2.37	2.28	2.29	2.27	2.17	2.05	2.12
29. สงขลา	2.50	2.28	2.13	2.34	2.17	1.98	2.10
30. อุดรธานี	2.29	2.07	2.38	2.38	2.27	2.16	2.07
31. อุบลราชธานี	2.46	1.91	2.42	2.53	2.23	2.25	2.07
32. พัทลุง	2.54	2.36	2.14	2.06	2.26	1.97	2.06
33. นครราชสีมา	2.33	2.20	2.21	2.48	2.34	2.10	2.05
34. มุกดาหาร	2.44	2.08	2.30	2.19	2.35	2.19	2.04
35. ปราจีนบุรี	2.35	1.99	2.48	2.31	2.25	2.10	2.03
36. แพร่	2.25	2.23	2.32	2.39	2.28	2.05	2.02
37. สุรินทร์	2.38	1.97	2.24	2.40	2.32	2.28	2.00
38. ร้อยเอ็ด	2.46	1.97	2.26	2.27	2.24	2.42	2.00
39. พิจิตร	2.40	2.08	2.43	2.24	2.23	2.09	1.99
40. อุทัยธานี	2.22	2.11	2.49	2.26	2.26	2.15	1.99

ตารางที่ 6.3 : การจัดลำดับการพัฒนาของจังหวัดทั่วประเทศ ปี 2537

จังหวัด	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	กลุ่มที่ 4	กลุ่มที่ 5	กลุ่มที่ 6	เฉลี่ย
41. นครนายก	2.41	2.13	2.37	2.24	2.18	2.03	1.98
42. นราธิวาส	2.46	2.22	1.91	2.57	2.12	2.01	1.97
43. ยโสธร	2.49	2.00	2.26	2.33	2.24	2.31	1.97
44. กระบี่	2.42	2.19	2.18	2.05	2.15	1.91	1.94
45. สกลนคร	2.42	2.02	2.22	2.35	2.21	2.13	1.94
46. ชุมพร	2.44	2.20	2.27	2.21	2.11	1.97	1.93
47. ขอนแก่น	2.42	2.07	2.14	2.33	2.32	2.14	1.93
48. พะเยา	2.23	2.16	2.32	2.30	2.25	2.00	1.93
49. กาฬสินธุ์	2.40	2.13	2.23	2.14	2.29	2.20	1.92
50. เชียงใหม่	2.21	2.23	2.19	2.32	2.18	1.93	1.91
51. ชัยภูมิ	2.34	2.08	2.23	2.43	2.22	2.11	1.90
52. ลำปาง	2.29	2.16	2.14	2.42	2.32	1.91	1.90
53. ศรีสะเกษ	2.47	1.92	2.24	2.38	2.18	2.29	1.89
54. ลพบุรี	2.29	2.14	2.33	2.38	2.17	2.09	1.89
55. ระนอง	2.23	2.12	2.32	2.26	2.04	1.78	1.88
56. หนองบัวลำภู	2.21	2.07	2.34	2.37	2.18	2.02	1.86
57. นครศรีธรรมราช	2.38	2.12	2.18	2.01	2.16	1.88	1.84
58. นครสวรรค์	2.15	2.07	2.29	2.27	2.17	2.13	1.84
59. อุตรดิตถ์	2.22	2.19	2.25	2.32	2.14	2.01	1.83
60. กาญจนบุรี	2.16	2.19	2.22	2.39	2.05	2.15	1.82

ตารางที่ 6.3 : การจัดลำดับการพัฒนาของจังหวัดทั่วประเทศ ปี 2537

จังหวัด	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	กลุ่มที่ 4	กลุ่มที่ 5	กลุ่มที่ 6	เฉลี่ย
61. ยะลา	2.41	2.14	1.86	2.30	2.10	2.03	1.82
62. ปัตตานี	2.36	2.17	1.99	2.53	2.07	2.06	1.80
63. บุรีรัมย์	2.33	1.91	2.17	2.28	2.19	2.18	1.79
64. สุโขทัย	2.28	2.17	2.24	2.20	2.07	2.10	1.78
65. พิษณุโลก	2.23	2.14	2.20	2.19	2.12	2.08	1.77
66. สุราษฎร์ธานี	2.38	2.19	2.14	1.90	2.05	1.84	1.77
67. เลย	2.23	2.13	2.27	2.32	2.27	1.97	1.73
68. หนองคาย	2.28	1.98	2.26	2.25	2.21	1.92	1.72
69. เพชรบูรณ์	2.14	2.15	2.23	2.25	2.08	2.08	1.70
70. น่าน	2.21	2.06	2.27	2.03	2.23	1.95	1.63
71. ตาก	1.97	2.00	2.13	2.46	1.97	2.03	1.59
72. เชียงราย	2.24	2.16	2.10	2.05	2.11	1.91	1.59
73. กำแพงเพชร	2.12	2.07	2.21	2.13	2.05	1.90	1.59
74. สระแก้ว	2.07	1.95	2.28	2.12	2.14	1.92	1.59
75. แม่ฮ่องสอน	1.81	2.00	1.85	2.12	1.92	1.71	1.24

หมายเหตุ : กลุ่มที่ 1 คือ สภาพพื้นฐาน

: กลุ่มที่ 2 คือ ผลผลิตรายได้และการมีงานทำ

: กลุ่มที่ 3 คือ สาธารณสุขและการอนามัย

: กลุ่มที่ 4 คือ แหล่งน้ำ

: กลุ่มที่ 5 คือ ความรู้การศึกษาและวัฒนธรรม

: กลุ่มที่ 6 คือ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 6.4.1: การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มสภาพพื้นฐาน ภาคเหนือ ปี 2537

จังหวัด	สภาพพื้นฐาน							
	1	2	3	4	5	6	7	เฉลี่ย
พิจิตร	2.14	2.98	2.68	1.50	2.99	3.00	1.53	2.40
ลำพูน	2.43	2.92	2.74	1.84	1.87	2.50	2.07	2.34
ลำปาง	2.07	2.89	2.67	1.99	1.47	2.60	2.31	2.29
สุโขทัย	1.84	2.87	2.62	1.90	1.92	2.82	1.98	2.28
แพร่	2.18	2.91	2.70	2.10	1.41	2.49	1.94	2.25
เชียงราย	2.13	2.86	2.60	2.10	1.52	2.66	1.79	2.24
พะเยา	2.27	2.94	2.69	2.06	1.24	2.52	1.92	2.23
พิษณุโลก	1.97	2.91	2.57	1.76	1.76	2.71	1.92	2.23
อุตรดิตถ์	1.69	2.93	2.58	2.03	1.77	2.42	2.15	2.22
อุทัยธานี	2.27	2.91	2.78	1.37	2.71	1.97	1.54	2.22
น่าน	1.62	2.77	2.53	2.01	1.59	2.54	2.41	2.21
เชียงใหม่	2.19	2.74	2.57	1.83	1.50	2.54	2.07	2.21
นครสวรรค์	2.03	2.96	2.52	1.48	2.67	1.89	1.47	2.15
เพชรบูรณ์	1.61	2.88	2.62	1.64	1.88	2.59	1.73	2.14
กำแพงเพชร	1.51	2.88	2.43	1.82	1.71	2.86	1.62	2.12
ตาก	1.47	2.35	2.31	1.63	1.32	2.31	2.41	1.97
แม่ฮ่องสอน	1.29	1.83	1.81	1.46	1.03	2.68	2.60	1.81

ตารางที่ 6.4.2 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มผลผลิต รายได้และการมีงานทำ ภาคเหนือ ปี 2537

จังหวัด	ผลผลิต รายได้และการมีงานทำ									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	เฉลี่ย
ลำพูน	2.65	2.97	2.15	1.50	1.67	1.94	2.67	2.77	1.78	2.23
เชียงใหม่	2.47	2.94	2.43	1.89	1.39	1.73	2.54	2.75	1.94	2.23
แพร่	2.80	2.97	2.18	1.59	1.37	1.63	2.89	2.91	1.70	2.23
อุตรดิตถ์	2.64	2.98	1.89	1.57	1.47	1.66	2.79	2.85	1.85	2.19
สุโขทัย	2.49	2.99	1.85	1.72	1.72	1.47	2.63	2.76	1.89	2.17
ลำปาง	2.75	2.97	2.07	1.69	1.32	1.67	2.62	2.66	1.71	2.16
พะเยา	2.38	2.98	2.24	2.21	1.24	1.51	2.58	2.72	1.57	2.16
เชียงราย	2.36	2.96	2.38	1.60	1.42	1.66	2.61	2.81	1.61	2.16
เพชรบูรณ์	2.36	2.98	2.16	1.83	1.67	1.63	2.43	2.62	1.64	2.15
พิษณุโลก	2.28	2.97	2.18	1.54	1.61	1.61	2.57	2.68	1.79	2.14
อุทัยธานี	2.05	2.95	1.82	1.98	1.68	1.79	2.57	2.74	1.43	2.11
พิจิตร	1.60	2.99	2.07	1.92	1.81	1.40	2.46	2.63	1.80	2.08
กำแพงเพชร	2.10	3.00	2.01	1.71	1.63	1.51	2.35	2.50	1.79	2.07
นครสวรรค์	2.15	2.99	1.82	1.81	1.76	1.53	2.46	2.57	1.50	2.07
น่าน	2.72	2.59	2.01	1.46	1.15	1.47	2.64	2.79	1.71	2.06
ตาก	1.96	2.79	2.10	1.61	1.31	2.16	2.08	2.41	1.59	2.00
แม่ฮ่องสอน	2.17	2.68	1.77	1.28	1.15	2.52	1.87	2.55	1.97	2.00

ตารางที่ 6.4.3 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย ภาคเหนือ ปี 2537

จังหวัด	สาธารณสุขและการอนามัย							
	1	2	3	4	5	6	7	เฉลี่ย
อุทัยธานี	2.27	1.74	2.20	2.48	2.92	2.95	2.86	2.49
พิจิตร	2.41	1.57	2.29	2.32	2.80	2.80	2.81	2.43
แพร่	2.30	1.60	2.07	2.27	2.46	2.81	2.76	2.32
พะเยา	2.59	1.55	1.99	2.10	2.59	2.59	2.84	2.32
ลำพูน	2.10	1.50	2.36	2.27	2.48	2.58	2.86	2.31
นครสวรรค์	1.98	1.25	2.04	2.42	2.76	2.86	2.75	2.29
น่าน	2.26	2.30	1.73	2.14	2.16	2.50	2.78	2.27
อุตรดิตถ์	2.12	1.61	1.86	2.27	2.57	2.55	2.76	2.25
สุโขทัย	2.04	1.45	1.57	2.32	2.67	2.80	2.80	2.24
เพชรบูรณ์	1.85	1.24	1.71	2.40	2.78	2.88	2.72	2.23
กำแพงเพชร	1.96	1.16	1.71	2.35	2.77	2.72	2.81	2.21
พิษณุโลก	1.90	1.28	1.84	2.31	2.59	2.76	2.71	2.20
เชียงใหม่	2.04	1.31	1.92	2.19	2.56	2.61	2.69	2.19
ลำปาง	2.22	1.40	1.96	2.33	1.88	2.36	2.80	2.14
ตาก	2.41	1.51	1.83	2.22	2.29	2.33	2.34	2.13
เชียงราย	2.07	1.21	1.72	2.28	2.32	2.43	2.66	2.10
แม่ฮ่องสอน	2.01	1.26	1.22	2.14	2.07	2.21	2.01	1.85

ตารางที่ 6.4.4 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มแหล่งน้ำ ภาคเหนือ ปี 2537

จังหวัด	แหล่งน้ำ				
	1	2	3	4	เฉลี่ย
ลำพูน	2.46	2.74	2.69	2.04	2.48
ตาก	2.37	2.69	2.68	2.08	2.46
ลำปาง	2.16	2.74	2.52	2.24	2.42
แพร่	2.23	2.74	2.41	2.19	2.39
อุตรดิตถ์	2.15	2.62	2.46	2.06	2.32
เชียงใหม่	1.89	2.49	2.46	2.44	2.32
พะเยา	1.99	2.57	2.53	2.10	2.30
นครสวรรค์	2.07	2.73	2.43	1.83	2.27
อุทัยธานี	2.08	2.62	2.52	1.82	2.26
เพชรบูรณ์	1.95	2.73	2.26	2.06	2.25
พิจิตร	2.03	2.68	2.41	1.84	2.24
สุโขทัย	1.76	2.50	2.32	2.22	2.20
พิษณุโลก	1.77	2.54	2.44	2.01	2.19
กำแพงเพชร	1.81	2.53	2.08	2.09	2.13
แม่ฮ่องสอน	1.66	2.31	2.35	2.17	2.12
เชียงราย	1.70	2.29	2.28	1.91	2.05
น่าน	1.67	2.12	2.28	2.04	2.03

ตารางที่ 6.4.5 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม ภาคเหนือ ปี 2537

จังหวัด	ความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม							
	1	2	3	4	5	6	7	เฉลี่ย
ลำพูน	2.53	2.48	2.17	2.02	2.44	2.38	2.71	2.39
ลำปาง	2.36	2.23	2.12	2.08	2.47	2.43	2.58	2.32
แพร่	2.60	2.14	2.15	1.86	2.37	2.45	2.40	2.28
อุทัยธานี	2.53	2.13	2.26	1.89	2.25	2.03	2.74	2.26
พะเยา	2.25	2.24	2.27	1.83	2.41	2.28	2.47	2.25
น่าน	2.10	2.37	2.29	1.74	2.58	2.22	2.29	2.23
พิจิตร	2.50	1.92	2.37	1.86	2.44	2.03	2.46	2.23
เชียงใหม่	2.23	2.11	2.08	1.81	2.35	2.19	2.47	2.18
นครสวรรค์	2.52	1.97	2.07	1.66	2.33	2.17	2.47	2.17
อุตรดิตถ์	2.53	1.98	2.15	1.73	2.37	2.30	1.90	2.14
พิษณุโลก	2.49	1.91	2.04	1.78	2.49	2.13	2.02	2.12
เชียงราย	2.17	2.00	2.07	1.65	2.45	2.25	2.20	2.11
เพชรบูรณ์	2.42	1.58	2.03	1.70	2.45	2.16	2.24	2.08
สุโขทัย	2.46	1.75	2.14	1.72	2.37	2.12	1.92	2.07
กำแพงเพชร	2.26	1.52	1.99	1.73	2.43	2.21	2.18	2.05
ตาก	2.04	1.87	1.64	1.58	2.37	2.04	2.27	1.97
แม่ฮ่องสอน	1.64	1.96	1.54	1.65	2.46	2.02	2.18	1.92

ตารางที่ 6.4.6 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มทรัพยากรฯ ภาคเหนือ ปี 2537

จังหวัด	ทรัพยากรฯ			
	1	2	3	เฉลี่ย
อุทัยธานี	1.91	2.04	2.51	2.15
นครสวรรค์	1.95	2.02	2.43	2.13
สุโขทัย	1.88	2.02	2.40	2.10
พิจิตร	2.03	2.02	2.23	2.09
พิษณุโลก	1.86	1.98	2.40	2.08
เพชรบูรณ์	1.81	1.88	2.55	2.08
แพร่	2.01	1.77	2.38	2.05
ตาก	1.57	1.84	2.69	2.03
อุตรดิตถ์	1.90	1.65	2.48	2.01
พะเยา	1.94	1.83	2.24	2.00
ลำพูน	1.94	1.65	2.37	1.99
น่าน	1.79	1.48	2.57	1.95
เชียงใหม่	1.71	1.72	2.37	1.93
เชียงราย	1.79	1.69	2.25	1.91
ลำปาง	1.90	1.65	2.17	1.91
กำแพงเพชร	1.56	1.96	2.18	1.90
แม่ฮ่องสอน	1.11	1.47	2.56	1.71

ตารางที่ 6.5.1 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มสภาพพื้นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2537

จังหวัด	สภาพพื้นฐาน							
	1	2	3	4	5	6	7	เฉลี่ย
อำนาจเจริญ	1.93	2.98	2.52	2.48	2.54	2.44	2.86	2.54
นครพนม	1.91	2.96	2.57	2.38	2.63	2.59	2.65	2.53
ยโสธร	2.03	2.94	2.37	2.53	2.42	2.44	2.70	2.49
ศรีสะเกษ	2.33	2.96	2.34	2.11	2.50	2.52	2.56	2.47
มหาสารคาม	2.01	2.98	2.39	2.05	2.83	2.45	2.57	2.47
อุบลราชธานี	1.81	2.95	2.53	2.26	2.51	2.46	2.71	2.46
ร้อยเอ็ด	1.91	2.98	2.48	2.07	2.77	2.43	2.55	2.46
มุกดาหาร	1.83	2.96	2.52	2.45	1.94	2.63	2.76	2.44
ขอนแก่น	1.91	2.97	2.63	2.24	2.37	2.39	2.43	2.42
สกลนคร	1.86	2.97	2.54	2.32	2.39	2.32	2.51	2.42
กาฬสินธุ์	1.90	2.96	2.44	2.06	2.60	2.29	2.52	2.40
สุรินทร์	2.15	2.97	2.48	2.23	2.35	2.27	2.19	2.38
ชัยภูมิ	1.72	2.94	2.54	2.09	2.27	2.51	2.30	2.34
บุรีรัมย์	2.16	2.97	2.49	1.99	2.57	2.13	2.01	2.33
นครราชสีมา	2.19	2.95	2.54	1.80	2.50	2.31	2.01	2.33
อุดรธานี	1.61	2.96	2.53	2.05	2.28	2.18	2.43	2.29
หนองคาย	1.51	2.92	2.66	2.05	2.05	2.40	2.40	2.28
เลย	1.45	2.94	2.51	2.05	1.38	2.66	2.60	2.23
หนองบัวลำภู	1.51	2.96	2.48	2.05	1.96	2.24	2.30	2.21

ตารางที่ 6.5.2 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มผลผลิต รายได้และการมีงานทำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2537

จังหวัด	ผลผลิต รายได้และการมีงานทำ									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	เฉลี่ย
นครราชสีมา	2.56	3.00	2.06	1.60	1.88	1.85	2.72	2.81	1.28	2.20
กาฬสินธุ์	2.68	2.95	1.86	1.37	1.76	1.82	2.45	2.74	1.51	2.13
เลย	2.74	2.98	2.13	1.42	1.60	1.67	2.57	2.73	1.29	2.13
ชัยภูมิ	2.69	2.97	1.86	1.32	1.75	1.67	2.49	2.69	1.29	2.08
มุกดาหาร	2.74	3.00	1.77	1.48	1.46	1.78	2.51	2.71	1.26	2.08
ขอนแก่น	2.62	2.96	1.58	1.62	1.58	1.74	2.55	2.74	1.28	2.07
หนองบัวลำภู	2.51	2.99	1.86	1.51	1.52	1.64	2.56	2.78	1.27	2.07
อุดรธานี	2.30	2.97	1.84	1.94	1.32	1.76	2.59	2.72	1.17	2.07
นครพนม	2.47	2.97	1.89	1.18	1.44	1.64	2.64	2.79	1.42	2.05
สกลนคร	2.46	2.96	1.88	1.28	1.49	1.73	2.44	2.69	1.25	2.02
มหาสารคาม	2.33	2.95	1.57	1.18	1.89	1.77	2.44	2.66	1.29	2.01
ยโสธร	2.11	2.99	1.98	1.23	1.60	1.63	2.48	2.76	1.24	2.00
หนองคาย	2.61	2.98	1.77	1.13	1.62	1.41	2.27	2.69	1.33	1.98
ร้อยเอ็ด	2.09	2.98	1.55	1.48	1.44	1.59	2.56	2.74	1.34	1.97
สุรินทร์	2.30	2.97	1.89	1.22	1.36	1.55	2.57	2.74	1.14	1.97
ศรีสะเกษ	1.93	2.96	1.64	1.36	1.39	1.63	2.33	2.69	1.33	1.92
อุบลราชธานี	1.91	2.99	1.55	1.17	1.38	1.61	2.49	2.78	1.32	1.91
บุรีรัมย์	2.02	2.97	1.86	1.42	1.33	1.52	2.27	2.61	1.15	1.91
อำนาจเจริญ	1.63	2.98	1.63	1.22	1.09	1.65	2.47	2.83	1.15	1.85

ตารางที่ 6.5.3 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2537

จังหวัด	สาธารณสุขและการอานามัย							
	1	2	3	4	5	6	7	เฉลี่ย
อำนาจเจริญ	2.57	1.38	2.55	2.27	2.81	2.83	2.87	2.47
อุบลราชธานี	2.61	1.34	2.34	2.31	2.85	2.79	2.67	2.42
อุดรธานี	2.49	1.28	2.30	2.26	2.90	2.75	2.71	2.38
หนองบัวลำภู	2.33	1.27	2.10	2.26	2.86	2.83	2.74	2.34
นครพนม	2.10	2.02	2.00	2.09	2.74	2.61	2.67	2.32
มุกดาหาร	2.58	1.97	1.86	2.04	2.60	2.53	2.55	2.30
เลย	2.16	1.52	2.00	2.26	2.69	2.52	2.77	2.27
ยโสธร	2.20	1.28	1.97	2.26	2.65	2.75	2.71	2.26
มหาสารคาม	2.05	1.63	2.02	2.12	2.74	2.58	2.68	2.26
ร้อยเอ็ด	2.01	1.27	2.02	2.19	2.80	2.77	2.75	2.26
หนองคาย	1.92	1.28	2.11	2.22	2.82	2.74	2.70	2.26
ศรีสะเกษ	1.86	1.49	1.86	2.21	2.81	2.81	2.66	2.24
สุรินทร์	1.86	1.27	1.90	2.22	2.90	2.83	2.70	2.24
กาฬสินธุ์	2.09	1.17	2.01	2.22	2.80	2.62	2.70	2.23
ชัยภูมิ	1.90	1.46	1.89	2.23	2.71	2.69	2.70	2.23
สกลนคร	1.97	1.53	1.70	2.29	2.83	2.55	2.65	2.22
นครราชสีมา	1.90	1.29	2.20	2.23	2.57	2.51	2.75	2.21
บุรีรัมย์	2.08	1.21	1.82	2.18	2.75	2.48	2.66	2.17
ขอนแก่น	1.79	1.23	1.79	2.27	2.67	2.55	2.71	2.14

ตารางที่ 6.5.4 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มแหล่งน้ำ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2537

จังหวัด	แหล่งน้ำ				
	1	2	3	4	เฉลี่ย
อุบลราชธานี	2.50	2.84	2.68	2.11	2.53
นครพนม	2.29	2.70	2.75	2.31	2.51
อำนาจเจริญ	2.50	2.85	2.73	1.88	2.49
นครราชสีมา	2.53	2.95	2.68	1.75	2.48
ชัยภูมิ	2.31	2.88	2.81	1.70	2.43
สุรินทร์	2.28	2.74	2.65	1.92	2.40
อุดรธานี	2.26	2.80	2.59	1.88	2.38
ศรีสะเกษ	2.03	2.69	2.69	2.09	2.38
หนองบัวลำภู	2.12	2.81	2.43	2.12	2.37
สกลนคร	1.98	2.63	2.66	2.11	2.35
มหาสารคาม	2.28	2.78	2.39	1.88	2.33
ขอนแก่น	2.01	2.74	2.64	1.91	2.33
ยโสธร	2.01	2.64	2.66	1.99	2.33
เลย	2.05	2.71	2.53	2.00	2.32
บุรีรัมย์	2.06	2.70	2.49	1.87	2.28
ร้อยเอ็ด	1.88	2.60	2.55	2.04	2.27
หนองคาย	1.84	2.51	2.59	2.04	2.25
มุกดาหาร	1.70	2.56	2.52	1.99	2.19
กาฬสินธุ์	1.78	2.45	2.41	1.92	2.14

ตารางที่ 6.5.5 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มทรัพยากรฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2537

จังหวัด	ทรัพยากรฯ			
	1	2	3	เฉลี่ย
ร้อยเอ็ด	2.10	2.42	2.73	2.42
นครพนม	2.03	2.21	2.71	2.32
ยโสธร	1.95	2.40	2.58	2.31
มหาสารคาม	2.19	2.06	2.65	2.30
ศรีสะเกษ	1.94	2.33	2.61	2.29
อำนาจเจริญ	1.88	2.19	2.78	2.28
สุรินทร์	1.94	2.27	2.63	2.28
อุบลราชธานี	1.95	2.08	2.71	2.25
กาฬสินธุ์	2.16	1.98	2.47	2.20
มุกดาหาร	1.86	1.99	2.72	2.19
บุรีรัมย์	1.99	2.09	2.46	2.18
อุดธานี	1.97	2.00	2.51	2.16
ขอนแก่น	2.06	1.81	2.54	2.14
สกลนคร	1.89	2.00	2.51	2.13
ชัยภูมิ	1.96	1.84	2.52	2.11
นครราชสีมา	1.89	1.99	2.42	2.10
หนองบัวลำภู	1.71	1.81	2.54	2.02
เลย	1.66	1.80	2.45	1.97
หนองคาย	1.72	1.83	2.22	1.92

ตารางที่ 6.5.6 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มทรัพยากรฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2537

จังหวัด	ทรัพยากร			
	1	2	3	เฉลี่ย
เลย	2.10	2.42	2.73	2.42
ชัยภูมิ	2.03	2.21	2.71	2.32
อุดรธานี	1.95	2.40	2.58	2.31
ขอนแก่น	2.19	2.06	2.65	2.30
ยโสธร	1.94	2.33	2.61	2.29
หนองบัวลำภู	1.88	2.19	2.78	2.28
ร้อยเอ็ด	1.94	2.27	2.63	2.28
นครราชสีมา	1.95	2.08	2.71	2.25
ศรีสะเกษ	2.16	1.98	2.47	2.20
อุบลราชธานี	1.86	1.99	2.72	2.19
สกลนคร	1.99	2.09	2.46	2.18
สุรินทร์	1.97	2.00	2.51	2.16
หนองคาย	2.06	1.81	2.54	2.14
กาฬสินธุ์	1.89	2.00	2.51	2.13
อำนาจเจริญ	1.96	1.84	2.52	2.11
บุรีรัมย์	1.89	1.99	2.42	2.10
นครพนม	1.71	1.81	2.54	2.02
มุกดาหาร	1.66	1.80	2.45	1.97
มหาสารคาม	1.72	1.83	2.22	1.92

ตารางที่ 6.6.1 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชนีกลุ่มสภาพพื้นฐาน ภาคกลาง ปี 2537

จังหวัด	สภาพพื้นฐาน							
	1	2	3	4	5	6	7	เฉลี่ย
อ่างทอง	2.91	2.98	2.92	1.27	2.91	3.00	1.63	2.52
สิงห์บุรี	2.96	2.99	2.97	1.25	3.00	2.00	1.69	2.41
สระบุรี	2.62	2.95	2.84	1.29	2.81	2.85	1.75	2.44
ลพบุรี	2.18	2.97	2.78	1.32	2.37	2.88	1.55	2.29
พระนครศรีอยุธยา	2.96	2.98	2.73	1.15	2.97	2.30	1.68	2.40
ปทุมธานี	2.86	3.00	2.74	1.35	3.00	3.00	1.81	2.54
นนทบุรี	3.00	2.98	2.47	1.34			1.91	2.34
ชัยนาท	2.50	2.97	2.89	1.55	2.92	2.55	1.33	2.39

ตารางที่ 6.6.2 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มผลผลิต รายได้และการมีงานทำ ภาคกลาง ปี 2537

จังหวัด	ผลผลิต รายได้และการมีงานทำ									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	เฉลี่ย
สิงห์บุรี	2.37	2.98	2.41	2.53	2.59	1.72	2.87	2.92	2.40	2.53
นนทบุรี	2.43	3.00	2.63	1.40	2.39	1.82	2.66	2.84	2.99	2.46
ปทุมธานี	2.25	2.98	2.60	1.44	2.58	2.05	2.51	2.73	2.92	2.45
อ่างทอง	2.36	2.97	1.91	1.93	2.46	1.86	2.74	2.84	2.03	2.34
ชัยนาท	2.19	2.83	2.37	1.73	2.37	1.80	2.79	2.88	1.94	2.32
สระบุรี	2.26	2.99	2.18	2.33	2.13	2.07	2.57	2.70	1.36	2.29
พระนครศรีอยุธยา	2.39	2.98	1.78	1.73	2.19	1.98	2.67	2.79	1.56	2.23
ลพบุรี	2.03	2.92	1.94	1.98	2.00	1.73	2.57	2.73	1.39	2.14

ตารางที่ 6.6.3 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย ภาคกลาง ปี 2537

จังหวัด	สาธารณสุขและการอนามัย							
	1	2	3	4	5	6	7	เฉลี่ย
นนทบุรี	2.19	1.74	2.91	2.48	2.97	2.99	2.74	2.57
สิงห์บุรี	2.35	1.54	2.78	2.68	2.76	2.97	2.86	2.56
ชัยนาท	2.41	1.39	2.82	2.52	2.94	2.97	2.86	2.56
อ่างทอง	2.24	1.52	2.81	2.57	2.85	2.98	2.85	2.55
พระนครศรีอยุธยา	2.07	1.35	2.83	2.56	2.90	3.00	2.67	2.48
ปทุมธานี	1.86	1.21	2.79	2.36	2.85	2.97	2.84	2.41
สระบุรี	1.80	1.35	2.41	2.45	2.87	2.93	2.81	2.37
ลพบุรี	1.81	1.19	2.45	2.38	2.79	2.94	2.78	2.33

ตารางที่ 6.6.4 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มแหล่งน้ำ ภาคกลาง ปี 2537

จังหวัด	แหล่งน้ำ				
	1	2	3	4	เฉลี่ย
นนทบุรี	2.82	2.92	2.86	2.65	2.81
ปทุมธานี	2.60	2.86	2.83	2.03	2.58
สิงห์บุรี	2.80	2.97	2.86	1.67	2.58
อ่างทอง	2.75	2.93	2.78	1.82	2.57
พระนครศรีอยุธยา	2.51	2.91	2.87	1.88	2.54
สระบุรี	2.32	2.90	2.55	1.83	2.40
ลพบุรี	2.42	2.95	2.59	1.57	2.38
ชัยนาท	2.27	2.83	2.58	1.74	2.36

ตารางที่ 6.6.5 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มความรู้ การศึกษา และวัฒนธรรม ภาคกลาง ปี 2537

จังหวัด	ความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม							
	1	2	3	4	5	6	7	เฉลี่ย
สิงห์บุรี	2.84	2.66	2.32	2.14	2.51	2.12	2.81	2.49
นนทบุรี	2.92	2.69	2.58	2.12	2.31	1.87	2.89	2.48
ชัยนาท	2.68	2.34	2.35	2.00	2.29	2.33	2.85	2.41
อ่างทอง	2.78	2.58	2.22	1.79	2.36	2.07	2.86	2.38
อยุธยา	2.81	2.65	2.29	2.12	2.17	1.77	2.77	2.37
ปทุมธานี	2.80	2.59	2.31	1.53	2.20	1.70	2.77	2.27
สระบุรี	2.71	2.42	2.30	2.03	2.09	1.73	2.58	2.27
พระนครศรีอยุธยา	2.57	2.17	2.18	1.74	2.17	1.92	2.42	2.17

ตารางที่ 6.6.6 : การจัดลำดับเฉลี่ยกลุ่มทรัพยากรฯ ภาคกลางปี 2537

จังหวัด	ทรัพยากรฯ			
	1	2	3	เฉลี่ย
สิงห์บุรี	2.07	2.25	2.38	2.23
ชัยนาท	2.09	2.09	2.45	2.21
อ่างทอง	2.02	2.27	2.34	2.21
สระบุรี	1.95	1.98	2.56	2.16
ลพบุรี	1.87	2.00	2.39	2.09
พระนครศรีอยุธยา	2.03	2.06	2.14	2.08
นนทบุรี	1.99	1.97	1.98	1.98
ปทุมธานี	2.01	1.74	1.81	1.85

ตารางที่ 6.7.1 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยดัชชนีกลุ่มสภาพพื้นฐาน ภาคตะวันออก

จังหวัด	สภาพพื้นฐาน							
	1	2	3	4	5	6	7	เฉลี่ย
จันทบุรี	2.28	2.83	2.80	1.51	2.63	2.74	2.50	2.47
ชลบุรี	2.69	2.93	2.89	1.57	2.85	2.49	1.77	2.46
ตราด	2.10	2.81	2.69	1.71	2.22	2.87	2.63	2.43
ระยอง	2.35	2.89	2.94	1.79	1.67	2.87	2.48	2.43
สมุทรปราการ	2.79	2.97	2.54	1.56			2.27	2.43
นครนายก	2.67	2.99	2.78	1.38	2.82	2.95	1.25	2.41
ปราจีนบุรี	2.47	2.94	2.58	1.44	2.70	2.51	1.80	2.35
ฉะเชิงเทรา	2.71	2.91	2.56	1.37	1.78	2.48	1.41	2.17
สระแก้ว	1.29	2.86	2.53	1.85	1.74	2.30	1.94	2.07

ตารางที่ 6.7.2 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มผลผลิต รายได้และการมีงานทำ ภาคตะวันออก ปี 2537

จังหวัด	ผลผลิต รายได้และการมีงานทำ									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	เฉลี่ย
ระยอง	2.58	3.00	2.17	2.58	2.56	2.22	2.80	2.86	1.61	2.49
ตราด	2.47	2.98	1.93	1.83	2.46	2.45	2.56	2.75	1.46	2.32
ฉะเชิงเทรา	2.17	3.00	2.43	1.47	2.17	2.01	2.54	2.65	2.06	2.28
สมุทรปราการ	2.70	2.99	2.38	1.00	2.38	1.99	1.82	2.44	2.57	2.25
จันทบุรี	1.87	2.98	1.88	1.97	2.50	2.29	2.60	2.78	1.30	2.24
ชลบุรี	2.43	3.00	1.93	1.94	1.86	1.95	2.48	2.58	1.25	2.16
นครนายก	2.40	2.98	1.85	2.00	1.51	1.77	2.48	2.68	1.54	2.13
ปราจีนบุรี	2.03	2.96	1.45	1.50	1.66	2.05	2.32	2.73	1.21	1.99
สระแก้ว	1.97	2.85	1.45	1.90	1.40	1.90	2.36	2.57	1.14	1.95

ตารางที่ 6.7.3 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย ภาคตะวันออก ปี 2537

จังหวัด	สาธารณสุขและการอนามัย							
	1	2	3	4	5	6	7	เฉลี่ย
จันทบุรี	2.63	1.40	2.62	2.33	2.84	2.92	2.93	2.52
ชลบุรี	2.16	1.62	2.51	2.41	2.91	2.99	2.81	2.49
ปราจีนบุรี	2.44	1.46	2.40	2.41	2.87	2.93	2.87	2.48
ฉะเชิงเทรา	2.05	1.58	2.49	2.30	2.91	2.98	2.81	2.45
สมุทรปราการ	1.65	1.20	2.79	2.44	2.95	2.98	2.85	2.41
ตราด	2.38	1.50	2.12	2.32	2.73	2.90	2.83	2.4
ระยอง	2.26	1.26	2.42	2.13	2.86	2.89	2.89	2.39
นครนายก	1.95	1.48	2.44	2.26	2.71	2.94	2.79	2.37
สระแก้ว	2.05	1.44	2.11	2.09	2.77	2.66	2.81	2.28

รางที่ 6.7.4 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มแหล่งน้ำ ภาคตะวันออก ปี 25

จังหวัด	แหล่งน้ำ				
	1	2	3	4	เฉลี่ย
ฉะเชิงเทรา	2.60	2.96	2.44	1.69	2.42
ชลบุรี	2.52	2.94	2.39	1.77	2.41
สมุทราปราการ	2.56	2.90	2.44	1.71	2.40
จันทบุรี	2.68	2.92	2.47	1.35	2.36
ระยอง	2.33	2.97	2.48	1.62	2.35
ปราจีนบุรี	2.12	2.85	2.35	1.91	2.31
นครนายก	1.92	2.72	2.34	1.99	2.24
ตราด	2.29	2.78	2.26	1.60	2.23
สระแก้ว	1.84	2.71	2.19	1.72	2.12

ตารางที่ 6.7.5 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มความรู้ การศึกษา และวัฒนธรรม ภาคตะวันออก ปี 2537

จังหวัด	ความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม							
	1	2	3	4	5	6	7	เฉลี่ย
ระยอง	2.77	2.04	2.52	2.14	2.40	2.33	2.56	2.39
สมุทราปราการ	2.87	2.67	2.48	1.82	2.31	1.71	2.87	2.39
ฉะเชิงเทรา	2.69	2.35	2.35	1.69	2.39	1.85	2.75	2.30
ชลบุรี	2.77	2.30	2.21	1.78	2.26	1.88	2.61	2.26
ตราด	2.62	1.71	2.07	2.12	2.37	2.39	2.52	2.26
ปราจีนบุรี	2.65	2.21	2.44	1.70	2.45	1.78	2.50	2.25
นครนายก	2.75	2.20	2.35	1.55	2.23	1.89	2.27	2.18
สระแก้ว	2.50	1.55	2.21	1.71	2.52	1.97	2.52	2.14
จันทบุรี	2.59	1.94	2.13	1.69	2.13	1.79	2.58	2.12

ตารางที่ 6.7.6 : การจัดลำดับเฉลี่ยกลุ่มทรัพยากรฯ ภาคตะวันออกปี 25

จังหวัด	ทรัพยากรฯ			
	1	2	3	เฉลี่ย
สิงห์บุรี	2.07	2.25	2.38	2.23
ชัยนาท	2.09	2.09	2.45	2.21
อ่างทอง	2.02	2.27	2.34	2.21
สระบุรี	1.95	1.98	2.56	2.16
ลพบุรี	1.87	2.00	2.39	2.09
พระนครศรีอยุธยา	2.03	2.06	2.14	2.08
นนทบุรี	1.99	1.97	1.98	1.98
ปทุมธานี	2.01	1.74	1.81	1.85

ตารางที่ 6.8.1 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มสภาพพื้นฐาน ภาคตะวันตก ปี

จังหวัด	สภาพพื้นฐาน							
	1	2	3	4	5	6	7	เฉลี่ย
สมุทรสาคร	2.96	2.98	2.76	1.50	3.00		1.99	2.53
นครปฐม	2.77	2.98	2.89	1.42	2.88	2.20	1.82	2.42
เพชรบุรี	2.61	2.93	2.75	1.59	2.55	2.58	1.86	2.41
ราชบุรี	2.55	2.96	2.90	1.55	2.25	2.68	1.87	2.39
ประจวบคีรีขันธ์	1.78	2.73	2.81	1.72	2.33	2.99	2.20	2.37
สมุทรสงคราม	2.97	2.96	2.51	1.23	3.00	1.00	2.10	2.25
สุพรรณบุรี	2.34	2.95	2.85	1.52	1.97	2.17	1.48	2.18
กาญจนบุรี	1.54	2.79	2.78	1.44	2.20	2.50	1.89	2.16

ตารางที่ 6.8.2 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มผลผลิต รายได้และการมีงานทำภาคตะวันตก ปี 2537

จังหวัด	ผลผลิต รายได้และการมีงานทำ									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	เฉลี่ย
นครปฐม	2.31	2.94	2.62	1.97	2.44	2.10	2.53	2.65	2.75	2.48
สุพรรณบุรี	2.18	2.87	2.46	2.18	2.42	1.85	2.80	2.87	2.43	2.45
สมุทรสาคร	2.28	3.00	2.27	1.00	2.64	2.13	2.31	2.60	2.58	2.31
ประจวบคีรีขันธ์	2.45	2.96	2.11	1.84	2.22	2.17	2.49	2.68	1.58	2.28
ราชบุรี	2.39	2.98	2.20	1.64	2.18	1.90	2.37	2.51	2.07	2.25
เพชรบุรี	2.55	2.99	2.12	1.64	1.91	1.56	2.70	2.88	1.81	2.24
กาญจนบุรี	2.37	2.72	2.36	1.78	1.69	2.00	2.47	2.53	1.82	2.19
สมุทรสงคราม	2.08	2.97	2.25	1.00	1.98	1.78	2.64	2.70	1.67	2.12

ตารางที่ 6.8.3 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย ภาคตะวันตก ปี 2537

จังหวัด	สาธารณสุขและการอนามัย							
	1	2	3	4	5	6	7	เฉลี่ย
สมุทรสาคร	2.51	1.76	2.93	2.36	2.99	2.98	2.93	2.64
สมุทรสงคราม	2.28	1.72	2.91	2.33	2.71	2.91	2.89	2.54
เพชรบุรี	2.48	1.28	2.68	2.49	2.87	2.98	2.92	2.53
สุพรรณบุรี	2.54	1.46	2.40	2.50	2.87	2.89	2.84	2.50
นครปฐม	1.98	1.29	2.88	2.47	2.94	2.99	2.84	2.48
ราชบุรี	2.04	1.48	2.39	2.52	2.91	2.98	2.76	2.44
ประจวบคีรีขันธ์	1.98	1.12	1.92	2.28	2.92	2.99	2.81	2.29
กาญจนบุรี	1.89	1.13	1.81	2.35	2.86	2.89	2.59	2.22

ตารางที่ 6.8.4 : การจัดทำลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มแหล่งน้ำ ภาคตะวันตกปี 2537

จังหวัด	แหล่งน้ำ				
	1	2	3	4	เฉลี่ย
นครปฐม	2.88	2.94	2.84	2.58	2.81
สมุทรสงคราม	2.94	2.94	2.91	2.01	2.70
เพชรบุรี	2.71	2.96	2.76	2.13	2.64
ราชบุรี	2.60	2.93	2.68	2.30	2.63
สมุทรสาคร	2.96	2.91	2.53	2.10	2.63
สุพรรณบุรี	2.45	2.88	2.67	1.99	2.50
กาญจนบุรี	2.25	2.85	2.55	1.90	2.39
ประจวบคีรีขันธ์	2.23	2.93	2.28	1.62	2.27

ตารางที่ 6.8.5 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มความรู้ การศึกษา และวัฒนธรรม ภาคตะวันตก ปี 2537

จังหวัด	ความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม							
	1	2	3	4	5	6	7	เฉลี่ย
สมุทรสงคราม	2.75	2.51	2.31	2.36	2.08	1.77	2.96	2.39
สุมทรสาคร	2.76	2.31	2.38	1.81	2.30	1.92	2.72	2.31
สุพรรณ	2.61	1.81	2.18	2.03	2.23	2.17	2.80	2.26
เพชรบุรี	2.75	2.25	2.35	1.74	2.16	1.97	2.60	2.26
ราชบุรี	2.66	2.17	2.24	1.81	2.26	2.09	2.54	2.25
นครปฐม	2.71	2.22	2.19	1.60	2.10	1.67	2.74	2.18
ประจวบคีรีขันธ์	2.63	1.58	2.24	1.85	2.56	2.05	2.27	2.17
กาญจนบุรี	2.40	1.71	1.95	1.68	2.28	1.99	2.34	2.05

ตารางที่ 6.8.6 : การจัดลำดับเฉลี่ยกลุ่มทรัพยากรฯ ภาคตะวันตก ปี 2537

จังหวัด	ทรัพยากรฯ			
	1	2	3	เฉลี่ย
สมุทรสงคราม	2.00	2.41	2.77	2.39
กาญจนบุรี	1.86	1.86	2.74	2.15
สุพรรณบุรี	1.92	2.15	2.37	2.15
ราชบุรี	1.91	2.11	2.39	2.14
เพชรบุรี	1.97	1.93	2.48	2.13
ประจวบคีรีขันธ์	1.91	1.82	2.41	2.05
นครปฐม	1.98	1.94	2.21	2.04
สมุทรสาคร	1.99	1.90	1.93	1.94

ตารางที่ 6.9.1 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มสภาพพื้นฐาน ภาคใต้ ปี 2537

จังหวัด	สภาพพื้นฐาน							
	1	2	3	4	5	6	7	เฉลี่ย
ภูเก็ต	2.12	2.93	2.91	2.06	3.00	3.00	2.67	2.67
พัทลุง	1.98	2.96	2.77	2.21	2.80	2.92	2.15	2.54
สงขลา	1.85	2.96	2.84	1.80	2.66	2.91	2.49	2.50
สตูล	1.78	2.76	2.76	1.75	2.60	3.00	2.63	2.47
นราธิวาส	1.84	2.97	2.71	1.61	2.90	2.90	2.31	2.46
ชุมพร	1.82	2.66	2.70	1.78	2.63	2.73	2.75	2.44
ตรัง	1.88	2.85	2.83	1.64	2.59	2.86	2.34	2.43
กระบี่	1.70	2.63	2.55	1.82	2.68	2.75	2.78	2.42
ยะลา	1.64	2.92	2.71	1.43	2.89	2.86	2.39	2.41
พังงา	1.78	2.78	2.80	1.48	2.27	2.87	2.79	2.40
สุราษฎร์ธานี	1.72	2.70	2.65	1.63	2.40	2.89	2.68	2.38
นครศรีธรรมราช	1.90	2.88	2.49	1.99	2.62	2.67	2.11	2.38
ปัตตานี	1.83	2.99	2.71	1.57	2.96	2.63	1.80	2.36
ระนอง	1.54	2.61	2.52	1.88	2.07	2.50	2.51	2.23

ตารางที่ 6 9.2 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ย กลุ่มผลผลิต รายได้และการมีงานทำ ภาคใต้ ปี 2537

จังหวัด	ผลผลิต รายได้และการมีงานทำ									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	เฉลี่ย
พัทลุง	2.70	2.97	2.31	1.65	2.59	1.77	2.76	2.83	1.70	2.36
สตูล	2.70	2.98	2.34	2.08	2.40	1.85	2.61	2.78	1.39	2.35
พังงา	2.65	2.98	2.22	1.53	2.60	1.97	2.69	2.81	1.40	2.32
ภูเก็ต	2.62	2.93	3.00	1.50	2.69	1.23	2.55	2.77	1.50	2.31
สงขลา	2.57	2.94	2.01	1.62	2.42	2.18	2.61	2.87	1.29	2.28
ตรัง	2.65	2.93	1.97	1.24	2.70	2.06	2.59	2.74	1.30	2.24
นราธิวาส	2.79	2.96	2.18	1.25	2.68	1.92	2.35	2.55	1.26	2.22
ชุมพร	2.60	2.98	2.04	1.61	1.83	2.11	2.54	2.77	1.31	2.20
กระบี่	2.60	2.96	1.57	1.12	2.51	2.56	2.54	2.67	1.22	2.19
สุราษฎร์ธานี	2.33	2.98	1.97	1.29	2.17	2.47	2.43	2.71	1.38	2.19
ปัตตานี	2.83	2.97	1.97	1.49	2.38	1.31	2.36	2.64	1.57	2.17
ยะลา	2.40	2.99	2.04	1.07	2.69	2.12	2.26	2.51	1.20	2.14
นครศรีธรรมรา	2.48	2.98	1.70	1.39	2.19	1.92	2.43	2.62	1.41	2.12
ระนอง	2.70	2.95	2.00	1.09	1.83	1.99	2.51	2.77	1.26	2.12

ตารางที่ 6.9.3 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ย กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย ภาคใต้ ปี 2537

จังหวัด	สาธารณสุขและการอนามัย							
	1	2	3	4	5	6	7	เฉลี่ย
ภูเก็ต	2.59	1.40	2.57	2.19	2.82	2.87	2.90	2.48
พังงา	2.51	1.56	2.55	2.29	2.77	2.88	2.75	2.47
ตรัง	2.38	1.37	2.27	2.21	2.92	2.95	2.62	2.39
ระนอง	1.99	1.38	2.18	2.22	2.90	2.88	2.68	2.32
ชุมพร	1.98	1.21	2.08	2.32	2.85	2.87	2.59	2.27
นครศรีธรรมรา	1.81	1.26	1.80	2.27	2.86	2.85	2.43	2.18
กระบี่	1.70	1.17	1.66	2.36	2.91	2.90	2.54	2.18
สตูล	2.26	1.41	1.63	2.03	2.82	2.68	2.24	2.15
พัทลุง	1.91	1.45	1.68	2.13	2.78	2.69	2.37	2.14
สุราษฎร์ธานี	1.80	1.18	1.56	2.27	2.84	2.83	2.47	2.14
สงขลา	1.91	1.23	1.63	2.28	2.76	2.82	2.25	2.13
ปัตตานี	1.83	1.43	1.56	2.26	2.83	2.45	1.54	1.99
นราธิวาส	1.70	1.22	1.65	2.13	2.85	2.26	1.53	1.91
ยะลา	1.75	1.37	1.64	2.10	2.68	1.94	1.57	1.86

ตารางที่ 6.9.4 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ยกลุ่มแหล่งน้ำ ภาคใต้ ปี 2537

จังหวัด	แหล่งน้ำ				
	1	2	3	4	เฉลี่ย
นราธิวาส	2.58	2.95	2.77	1.99	2.57
ปัตตานี	2.40	2.91	2.64	2.18	2.53
พังงา	2.57	2.93	2.50	1.88	2.47
ภูเก็ต	2.48	2.92	2.24	2.10	2.44
สงขลา	2.27	2.86	2.52	1.71	2.34
สตูล	2.08	2.78	2.34	2.13	2.33
ตรัง	2.26	2.84	2.03	2.11	2.31
ยะลา	2.16	2.85	2.69	1.50	2.30
ระนอง	2.27	2.93	2.09	1.74	2.26
ชุมพร	2.21	2.83	2.25	1.54	2.21
พัทลุง	1.55	2.47	2.37	1.84	2.06
กระบี่	1.87	2.64	1.87	1.80	2.05
นครศรีธรรมราช	1.69	2.44	2.03	1.86	2.01
สุราษฎร์ธานี	1.55	2.52	1.99	1.53	1.90

ตารางที่ 6.9.5 : การจัดลำดับเฉลี่ย กลุ่มความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม ภาคใต้ ปี 2537

จังหวัด	ความรู้ การศึกษาและวัฒนธรรม							
	1	2	3	4	5	6	7	เฉลี่ย
ภูเก็ต	2.84	2.51	2.42	2.08	2.47	2.17	2.45	2.42
สตูล	2.67	1.90	2.37	2.14	2.63	2.20	2.73	2.38
พังงา	2.77	2.16	2.06	1.92	2.27	2.14	2.84	2.31
พัทลุง	2.71	1.95	2.46	1.93	2.47	2.19	2.10	2.26
ตรัง	2.73	2.10	2.38	1.84	2.25	2.03	2.09	2.20
สงขลา	2.67	2.06	2.18	1.69	2.26	2.03	2.33	2.17
นครศรีธรรมรา	2.73	2.01	2.28	1.71	2.36	2.15	1.85	2.16
กระบี่	2.62	1.76	1.99	1.66	2.47	2.02	2.53	2.15
นราธิวาส	2.15	1.89	1.90	1.74	2.40	2.01	2.72	2.12
ชุมพร	2.69	2.13	2.08	1.70	2.29	1.85	2.05	2.11
ยะลา	2.11	1.68	1.83	1.91	2.21	2.27	2.72	2.10
ปัตตานี	2.01	1.65	1.94	1.87	2.16	2.08	2.80	2.07
สุราษฎร์ธานี	2.73	1.92	2.15	1.65	2.32	2.01	1.54	2.05
ระนอง	2.51	1.75	1.94	1.86	2.26	1.97	1.99	2.04

ตารางที่ 6.9.6 : การจัดลำดับค่าเฉลี่ย กลุ่มทรัพยากรฯ ภาคใต้ ปี 2537

จังหวัด	ทรัพยากรฯ			
	1	2	3	เฉลี่ย
ปัตตานี	1.96	1.84	2.37	2.06
สตูล	1.85	1.81	2.45	2.04
ยะลา	1.79	1.97	2.32	2.03
นราธิวาส	1.91	1.86	2.27	2.01
สงขลา	1.90	1.92	2.11	1.98
พัทลุง	1.82	1.99	2.11	1.97
ชุมพร	1.79	1.84	2.28	1.97
ตรัง	1.74	1.95	2.19	1.96
กระบี่	1.60	1.79	2.34	1.91
นครศรีธรรมรา	1.82	1.79	2.04	1.88
พังงา	1.66	1.57	2.31	1.85
ภูเก็ต	1.73	1.58	2.23	1.85
สุราษฎร์ธานี	1.78	1.75	2.00	1.84
ระนอง	1.44	1.30	2.60	1.78

ตารางที่ 6.10 : รายชื่อจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาที่ดีที่สุดและล้าหลังที่สุด ตามกลุ่มปัญหา ภาคเหนือ

ดัชนี	รายชื่อจังหวัดตามระดับการพัฒนา	
	ดีที่สุด	ล้าหลังที่สุด
กลุ่มสภาพพื้นฐาน	**พิจิตร**	**แม่ฮ่องสอน**
1. เอกสารสิทธิ์	ลำพูน	แม่ฮ่องสอน
2. การมีไฟฟ้าใช้	พิจิตร	แม่ฮ่องสอน
3. การคมนาคม	อุทัยธานี	แม่ฮ่องสอน
4. การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน	แพร่ เชียงราย	อุทัยธานี
5. แหล่งไม้ใช้สอยและเชื้อเพลิง	พิจิตร	แม่ฮ่องสอน
6. สัตว์ใช้งาน	พิจิตร	นครสวรรค์
7. สิทธิในที่ทำกิน	แม่ฮ่องสอน	นครสวรรค์
กลุ่มผลผลิตรายได้ และการมีงานทำ	**ลำพูน แพร่ เชียงใหม่**	**แม่ฮ่องสอน**
1. การประกอบอาชีพ และการมีงานทำ	แพร่	พิจิตร
2. อัตราค่าจ้าง	กำแพงเพชร	น่าน
3. ผลผลิตจากการทำนา	เชียงใหม่	แม่ฮ่องสอน
4. ผลผลิตจากการทำไร่	พะเยา	แม่ฮ่องสอน
5. การประกอบอาชีพอื่น ๆ	พิจิตร	น่าน แม่ฮ่องสอน
6. การอพยพหางานทำ	พิจิตร	แม่ฮ่องสอน
7. การรวมตัวของเกษตรกร	แพร่	แม่ฮ่องสอน
8. การใช้แหล่งสินเชื่อเพื่อการผลิต	แพร่	ตาก
9. การทำการเกษตรฤดูแล้ง	แม่ฮ่องสอน	อุทัยธานี

ตารางที่ 6.10 (ต่อ)

ดัชนี	รายชื่อจังหวัดตามระดับการพัฒนา	
	ดีที่สุด	**ล้าหลังที่สุด**
กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย	**อุทัยธานี**	**แม่ฮ่องสอน**
1. การบริการสาธารณสุข ในหมู่บ้าน	พะเยา	เพชรบูรณ์
2. การได้รับความคุ้มครองด้านการรักษาพยาบาล	น่าน	กำแพงเพชร
3. สุขลักษณะในบ้าน	ลำพูน	กำแพงเพชร
4. สุขภาพและอนามัย	อุทัยธานี	พะเยา
5. น้ำหนักเด็กแรกเกิด	อุทัยธานี	ลำปาง
6. การขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี	อุทัยธานี	แม่ฮ่องสอน
7. การวางแผนครอบครัว	อุทัยธานี ลำพูน	แม่ฮ่องสอน
กลุ่มแหล่งน้ำ	**ลำพูน**	**น่าน**
1. น้ำสะอาดสำหรับดื่ม	ลำพูน	น่าน
2. แหล่งน้ำกิน	ลำพูน ลำปาง แพร่	น่าน
3. น้ำใช้	ลำพูน	กำแพงเพชร
4. น้ำเพื่อการเกษตร	เชียงใหม่	อุทัยธานี
กลุ่มความรู้การศึกษาและวัฒนธรรม	**ลำพูน**	**แม่ฮ่องสอน**
1. ระดับการศึกษาของประชาชน	แพร่	แม่ฮ่องสอน
2. อัตราการเรียนต่อของประชาชน	ลำพูน	เพชรบูรณ์
3. การให้ความรู้ของรัฐ	พิจิตร	แม่ฮ่องสอน
4. การให้ความรู้ในด้านคุณภาพชีวิต	ลำปาง	ตาก
5. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	น่าน	อุทัยธานี
6. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารหมู่บ้าน	แพร่	แม่ฮ่องสอน
7. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมและกีฬา	อุทัยธานี	อุตรดิตถ์
กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	**อุทัยธานี**	**แม่ฮ่องสอน**
1. ป่าไม้	พิจิตร	แม่ฮ่องสอน
2. ดิน	อุทัยธานี	แม่ฮ่องสอน
3. น้ำ	ตาก	ลำปาง

ตารางที่ 6.11 : รายชื่อจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาที่ดีที่สุดและล้าหลังที่สุด ตามกลุ่มปัญหา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ดัชนี	รายชื่อจังหวัดตามระดับการพัฒนา	
	ดีที่สุด	ล้าหลังที่สุด
กลุ่มสภาพพื้นฐาน	อำนาจเจริญ	หนองบัวลำภู
1. เอกสารสิทธิ์	ศรีสะเกษ	เลย
2. การมีไฟฟ้าใช้	อำนาจเจริญ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม	หนองคาย
3. การคมนาคม	หนองคาย	ศรีสะเกษ
4. การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน	นครราชสีมา	ยโสธร
5. แหล่งไม้ใช้สอยและเชื้อเพลิง	มหาสารคาม	เลย
6. สัตว์ใช้งาน	เลย	บุรีรัมย์
7. สิทธิในที่ทำกิน	อำนาจเจริญ	บุรีรัมย์ นครราชสีมา
กลุ่มผลผลิตรายได้ และการมีงานทำ	**นครราชสีมา**	**อำนาจเจริญ**
1. การประกอบอาชีพ และการมีงานทำ	เลย มุกดาหาร	อำนาจเจริญ
2. อัตราค่าจ้าง	มุกดาหาร นครราชสีมา	กาฬสินธุ์ มหาสารคาม
3. ผลผลิตจากการทำนา	เลย	อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด
4. ผลผลิตจากการทำไร่	อุดรธานี	หนองคาย
5. การประกอบอาชีพอื่น ๆ	มหาสารคาม	อำนาจเจริญ
6. การอพยพหางานทำ	นครราชสีมา	หนองคาย
7. การรวมตัวของเกษตรกร	นครราชสีมา	ศรีสะเกษ
8. การใช้แหล่งสินเชื่อเพื่อการผลิต	อำนาจเจริญ	บุรีรัมย์
9. การทำการเกษตรฤดูแล้ง	กาฬสินธุ์	สุรินทร์
กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย	**อำนาจเจริญ**	**ขอนแก่น**
1. การบริการสาธารณสุข ในหมู่บ้าน	อุบลราชธานี	ขอนแก่น
2. การได้รับความคุ้มครองด้านการรักษาพยาบาล	นครพนม	กาฬสินธุ์
3. สุขลักษณะในบ้าน	อำนาจเจริญ	สกลนคร
4. สุขภาพและอนามัย	อุบลราชธานี	มุกดาหาร

ตารางที่ 6.11 (ต่อ)

ดัชนี	รายชื่อจังหวัดตามระดับการพัฒนา	
	ดีที่สุด	ล้าหลังที่สุด
5. น้ำหนักเด็กแรกเกิด	อุดรธานี สุรินทร์	นครราชสีมา
6. การขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี	สุรินทร์	บุรีรัมย์
7. การวางแผนครอบครัว	อำนาจเจริญ	มุกดาหาร
กลุ่มแหล่งน้ำ	**อุบลราชธานี**	**กาฬสินธุ์**
1. น้ำสะอาดสำหรับดื่ม	นครราชสีมา	มุกดาหาร
2. แหล่งน้ำกิน	นครราชสีมา	กาฬสินธุ์
3. น้ำใช้	ชัยภูมิ	มหาสารคาม
4. น้ำเพื่อการเกษตร	นครพนม	ชัยภูมิ
กลุ่มความรู้การศึกษาและวัฒนธรรม	**มหาสารคาม**	**ศรีสะเกษ**
1. ระดับการศึกษาของประชาชน	หนองคาย	เลย
2. อัตราการเรียนต่อของประชาชน	มุกดาหาร กาฬสินธุ์	สกลนคร
3. การให้ความรู้ของรัฐ	มุกดาหาร ขอนแก่น	หนองบัวลำภู
4. การให้ความรู้ในด้านคุณภาพชีวิต	มุกดาหาร	ศรีสะเกษ
5. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	นครพนม	ยโสธร
6. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารหมู่บ้าน	ยโสธร	บุรีรัมย์
7. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมและกีฬา	สุรินทร์	ชัยภูมิ
กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	**ร้อยเอ็ด**	**หนองคาย**
1. ป่าไม้	กาฬสินธุ์	เลย
2. ดิน	ร้อยเอ็ด	เลย
3. น้ำ	อำนาจเจริญ	หนองคาย

ตารางที่ 6.12 : รายชื่อจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาดีที่สุดและล้าหลังที่สุด ตามกลุ่มปัญหา

ภาคกลาง

ดัชนี	รายชื่อจังหวัดตามระดับการพัฒนา	
	ดีที่สุด	**ล้าหลังที่สุด**
กลุ่มสภาพพื้นฐาน	**สมุทรสาคร**	**สระแก้ว**
1. เอกสารสิทธิ์	นนทบุรี	สระแก้ว
2. การมีไฟฟ้าใช้	ปทุมธานี	ประจวบคีรีขันธ์
3. การคมนาคม	สิงห์บุรี	สุมทรสาคร
4. การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน	สระแก้ว	พระนครศรีอยุธยา
5. แหล่งไม้ใช้สอยและเชื้อเพลิง	สมุทรสาคร สิงห์บุรี สมุทรสงคราม ปทุมธานี	ระยอง
6. สัตว์ใช้งาน	อ่างทอง ปทุมธานี	สมุทรสาคร
7. สิทธิในที่ทำกิน	ตราด	นครนายก
กลุ่มผลผลิตรายได้ และการมีงานทำ	**สิงห์บุรี**	**สระแก้ว**
1. การประกอบอาชีพ และการมีงานทำ	สมุทรปราการ	จันทบุรี
2. อัตราค่าจ้าง	นนทบุรี ระยอง สมุทรสาคร ชลบุรี ฉะเชิงเทรา	กาญจนบุรี
3. ผลผลิตจากการทำนา	นนทบุรี	สระแก้ว
4. ผลผลิตจากการทำไร่	ระยอง	สมุทรปราการ สมุทรสงคราม สมุทรสาคร
5. การประกอบอาชีพอื่น ๆ	สมุทรสาคร	สระแก้ว
6. การอพยพหางานทำ	ตราด	เพชรบุรี
7. การรวมตัวของเกษตรกร	สิงห์บุรี	สมุทรปราการ
8. การใช้แหล่งสินเชื่อเพื่อการผลิต	สิงห์บุรี	สมุทรปราการ
9. การทำการเกษตรฤดูแล้ง	นนทบุรี	สระแก้ว

ตารางที่ 6.12 (ต่อ)

ดัชนี	รายชื่อจังหวัดตามระดับการพัฒนา	
	ดีที่สุด	ล้าหลังที่สุด
กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย	**สมุทรสาคร**	**กาญจนบุรี**
1. การบริการสาธารณสุข ในหมู่บ้าน	จันทบุรี	สมุทรปราการ
2. การได้รับความคุ้มครองด้านการรักษาพยาบาล	สมุทรสาคร	ลพบุรี
3. สุขลักษณะในบ้าน	สมุทรสาคร	กาญจนบุรี
4. สุขภาพและอนามัย	สิงห์บุรี	สระแก้ว
5. น้ำหนักเด็กแรกเกิด	สมุทรสาคร	นครนายก
		สมุทรสงคราม
6. การขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี	พระนครศรีอยุธยา	สระแก้ว
7. การวางแผนครอบครัว	สมุทรสาคร จันทบุรี	กาญจนบุรี
กลุ่มแหล่งน้ำ	**นนทบุรี นครปฐม**	**สระแก้ว**
1. น้ำสะอาดสำหรับดื่ม	สมุทรสาคร	สระแก้ว
2. แหล่งน้ำกิน	ระยอง สิงห์บุรี	สระแก้ว
3. น้ำใช้	สมุทรสงคราม	สระแก้ว
4. น้ำเพื่อการเกษตร	นนทบุรี	จันทบุรี
กลุ่มความรู้การศึกษาและวัฒนธรรม	**สิงห์บุรี**	**กาญจนบุรี**
1. ระดับการศึกษาของประชาชน	นนทบุรี	กาญจนบุรี
2. อัตราการเรียนต่อของประชาชน	นนทบุรี	สระแก้ว
3. การให้ความรู้ของรัฐ	นนทบุรี	กาญจนบุรี
4. การให้ความรู้ในด้านคุณภาพชีวิต	สมุทรสงคราม	นครปฐม
5. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	ประจวบคีรีขันธ์	สระบุรี
6. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารหมู่บ้าน	ตราด	นครปฐม
7. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมและกีฬา	สมุทรสงคราม	นครนายก
		ประจวบคีรีขันธ์
กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	**สมุทรสงคราม**	**ปทุมธานี**
1. ป่าไม้	ชัยนาท ปราจีนบุรี	สระแก้ว
2. ดิน	สมุทรสงคราม	สมุทรปราการ
3. น้ำ	สมุทรสงคราม	ปทุมธานี

ตารางที่ 6.13 : รายชื่อจังหวัดที่มีระดับการพัฒนาที่ดีที่สุดและล้าหลังที่สุด ตามกลุ่มปัญหา ภาคใต้

ดัชนี	รายชื่อจังหวัดตามระดับการพัฒนา	
	ดีที่สุด	**ล้าหลังที่สุด**
กลุ่มสภาพพื้นฐาน	**ภูเก็ต**	**ระนอง**
1. เอกสารสิทธิ์	ภูเก็ต	ระนอง
2. การมีไฟฟ้าใช้	ปัตตานี	ระนอง
3. การคมนาคม	ภูเก็ต	นครศรีธรรมราช
4. การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน	พัทลุง	ยะลา
5. แหล่งไม้ใช้สอยและเชื้อเพลิง	ภูเก็ต	ระนอง
6. สัตว์ใช้งาน	ภูเก็ต สตูล	ระนอง
7. สิทธิในที่ทำกิน	พัทลุง	ปัตตานี
กลุ่มผลผลิตรายได้ และการมีงานทำ	**พัทลุง**	**ระนอง**
1. การประกอบอาชีพ และการมีงานทำ	ปัตตานี	ยะลา
2. อัตราค่าจ้าง	ยะลา	ภูเก็ต ตรัง
3. ผลผลิตจากการทำนา	ภูเก็ต	กระบี่
4. ผลผลิตจากการทำไร่	สตูล	ยะลา
5. การประกอบอาชีพอื่น ๆ	ตรัง	ชุมพร ระนอง
6. การอพยพหางานทำ	กระบี่	ภูเก็ต
7. การรวมตัวของเกษตรกร	พัทลุง	นราธิวาส
8. การใช้แหล่งสินเชื่อเพื่อการผลิต	สงขลา	ยะลา
9. การทำการเกษตรฤดูแล้ง	พัทลุง	ยะลา
กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย	**ภูเก็ต**	**ยะลา**
1. การบริการสาธารณสุข ในหมู่บ้าน	ภูเก็ต	กระบี่ นราธิวาส
2. การได้รับความคุ้มครองด้านการรักษาพยาบาล	พังงา	กระบี่
3. สุขลักษณะในบ้าน	ภูเก็ต	ปัตตานี สุราษฎร์ธานี
4. สุขภาพและอนามัย	กระบี่	ยะลา

ตารางที่ 6.13 (ต่อ)

ดัชนี	รายชื่อจังหวัดตามระดับการพัฒนา	
	ดีที่สุด	**ล้าหลังที่สุด**
5. น้ำหนักเด็กแรกเกิด	ตรัง	สงขลา
6. การขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี	กระบี่	ยะลา
7. การวางแผนครอบครัว	ภูเก็ต	นราธิวาส
กลุ่มแหล่งน้ำ	**นราธิวาส**	**สุราษฎร์ธานี**
1. น้ำสะอาดสำหรับดื่ม	นราธิวาส	พัทลุง สุราษฎร์ธานี
2. แหล่งน้ำกิน	นราธิวาส	นครศรีธรรมราช
3. น้ำใช้	นราธิวาส	กระบี่
4. น้ำเพื่อการเกษตร	ปัตตานี	ยะลา
กลุ่มความรู้การศึกษาและวัฒนธรรม	**ภูเก็ต**	**ระนอง**
1. ระดับการศึกษาของประชาชน	ภูเก็ต	ปัตตานี
2. อัตราการเรียนต่อของประชาชน	ภูเก็ต	ปัตตานี
3. การให้ความรู้ของรัฐ	พัทลุง	ยะลา
4. การให้ความรู้ในด้านคุณภาพชีวิต	สตูล	สุราษฎร์ธานี
5. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	ภูเก็ต พัทลุง กระบี่	ปัตตานี
6. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารหมู่บ้าน	ยะลา	ชุมพร
7. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมและกีฬา	พังงา	สุราษฎร์ธานี
กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	**ปัตตานี**	**ระนอง**
1. ป่าไม้	ปัตตานี	กระบี่
2. ดิน	พัทลุง	ระนอง
3. น้ำ	ระนอง	สุราษฎร์ธานี

บทที่ 7

ผลการศึกษาภาคสนาม ประเมินผลกระทบ ในระดับพื้นที่ชนบท (ปี 2535–2537)

ภาพรวมชนบทไทย

บทที่ 7
ผลการศึกษาภาคสนาม
ประเมินผลกระทบในระดับพื้นที่ชนบท (ปี 2535-2537)

1. ข้อเท็จจริง

1.1 ศูนย์พัฒนาภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ร่วมกับกองประสานการพัฒนาชนบท สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ทำการศึกษาภาคสนามเพื่อประเมินผลกระทบในการพัฒนาในระดับหมู่บ้านชนบท โดยดำเนินการระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2538 จำนวน 8 จังหวัด 31 หมู่บ้าน

1.2 วิธีการคัดเลือกหมู่บ้านในการสำรวจภาคสนามได้เลือกโดยการวิเคราะห์ข้อมูล กชช2ค. ปี 2535 และปี 2537 โดยเป็นหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาดีขึ้น จำนวน 9 หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแย่ลง 18 หมู่บ้าน และระดับการพัฒนาเท่าเดิม 4 หมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อประเมินความเชื่อมั่นในข้อมูลกับสภาพที่เป็นจริง

1.3 วัตถุประสงค์ในการศึกษาภาคสนามดังกล่าว เพื่อวิเคราะห์ผลการพัฒนาชนบทในระดับหมู่บ้านในช่วงปี 2535-2537 ที่มีต่อสภาพความเป็นอยู่ รายได้ของประชาชนในภาคต่าง ๆ โดยศึกษาถึงปัจจัยทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มีผลต่อความสำเร็จหรือเป็นอุปสรรคในการเปลี่ยนแปลงระดับการพัฒนาหมู่บ้าน รวมทั้งวิเคราะห์ผลกระทบ

ของโครงการหรือกลุ่มโครงการต่อการเปลี่ยนแปลงตัวชี้วัดระดับการพัฒนาในแต่ละด้าน ทั้งนี้ได้ใช้แนวทางในการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้านและประชาชนในหมู่บ้านดังนี้

(1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านในช่วง 3 ปี ที่ผ่านมา ในด้านน้ำกินน้ำใช้ คุณภาพชีวิต โครงสร้างพื้นฐาน อาชีพ รายได้และสิ่งแวดล้อม

(2) ปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้ระดับการพัฒนาโดยส่วนรวมและการพัฒนาในแต่ละเรื่องเปลี่ยนแปลงไป (ดีขึ้นหรือเลวลง) ทั้งปัจจัยภายนอก ได้แก่ แผนงาน โครงการของรัฐ บทบาทข้าราชการ รายได้จากผู้ที่ออกไปทำงานต่างถิ่น และปัจจัยภายใน ได้แก่ บทบาทผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน องค์กรประชาชน เป็นต้น

(3) ผลกระทบทางสังคมที่ชาวบ้านรู้สึกถึงการเปลี่ยนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิม

2. ผลการสำรวจภาคสนาม

2.1 **<u>ภาพรวมการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน</u>** สรุปจากข้อคิดเห็นของชาวบ้านและการเปรียบเทียบข้อมูล กชช2ค. ปี 2535 และปี 2537 ปรากฏว่า มีลักษณะที่สอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ

- <u>ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนชนบทมีความสะดวกสบายมากขึ้น</u> โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การคมนาคม มีถนนเข้าถึงหมู่บ้านทุกแห่งที่สำรวจ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยาง บางหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตบางช่วง และลูกรังบางช่วง ซึ่งอยู่ในสภาพดี สำหรับไฟฟ้ามีเพียงพอครอบคลุมเกือบทุกครัวเรือน ครัวเรือนที่ไม่มีไฟฟ้าใช้มีไม่เกินร้อย

ละ 5 การมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินสูงขึ้นทุกหมู่บ้าน แหล่งน้ำกินน้ำใช้มีอย่างเพียงพอ ทั้งบ่อน้ำประเภทต่าง ๆ และภาชนะใส่น้ำ แต่ยังมีปัญหาเรื่องน้ำสะอาดสำหรับดื่มในบางหมู่บ้าน แม้ว่าโครงการประปาหมู่บ้านจำนวนมากได้บรรเทาปัญหานี้ไปได้มาก แต่หลาย ๆ หมู่บ้านยังมีครัวเรือนที่มีปัญหาขาดแคลนน้ำสะอาดดื่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งครัวเรือนที่อยู่กระจัดกระจายจากชุมชนในหมู่บ้าน ซึ่งไม่สามารถวางท่อประปาได้ทั่วถึง จึงต้องอาศัยซื้อน้ำสะอาดดื่ม หรือใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้นต่อไป

- <u>คุณภาพชีวิตดีขึ้น</u> ในเรื่องสาธารณสุขและการศึกษา ข้อเท็จจริงในภาคสนามชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ระดับการบริการ การดูแลรักษา และป้องกันในเรื่องสาธารณสุขได้ผลน่าพอใจ ในขณะที่โครงการการศึกษานอกโรงเรียน และโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ช่วยให้ประชาชนและเด็กในหมู่บ้านได้มีโอกาสศึกษาต่อเนื่อง มีความรู้เพิ่มขึ้น ผู้สูงอายุมีโอกาสได้เรียนหนังสือสามารถอ่านออกเขียนได้ โครงการดังกล่าวช่วยลดปัญหาการขายแรงงานเมื่ออายุยังน้อยอย่างได้ผล
- <u>อาชีพและรายได้</u> ทุกภาคให้ผลที่เหมือนกัน คือ อาชีพเกษตรกรรมลดความสำคัญลงอย่างชัดเจน เนื่องจากต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น ในขณะที่ราคาผลตอบแทนไม่แน่นอน โดยเฉพาะค่าจ้างแรงงานภาคเกษตรกรสูงมาก เนื่องจากขาดแรงงานภาคเกษตรจากการอพยพโยกย้ายไปอยู่ในภาคอาชีพรับจ้าง ค่าปุ๋ย ค่าสารเคมี รวมทั้งการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร หรือภัยพิบัติจากน้ำท่วมทำให้หลายจังหวัดในภาคเหนือพืชผลเสียหาย พบว่าหมู่บ้านยิ่งใกล้ตัวเมืองการทำการเกษตรยิ่งลดลงโดยผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น เนื่องจากชาวบ้านมีโอกาสเลือกมากขึ้น โดยมีแหล่งรายได้หลักจากอาชีพรับจ้าง ซึ่งมีรายได้แน่นอน และสูงกว่าอาชีพเกษตรกรรมมาก ส่วนหมู่บ้านในภาคใต้ซึ่งได้เปรียบด้านดินฟ้าอากาศ ก็ยังคงยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักส่วนใหญ่ และไม่มี

ความเปลี่ยนแปลงมากอย่างเห็นได้ชัดเจนเหมือนในภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.2 ปัจจัยที่ทำให้การพัฒนาหมู่บ้านเปลี่ยนแปลง

- หมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาดีขึ้น พบว่าปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขของความสำเร็จ คือ

(1) การมีผู้นำท้องถิ่นที่เข้มแข็ง เสียสละ ทันสมัย รู้จักศึกษาหาความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา

(2) มีการสะสมภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น ในด้านการเกษตร ซึ่งหลายหมู่บ้านที่ใช้ประสบการณ์ต่อเนื่องจากบรรพบุรุษมาปรับใช้กับเทคโนโลยียุคใหม่ ทำให้ประสบความสำเร็จในการทำการเกษตร และการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อการผลิตและการตลาด

(3) ทำเลที่ตั้งของหมู่บ้านที่ใกล้หรือเชื่อมต่อกับเขตเมืองจะได้เปรียบกว่า เนื่องจากมีทางเลือกมากกว่าและใกล้ข้อมูลข่าวสาร

(4) บุคลากรและโครงการของรัฐโดยเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษาและสาธารณสุขมีผลค่อนข้างชัดเจน

- หมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแย่ลง พบว่า สาเหตุที่ทำให้ระดับการพัฒนาของหมู่บ้านลดระดับลงจากปี 2535 ในบางหมู่บ้านได้แก่

(1) การอพยพหางานทำ ซึ่งมีจำนวนมากในทุกหมู่บ้านที่สำรวจ โดยมีทั้งการอพยพระยะยาว และระยะสั้น ทำให้ดัชนีชี้วัดสำหรับการอพยพเลวลง อย่างไรก็ดี ในสภาพความเป็นจริง

การเคลื่อนย้ายแรงงาน เป็นไปตามแนวโน้มของการพัฒนา โดยแรงงานส่วนใหญ่จะไปอยู่ในภาคอุตสาหกรรม งาน บริการ และรับจ้าง ซึ่งสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในครอบครัว มากกว่าการทำงานภาคเกษตร

(2) ปัญหาน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งมีปัญหาเกือบทุกหมู่บ้านที่สำรวจและเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สภาพหมู่บ้านแย่ลง เนื่องจากไปกระทบผลผลิตการทำนา และทำไร่ด้วย

(3) ภัยธรรมชาติ เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม โรคระบาดของข้าว ในบางหมู่บ้าน

2.3 **<u>แผนงานโครงการของรัฐที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน</u>**

- <u>โครงการก่อสร้างขนาดเล็กในหมู่บ้าน</u> เช่น ถนนลาดยางหรือคอนกรีตในหมู่บ้าน ประปาหมู่บ้าน ทำนบกั้นน้ำ มีผลดีค่อนข้างชัดเจน
- <u>โครงการอาชีพได้ผลไม่ชัดเจน</u> เช่น

(1) อาชีพเกษตร โครงการไม่ยืดหยุ่นเพียงพอเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่แต่ละแห่ง จึงไม่ประสบผลสำเร็จโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสาธิต และการแจกพันธุ์พืช ชาวบ้านหลายแห่งไม่เชื่อถือคำแนะนำของเจ้าหน้าที่รัฐ

(2) อาชีพนอกภาคเกษตร ไม่เห็นผล เนื่องจากประชาชนมีทางเลือกมากขึ้น จึงหาทางประกอบอาชีพเอง รวมทั้งการฝึกอาชีพของรัฐไม่ครบวงจรด้านวัตถุดิบและการตลาด ทำให้ไม่ก่อให้เกิดการผลิตเพื่อขายอย่างแท้จริง และหลักสูตร

อบรมบางหลักสูตรไม่เกื้อหนุนให้ชาวบ้านนำไปประกอบอาชีพและแข่งขันในตลาดได้เช่น การจัดดอกไม้ ทำขนมหวาน เป็นต้น

- โครงการขนาดกลางโดยเฉพาะด้านน้ำเพื่อการเกษตรยังมีน้อยประชาชนต้องการอีกมาก

2.4 <u>ปัญหาด้านสังคมที่เกิดขึ้นในชนบท</u>

- <u>การอพยพหางานทำ</u> ทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่น เด็กเล็กถูกทอดทิ้งจากพ่อแม่ให้อยู่กับญาติผู้ใหญ่ ซึ่งการดูแลเลี้ยงดูแบบเก่าไม่เหมาะสมกับเด็กรุ่นใหม่
- <u>เด็กหนุ่มสาวต้องหางานทำต่างถิ่นมาก</u>ขึ้นมีโอกาสแต่งงานเร็วขึ้น ซึ่งไม่พร้อมที่จะดูแลครอบครัว และบุตร
- <u>มีการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ใน 6 จังหวัด</u> ภาคเหนือรุนแรงมาก ในจำนวน 8 หมู่บ้านที่สำรวจในภาคเหนือ มีเพียงหมู่บ้านเดียวที่ยังไม่มีผู้เสียชีวิตจากโรคเอดส์ อีก 7 หมู่บ้าน มีอัตราผู้เสียชีวิตค่อนข้างสูง ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา คือตั้งแต่ 3-14 คน
- <u>วัฒนธรรมการใช้ชีวิตเปลี่ยนไปในสังคมชนบท</u> วัยรุ่นชนบทรับวิถีชีวิตจากคนเมือง การแพร่ระบาดของยาเสพติด สารระเหยและยาม้ามีมากขึ้น

2.5 <u>ความถูกต้องน่าเชื่อถือของข้อมูล กชช2ค. ผนวก จปฐ.</u> โดยทั่วไปพบว่าข้อมูล กชช2ค. สะท้อนสภาพข้อเท็จจริงได้ถูกต้อง ตัวชี้วัดที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งดีขึ้นและแย่ลง สามารถหาสาเหตุอธิบายได้ เมื่อทำการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้าน และชาวบ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านอาชีพและรายได้ การอพยพหางานทำ น้ำกินน้ำใช้ ด้าน

สาธารณสุข และการศึกษา อย่างไรก็ดีมีข้อสังเกตเกี่ยวกับการจัดเก็บและเกณฑ์การชี้วัดของข้อมูลบางตัว ดังนี้คือ

- <u>การจัดเก็บยังขาดการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ 4 กระทรวง</u> และขาดการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน โดยส่วนใหญ่พบว่าเป็นหน้าที่ของพัฒนากรกรอกข้อมูลและนำมาให้ผู้เกี่ยวข้องตรวจสอบลงนาม บางแห่งผู้ลงนามไม่ได้ตรวจสอบจึงเกิดการไม่ยอมรับ และสงสัยในแหล่งที่มาของข้อมูล
- <u>การคำนวณเกณฑ์ชี้วัดบางตัวไม่เหมาะสม</u> เช่น อัตราการเรียนต่อของประชาชนที่ใช้สัดส่วนเป็นเกณฑ์ อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายผิดความจริง เนื่องจากฐานประชาชนไม่เท่ากันในการสำรวจแต่ละครั้ง นอกจากนี้ การอพยพหางานทำมากของชาวบ้านนับว่าแย่ในด้านการคำนวณดัชนี แต่ข้อเท็จจริงการอพยพคือทางออกด้านรายได้นอกภาคเกษตร ซึ่งเป็นงานที่มั่นคงแน่นอนกว่า ซึ่งน่าจะมีการทบทวน
- <u>ทัศนะของผู้นำหมู่บ้าน</u> ที่มีต่อชุดข้อมูลต่าง ๆ ว่า จัดเก็บเพื่อใคร โดยใคร เช่น จปฐ. เป็นตัวชี้วัดความเอาใจใส่ของ กม.ต่อชาวบ้านในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตด้วยตนเอง ข้อมูลที่สะท้อนจะมีความถูกต้องและให้ความร่วมมือดีกว่าข้อมูล กชช2ค. ซึ่ง กม. ยังขาดความเข้าใจโดยคิดว่าหากแสดงให้เห็นปัญหามาก ๆ เพื่อจะได้โครงการหรืองบประมาณสำหรับจัดทำโครงการมาก ๆ ในหมู่บ้าน ทำให้ข้อเท็จจริงอาจถูกบิดเบือนได้ จึงควรสร้างความเข้าใจระหว่างเจ้าหน้าที่กับ กม.
- <u>การประสานการจัดเก็บ</u> ปัจจุบันมีการจัดเก็บข้อมูลระดับหมู่บ้านมากขึ้น เช่น กรมประชาสงเคราะห์มีการจัดเก็บข้อมูลด้านสังคมของหมู่บ้าน และข้อมูลหลายตัวซ้ำกับ จปฐ. จึงควรมีการประสานการจัดเก็บให้เป็นระบบข้อมูลที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันได้หลาย ๆ หน่วยงาน

- <u>การตีความหมายแบบสอบถาม</u> มีปัญหาในการตีความแตกต่างกันในเรื่องน้ำสะอาด ในปี 2535 พิจารณาว่าน้ำบ่อเป็นน้ำสะอาด แต่ในปี 2537 พิจารณาว่า น้ำต้มและน้ำฝนเท่านั้นที่เป็นน้ำสะอาด จึงทำให้การเปรียบเทียบการวัดเกณฑ์ด้านนี้อาจคลาดเคลื่อนได้

- ดังนั้น<u>ในภาพรวม</u> กล่าวได้ว่า ข้อมูล กชช2ค. ปี 2535-2537 และข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามมีความสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ แต่ยังมีตัวชี้วัดบางตัวที่ต้องปรับปรุงให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและกระบวนการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน เกษตรฤดูแล้ง การอพยพหางานทำ

2.6 สำหรับรายละเอียดการศึกษาภาคสนามในแต่ละภาคมีรายละเอียดดังเอกสารแนบท้าย

สรุปผลการศึกษาภาคสนาม

- ลพบุรี และกาญจนบุรี
- ยะลา และปัตตานี
- หนองคาย และมหาสารคาม
- เชียงราย และพะเยา

สรุปผลการศึกษาภาคสนามประเมินผลกระทบระดับพื้นที่

(2535/2537)

ภาคกลางตอนบนและตะวันตกจังหวัดลพบุรี และกาญจนบุรี

1. ข้อมูลทั่วไป

1.1 การสุ่มตัวอย่างภาคกลาง จังหวัดลพบุรี และกาญจนบุรี จังหวัดละ 4 หมู่บ้าน รวม 8 หมู่บ้าน โดยเป็นหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแย่ลงทั้งหมดจากระดับการพัฒนา ระดับ 3 และ ระดับ 2 เป็นระดับการพัฒนาระดับ 1

1.2 รายชื่อหมู่บ้านที่ทำการสำรวจ มีดังนี้

จังหวัดลพบุรี	**ระดับการพัฒนา**
บ้านโพธิ์งาม ต.ห้วยโป่ง อ.โคกสำโรง	3 ——> 1
บ้านเพนียด ต.เพนียด อ.โคกสำโรง	2 ——> 1
บ้านคลองเม่า ต.โคกสลุด อ.ท่าวุ้ง	2 ——> 1
บ้านยางมะยม ต.บางลี่ อ.ท่าวุ้ง	2 ——> 1
จังหวัดกาญจนบุรี	
บ้านทุ่งระฆัง ต.ดอนเจดีย์ อ.พนมทวน	2 —> 1
บ้านโกรกยาว ต.หนองสาหร่าย อ.พนมทวน	2——> 1
บ้านดอนขลุย ต.ท่าตะคร้อ อ.ท่าม่วง	2——> 1
บ้านหนองจิก ต.รางสาลี่ อ.ท่าม่วง	2——> 1

2. **<u>สภาพการเปลี่ยนแปลง</u>**

2.1 การเลือกหมู่บ้านในการสำรวจ 2 จังหวัด เลือกจากหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาลดลงทั้งหมด เพื่อศึกษาสาเหตุที่หมู่บ้านมีระดับการพัฒนาแย่ลงในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา พบว่าโดยรวมแล้วสภาพหมู่บ้านที่สำรวจกลับดีขึ้น สาเหตุที่ข้อมูลระดับการพัฒนาแย่ลง เนื่องจากตัวชี้วัดบางตัวแย่ลง เช่น น้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งส่งผลกระทบถึงดัชนีชี้วัดตัวอื่น คือ ผลผลิตลดลง การทำการเกษตรฤดูแล้งแย่ลง หรือบางหมู่บ้านมีเด็กเป็นโรคโปลิโอ เพียง 1 ราย ก็ทำให้ดัชนีด้านสาธารณสุขแย่ลง แต่สภาพความเป็นจริงแล้วโอกาสในการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรดีขึ้น การกระจายบริการขึ้นพื้นฐานดีขึ้น น้ำกิน-น้ำใช้เพียงพอมากขึ้น

2.2 การเปลี่ยนแปลงของสภาพหมู่บ้านแยกเป็นกลุ่มปัญหาดังนี้

1) **<u>ปัญหาการขาดแคลนน้ำดื่มน้ำใช้ลดลงอย่างมาก</u>**

- ทุกหมู่บ้านมีการจัดเก็บน้ำฝนในภาชนะต่าง ๆ แต่มีปัญหาในบางครั้งคราว เพราะฝนทิ้งช่วงนาน
- ทุกหมู่บ้านมีแหล่งน้ำใช้ เช่น ประปาหมู่บ้าน บ่อน้ำตื้น บ่อบาดาลไว้ใช้มากขึ้น ทำให้ปัญหาการขาดแคลนน้ำกิน น้ำใช้ลดลง

2) **<u>คุณภาพชีวิตดีขึ้น</u>** จากการกระจายบริการของรัฐทั้งด้านสาธารณสุข และการศึกษา

- ด้านสาธารณสุข ชาวบ้านได้รับพอใจกับบริการ เพราะการมีสถานีอนามัยเข้ามาตั้งอยู่ในหมู่บ้าน หรือใกล้เคียงมากขึ้น นอกจากนี้การคมนาคมที่สะดวกยังช่วยให้ชาวบ้านได้รับโอกาสในการรักษาจากสถานรักษาพยาบาลมากขึ้น ส่งผลให้ปราศจากปัญหาโรคติดต่อร้ายแรง

- ด้านการศึกษานั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของการศึกษามากขึ้น เนื่องจากเห็นว่าผู้มีระดับการศึกษาสูงกว่า มีโอกาสเลือกทำงานที่ดีกว่าส่งผลให้อัตราการเรียนต่อในระดับสูงมีมากขึ้นกว่าเดิม บางส่วนจเข้าสู่ระบบการศึกษานอกโรงเรียน

3) **<u>โครงสร้างพื้นฐานดีขึ้น</u>**

- แต่ละหมู่บ้านมีครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้อย่างทั่วถึงเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นบางครัวเรือนที่ยังมีปัญหาเรื่องบ้านเรือนตั้งอยู่ห่างไกลและบ้านที่สร้างใหม่
- ถนนระหว่างหมู่บ้าน หรือ หมู่บ้านถึงตัวอำเภอส่วนใหญ่ เป็นถนนราดยาง ทำให้ได้รับความสะดวกทั้งทางด้านสภาพความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพตลอดปี แต่อย่างไรก็ตามปัญหาถนนภายในหมู่บ้านเป็นถนนลูกรัง มักเกิดปัญหาเรื่องฝุ่นและการเดินทางในฤดูฝน เนื่องจากการคมนาคมมีผลต่อสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ในเรื่องต่าง ๆ คือ
  - เพื่อใช้ขนส่งผลผลิตออกสู่ตลาด
  - เพื่อการเดินทางไปยังสถานศึกษาที่อยู่ห่างไกลจากหมู่บ้าน
  - เพื่อการเดินทางไปทำงานต่างถิ่น
  - เพื่อรับข่าวสารรับบริการรักษาจากโรงพยาบาล

4) **<u>อาชีพและรายได้ประชาชนมีเสถียรภาพในด้านรายได้มากขึ้น</u>**

- แต่เดิมชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่ทำนาเป็นอาชีพหลัก แต่ปัจจุบันเกษตรกรนอกจากทำนาแล้ว ยังแบ่งที่ดินของตนเองเพื่อทำไร่ หรือปลูกพืชผัก บางส่วนหันไปเลี้ยงสัตว์ ในขณะเดียวกัน

ผู้ที่มีอาชีพรับจ้าง เช่น ก่อสร้าง ทำงานโรงงานภายในตัวจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียงเพิ่มขึ้น ทำให้ปัจจุบันสัดส่วนรายได้ที่เกิดจากการทำนาลดลง นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีระดับรายได้สูงขึ้นโดยเปรียบเทียบกับในอดีต โดยจะเห็นได้ว่างานบางอย่างต้องอาศัยแรงงานต่างถิ่น เช่น ตัดอ้อย และใช้เครื่องจักรมากขึ้นแสดงให้เห็นว่าชาวบ้านมีโอกาสเลือกงานที่ให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า และเหมาะสมกับความรู้ความสามารถและศักยภาพด้านต่าง ๆ เป็นส่วนประกอบ

- โดยส่วนใหญ่แล้ว เกษตรกรมีอาชีพเพาะปลูกซึ่งต้องอาศัยน้ำฝน ทำให้ผลผลิตไม่มีเสถียรภาพ ดังนั้น ถ้าสามารถแก้ปัญหาในเรื่องน้ำเพื่อการเกษตรได้ก็จะก่อให้เกิดผลดีตามมาคือ
  - ปริมาณผลผลิตมีเสถียรภาพ
  - สามารถทำการเกษตรในฤดูแล้งได้
  - ลดการอพยพแรงงาน
  - ลดปัญหาหนี้สิน

5) **<u>ปัญหาด้านสังคม</u>**

- ปัญหาในกลุ่มเยาวชนส่วนใหญ่เป็นปัญหาติดยาเสพติดประเภทยาม้าและสารระเหย

3. <u>แผนงาน/โครงการของรัฐ</u>

3.1 ความต้องการโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำเพื่อการเกษตรมีมากที่สุดรองลงมาได้แก่ ความต้องการถนนราดยางของหมู่บ้าน ระดับราคาพืชผลทางการเกษตรการศึกษาและให้ความรู้เรื่องข่าวสารต่าง ๆ

3.2 โครงการรัฐที่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร คือ โครงการแจกพันธุ์พืชเพื่อการเพาะปลูก ไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความต้องการของเกษตรกร

4. <u>ปัญหาและข้อเสนอแนะ</u>

4.1 การบริหารจัดการขององค์กรในท้องถิ่นส่วนใหญ่มีระบบการทำงานที่ดีแต่องค์กรที่ทำหน้าที่บริหารงบประมาณ โดยมิได้ยึดหลักลำดับความสำคัญของปัญหา และเกิดความแตกแยกโดยจะเห็นได้จากบางหมู่บ้านไม่ได้รับงบประมาณรัฐติดต่อกันเป็นเวลาหลาย ๆ ปีทั้ง ๆ ที่สภาพหมู่บ้านมีปัญหา

4.2 ความถูกต้องน่าเชื่อถือของข้อมูล กชช.2ค. ข้อมูลส่วนใหญ่จะสะท้อนสภาพข้อเท็จจริงได้ถูกต้อง ครบถ้วน ทำให้สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านได้ แต่ยังมีข้อสังเกตบางประการ คือ

- ผู้จัดเก็บข้อมูลบางคนขาดความเอาใจใส่อย่างเพียงพอและโดยส่วนใหญ่พัฒนากรเป็นผู้จัดเก็บข้อมูลในหมู่บ้านแต่เพียงผู้เดียวอาจเกิดความผิดพลาดขึ้นได้ จึงควรให้เจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นและผู้นำหมู่บ้าน ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดเก็บด้วย
- การจัดเก็บข้อมูลบางตัวขาดหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ทำให้ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน เมื่อนำมาใช้แล้วขาดความถูกต้อง

- เกณฑ์ชี้วัดบางตัวต้องมีการปรับปรุงให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง เช่น บางหมู่บ้านมีส้วมไม่ครบทุกหลังคาเรือนนั้น ความจริงแล้ว ครัวเรือนอาจใช้ส้วมร่วมกัน ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากไม่มีเงินสร้างส้วมเมื่อแยกครัวออกไปทำให้หมู่บ้านดังกล่าวตกเกณฑ์ในเรื่องสุขอนามัย เป็นต้น

สรุปผลการศึกษาภาคสนามประเมินผลกระทบระดับพื้นที่
(2535/2537)
ภาคใต้จังหวัดยะลาและปัตตานี

1. ข้อมูลทั่วไป

1.1 การสุ่มตัวอย่างจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง จังหวัดยะลา และปัตตานี เลือกหมู่บ้านจากจังหวัดยะลา 4 หมู่บ้าน และจังหวัดปัตตานี 3 หมู่บ้าน รวม 7 หมู่บ้าน โดย

- เป็นหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาในภาพรวมเลวลง 4 หมู่บ้าน
- เป็นหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาในภาพรวมเท่าเดิม 2 หมู่บ้าน
- เป็นหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาในภาพรวมดีขึ้น 1 หมู่บ้าน

1.2 ประชากรใน 6 หมู่บ้านนับถือศาสนาอิสลาม และมีเพียง 1 หมู่บ้านที่นับถือศาสนาพุทธ อาชีพหลัก ได้แก่ การทำสวนยาง อาชีพรอง ได้แก่ การทำนา ทำสวนผลไม้ พืชไร่ และการรับจ้าง

1.3 รายชื่อหมู่บ้านที่ทำการประเมินผล มีดังนี้

จังหวัดปัตตานี	**ระดับการพัฒนา**
บ้านปากาลียะแนบุ ต.ลิปะสะโง อ.หนองจิก	2——>1
บ้านควนลังกา ต.ทรายขาว อ.โคกโพธิ์	3——>2
บ้านหลวงจันทร์ ต.ทรายขาว อ.โคกโพธิ์	3——>3

จังหวัดยะลา	**ระดับการพัฒนา**
บ้านตาเกี๊ยะ ต.บือมัง อ.รามัน	2——>1
บ้านบาลอ ต.บารอ อ.รามัน	1——>2
บ้านไบ้ ต.บุดี อ.เมือง	2——>1
บ้านหลักห้า ต.สะเตงนอก อ.เมือง	2——>2

2. **สภาพการเปลี่ยนแปลง**

2.1 การเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์พัฒนาในภาพรวม บางหมู่บ้านมีสาเหตุมาจากกลุ่มดัชนีด้านสาธารณสุข แหล่งน้ำ และความรู้ บางหมู่บ้านมีสาเหตุมาจากกลุ่มดัชนีด้านผลผลิต และสาธารณสุข ฯลฯ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า Combination ของกลุ่มดัชนีที่เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างจะมีความหลากหลาย อย่างไรก็ตามกลุ่มดัชนีสาธารณสุขแหล่งน้ำ และความรู้ เป็นสาเหตุของปัญหาที่เด่นชัดกว่ากลุ่มดัชนีอื่น ๆ

1) ***ความพอเพียงของน้ำกินน้ำใช้***

สาเหตุที่ทำให้ปัญหาขาดแคลนน้ำกินน้ำใช้เพิ่มขึ้นในบางหมู่บ้าน เนื่องจาก

- พื้นที่เป็นที่ดอนและมีดินชั้นล่างประกอบด้วยหินเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการขุดเจาะบ่อน้ำ
- แม้ว่าภาคใต้ จะเป็นภาคที่มีฝนตกชุก แต่กลับไม่ค่อยมีการใช้โอ่งน้ำหรือภาชนะสำหรับเก็บกักน้ำดื่ม ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนยึดติดความเชื่อบางอย่าง ที่ไม่นิยมดื่มน้ำจากภาชนะดังกล่าว

- ในด้านความเพียงพอของน้ำสะอาด บางหมู่บ้านได้รับการบันทึกข้อมูลว่ามีการเปลี่ยนแปลงในทางเลวลง แต่ในความเป็นจริงกลับปรากฏว่าไม่ได้เป็นเช่นนั้น ทั้งนี้เนื่องมาจากการตีความเกี่ยวกับคำว่า "น้ำสะอาด" ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม (ราษฎรในพื้นที่ไม่ได้รู้สึกว่ามีปัญหาขาดแคลนน้ำสะอาดแต่อย่างใด)
- หมู่บ้านที่ไม่ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำกินน้ำใช้ หรือมีการพัฒนาที่ดีขึ้นเนื่องจาก
    - มีการพัฒนาประปาในหมู่บ้านหรือประปาตำบลโดยมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่เพียงพอ
    - เป็นพื้นที่ที่อยู่ในที่ต่ำ การขุดเจาะบ่อน้ำทำได้สะดวก

2) ***<u>คุณภาพชีวิต</u>***

2.1) <u>สาธารณสุข</u>

- หมู่บ้านที่ระดับการพัฒนาในภาพรวมลดลงโดยมากจะมีกลุ่มดัชนีสาธารณสุขเป็นองค์ประกอบหลักของปัญหา โดยมีสาเหตุดังนี้

- ในหลาย ๆ หมู่บ้านแม้จะเคยได้รับการรณรงค์ในโครงการสาธารณสุขต่าง ๆ จนมีสถานภาพที่ดีแล้วในช่วงปี 2535 แต่สถานภาพดังกล่าวกลับถดถอยลงในปี 2537 เนื่องจากยังมีประชาชนบางส่วนที่มีแนวคิดต่อต้านกับเรื่องการวางแผนครอบครัวและเรื่องสาธารณสุขในบ้าน (การใช้ส้วม) ประกอบกับ

ยังมีประชาชนอีกมากที่ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องสาธารณสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของโภชนาการการจัดบ้านให้ถูกสุขลักษณะ การมีส้วมใช้ รวมทั้งการทำบัตรประกันสุขภาพ

- ปัญหาน้ำท่วมขังที่เกิดขึ้นในบางหมู่บ้านเป็นอุปสรรคต่อการจัดสรรส้วม (เป็นปัญหาเฉพาะในช่วงระหว่างการสร้างคลองส่งน้ำ)

- หมู่บ้านที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาสาธารณสุข ได้แก่หมู่บ้านที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นคนในท้องถิ่นที่มีภาษาเดียวกัน จึงสามารถโน้มน้าวให้ประชาชนในกลุ่มเดียวกันคล้อยตามได้มาก

2.2) <u>การศึกษา</u>

- หมู่บ้านที่มีกลุ่มดัชนีความรู้ลดลง มีสาเหตุดังนี้

- อัตราการเรียนต่อลดลง ในบางครอบครัวมีสาเหตุจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ และในบางครอบครัวเป็นเรื่องของค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับเรื่องการทำงานมากกว่าการศึกษา นอกจากนั้นอัตราการเรียนต่อในบางหมู่บ้านยิ่งเป็นปัญหามาจากเรื่องของระยะทางที่ห่างไกลและโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (ปอเนาะ) เป็นผลให้การจดบันทึก

จำนวนเด็กที่ศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาน้อยกว่าความเป็นจริง

3) ***<u>โครงสร้างพื้นฐาน</u>***

- โครงสร้างพื้นฐานเป็นกลุ่มดัชนีที่มีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องของถนนและไฟฟ้า
- การประกอบธุรกิจในหมู่บ้านแม้จะยังอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ (1) ในหลาย ๆ พื้นที่แต่ปัญหาดังกล่าวเป็นการพิจารณาในแง่ของจำนวนสถานประกอบการ ได้แก่ จำนวนโรงสี จำนวนร้านจำหน่าย ปัจจัยการผลิต และแหล่งรวบรวมผลผลิต ซึ่งในบางกรณีนั้น จำนวนน้อยแห่งก็ไม่ได้บอกความรุนแรงของปัญหาแต่อย่างใด อาทิ เช่น ในบางหมู่บ้านมีสหกรณ์การเกษตรเพียง 1 แห่ง แต่ทำหน้าที่ทั้งในด้านการจัดจำหน่ายปัจจัยการผลิต และการรวบรวมผลผลิตไปจำหน่าย ปัญหาในส่วนนี้จึงหมดไป นอกจากนี้หมู่บ้านที่มีพื้นที่ทำเลอยู่ใกล้เขตเทศบาล หรือใกล้กับแหล่งชุมชน มักจะมีพ่อค้าเข้ามารับซื้อผลผลิตถึงในหมู่บ้าน ดังนั้นในบางกรณีการมีหรือไม่มีสถานประกอบธุรกิจในหมู่บ้านจึงไม่ได้เป็นปัญหาแต่อย่างใด

- ในบางหมู่บ้าน ปัญหาการเช่าที่ดินเพิ่มขึ้นเนื่องจากมีนายทุนเข้าไปกว้านซื้อที่ดินเพื่อจัดทำบ้านจัดสรร ซึ่งส่งผลให้อัตราส่วนผู้เช่าที่ดินเพิ่มสูงขึ้น

4) ***<u>อาชีพและรายได้</u>***

4.1) ดัชนีกลุ่มผลผลิตของหมู่บ้านส่วนใหญ่มีสถานภาพการพัฒนาที่ไม่ได้เลวลงกว่าเดิม และหลายหมู่บ้านมีการพัฒนาไปสู่ระดับที่ดีขึ้น เนื่องจากยางพาราซึ่งเป็นอาชีพหลักมีราคาสูงขึ้นตามลำดับ ประกอบกับประชาชนมีรายได้เสริมจากการทำสวนผลไม้และทำนา สำหรับในบางหมู่บ้านที่มีปัญหาด้านการเกษตรที่เกี่ยวโยงมาจากปัญหาขาดแคลนน้ำ อาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมรวมทั้งการอพยพไปหางานทำนอกหมู่บ้าน เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญที่ช่วยบรรเทาปัญหาเศรษฐกิจของหมู่บ้านได้เช่นกัน

- ผลผลิตไม้ผล (ทุเรียน และลองกอง) ที่เพิ่มขึ้นมากในบางหมู่บ้าน มีสาเหตุเนื่องจากเกษ๖รกรมีการรวมกลุ่มช่วยเหลือกัน โดยเกษตรกรที่เชี่ยวชาญเป็นผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ย เทคนิคการปลูกและการดูแลรักษา
- หมู่บ้านส่วนใหญ่มีข้อจำกัดในการทำเกษตรฤดูแล้ง เนื่องจากปริมาณน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติมีไม่เพียงพอ (ทำนาได้เพียงปีละครั้ง)

5) ***<u>สิ่งแวดล้อม</u>***

5.1) หมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ยกเว้นบางหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากโครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำ เนื่องจากได้ก่อให้เกิดปัญหาน้ำท่วมขังที่กลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสาธารณสุขในหมู่บ้าน และยังก่อให้เกิดโรคพยาธิใบไม้ตับในวัว ควาย ซึ่งปัญหาดังกล่าวคาดว่าจะหมดไปหลังจากที่โครงการก่อสร้างคลองส่งน้ำได้ดำเนินการเสร็จสิ้นลง

3. <u>ปัจจัยที่ทำให้ระดับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไป</u>

3.1 หมู่บ้านที่ภาพรวมการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไปในทางเลวลง ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากข้อจำกัดด้านแหล่งน้ำ ความรู้ และสาธารณสุข

- ข้อจำกัดด้านน้ำกินน้ำใช้ เกิดขึ้นเนื่องจากสภาพโดยธรรมชาติของพื้นที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาแหล่งน้ำ อาทิเช่น เป็นที่สูงและมีชั้นของหินอยู่ด้านล่าง หรือเป็นพื้นที่ที่ห่างจากแหล่งน้ำธรรมชาติ
- ข้อจำกัดที่กระทบต่อความรู้ของประชาชน ได้แก่ ความห่างไกลระหว่างบ้านกับโรงเรียน ความไม่สะดวกของการคมนาคม ค่านิยมของชุมชนที่มีต่อเรื่องการศึกษา รวมทั้งปัญหาความยากจนที่เป็นปัญหาอยู่ในบางครัวเรือน
- ข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสาธารณสุข ได้แก่ ความเชื่อและทัศนคติของประชาชน รวมทั้งการขาดความตระหนัก

ในความสำคัญของการพัฒนาด้านสาธารณสุขเป็นปัญหาที่เด่นชัดกว่าปัญหาด้านอื่น ๆ เช่น บางหมู่บ้านมีการคมนาคมไปยังสถานบริการสาธารณสุขที่สะดวกมากแต่กลับไม่ค่อยได้ไปใช้บริการ เป็นต้น

3.2 หมู่บ้านที่สถานภาพการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้น มีข้อสังเกต ดังนี้

- เป็นหมู่บ้านที่บรรลุผลในการขจัดปัญหาขาดแคลนน้ำกินน้ำใช้ โดยมีการพัฒนาระบบประปาหมู่บ้านที่สามารถให้บริการน้ำกินน้ำใช้แก่ประชาชนได้เพียงพอตลอดทั้งปี ส่งผลให้กลุ่มดัชนีแหล่งน้ำเพิ่มระดับสูงขึ้น
- การเพิ่มขึ้นของกลุ่มดัชนีความรู้ โดยเฉพาะในด้านอัตราการเรียนต่อของประชาชน เป็นผลมาจากการที่ครูใหญ่ของโรงเรียนเป็นคนในพื้นที่ ซึ่งมีพื้นเพด้านภาษาและศาสนาเกี่ยวกัน เป็นผู้มีบทบาทในการส่งเสริมโน้มน้าวให้ผู้ปกครองมองเห็นความสำคัญของการศึกษามากขึ้น
- นอกจากนั้น หมู่บ้านนี้ยังมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่เป็นคนในพื้นที่เช่นกัน จึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมงานพัฒนาด้านสาธารณสุขให้บรรลุผลได้มากขึ้น

4. **<u>เงื่อนไขภายนอกที่มีผลต่อการพัฒนาหรือฐานะของประชาชนในหมู่บ้าน</u>**

- อาชีพรับจ้างในภาคอุตสาหกรรมและบริการ มีบทบาทในการพยุงเศรษฐกิจของครัวเรือนชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ประสบปัญหาด้านการเกษตร
- บริการสินเชื่อในระบบ

5. **<u>แผนงาน/โครงการของรัฐ</u>**

<u>ที่ได้ผล</u> :
(1) โครงการก่อสร้างถนนลาดยางในหมู่บ้าน (งบ รพช.)
(2) โครงการประปาตำบล / ประปาหมู่บ้าน
(3) โครงการฝายกั้นน้ำขนาดเล็ก
(4) โครงการไร่นาสวนผสม
(5) โครงการจัดตั้งโรงรีดยาง (งบโครงการพัฒนาตำบล)
(6) โครงการศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน

<u>ที่ไม่ได้ผล</u> :
(1) โครงการก่อสร้างถนนลูกรัง
(2) โครงการจัดสร้างประตูระบายน้ำ (ในหมู่บ้านที่มีปัญหาน้ำท่วมขัง)
(3) โครงการบ่อสูบโยก (งบ รพช.)
(4) โครงการขุดเจาะบ่อบาดาล (ในหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่สูง - งบ รพช.)

6. **<u>ปัจจัยภายใน</u>**

- ผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้าน
- การรวมกลุ่มของเกษตรกรในด้านการปลูกไม้ผล
- ครูใหญ่และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่เป็นคนในพื้นที่

7. **<u>ข้อเสนอแนะในด้านความช่วยเหลือจากรัฐ</u>**

- โครงการธนาคารน้ำ
- การฝึกอบรมด้านอาชีพ (เน้นที่กลุ่มสตรีและเยาวชน)
- การจัดสร้างโรงรมควันยางพาราในหมู่บ้าน
- โครงการพัฒนาท่อส่งน้ำจากฝายกั้นน้ำที่มีอยู่
- โครงการไร่นาสวนผสม
- โครงการก่อสร้างถนนคอนกรีต
- โครงการพัฒนาระบบชลประทาน
- โครงการกำจัดขยะมูลฝอย/ปรับปรุงคุณภาพดินและน้ำ

สรุปผลการศึกษาภาคสนามประเมินผลกระทบระดับพื้นที่

(2535/2537)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (จ.หนองคาย และ มหาสารคาม)

---

1. **<u>ข้อมูลทั่วไป</u>**

1.1 การสุ่มตัวอย่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จังหวัดหนองคาย และมหาสารคาม จังหวัดละ 4 หมู่บ้าน รวม 8 หมู่บ้าน โดยเป็นหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาดีขึ้น 4 หมู่บ้าน แย่ละ 2 หมู่บ้าน และเท่าเดิม 2 หมู่บ้าน

1.2 รายชื่อหมู่บ้านที่ทำการสำรวจมีดังนี้

<u>จังหวัดมหาสารคาม</u>			**<u>ระดับการพัฒนา</u>**
บ้านดอนบม	ต.หนองแสง	อ.วาปีปทุม	2 ————> 2
บ้านหนองหว้า	ต.งัวนา	อ.วาปีปทุม	1 ————> 2
บ้านโนนลาน	ต.มิตรภาพ	อ.แกดำ	1 ————> 2
บ้านหนองบัว	ต.หนองกุง	อ.แกดำ	3 ————> 3
<u>จังหวัดหนองคาย</u>			
บ้านโนนสง่า	ต.ขุมช้าง	อ.โพนพิสัย	2 ————> 1
บ้านแดนเมือง	ต.วัดหลวง	อ.โพนพิสัย	1 ————> 3
บ้านบกหวาน	ต.ค่ายบกหวาน	อ.เมือง	2 ————> 1
บ้านเดื่อ	ต.วัดธาตุ	อ.เมือง	1 ————> 2

2. <u>สภาพการเปลี่ยนแปลง</u>

2.1 การเปลี่ยนแปลงระดับการพัฒนาโดยรวม จะมีสาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงดัชนีชี้วัดหลายตัวด้วยกัน ที่สามารถเห็นได้เด่นชัดได้แก่ กลุ่มสภาพพื้นฐาน กลุ่มแหล่งน้ำ และกลุ่มการศึกษา นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงระดับการพัฒนาของบางหมู่บ้านไม่ได้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของตัวดัชนีชี้วัด แต่เกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น บางหมู่บ้านที่เคยมีระดับการพัฒนาเป็นระดับ 3 แล้วก็จะไม่ได้รับความสนใจจากทางหน่วยงานต่าง ๆ เท่าที่ควร ทำให้ระดับการพัฒนาลดลง

2.2 การเปลี่ยนแปลงของสภาพหมู่บ้านแยกเป็นกลุ่มปัญหาดังนี้

1) ***<u>ความพอเพียงของน้ำกินน้ำใช้</u>***

- ทุกหมู่บ้านมีน้ำดื่ม และมีถังเก็บน้ำฝนอย่างเพียงพอ จะมีปัญหาบ้างในช่วงฤดูแล้ง
- สำหรับน้ำใช้ หมู่บ้านส่วนใหญ่มีระบบประปา ทำให้มีน้ำใช้เพียงพอ ยกเว้นในช่วงฤดูแล้งที่ระดับน้ำใต้ดินลดลง

2) ***<u>คุณภาพชีวิต</u>*** (ด้านการศึกษาและสาธารณสุข)

- ด้านการศึกษา พบว่า เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับเข้าเรียนต่อในชั้นมัธยมมากขึ้น ยกเว้นในบางหมู่บ้านที่ครอบครัวมีฐานะยากจน หรือโรงเรียนอยู่ไกลเด็กจึงไม่ได้เรียนต่อ
- ด้านสาธารณสุข ประชาชนทั่วไปมีสุขภาพอนามัยดีขึ้น ไม่พบโรคภัยร้ายแรง มีบริการสถานีอนามัยอย่างทั่วถึง และมีโครงการบัตรสุขภาพเข้าไปถึงเกือบทุกหมู่บ้าน

3) ***<u>โครงสร้างพื้นฐาน</u>***

- มีถนนเข้าถึงทุกหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นถนนลูกรัง ซึ่งช่วยให้การคมนาคมติดต่อสะดวก
- มีไฟฟ้าใช้ครบเกือบทุกครัวเรือน ยกเว้นครัวเรือนที่ห่างไกลชุมชน ซึ่งมีเพียงไม่กี่หลังคาเรือน

4) ***<u>อาชีพและรายได้</u>***

- อาชีพเกษตรกรรมที่เคยเป็นอาชีพหลัก · เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญ ได้ลดความสำคัญลง ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากสภาพดินฟ้าอากาศที่แห้งแล้ง บางปีก็มีน้ำท่วม ทำให้ผลผลิตตกต่ำ ชาวบ้านจึงหันไปประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร เช่น รับจ้าง เป็นส่วนใหญ่ จะมีเพียงบางหมู่บ้านเท่านั้นที่สามารถประกอบอาชีพการเกษตรได้ตลอดปี เพราะอยู่ติดลำน้ำโขง มีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรอุดมสมบูรณ์
- รายได้หลักของชาวบ้านมาจากนอกภาคเกษตรเป็นส่วนใหญ่ เช่น รับจ้าง จักสาน ตลอดจนการออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน ซึ่งมีทั้งไปทำงานที่กรุงเทพฯ ต่างจังหวัด และต่างประเทศ

5) ***<u>สิ่งแวดล้อม</u>***

- โดยส่วนใหญ่จะมีปัญหาในเรื่องป่าไม้ กล่าวคือ จำนวนป่าไม้จะลดลง เนื่องมาจากการขยายพื้นที่ทำกิน และที่อยู่อาศัย
- มีบางหมู่บ้านมีปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพดินที่เสื่อมลง ทำการเพาะปลูกไม่ได้ผล

3. **<u>ปัจจัยที่ทำให้การพัฒนาเปลี่ยนแปลง</u>**

3.1 **<u>หมู่บ้านที่ระดับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นนั้น</u>** ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นของตัวดัชนีชี้วัดที่สำคัญ ได้แก่

- แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร โดยที่หมู่บ้านที่มีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรอุดมสมบูรณ์สามารถเพาะปลูกได้ตลอดปี จะมีส่วนช่วยให้ระดับการพัฒนาดีขึ้น
- การเพิ่มขึ้นของอัตราการเรียนต่อของประชาชนในหมู่บ้าน
- การให้บริการทางสาธารณสุขอย่างทั่วถึงในหมู่บ้าน
- การที่มีโครงการของรัฐเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานไปลงในหมู่บ้าน

3.2 **<u>หมู่บ้านที่ระดับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในทางเลวลงนั้น</u>** จะมีปัจจัยที่สำคัญที่มองเห็นได้ชัดเจนที่สุด คือ เรื่องของน้ำที่ไม่เพียงพอ ทั้งน้ำกิน น้ำใช้ และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งน้ำเพื่อการเกษตรที่ไม่เพียงพอนั้นมีผลต่ออาชีพ เพราะพึ่งพาการเกษตรเป็นหลักถึงแม้ว่าแนวโน้มที่เปลี่ยนไปสู่การทำการเกษตรเพื่อการบริโภคมากขึ้น

3.3 อย่างไรก็ดี ข้อมูลอาจชี้ว่าระดับการพัฒนาหมู่บ้านบางหมู่บ้านแย่ลง แต่ในสภาพความเป็นจริงเป็นเพราะสาเหตุของตัวชี้วัดเพียงบางตัว ในขณะที่โดยภาพรวมแล้วสภาพหมู่บ้านไม่แย่ลง หรือดีขึ้น ซึ่งมีสาเหตุมาจากเงื่อนไขภายนอก ได้แก่ รายได้จากสมาชิกในครอบครัวที่อพยพไปทำงานที่อื่น เช่น กรุงเทพ ต่างจังหวัด และต่างประเทศ ประกอบกับโครงการของรัฐหลายโครงการที่ช่วยบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี

4. **<u>แผนงาน/โครงการของรัฐ</u>**

โครงการรัฐบาลที่เกิดขึ้นในช่วง 3 ปี ในหมู่บ้านที่ทำการสำรวจและค่อนข้างประสบความสำเร็จ ได้แก่

- โครงการเจาะบ่อบาดาล
- โครงการขุดลอกหนองน้ำสาธารณะ
- โครงการประปาหมู่บ้าน
- โครงการปรับโครงสร้างการผลิตและระบบตลาดเกษตร
- โครงการพัฒนาโคขุน
- โครงการทำถนนลูกรังในหมู่บ้าน
- โครงการถัง คสล. เก็บน้ำฝน

5. **<u>ข้อสังเกตุและเสนอแนะ</u>**

5.1 **ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้าน** มีปัจจัยภายในที่ชี้ชัดว่า ความเข้มแข็งของกรรมการหมู่บ้าน การที่มีผู้นำหมู่บ้านที่ขยันขันแข็ง และทันสมัยในการทำงาน รวมทั้งมีการรวมกลุ่มชาวบ้านที่ดีทำให้หมู่บ้านพัฒนาได้รวดเร็วขึ้น

5.2 **ประชาชนมีข้อเสนอแนะที่ต้องการให้รัฐบาลช่วยเหลือ คือ**

- แก้ปัญหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร
- พัฒนาอาชีพเสริมนอกภาคเกษตร และส่งเสริมด้านการตลาด
- ปรับปรุงขั้นตอนเกี่ยวกับเงินกองทุนพัฒนาชนบท เพราะโครงการที่ขอไปมักจะไปตกค้างอยู่ที่สำนักงานจังหวัดทำให้ล่าช้า
- สนับสนุนกลุ่มออมทรัพย์ด้านเงินทุนหมุนเวียนและการจัดการ
- จัดให้มีการฝึกอาชีพด้านช่าง เช่น ช่างไฟฟ้า ช่างทำเฟอร์นิเจอร์

5.3 **สำหรับความน่าเชื่อถือของข้อมูล กชช.2ค.** พบว่า สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทุกหมู่บ้าน เมื่อพิจารณาเป็นตัวชี้วัดแต่ละตัว

สรุปผลการศึกษาภาคสนามประเมินผลกระทบระดับพื้นที่

(2535/2537)

ภาคเหนือตอนบนจังหวัดเชียงรายและพะเยา

1. **ข้อมูลทั่วไป**

1.1 การสุ่มตัวอย่างจังหวัดภาคเหนือตอนบนเลือกจังหวัดเชียงราย และจังหวัดพะเยา จังหวัดละ 4 หมู่บ้าน รวม 8 หมู่บ้าน โดย

- เป็นหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาดีขึ้น โดยอยู่ใกล้ตัวเมือง 2 หมู่บ้าน และไกลตัวเมือง 2 หมู่บ้าน
- เป็นหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาเลวลง โดยอยู่ใกล้ตัวเมือง 2 หมู่บ้าน และไกลตัวเมือง 2 หมู่บ้าน

1.2 หมู่บ้านทั้งหมดไม่ได้ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวน และมี 1 หมู่บ้านที่ยกฐานะเป็นเขตสุขาภิบาลตั้งแต่ปี 2536 อาชีพหลักยังคงยึดอาชีพทางการเกษตร คือ การทำนาและทำไร่จริงจังเพียง 2 หมู่บ้าน อาชีพเสริมที่นำรายได้มาให้ครอบครัวมากคือ อาชีพรับจ้าง และค้าขาย

1.3 รายชื่อหมู่บ้านที่ทำการประเมินผล มีดังนี้

<u>จังหวัดพะเยา</u>				**<u>ระดับการพัฒนา</u>**
1)	บ้านดอนมูล	ต.จำป่าหวาย	อ.เมือง	1——>2
2)	บ้านเหล่าพัฒนา	ต.บ้านเหล่า	อ.แม่ใจ	1——>2
3)	บ้านหนองบัว	ต.งิม	อ.ปง	3——>1
4)	บ้านสร้อยศรี	ต.จุน	อ.จุน	2——>1
<u>จังหวัดเชียงราย</u>				
1)	บ้านร่องขุ่น	ต.ป่าอ้อดอนชัย	อ.เมือง	3——>1
2)	บ้านไตรแก้ว	ต.เวียงเหนือ	อ.เวียงชัย	3——>1
3)	บ้านปูแกง	ต.แม่เย็น	อ.พาน	2——>3
4)	บ้านห้วยทราย	ต.ทรายขาว	อ.พาน	1——>2

2. <u>สภาพการเปลี่ยนแปลง</u>

2.1 โดยภาพรวมของ 2 จังหวัด ปรากฏว่า สภาพหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทุกหมู่บ้าน ถึงแม้ว่าระดับการพัฒนาตามข้อมูลของทั้ง 8 หมู่บ้านจะดีขึ้นหรือลดลงก็ตาม เนื่องจากมีปัจจัยภายนอกมาเกื้อหนุน เช่น รายได้จากสมาชิกในครอบครัวที่อพยพไปหางานทำที่อื่น รวมทั้งแผนงานโครงการบางโครงการของรัฐ และความรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ของชาวบ้าน สำหรับกลุ่มดัชนีที่ทำให้สภาพหมู่บ้านดีขึ้นชัดเจนคือ บริการด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณสุข และการศึกษา

2.2 นอกจากนี้ดัชนีชี้วัดที่กำหนดให้ระดับการพัฒนาลดลงตามข้อมูลนั้นเป็นการลดลงในลักษณะไม่รุนแรง เนื่องจากดัชนีบางตัวมีความอ่อนไหวต่อการ

เปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เช่น น้ำหนักเด็กแรกเกิด การขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี ซึ่งจะมีการเคลื่อนไหวขึ้นลงในแต่ละช่วงเสมอทุกหมู่บ้าน ในขณะที่ตัวชี้วัดบางตัวที่มีระดับต่ำโดยเกณฑ์ที่กำหนด แต่ในสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันไม่ได้เป็นตัวแปรที่ทำให้สถานภาพหมู่บ้านลดลง เช่น การอพยพหางานทำ การทำการเกษตรฤดูแล้ง และระดับการศึกษาของประชาชน เป็นต้น

2.3 การเปลี่ยนแปลงของสภาพหมู่บ้านแยกเป็นกลุ่มปัญหาดังนี้

1) **<u>ความพอเพียงของน้ำกินน้ำใช้</u>**

- ความพอเพียงของแหล่งน้ำกินและน้ำใช้ดีขึ้นมาก หมู่บ้านส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในเรื่องนี้ มีเพียง 2 หมู่บ้าน ที่ยังมีปัญหาอยู่ในช่วงฤดูแล้ง ความครอบคลุมของบริการประปาหมู่บ้าน ทั้งแบบกรมอนามัย และประปาขนาดย่อมพร้อมขยายแบบอุตรดิตถ์ รวมทั้งบ่อบาดาล บ่อน้ำตื้นที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น ช่วยบรรเทาปัญหาดังกล่าวไปได้มาก

- น้ำสะอาดสำหรับบริโภค ยังขาดแคลนอยู่ในทุกหมู่บ้าน แม้ข้อมูลจะปรากฏว่า ไม่มีปัญหาน้ำสะอาดสำหรับดื่ม แต่ในความเป็นจริงเกิดจากการตีความของคำว่า น้ำสะอาด และคำว่าพอเพียงของผู้กรอกข้อมูลซึ่งชาวบ้านโดยทั่วไปดื่มน้ำจากบ่อน้ำตื้นซึ่งสะอาดแล้วในความคิดเห็นของเขา และปรากฏว่าบางหมู่บ้านขาดแคลนน้ำสะอาดดื่มต้องอาศัยการซื้อน้ำดื่ม

ตลอดปี หรือในช่วงฤดูแล้ง และหลายหมู่บ้านดื่มน้ำจากบ่อน้ำตื้นตลอดปี

2) **<u>น้ำเพื่อการเกษตร</u>**

- มีเพียง 2 หมู่บ้านที่เชื่อมันได้ว่ามีน้ำเพื่อการเกษตรเพียงพอตลอดปี คือ บ้านหนองบัว ต.งิม อ.ปง จ.พะเยา เพราะมีแหล่งน้ำและคลองชลประทาน พร้อมระบบชลประทานที่ดี และเป็นหมู่บ้านเดียวที่มีการยึดอาชีพการเกษตรเป็นหลักทั้งการทำนา ทำไร่ และทำสวน ตลอดปี และหมู่บ้านนี้ได้ยกฐานะเป็นเขตสุขาภิบาลทั้งหมู่บ้าน ตั้งแต่ปี 2536 แล้ว ส่วนหมู่บ้านเหล่าพัฒนา ต.บ้านเหล่า อ.แม่ใจ จ.พะเยา ซึ่งมีการปลูกพืชฤดูแล้งและไม้ผลที่ใช้น้ำมาก ตลอดปีคือ แคนตาลูป และแตงโม โดยยึดเป็นอาชีพหลักในขณะที่ยังมีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพเสริมด้วย

- หมู่บ้านที่เหลือ ยังมีปัญหาน้ำเพื่อการเกษตรไม่พอเพียงในช่วงฤดูแล้ง แต่ชาวบ้านแก้ไขปัญหาด้วยการปลูกพืชที่ให้ผลเร็วได้แก่ หอม กระเทียม ผัก ซึ่งจะเก็บเกี่ยวได้ทันก่อนช่วงน้ำแล้งในเดือนเมษายน ในขณะที่บางหมู่บ้านเลิกทำการเกษตรฤดูแล้ง โดยหันไปหาอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลักเป็นจำนวนมาก จึงไม่มีปัญหามากนัก

3) **<u>คุณภาพชีวิต</u>**

3.1) <u>สาธารณสุข</u> โดยทั่วไปแล้วกลุ่มสาธารณสุขและอนามัยจะมีการพัฒนาที่อยู่ในระดับสูงทุกหมู่บ้านทั้งปี 2535 และ 2537 แต่บางหมู่บ้านมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงมาก ในช่วงปี 2537 เนื่องมาจากดัชนีที่มีความอ่อนไหวบางตัว ได้แก่ น้ำหนักเด็กแรกเกิด ซึ่งในปี 2535 อยู่ในระดับ 3 แต่ปี 2537 มักจะลดลงเป็นระดับ 1 เมื่อสังเกตจากข้อมูลของสาธารณสุขตำบลแล้ว ปรากฏว่า หากมีเด็กเกิดเพียง 1 คน และน้ำหนักต่ำกว่า 3,000 กรัมก็จะเป็นสาเหตุให้ดัชนีลดลงทันที ในทางกลับกันถ้าปี 2535 อยู่ในระดับ 1 และปี 2537 อยู่ในระดับ 3 ก็จะมีผลกระทบต่อระดับการพัฒนาโดยรวม ในทำนองเดียวกัน ดัชนีการขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี ก็เป็นตัวที่มีการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์โรคเอดส์ที่แพร่กระจายอย่างมากในเขต 6 จังหวัด ภาคเหนือตอนบน เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ ดัชนีชี้วัดทั้ง 2 ตัวนี้ลดลง เนื่องจากเด็กที่เกิดจากมารดาที่มีเชื้อเอดส์จะมีน้ำหนักน้อย ประกอบกับโดยทั่วไปมารดาส่วนใหญ่ไม่สนใจบำรุงครรภ์ตามที่ได้รับคำแนะนำเท่าที่ควรจึงทำให้ทารกมีน้ำหนักน้อยกว่ามาตรฐาน นอกจากนี้ยังมี การเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจอีก 3-4 ประการคือ

- การวางแผนคุมกำเนิดลดลงเนื่องจากมีการอพยพหางานทำมากขึ้น คู่สมรสที่เคยมีการวางแผนครอบครัวก็จะหยุดการคุมกำเนิดเป็นครั้งคราว เพราะพ่อบ้านจะไม่อยู่บ้านเป็นระยะเวลานาน ทำให้การวางแผนครอบครัวลดลงจากปี 2535 ในบางหมู่บ้าน
- ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานเลิกดำเนินการไปในหมู่บ้านที่ใกล้ตัวเมือง เนื่องจากชาวบ้านอาศัยร้านขายยาใน

เมือง และไปโรงพยาบาล แต่โดยทั่วไปศูนย์สาธารณสุขมูลฐานก็ยังเป็นที่พึ่งพิงเบื้องต้นของชาวบ้านได้อย่างดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งหมู่บ้านห่างไกล

- การรณรงค์ด้านสวัสดิการ การรักษาพยาบาลได้ผลมาก ทำให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองด้านการรักษาพยาบาลมากขึ้น ในทุกหมู่บ้าน แต่เมื่อเทียบอัตราส่วนแล้วก็ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ

3.2) <u>การศึกษา</u> สถานการณ์ด้านการศึกษาเปลี่ยนแปลงดีมากโดยเฉพาะโครงการศึกษานอกโรงเรียน และโรงเรียนขยายโอกาสที่ช่วยให้เด็กได้มีโอกาสเรียนต่อ เช่น ที่บ้านไตรแก้ว ต.เวียงเหนือ อ.เวียงชัย จ.เชียงราย มีคนชราไม่ต่ำกว่า 10 คน สนใจเรียนหนังสือเพิ่มเติมเมื่อวัยเลย 60 และหมู่บ้านอื่น ๆ จะมีประชาชนในวัย 30-40 ปี เรียนต่อในโครงการ กศน. หมู่บ้านละ 10-15 คน ซึ่งอยู่ระหว่างการเรียนจึงยังไม่ทราบผลของคุณภาพการศึกษา สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสเป็นที่สนใจของนักเรียนมากโดยเรียนต่อหมู่บ้านละไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ส่วนเด็กที่ไม่เรียนต่อมักจะบวชเรียน หรือบางส่วนออกมาทำงาน

- การอบรมของรัฐในด้านต่าง ๆ ในหมู่บ้านยังมีน้อยมากบางหมู่บ้านไม่เคยมีการอบรมมาเป็นระยะเวลาหลายปีติดต่อกัน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ระดับการพัฒนาหมู่บ้านลดลง

4) **<u>โครงสร้างพื้นฐาน</u>**

- เป็นกลุ่มดัชนีที่มีทิศทางการพัฒนาดีขึ้นในทุกหมู่บ้าน ทั้งการมีไฟฟ้าใช้มากขึ้นครอบคลุมเกือบทุกหลังคาเรือน ถนนมีการพัฒนาปรับปรุงจากที่เคยเป็นดินลูกรังเป็นถนนลาดยางหรือคอนกรีตในหมู่บ้านมากขึ้น

- ประชาชนมีเอกสารสิทธิ์มากขึ้นทุกหมู่บ้าน ทั้งในรูปโฉนด นส.3 สทก. สปก. ในแต่ละหมู่บ้านจะมีผู้เช่าที่ดินทำกินน้อยมากไม่เกินร้อยละ 5 ของครัวเรือนในหมู่บ้าน

- เลิกการใช้สัตว์ใช้งานทุกหมู่บ้าน โดยหันมาใช้เครื่องจักรแทน การเลี้ยงวัว-ควายก็เพียงเพื่อขาย ซึ่งก็ไม่ได้ยึดเป็นอาชีพหลัก โดยเลี้ยงไว้ 1-2 ตัว แล้วแต่ฐานะ และส่วนใหญ่แล้วจะไม่มีการเลี้ยงสัตว์ใหญ่เพื่อใช้งานอีกต่อไป

- การประกอบธุรกิจในหมู่บ้านดีขึ้นโดยรวม เนื่องจากมีร้านค้าประเภทต่าง ๆ ในหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน โดยเฉพาะเครื่องอุปโภคบริโภค โรงสี ซ่อมมอเตอร์ไซด์ ในบางหมู่บ้านที่ใกล้ตัวเมืองจะมีการติดตลาดนัดเช้า โดยจัดทำแผงลอยในตลาดเป็นจำนวนมาก ทำให้ชาวบ้านมีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้นด้วยการเป็นพ่อค้า แม่ค้า และนำรายได้มาสู่ครอบครัวเป็นรายได้หลัก

- การใช้ไม้เป็นเชื้อเพลิงแทบจะไม่มีหลงเหลือ เนื่องจากชาวบ้านหันมาใช้แก๊สหุงต้ม ส่วนบางครัวเรือนที่ยังใช้ฟืนอยู่ก็จะนำไม้ในท้องถิ่นตามหัวไร่ปลายนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นไมยราพยักษ์มาใช้ประโยชน์กันมาก มีเพียงหมู่บ้านเดียวที่นำไม้จากป่ามาเป็นฟืน และทำนานานแล้ว จึงเป็นตัวกระทบให้ดัชนีระดับการพัฒนาหมู่บ้านนี้แย่ลง ทั้งนี้ปัญหานี้ยังคงเป็นปัญหาต่อไปเนื่องจากเป็นเขตติดต่อของป่าไม้ขนาดใหญ่ที่ใกล้หมู่บ้าน

5) **<u>อาชีพและรายได้</u>**

- ดัชนีกลุ่มนี้โดยรวมแล้ว พบว่า เป็นสาเหตุให้ระดับการพัฒนาหมู่บ้านแย่ลงเนื่องจากส่วนใหญ่แล้วมีดัชนี 2-3 ตัวที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่แย่ลง ได้แก่ ผลผลิตจากการทำนา ลดลงจากปี 2535 เนื่องจากเกิดวิกฤติการณ์โรคไหมคอรวงระบาดในจังหวัดเชียงราย และพะเยาในปี 2536 โดยไม่ได้ผลกระทบจากการขาดแคลนน้ำเกษตร (เนื่องจากน้ำเกษตรจะขาดแคลนเฉพาะช่วงฤดูแล้ง) ในขณะที่บางพื้นที่พืชผลกลับเสียหายในปี 2537 เนื่องจากน้ำท่วมครั้งใหญ่เป็นระยะเวลานาน ทำให้นาล่มไปเป็นจำนวนมาก

- การอพยพหางานทำมีปริมาณเพิ่มขึ้นในทุกหมู่บ้านในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา และชาวบ้านไม่นิยมทำการเกษตรฤดูแล้ง โดยหันไปหาอาชีพรับจ้างทดแทน ได้แก่ รับจ้างเป็นช่าง เป็น

กรรมกร และบางหมู่บ้านไปคัดแยกปลาที่จังหวัดระยอง และกรุงเทพ บางหมู่บ้านเดินทางไปทำงานโรงงานประกอบชิ้นส่วนอิเลคโทรนิคส์ ในไต้หวัน และสิงคโปร์ อย่างไรก็ดี เป็นที่แน่ชัดว่าฝ่ายหญิงที่ไปทำงานนอกตำบลนั้น มีจำนวนมากที่ไปขายบริการทางเพศ ยกเว้น บ้านไตรแก้ว ต.เวียงเหนือ อ.เวียงชัย จ.เชียงราย ซึ่งการอพยพไปหางานทำต่างประเทศจะไปในลักษณะไปเป็นกลุ่มทั้งหญิงและชาย โดยเป็นแรงงานมีฝีมือในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบชิ้นส่วนอิเลคโทรนิคส์

- การรวมตัวของเกษตรกรมีความเปลี่ยนแปลงลดลง โดยมีเพียงหมู่บ้านเดียวที่จะรวมตัวกันเพื่อต่อรองทางการเกษตร เช่น กลุ่มแตงโม กลุ่มแคนตาลูป นอกจากนั้นการตั้งกลุ่มการเกษตรในช่วงหลังยกเลิกไป เนื่องจากขาดผู้นำ และไม่มีผลผลิตที่จำเป็นต้องรวมตัวกัน ดังนั้นการรวมตัวกันจึงมีลักษณะเพื่อการกู้ยืม เช่นกลุ่มสหกรณ์การเกษตร กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ฉางข้าว และกลุ่มฌาปนกิจ ซึ่งเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในภาคเหนือตอนบน

- อัตราค่าจ้างในปี 2537 ได้เพิ่มสูงขึ้นกว่าปี 2535 ประมาณร้อยละ 30 ในทุกหมู่บ้าน ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารมากขึ้น สามารถต่อรองและหาทางเลือกได้

มากขึ้นนอกจากนี้แรงงานในหมู่บ้านเข้าไปรับจ้างในเมืองมากส่งผลให้แรงงานในหมู่บ้านค่อนข้างขาดแคลน

- สรุปคือมีเพียง 2 หมู่บ้านจาก 8 หมู่บ้าน ที่มีการทำการเกษตรเป็นอาชีพหลักและเป็นล่ำเป็นสัน และมีระดับการพัฒนาในกลุ่มนี้ดีขึ้น ส่วนหมู่บ้านที่เหลืออีก 6 หมู่บ้าน ดัชนีกลุ่มนี้จะลดลง

6) **<u>สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ</u>**

- กลุ่มปัญหานี้ไม่ค่อยมีความชัดเจนว่ามีการเปลี่ยนแปลงดีขึ้นหรือเลวลงโดยส่วนใหญ่จะอยู่ในสภาพเดิม และเป็นสภาพเดิมค่อนข้างดี มีเพียง 1 หมูบ้านที่มีการตัดไม้ทำลายป่ามาก แต่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินคุ้มค่าตลอดปี คือ หมู่บ้านหนองบัว ต.งิม อ.ปง จ.พะเยา ส่วนหมู่บ้านที่มีการอนุรักษ์ป่าชุมชนชัดเจนมี 2 หมู่บ้าน ที่มีการจัดการบริหารป่าชุมชนเป็นอย่างดี และเป็นองค์กรประชาชนที่ทำมานาน

3. <u>ปัจจัยที่ทำให้ระดับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไป</u>

3.1 หมู่บ้านที่ระดับพัฒนาลดลง ส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาด้านอัตราการอพยพหางานทำที่สูงขึ้น และการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มสาธารณสุขโดยเฉพาะในตัวดัชนีที่มีความอ่อนไหว กลุ่มแหล่งน้ำ การลดลงของผลผลิตการทำนา และการทำการเกษตรฤดูแล้งที่ลดลง (โดยเฉพาะหมู่บ้านใกล้เมือง)

3.2 หมู่บ้านที่ระดับการพัฒนาดีขึ้นเกิดจากดัชนีกลุ่มความรู้ กลุ่มสภาพพื้นฐาน อัตราค่าจ้างที่สูงขึ้นทุกหมู่บ้าน และการใช้แหล่งสินเชื่อเพื่อการผลิต

3.3 สถานที่ตั้งของหมู่บ้านและผู้นำชุมชนมีผลต่อการพัฒนามาก โดยหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ตัวจังหวัดจะได้รับผลพวงมากกว่า กล่าวคือ ในด้านข้อมูลข่าสารจากภายนอกและประกอบกับมักจะมีผู้นำหมู่บ้านที่ทันสมัย ก็จะยิ่งส่งเสริมให้หมู่บ้านพัฒนาเร็วขึ้น เนื่องจากเปิดโอกาสให้ประชาชนมีทางเลือกในงานอาชีพมากขึ้นและบางหมู่บ้าน แม้จะมีปัญหาเรื่องน้ำกินน้ำใช้ น้ำเพื่อการเกษตรมาก แต่เนื่องจากชาวบ้านเลือกอาชีพรับจ้าง และค้าขาย เป็นรายได้หลักจึงทำให้ปัญหาเหล่านี้หมดไปโดยการซื้อน้ำดื่ม และทำการเกษตรเพื่อยังชีพเท่านั้น และชาวบ้านยุคใหม่มีการพึ่งพาตนเองสูง บางหมู่บ้านไม่ได้สนใจความรู้ที่เจ้าหน้าที่รัฐนำมาให้มากนัก เนื่องจากสะสมประสบการณ์จากการปฏิบัติและอาศัยข้อมูลข่าวสารประกอบการตัดสินใจ

3.4 สภาวการณ์ทางธรรมชาติ ได้แก่ เกิดโรคข้าวระบาด และเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ ในช่วงปี 2536 และ 2537 ทำให้จังหวัดทั้งสองได้รับผลกระทบทำให้ผลผลิตตกต่ำและไม่ได้ผล

3.5 โครงการของรัฐหลายโครงการที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและความต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านโครงสร้างพื้นฐาน แต่ด้านพัฒนาอาชีพไม่ค่อยเห็นผลเท่าที่ควร

3.6 เจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคลากรด้านสาธารณสุขที่มีทั่วถึงและครอบคลุม และมีการปฏิบัติงานในลักษณะเชิงรับ และเชิงรุก คือ ทั้งบำบัดรักษาและป้องกัน ซึ่งเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนการพัฒนาอย่างดีเยี่ยม ส่วนในบางหมู่บ้าน

พัฒนกรได้แนะนำและชี้แนะการทำอาชีพเสริมแก่ชาวบ้าน ซึ่งได้ผลบ้าง เช่น การทำผ้าห่ม และหมอนอิง ซึ่งกลายเป็นอาชีพที่นำรายได้เสริมมาให้กลุ่มและสมาชิกกลุ่มพอสมควร

4. <u>แผนงาน/โครงการของรัฐ</u>

<u>กลุ่มประสบผลสำเร็จ</u> : (1) โครงการถนนลาดยางและสะพานคสล.ของ รพช.

(2) โครงการสระเก็บน้ำการเกษตร กรมชลประทาน

(3) โครงการประปาหมู่บ้านพร้อมขยายแบบอุตรดิตถ์ งบพัฒนาจังหวัด

(4) โครงการด้านสุขภาพอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

(5) โครงการ กศน. และขยายโอกาสการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

(6) โครงการแจกพันธุ์ข้าว กข.6 และพันธุ์ข้าวโพด กรมส่งเสริมการเกษตร

(7) โครงการส่งเสริมการเกษตรในเขตชลประทานของกรมส่งเสริมฯ

(8) โครงการส่งเสริมเกษตรครบวงจร (ปลูกข้าว โพดผักอ่อน บ้านดอนมูล และปลูกดอก ดาวเรืองบ้านสร้อยศรี)

(9) โครงการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

(10) โครงการพัฒนาอาชีพ/กลุ่มทำหมอน บ้าน ปูแกง)

<u>กลุ่มไม่ค่อยประสบผลสำเร็จ</u>

(1) โครงการฝึกอาชีพต่าง ๆ ด้านการเกษตร และการฝึกอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า ทำผม ทำ ดอกไม้ทำขนมที่ไม่มีการบริหารจัดการกลุ่ม ที่ดี

(2) โครงการประปาหมู่บ้าน และหมู่บ้านไม่มี การศึกษาข้อมูลน้ำเพียงพอทำให้ใช้การไม่ สมบูรณ์

(3) โครงการแจกพันธุ์มะขาม พันธุ์มะม่วง

(4) โครงการปรับปรุงถนนลูกรัง ซึ่งชำรุดง่ายต้อง ปรับปรุงใหม่ทุกปี

5. ข้อสังเกตและเสนอแนะ

5.1 กิจการด้านสตรีเท่าที่พบยังไม่เป็นที่น่าพอใจโดยเฉพาะการฝึกอาชีพแม่บ้าน การตั้งกลุ่มแม่บ้านซึ่งไม่มีวัตถุประสงค์ที่แน่ชัด และการป้องกันปัญหาการตกเขียวบางหมู่บ้านพบว่า ประธานกลุ่มแม่บ้านส่งลูกสาวไปขายบริการที่ญี่ปุ่นเองด้วย สำหรับการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กได้ผลน่าพอใจ มีสิ่งที่สมควรปรับปรุง จำนวนผู้ดูแลเด็กน้อยเกินไปที่จะดูแลเด็กจำนวนมากในแต่ละศูนย์ และควรจะส่งเสริมการขยายตัวของศูนย์เด็กเล็กให้เพียงพอ และคำนึงถึงคุณภาพมากขึ้น ทั้งในเรื่องผู้ดูแล และอาหาร

5.2 ปัญหาโสเภณี เด็กหญิงรุ่นใหม่มีแนวโน้มไปมีอาชีพโสเภณีลดน้อยลง พบว่าเกิดจาก

- โครงการขยายโอกาสการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งประสบผลสำเร็จค่อนข้างสูง
- ชาวบ้านมีความหวาดกลัวโรคเอดส์ เนื่องจากมีผู้เสียชีวิตและติดเชื้อ HIV ในหมู่บ้านมากขึ้นเรื่อย ๆ
- โครงการการศึกษานอกโรงเรียน เป็นที่สนใจของชาวบ้านมากพอสมควร

จากการสังเกตเห็นว่า การให้การศึกษาประชาชนจะเป็นอาวุธที่สำคัญที่สุดในการแก้ปัญหานี้

5.3 การประกอบอาชีพการเกษตรของประชาชนในชนบทมีความสำคัญลดน้อยลง เพราะต้นทุนการผลิตการเกษตรสูงขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะค่าจ้างแรงงาน

ด้านการตลาดและรายได้ที่ไม่แน่นอน ประกอบกับประชาชนมีทางเลือกไปรับจ้างในเมือง (โดยเฉพาะเมืองที่กำลังเจริญเติบโตอย่างเชียงราย) เพราะมีรายได้สม่ำเสมอและมากกว่าการพึ่งการเกษตรอย่างเดียว ผู้อยู่ในวัยหนุ่มสาวจะเลิกทำการเกษตร การทำการเกษตรจะเป็นภาระของรุ่นพ่อแม่ ซึ่งทำเพียงเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น

5.4 ถึงแม้ว่า**การอพยพหางานทำ**จะก่อรายได้ทางเศรษฐกิจให้แก่ หมู่บ้าน แต่ในด้านสังคมแล้วเป็นปัญหาอย่างมาก ทั้งปัญหาในเมือง และในหมู่บ้าน ซึ่งเด็กและคนชราถูกทอดทิ้ง พบว่า ชาวบ้านหมู่บ้านใกล้เมืองจะหางานรับจ้างทำไม่ไกลท้องถิ่นนัก เนื่องจากมีการรับรู้ข่าวสารมากกว่า และหาทางเลือกได้ดีกว่า โดยส่วนใหญ่ทุกคนจะให้ข้อคิดเห็นว่า ไม่มีความต้องการอพยพไปไกลหมู่บ้าน และต้องการจะทำงานในหมู่บ้านมากที่สุด หากมีทางเลือก

5.5 ปัญหาที่น่าห่วงใยที่สุดคือ **สถานการณ์โรคเอดส์**ในจังหวัดทั้งสอง ซึ่งมีเพียง 1 หมู่บ้านที่ยังไม่ปรากฏว่ามีคนตายด้วยโรคเอดส์ส่วนอีก 7 หมู่บ้าน มีคนตายด้วยโรคเอดส์มาแล้ว ตั้งแต่ 3-13 คน และยังปรากฏผู้ป่วยซึ่งแสดงอาการผู้ติดเชื้ออีกจำนวนมาก ในขณะที่สาธารณสุขได้มีแผนต่อสู้มากมายหลายรูปแบบ ซึ่งสร้างความเข้าใจให้ชาวบ้านได้ระดับหนึ่ง ทางออกที่ดีที่สุดคือ การปลุกระดมให้ชาวบ้านสำนึกในทุกรูปแบบและกลุ่มที่ควรให้การศึกษาและเป็นกลุ่มที่ใช้เป็นสื่อควรเป็นกลุ่มเด็กนักเรียนและสตรีแม่บ้าน

5.6 **โครงการของรัฐ**ที่ลงไปมากมายทั้งโครงการ 7 กระทรวงหลัก งบโครงการพัฒนาจังหวัด โครงการพัฒนาตำบล และโครงการงบ ส.ส. ไม่ได้เป็นปัจจัยชี้ขาดให้หมู่บ้านมีระดับการพัฒนาดีขึ้น หรือแย่ลง เนื่องจากพบว่า หมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแย่ลงในปี 2537 เช่น บ้านสร้อยศรี ต.จุน อ.จุน จ.พะเยา นั้น ได้รับโครงการ

พัฒนามากมายในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาถึง 12 โครงการ ในขณะที่บ้านทรายขาว ต.ทรายขาว อ.พาน จ.เชียงราย มีการพัฒนาดีขึ้นในปี 2537 แต่ไม่ได้รับโครงการใด ๆ จากรัฐเลยในช่วงที่ผ่านมา สาเหตุเพราะมีปัจจัยภายนอกภายในหลาย ๆ ประการเป็นตัวประกอบด้วย เช่น ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งก้าวหน้า หมู่บ้านอยู่ใกล้เมือง หรือตัวจังหวัด เป็นต้น

5.7 ข้อสังเกตหลายประการต่อตัวชี้วัดที่ไม่เหมาะสมระหว่างเกณฑ์การชี้วัดและสภาพปัจจุบัน หรือเกณฑ์การชี้วัดบางตัวไม่ได้เป็นปัจจัยที่ชี้ว่าสภาพหมู่บ้านดีขึ้นหรือเลวลงได้แก่

- การอพยพหางานทำ ซึ่งปรากฏว่าทุกหมู่บ้านมีการอพยพไปทำงานทั้งนอกตำบล และต่างประเทศมาก ไม่ต่ำกว่าหมู่บ้านละ 40-50 คน ซึ่งทำให้ดัชนีลดลงจากปี 2535 แต่เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงแล้ว รายได้ส่วนใหญ่จากกลุ่มผู้อพยพนี้เป็นตัวหลักของหมู่บ้าน โดยส่งกลับมาเพื่อให้เป็นปัจจัยการผลิตภาคเกษตร ซึ่งทำให้สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นทางเศรษฐกิจ (ถ้ายังไม่พิจารณาผลเสียทางสังคมที่เกิดตามมา)

- ระดับความรู้ของประชาชน เป็นผลกระทบจากการอพยพมากขึ้นทำให้การวัดระดับความรู้ของประชาชนให้ภาพที่เลวลง เนื่องจากผู้อพยพไปมักจะเป็นกลุ่มมีศักยภาพของหมู่บ้าน คนที่เหลืออยู่จึงทำให้ข้อมูลชี้ว่าระดับความรู้ของประชาชนในหมู่บ้านเลวลง

- ประชาชนไม่นิยมทำการเกษตรฤดูแล้ง ซึ่งเนื่องมาจากสาเหตุของการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ปัญหาการตลาด แต่ไม่ได้เป็นปัญหาของชาวชนบทอีกต่อไป เนื่องจากประชาชนมีทางเลือกอาชีพมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในหมู่บ้านใกล้เมือง

5.8 ประการสุดท้าย ความน่าเชื่อถือของข้อมูล พบว่า มีความเชื่อถือได้มากกว่าร้อยละ 80 ถึงแม้ว่าจะมีข้อมูลบางรายการที่ผิดจากความเป็นจริง และจะพบได้ในทุกหมู่บ้านมากบ้างน้อยบ้าง ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการตีความคำถามผิด หรือคำถามมีความละเอียดและซับซ้อนเกินไป ควรจะต้องมีการทบทวนข้อมูลดิบบางรายการ และดัชนีชี้วัดหลาย ๆ ตัวข้างต้นต่อไป

ᐱᓕᕆᔨᒋᐊᕈᑎ

ภาคผนวก ก.

แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยตัวชี้วัดระดับการพัฒนาทั้ง 37 ตัว และระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน ในช่วงปี 2535-2537 รวมทั้งประเทศ

ตัวชี้วัด	ค่าเฉลี่ย 2535	ค่าเฉลี่ย 2537	เปลี่ยนแปลง + (-)
กลุ่มสภาพพื้นฐาน			
1. เอกสารสิทธิ์	2.02	2.06	0.04
2. การมีไฟฟ้า	2.86	2.89	0.03
3. การคมนาคม	2.58	2.63	0.05
4. การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน	1.76	1.79	0.03
5. แหล่งไม้ใช้สอยและเชื้อเพลิง	2.31	2.33	0.02
6. สัตว์ใช้งาน	2.53	2.55	0.02
7. สิทธิ์ในที่ดินทำกิน	2.11	2.13	0.02
กลุ่มผลผลิตรายได้และการมีงานทำ			
8. การประกอบอาชีพและการมีงานทำ	2.32	2.38	0.06
9. อัตราค่าจ้าง	2.84	2.96	0.12
10. ผลผลิตจากการทำนา	1.99	1.99	0.00
11. ผลผลิตจากการทำไร่	1.58	1.61	0.03
12. การประกอบอาชีพอื่น ๆ	1.84	1.91	0.07
13. การอพยพหางานทำ	1.87	1.82	(0.05)
14. การรวมตัวของเกษตรกร	2.43	2.52	0.09
15. การใช้แหล่งสินเชื่อเพื่อการผลิต	2.67	2.71	0.04
16. การทำการเกษตรฤดูแล้ง	1.62	1.55	(0.07)
กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย			
17. การบริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน	1.60	2.07	0.47
18. การได้รับการคุ้มครองด้านการรักษาพยาบาล	1.14	1.37	0.23
19. สุขลักษณะในบ้าน	1.62	2.06	0.44
20. สุขภาพและอนามัย	2.23	2.29	0.06

หมายเหตุ : ค่าคะแนนเฉลี่ย 1 = ต่ำกว่าเกณฑ์ , 2 = อยู่ในเกณฑ์ , 3 = สูงกว่าเกณฑ์

แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยตัวชี้วัดระดับการพัฒนาทั้ง 37 ตัว และระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน ในช่วงปี 2535-2537 รวมทั้งประเทศ

ตัวชี้วัด	*ค่าเฉลี่ย 2535*	*ค่าเฉลี่ย 2537*	*เปลี่ยนแปลง + (-)*
21. น้ำหนักเด็กแรกเกิด	2.60	2.75	0.15
22. การขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี	2.67	2.75	0.08
23. การวางแผนครอบครัว	2.58	2.63	0.05
กลุ่มแหล่งน้ำ			
24. น้ำสะอาด	1.75	2.16	0.41
25. แหล่งน้ำกิน	2.51	2.73	0.22
26. น้ำใช้	2.21	2.47	0.26
27. น้ำเพื่อการเกษตร	1.95	1.93	(0.02)
กลุ่มความรู้การศึกษาและวัฒนธรรม			
28. ระดับการศึกษาของประชาชน	2.49	2.56	0.07
29. อัตราการเรียนต่อของประชาชน	1.51	1.97	0.46
30. การให้ความรู้ของรัฐ	1.90	2.14	0.24
31. การให้ความรู้ด้านคุณภาพชีวิต	1.68	1.82	0.14
32. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	2.22	2.39	0.17
33. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล	2.03	2.12	0.09
34. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมและกีฬา	2.17	2.48	0.31
กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม			
35. ป่าไม้	1.87	1.89	0.02
36. ดิน	1.93	1.93	0.00
37. น้ำ	2.33	2.37	0.04

หมายเหตุ : ค่าคะแนนเฉลี่ย 1 = ต่ำกว่าเกณฑ์ , 2 = อยู่ในเกณฑ์ , 3 = สูงกว่าเกณฑ์

แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยตัวชี้วัดระดับการพัฒนาทั้ง 37 ตัว และระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน ในช่วงปี 2535-2537 ภาคเหนือ

ตัวชี้วัด	*ค่าเฉลี่ย 2535*	*ค่าเฉลี่ย 2537*	*เปลี่ยนแปลง + (-)*
กลุ่มสภาพพื้นฐาน			
1. เอกสารสิทธิ์	1.91	1.95	0.04
2. การมีไฟฟ้า	2.81	2.83	0.02
3. การคมนาคม	2.51	2.57	0.06
4. การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน	1.79	1.80	0.01
5. แหล่งไม้ใช้สอยและเชื้อเพลิง	1.68	1.70	0.02
6. สัตว์ใช้งาน	2.50	2.54	0.04
7. สิทธิ์ในที่ดินทำกิน	1.90	1.92	0.02
กลุ่มผลผลิตรายได้และการมีงานทำ			
8. การประกอบอาชีพและการมีงานทำ	2.26	2.35	0.09
9. อัตราค่าจ้าง	2.82	2.94	0.12
10. ผลผลิตจากการทำนา	2.15	2.11	(0.04)
11. ผลผลิตจากการทำไร่	1.74	1.71	(0.03)
12. การประกอบอาชีพอื่น ๆ	1.43	1.50	0.07
13. การอพยพหางานทำ	1.77	1.66	(0.11)
14. การรวมตัวของเกษตรกร	2.44	2.53	0.09
15. การใช้แหล่งสินเชื่อเพื่อการผลิต	2.65	2.69	0.04
16. การทำการเกษตรฤดูแล้ง	1.78	1.72	(0.06)
กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย			
17. การบริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน	1.68	2.11	0.43
18. การได้รับการคุ้มครองด้านการรักษาพยาบาล	1.20	1.43	0.23
19. สุขลักษณะในบ้าน	1.52	1.88	0.36
20. สุขภาพและอนามัย	2.23	2.29	0.06

หมายเหตุ : ค่าคะแนนเฉลี่ย 1 = ต่ำกว่าเกณฑ์ , 2 = อยู่ในเกณฑ์ , 3 = สูงกว่าเกณฑ์

แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยตัวชี้วัดระดับการพัฒนาทั้ง 37 ตัว และระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน

ในช่วงปี 2535-2537 ภาคเหนือ

ตัวชี้วัด	*ค่าเฉลี่ย 2535*	*ค่าเฉลี่ย 2537*	*เปลี่ยนแปลง + (-)*
21. น้ำหนักเด็กแรกเกิด	2.39	2.54	0.15
22. การขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี	2.55	2.66	0.11
23. การวางแผนครอบครัว	2.69	2.72	0.03
กลุ่มแหล่งน้ำ			
24. น้ำสะอาด	1.63	1.95	0.32
25. แหล่งน้ำกิน	2.31	2.56	0.25
26. น้ำใช้	2.14	2.40	0.26
27. น้ำเพื่อการเกษตร	2.07	2.07	0.00
กลุ่มความรู้การศึกษาและวัฒนธรรม			
28. ระดับการศึกษาของประชาชน	2.26	2.34	0.08
29. อัตราการเรียนต่อของประชาชน	1.54	1.99	0.45
30. การให้ความรู้ของรัฐ	1.83	2.09	0.26
31. การให้ความรู้ด้านคุณภาพชีวิต	1.60	1.77	0.17
32. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	2.26	2.41	0.15
33. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล	2.13	2.20	0.07
34. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมและกีฬา	2.01	2.32	0.31
กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม			
35. ป่าไม้	1.79	1.81	0.02
36. ดิน	1.83	1.84	0.01
37. น้ำ	2.38	2.39	0.01

หมายเหตุ : ค่าคะแนนเฉลี่ย 1 = ต่ำกว่าเกณฑ์ , 2 = อยู่ในเกณฑ์ , 3 = สูงกว่าเกณฑ์

แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยตัวชี้วัดระดับการพัฒนาทั้ง 37 ตัว และระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน ในช่วงปี 2535-2537 ภาคอีสาน

ตัวชี้วัด	*ค่าเฉลี่ย 2535*	*ค่าเฉลี่ย 2537*	*เปลี่ยนแปลง + (-)*
กลุ่มสภาพพื้นฐาน			
1. เอกสารสิทธิ์	1.92	1.95	0.03
2. การมีไฟฟ้า	2.94	2.96	0.02
3. การคมนาคม	2.45	2.50	0.05
4. การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน	2.07	2.12	0.05
5. แหล่งไม้ใช้สอยและเชื้อเพลิง	2.39	2.45	0.06
6. สัตว์ใช้งาน	2.33	2.38	0.05
7. สิทธิ์ในที่ดินทำกิน	2.42	2.41	(0.01)
กลุ่มผลผลิตรายได้และการมีงานทำ			
8. การประกอบอาชีพและการมีงานทำ	2.31	2.32	0.01
9. อัตราค่าจ้าง	2.89	2.97	0.08
10. ผลผลิตจากการทำนา	1.83	1.78	(0.05)
11. ผลผลิตจากการทำไร่	1.40	1.42	0.02
12. การประกอบอาชีพอื่น ๆ	1.55	1.58	0.03
13. การอพยพหางานทำ	1.73	1.67	(0.06)
14. การรวมตัวของเกษตรกร	2.40	2.50	0.10
15. การใช้แหล่งสินเชื่อเพื่อการผลิต	2.69	2.73	0.04
16. การทำการเกษตรฤดูแล้ง	1.38	1.28	(0.10)
กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย			
17. การบริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน	1.61	2.08	0.47
18. การได้รับการคุ้มครองด้านการรักษาพยาบาล	1.14	1.37	0.23
19. สุขลักษณะในบ้าน	1.51	2.02	0.51
20. สุขภาพและอนามัย	2.16	2.22	0.06

หมายเหตุ : ค่าคะแนนเฉลี่ย 1 = ต่ำกว่าเกณฑ์ , 2 = อยู่ในเกณฑ์ , 3 = สูงกว่าเกณฑ์

แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยตัวชี้วัดระดับการพัฒนาทั้ง 37 ตัว และระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน

ในช่วงปี 2535-2537 ภาคอีสาน

ตัวชี้วัด	***ค่าเฉลี่ย 2535***	***ค่าเฉลี่ย 2537***	***เปลี่ยนแปลง + (-)***
21. น้ำหนักเด็กแรกเกิด	2.61	2.76	0.15
22. การขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี	2.54	2.66	0.12
23. การวางแผนครอบครัว	2.66	2.70	0.04
กลุ่มแหล่งน้ำ			
24. น้ำสะอาด	1.72	2.17	0.45
25. แหล่งน้ำกิน	2.51	2.73	0.22
26. น้ำใช้	2.43	2.61	0.18
27. น้ำเพื่อการเกษตร	2.30	1.95	(0.35)
กลุ่มความรู้การศึกษาและวัฒนธรรม			
28. ระดับการศึกษาของประชาชน	2.57	2.63	0.06
29. อัตราการเรียนต่อของประชาชน	1.30	1.71	0.41
30. การให้ความรู้ของรัฐ	1.70	2.05	0.35
31. การให้ความรู้ด้านคุณภาพชีวิต	1.76	1.89	0.13
32. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	2.35	2.54	0.19
33. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล	2.16	2.27	0.11
34. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมและกีฬา	2.51	2.76	0.25
กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม			
35. ป่าไม้	1.94	1.97	0.03
36. ดิน	2.06	2.07	0.01
37. น้ำ	2.48	2.56	0.08

หมายเหตุ : ค่าคะแนนเฉลี่ย 1 = ต่ำกว่าเกณฑ์ , 2 = อยู่ในเกณฑ์ , 3 = สูงกว่าเกณฑ์

แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยตัวชี้วัดระดับการพัฒนาทั้ง 37 ตัว และระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน ในช่วงปี 2535-2537 ภาคกลาง

ตัวชี้วัด	ค่าเฉลี่ย 2535	ค่าเฉลี่ย 2537	เปลี่ยนแปลง + (-)
กลุ่มสภาพพื้นฐาน			
1. เอกสารสิทธิ์	2.44	2.49	0.05
2. การมีไฟฟ้า	2.91	2.93	0.02
3. การคมนาคม	2.71	2.77	0.06
4. การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน	1.40	1.44	0.04
5. แหล่งไม้ใช้สอยและเชื้อเพลิง	2.46	2.44	(0.02)
6. สัตว์ใช้งาน	2.50	2.54	0.04
7. สิทธิ์ในที่ดินทำกิน	1.76	1.80	0.04
กลุ่มผลผลิตรายได้และการมีงานทำ			
8. การประกอบอาชีพและการมีงานทำ	2.14	2.27	0.13
9. อัตราค่าจ้าง	2.80	2.95	0.15
10. ผลผลิตจากการทำนา	2.06	2.10	0.04
11. ผลผลิตจากการทำไร่	1.78	1.90	0.12
12. การประกอบอาชีพอื่น ๆ	2.10	2.17	0.07
13. การอพยพหางานทำ	1.95	1.95	0.00
14. การรวมตัวของเกษตรกร	2.47	2.55	0.08
15. การใช้แหล่งสินเชื่อเพื่อการผลิต	2.68	2.71	0.03
16. การทำการเกษตรฤดูแล้ง	1.85	1.80	(0.05)
กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย			
17. การบริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน	1.62	2.13	0.51
18. การได้รับการคุ้มครองด้านการรักษาพยาบาล	1.08	1.39	0.31
19. สุขลักษณะในบ้าน	2.12	2.53	0.41
20. สุขภาพและอนามัย	2.36	2.41	0.05

หมายเหตุ : ค่าคะแนนเฉลี่ย 1 = ต่ำกว่าเกณฑ์ , 2 = อยู่ในเกณฑ์ , 3 = สูงกว่าเกณฑ์

แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยตัวชี้วัดระดับการพัฒนาทั้ง 37 ตัว และระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน

ในช่วงปี 2535-2537 ภาคกลาง

ตัวชี้วัด	ค่าเฉลี่ย 2535	ค่าเฉลี่ย 2537	เปลี่ยนแปลง + (-)
21. น้ำหนักเด็กแรกเกิด	2.72	2.87	0.15
22. การขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี	2.91	2.94	0.03
23. การวางแผนครอบครัว	2.75	2.81	0.06
กลุ่มแหล่งน้ำ			
24. น้ำสะอาด	2.09	2.48	0.39
25. แหล่งน้ำกิน	2.78	2.90	0.12
26. น้ำใช้	2.36	2.60	0.24
27. น้ำเพื่อการเกษตร	1.89	1.88	(0.01)
กลุ่มความรู้การศึกษาและวัฒนธรรม			
28. ระดับการศึกษาของประชาชน	2.62	2.69	0.07
29. อัตราการเรียนต่อของประชาชน	1.72	2.22	0.50
30. การให้ความรู้ของรัฐ	2.11	2.26	0.15
31. การให้ความรู้ด้านคุณภาพชีวิต	1.66	1.85	0.19
32. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	2.08	2.26	0.18
33. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล	1.85	1.92	0.07
34. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมและกีฬา	2.27	2.63	0.36
กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม			
35. ป่าไม้	1.93	1.95	0.02
36. ดิน	1.98	1.98	0.00
37. น้ำ	2.28	2.33	0.05

หมายเหตุ : ค่าคะแนนเฉลี่ย 1 = ต่ำกว่าเกณฑ์ , 2 = อยู่ในเกณฑ์ , 3 = สูงกว่าเกณฑ์

แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยตัวชี้วัดระดับการพัฒนาทั้ง 37 ตัว และระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน ในช่วงปี 2535-2537 ภาคใต้

ตัวชี้วัด	*ค่าเฉลี่ย 2535*	*ค่าเฉลี่ย 2537*	*เปลี่ยนแปลง + (-)*
กลุ่มสภาพพื้นฐาน			
1. เอกสารสิทธิ์	1.82	1.83	0.01
2. การมีไฟฟ้า	2.79	2.85	0.06
3. การคมนาคม	2.64	2.69	0.05
4. การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน	1.79	1.78	(0.01)
5. แหล่งไม้ใช้สอยและเชื้อเพลิง	2.70	2.71	0.01
6. สัตว์ใช้งาน	2.77	2.75	(0.02)
7. สิทธิ์ในที่ดินทำกิน	2.34	2.39	0.05
กลุ่มผลผลิตรายได้และการมีงานทำ			
8. การประกอบอาชีพและการมีงานทำ	2.55	2.59	0.04
9. อัตราค่าจ้าง	2.85	2.97	0.12
10. ผลผลิตจากการทำนา	1.91	1.98	0.07
11. ผลผลิตจากการทำไร่	1.38	1.42	0.04
12. การประกอบอาชีพอื่น ๆ	2.27	2.37	0.10
13. การอพยพหางานทำ	2.02	2.01	(0.01)
14. การรวมตัวของเกษตรกร	2.40	2.51	0.11
15. การใช้แหล่งสินเชื่อเพื่อการผลิต	2.67	2.71	0.04
16. การทำการเกษตรฤดูแล้ง	1.46	1.40	(0.06)
กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย			
17. การบริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน	1.50	1.94	0.44
18. การได้รับการคุ้มครองด้านการรักษาพยาบาล	1.12	1.30	0.18
19. สุขลักษณะในบ้าน	1.34	1.81	0.47
20. สุขภาพและอนามัย	2.18	2.24	0.06

หมายเหตุ : ค่าคะแนนเฉลี่ย 1 = ต่ำกว่าเกณฑ์ , 2 = อยู่ในเกณฑ์ , 3 = สูงกว่าเกณฑ์

แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยตัวชี้วัดระดับการพัฒนาทั้ง 37 ตัว และระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน ในช่วงปี 2535-2537 ภาคใต้

ตัวชี้วัด	*ค่าเฉลี่ย 2535*	*ค่าเฉลี่ย 2537*	*เปลี่ยนแปลง + (-)*
21. น้ำหนักเด็กแรกเกิด	2.67	2.83	0.16
22. การขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี	2.67	2.73	0.06
23. การวางแผนครอบครัว	2.22	2.30	0.08
กลุ่มแหล่งน้ำ			
24. น้ำสะอาด	1.57	2.04	0.47
25. แหล่งน้ำกิน	2.42	2.71	0.29
26. น้ำใช้	1.89	2.28	0.39
27. น้ำเพื่อการเกษตร	1.80	1.82	0.02
กลุ่มความรู้การศึกษาและวัฒนธรรม			
28. ระดับการศึกษาของประชาชน	2.52	2.59	0.07
29. อัตราการเรียนต่อของประชาชน	1.49	1.96	0.47
30. การให้ความรู้ของรัฐ	1.95	2.16	0.21
31. การให้ความรู้ด้านคุณภาพชีวิต	1.70	1.78	0.08
32. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	2.19	2.33	0.14
33. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล	1.99	2.07	0.08
34. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมและกีฬา	1.88	2.21	0.33
กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม			
35. ป่าไม้	1.80	1.81	0.01
36. ดิน	1.84	1.84	0.00
37. น้ำ	2.19	2.18	(0.01)

หมายเหตุ : ค่าคะแนนเฉลี่ย 1 = ต่ำกว่าเกณฑ์ , 2 = อยู่ในเกณฑ์ , 3 = สูงกว่าเกณฑ์

ภาคผนวก ข.

เปรียบเทียบจำนวนหมู่บ้านตามระดับปัญหาและดัชนีการพัฒนาทั้ง 37 ตัว

และระดับการพัฒนาของหมู่บ้านในช่วงปี 2535-2537 (รวมทั้งประเทศ) : หมู่บ้าน

ตัวชี้วัด	เกณฑ์	ปี 2535	ปี 2537	ปี 37-35
กลุ่มสภาพพื้นฐาน				
1. เอกสารสิทธิ์	ต่ำว่าเกณฑ์	13,840	13,942	102
	อยู่ในเกณฑ์	27,359	26,289	(1,070)
	สูงกว่าเกณฑ์	15,186	17,376	2,190
2. การมีไฟฟ้า	ต่ำว่าเกณฑ์	2,169	1,794	(375)
	อยู่ในเกณฑ์	2,466	1,675	(791)
	สูงกว่าเกณฑ์	54,719	56,222	1,503
3. การคมนาคม	ต่ำว่าเกณฑ์	5,190	4,150	(1,040)
	อยู่ในเกณฑ์	16,538	15,499	(1,039)
	สูงกว่าเกณฑ์	37,300	39,957	2,657
4. การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน	ต่ำว่าเกณฑ์	26,158	25,492	(666)
	อยู่ในเกณฑ์	18,008	18,030	22
	สูงกว่าเกณฑ์	15,474	16,605	1,131
5. แหล่งไม้ใช้สอยและเชื้อเพลิง	ต่ำว่าเกณฑ์	12,497	11,066	(1,431)
	อยู่ในเกณฑ์	903	840	(63)
	สูงกว่าเกณฑ์	22,083	21,124	(959)
6. สัตว์ใช้งาน	ต่ำว่าเกณฑ์	2,905	2,943	38
	อยู่ในเกณฑ์	10,270	8,018	(2,252)
	สูงกว่าเกณฑ์	12,499	12,556	57
7. สิทธิ์ในที่ดินทำกิน	ต่ำว่าเกณฑ์	17,898	17,545	(353)
	อยู่ในเกณฑ์	15,014	15,160	146
	สูงกว่าเกณฑ์	26,728	27,422	694

เปรียบเทียบจำนวนหมู่บ้านตามระดับปัญหาและดัชนีการพัฒนาทั้ง 37 ตัว

และระดับการพัฒนาของหมู่บ้านในช่วงปี 2535-2537 (รวมทั้งประเทศ) : หมู่บ้าน

ตัวชี้วัด	เกณฑ์	ปี 2535	ปี 2537	ปี 37-35
กลุ่มผลผลิตรายได้และการมีงานทำ				
8. การประกอบอาชีพและการมีงานทำ	ต่ำว่าเกณฑ์	18,247	16,561	(1,686)
	อยู่ในเกณฑ์	5,845	6,134	289
	สูงกว่าเกณฑ์	35,548	37,432	1,884
9. อัตราค่าจ้าง	ต่ำกว่าเกณฑ์	2,817	792	(2,025)
	อยู่ในเกณฑ์	3,241	858	(2,383)
	สูงกว่าเกณฑ์	52,355	56,706	4,351
10. ผลผลิตจากการทำนา	ต่ำว่าเกณฑ์	16,132	16,797	665
	อยู่ในเกณฑ์	20,294	19,337	(957)
	สูงกว่าเกณฑ์	13,593	13,227	(366)
11. ผลผลิตจากการทำไร่	ต่ำว่าเกณฑ์	17,510	16,041	(1,469)
	อยู่ในเกณฑ์	4,673	4,482	(191)
	สูงกว่าเกณฑ์	5,534	5,610	76
12. การประกอบอาชีพอื่น ๆ	ต่ำว่าเกณฑ์	19,350	17,618	(1,732)
	อยู่ในเกณฑ์	4,370	4,545	175
	สูงกว่าเกณฑ์	12,251	12,785	534
13. การอพยพหางานทำ	ต่ำว่าเกณฑ์	23,166	24,300	1,134
	อยู่ในเกณฑ์	22,044	23,830	1,786
	สูงกว่าเกณฑ์	13,031	11,016	(2,015)
14. การรวมตัวของเกษตรกร	ต่ำว่าเกณฑ์	9,938	7,666	(2,272)
	อยู่ในเกณฑ์	14,417	13,608	(809)
	สูงกว่าเกณฑ์	35,285	38,853	3,568
15. การใช้แหล่งสินเชื่อเพื่อการผลิต	ต่ำว่าเกณฑ์	719	490	(229)
	อยู่ในเกณฑ์	17,202	15,609	(1,593)
	สูงกว่าเกณฑ์	39,257	42,194	2,937
16. การทำการเกษตรฤดูแล้ง	ต่ำว่าเกณฑ์	33,421	35,058	1,637
	อยู่ในเกณฑ์	7,507	7,952	445
	สูงกว่าเกณฑ์	11,026	8,484	(2,542)

เปรียบเทียบจำนวนหมู่บ้านตามระดับปัญหาและดัชนีการพัฒนาทั้ง 37 ตัว

และระดับการพัฒนาของหมู่บ้านในช่วงปี 2535-2537 (รวมทั้งประเทศ) : หมู่บ้าน

ตัวชี้วัด	เกณฑ์	ปี 2535	ปี 2537	ปี 37-35
กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย				
17. การบริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน	ต่ำว่าเกณฑ์	35,040	23,409	(11,631)
	อยู่ในเกณฑ์	5,433	6,149	716
	สูงกว่าเกณฑ์	14,048	27,985	13,937
18. การได้รับการคุ้มครองด้านการรักษาพยาบาล	ต่ำว่าเกณฑ์	53,798	43,505	(10,293)
	อยู่ในเกณฑ์	3,467	10,457	6,990
	สูงกว่าเกณฑ์	2,375	6,165	3,790
19. สุขลักษณะในบ้าน	ต่ำว่าเกณฑ์	33,326	19,241	(14,085)
	อยู่ในเกณฑ์	15,057	16,833	1,776
	สูงกว่าเกณฑ์	11,244	24,046	12,802
20. สุขภาพและอนามัย	ต่ำว่าเกณฑ์	1,729	1,187	(542)
	อยู่ในเกณฑ์	42,709	40,808	(1,901)
	สูงกว่าเกณฑ์	15,202	18,132	2,930
21. น้ำหนักเด็กแรกเกิด	ต่ำว่าเกณฑ์	9,214	5,694	(3,520)
	อยู่ในเกณฑ์	5,337	3,684	(1,653)
	สูงกว่าเกณฑ์	44,843	50,463	5,620
22. การขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี	ต่ำว่าเกณฑ์	10,259	7,694	(2,565)
	อยู่ในเกณฑ์	661	524	(137)
	สูงกว่าเกณฑ์	48,720	51,909	3,189
23. การวางแผนครอบครัว	ต่ำว่าเกณฑ์	6,267	6,488	221
	อยู่ในเกณฑ์	9,211	6,157	(3,054)
	สูงกว่าเกณฑ์	43,915	47,070	3,155

เปรียบเทียบจำนวนหมู่บ้านตามระดับปัญหาและดัชนีการพัฒนาทั้ง 37 ตัว

และระดับการพัฒนาของหมู่บ้านในช่วงปี 2535-2537 (รวมทั้งประเทศ)

: หมู่บ้าน

ตัวชี้วัด	เกณฑ์	ปี 2535	ปี 2537	ปี 37-35
กลุ่มแหล่งน้ำ				
24. น้ำสะอาด	ต่ำว่าเกณฑ์	28,575	16,983	(11,592)
	อยู่ในเกณฑ์	16,187	15,551	(636)
	สูงกว่าเกณฑ์	14,878	27,593	12,715
25. แหล่งน้ำกิน	ต่ำว่าเกณฑ์	11,439	6,008	(5,431)
	อยู่ในเกณฑ์	5,945	4,065	(1,880)
	สูงกว่าเกณฑ์	42,256	50,054	7,798
26. น้ำใช้	ต่ำว่าเกณฑ์	18,078	11,384	(6,694)
	อยู่ในเกณฑ์	6,360	6,052	(308)
	สูงกว่าเกณฑ์	35,202	42,691	7,489
27. น้ำเพื่อการเกษตร	ต่ำว่าเกณฑ์	21,284	21,406	122
	อยู่ในเกณฑ์	13,253	14,959	1,706
	สูงกว่าเกณฑ์	20,005	18,524	(1,481)

เปรียบเทียบจำนวนหมู่บ้านตามระดับปัญหาและดัชนีการพัฒนาทั้ง 37 ตัว

และระดับการพัฒนาของหมู่บ้านในช่วงปี 2535-2537 (รวมทั้งประเทศ) *: หมู่บ้าน*

ตัวชี้วัด	*เกณฑ์*	*ปี 2535*	*ปี 2537*	*ปี 37-35*
กลุ่มความรู้การศึกษาและวัฒนธรรม				
28. ระดับการศึกษาของประชาชน	ต่ำว่าเกณฑ์	5,602	4,009	(1,593)
	อยู่ในเกณฑ์	17,897	17,384	(513)
	สูงกว่าเกณฑ์	36,141	38,734	2,593
29. อัตราการเรียนต่อของประชาชน	ต่ำว่าเกณฑ์	38,944	24,779	(14,165)
	อยู่ในเกณฑ์	9,845	14,633	4,788
	สูงกว่าเกณฑ์	8,696	19,995	11,299
30. การให้ความรู้ของรัฐ	ต่ำว่าเกณฑ์	23,748	15,749	(7,999)
	อยู่ในเกณฑ์	20,970	21,143	173
	สูงกว่าเกณฑ์	14,922	23,235	8,313
31. การให้ความรู้ด้านคุณภาพชีวิต	ต่ำว่าเกณฑ์	27,761	22,238	(5,523)
	อยู่ในเกณฑ์	22,291	25,362	3,071
	สูงกว่าเกณฑ์	9,588	12,527	2,939
32. สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	ต่ำว่าเกณฑ์	7,728	4,721	(3,007)
	อยู่ในเกณฑ์	29,338	25,372	(3,966)
	สูงกว่าเกณฑ์	22,574	30,034	7,460
33. สถานที่ให้บริการด้านข่าวสารข้อมูล	ต่ำว่าเกณฑ์	17,000	11,461	(5,539)
	อยู่ในเกณฑ์	22,037	28,154	6,117
	สูงกว่าเกณฑ์	20,603	20,512	(91)
34. กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมและกีฬา	ต่ำว่าเกณฑ์	16,561	8,767	(7,794)
	อยู่ในเกณฑ์	10,380	8,447	(1,933)
	สูงกว่าเกณฑ์	32,699	42,913	10,214

เปรียบเทียบจำนวนหมู่บ้านตามระดับปัญหาและดัชนีการพัฒนาทั้ง 37 ตัว

และระดับการพัฒนาของหมู่บ้านในช่วงปี 2535-2537 (รวมทั้งประเทศ) : หมู่บ้าน

ตัวชี้วัด	*เกณฑ์*	*ปี 2535*	*ปี 2537*	*ปี 37-35*
กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม				
35. ป่าไม้	ต่ำว่าเกณฑ์	13,044	12,448	(596)
	อยู่ในเกณฑ์	40,257	40,645	388
	สูงกว่าเกณฑ์	6,339	7,034	695
36. ดิน	ต่ำว่าเกณฑ์	10,400	10,467	67
	อยู่ในเกณฑ์	28,494	27,570	(924)
	สูงกว่าเกณฑ์	8,545	8,849	304
37. น้ำ	ต่ำว่าเกณฑ์	6,830	5,706	(1,124)
	อยู่ในเกณฑ์	20,195	20,379	184
	สูงกว่าเกณฑ์	27,492	29,036	1,544
ระดับการพัฒนา	ตำกว่าเกณฑ์	26,801	14,200	(12,601)
	อยู่ในเกณฑ์	27,895	32,012	4,117
	สูงกว่าเกณฑ์	4,949	13,921	8,977

ภาคผนวก ค.

เกณฑ์การให้คะแนนข้อมูล กชช.2ค. ปี 2537

(ตัวชี้วัด)	หลักเกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
1.กลุ่มสภาพพื้นฐาน (1) เอกสารสิทธิ์	- หมู่บ้านส่วนมากมีเอกสารสิทธิ์ประเภทโฉนด - มีประเภท นส.3 หรือ นส. 3 ก. - มีประเภทใบจอง สค. 1 สทก. ส.ป.ก. หรือไม่มีเอกสารสิทธิ์	3 2 1
(2) การมีไฟฟ้า	- มีครัวเรือนที่มีไฟฟ้าของรัฐใช้มากกว่าร้อยละ 50 ของครัวเรือนทั้งหมด - มีครัวเรือนที่มีไฟฟ้าของรัฐใช้ไม่เกินร้อยละ 50 ของครัวเรือนทั้งหมด - ไม่มีไฟฟ้าของรัฐใช้	3 2 1
(3) การคมนาคม	**ให้พิจารณาตามหลักเกณฑ์ข้อ ก และ ข หรือ ค แล้วเลือกข้อที่ได้คะแนนสูงสุดเป็นเกณฑ์** **ก. ในกรณีที่มีถนนติดต่อกับอำเภอตลอดเส้นทาง** - มีรถรับจ้างในฤดูฝน และวิ่งสม่ำเสมอ**หรือ**ใช้เวลาเดินทางไม่เกิน 10 นาที - มีรถรับจ้างวิ่งในฤดูฝนแต่ไม่สม่ำเสมอ**หรือ**ใช้เวลาเดินทางไม่เกิน 15 นาที - ไม่มีรถ วิ่งรับจ้าง **หรือ**ไม่มีรถรับจ้างวิ่งในฤดูฝน	3 2 1
	ข. ในกรณีที่มีถนนติดต่อกับอำเภอตลอดเส้นทาง - ถ้ามีจำนวนรถมอเตอร์ไซค์ มากกว่าร้อยละ 60 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน - ถ้ามีจำนวนรถมอเตอร์ไซค์ ระหว่างร้อยละ 40-60 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน - ถ้ามีจำนวนรถมอเตอร์ไซค์น้อยกว่าร้อยละ 40 ของ จำนวนครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน	3 2 1
	ค. ในกรณีที่ไม่มีถนนติดต่อกับอำเภอตลอดเส้นทาง - ถ้าไปอำเภอโดยเรือหรือรถไฟใช้เวลาน้อยกว่า 15 นาที **หรือ**ไปอำเภอโดยวิธีอื่น ๆ ใช้เวลาน้อยกว่า 25 นาที - ถ้าไปอำเภอโดยเรือหรือรถไฟใช้เวลาระหว่าง 15-30 นาที **หรือ**ไปอำเภอโดยวิธีอื่น ๆ ใช้เวลาระหว่าง 25-40 นาที - ถ้าไปอำเภอโดยเรือหรือรถไฟใช้เวลามากกว่า 30 นาที **หรือ**ไปอำเภอโดยวิธีอื่นใช้เวลามากกว่า 40 นาที	3 2 1

(ตัวชี้วัด)	หลักเกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
(4) การประกอบธุรกิจในหมู่บ้าน	- มีจำนวนโรงสี ร้านค้าประเภทอุตสาหกรรมการบริการสถานที่จำหน่ายปัจจัยการผลิต แหล่งรวบรวมผลผลิตรวมกันทั้งหมดมากกว่า 3 แห่งขึ้นไป **หรือ** มีสถานที่จำหน่ายปัจจัยการผลิตและแหล่งรวบรวมผลผลิต	3
	- มีจำนวนโรงสี ร้านค้าประเภทอุตสาหกรรมการบริการสถานที่จำหน่ายปัจจัยการผลิต แหล่งรวบรวมผลผลิตรวมกันทั้งหมด 2-3 แห่ง	2
	- ไม่มีโรงสี ร้านค้าประเภทอุตสาหกรรมการบริการสถานที่จำหน่ายปัจจัยการผลิต แหล่งรวบรวมผลผลิต **หรือ** มีอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว	1
(5) แหล่งไม้ใช้สอยและเชื้อเพลิง	- คนส่วนมากใช้ถ่านหรือฟืนซึ่งทำใช้เองและไม่ได้นำไม้มาจากป่าสงวนแห่งชาติโดยแหล่งไม้ที่ใช้ห่างจากหมู่บ้านไม่เกิน 5 กม.	3
	- คนส่วนมากใช้ถ่านหรือฟืนซึ่งทำใช้เองและไม่ได้นำไม้มาจากป่าสงวนแห่งชาติโดยแหล่งไม้ที่ใช้ห่างจากหมู่บ้าน 6-10 กม.	2
	- คนส่วนมากใช้ถ่านหรือฟืนซึ่งทำใช้เองและ นำไม้มาจากป่าสงวนแห่งชาติ**หรือ**แหล่งไม้ที่ใช้ห่างจากหมู่บ้านเกิน 10 กม.	1
(6) สัตว์ใช้งาน	- ไม่มีครัวเรือนที่ต้องเช่าวัวควายมาใช้งาน	3
	- มีครัวเรือนที่ต้องเช่าวัวควายมาใช้งานไม่เกินร้อยละ 30 ของครัวเรือนที่ใช้วัวควาย	2
	- มีครัวเรือนที่ต้องเช่าวัวควายมาใช้งานมากกว่าร้อยละ 30 ของครัวเรือนที่ใช้วัวควาย	1
(7) สิทธิในที่ดินทำกิน	**จำนวนครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินของตนเอง แต่ต้องเช่าเพิ่มบางส่วน รวมกับจำนวนครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินของตนเองเลยต้องเช่าที่ดินทำกินทั้งหมด**	
	- ถ้าจำนวนดังกล่าว น้อยกว่าร้อยละ 10 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด	3
	- ถ้าจำนวนดังกล่าว มีอยู่ระหว่างร้อยละ 10-25 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด	2
	- ถ้าจำนวนดังกล่าว มากกว่าร้อยละ 25 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด	1
2. กลุ่มผลผลิตรายได้และการมีงานทำ		
(8) การประกอบอาชีพและการมีงานทำ	- จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพรับจ้างเพียงอย่างเดียวที่มีรายได้มากกว่า 30,000 บาท **รวมกับ** จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ มีมากกว่าร้อยละ 70 ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน	3
	- จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพรับจ้างเพียงอย่างเดียวที่มีรายได้มากกว่า 30,000 บาท **รวมกับ** จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ มีระหว่างร้อยละ 50-70 ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน	2
	- จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพรับจ้างเพียงอย่างเดียวที่มีรายได้มากกว่า 30,000 บาท **รวมกับ** จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ มีน้อยกว่าร้อยละ 50 ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน	1

(ตัวชี้วัด)	หลักเกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
(9) อัตราค่าจ้าง	**กรณีภาคกลาง**	
	- อัตราค่าจ้างในหมู่บ้าน มากกว่า 51 บาท	3
	- อัตราค่าจ้างในหมู่บ้าน อยู่ระหว่าง 42 ถึง 51 บาท	2
	- อัตราค่าจ้างในหมู่บ้าน น้อยกว่า 42 บาท	1
	กรณีภาคเหนือ	
	- อัตราค่าจ้างในหมู่บ้าน มากกว่า 39 บาท	3
	- อัตราค่าจ้างในหมู่บ้าน อยู่ระหว่าง 32 ถึง 39 บาท	2
	- อัตราค่าจ้างในหมู่บ้าน น้อยกว่า 32 บาท	1
	กรณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	
	- อัตราค่าจ้างในหมู่บ้าน มากกว่า 36 บาท	3
	- อัตราค่าจ้างในหมู่บ้าน อยู่ระหว่าง 30 ถึง 36 บาท	2
	- อัตราค่าจ้างในหมู่บ้าน น้อยกว่า 30 บาท	1
	กรณีภาคใต้	
	- อัตราค่าจ้างในหมู่บ้าน มากกว่า 60 บาท	3
	- อัตราค่าจ้างในหมู่บ้าน อยู่ระหว่าง 49 ถึง 60 บาท	2
	- อัตราค่าจ้างในหมู่บ้าน น้อยกว่า 49 บาท	1
(10) ผลผลิตจากการทำนา	**ในกรณีที่ครัวเรือนส่วนมากในหมู่บ้านนี้ ทำนาปีละ 2 ครั้ง ใช้เกณฑ์ต่อไปนี้**	
	- ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือกมากกว่า 600 กก./ไร่	3
	- ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือก 401-600 กก./ไร่	2
	- ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือก ไม่เกิน 400 กก./ไร่	1
	ในกรณีที่ครัวเรือนส่วนมากในหมู่บ้านนี้ ทำนาปีละ 1 ครั้ง ใช้เกณฑ์ต่อไปนี้ **ภาคกลาง**	
	- ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือกมากกว่า 400 กก./ไร่	3
	- ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือก 301-400 กก./ไร่	2
	- ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือกไม่เกิน 300 กก./ไร่	1
	อนุภาคเหนือตอนล่าง	
	- ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือก มากกว่า 430 กก./ไร่	3
	- ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือก 331-430 กก./ไร่	2
	- ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือก ไม่เกิน 330 กก./ไร่	1

(ตัวชี้วัด)	หลักเกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
	อนุภาคเหนือตอนบน	
	- ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือก มากกว่า 450 กก./ไร่	3
	- ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือก 351-450 กก./ไร่	2
	- ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือก ไม่เกิน 350 กก./ไร่	1
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	
	- ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือก มากกว่า 370 กก./ไร่	3
	- ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือก 271-370 กก./ไร่	2
	- ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือก ไม่เกิน 270 กก./ไร่	1
	ภาคใต้	
	- ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือก มากกว่า 370 กก./ไร่	3
	- ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือก 271-370 กก./ไร่	2
	- ครัวเรือนส่วนมากได้ผลผลิตข้าวเปลือก ไม่เกิน 270 กก./ไร่	1
(11) ผลผลิตจากการทำไร่	**ก. ให้พิจารณาเฉพาะพืชไร่ที่มีจำนวนครัวเรือนเพาะปลูกมากเป็นอันดับหนึ่งจากพืชไร่อายุยาวหรือพืชไร่อายุสั้นตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้**	
	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ผลผลิตต่อไร่ สูงกว่า 450 กก.	3
	ผลผลิตต่อไร่ 380-450 กก.	2
	ผลผลิตต่อไร่ ต่ำกว่า 380 กก.	1
	ถั่วเหลือง ผลผลิตต่อไร่ สูงกว่า 250 กก.	3
	ผลผลิตต่อไร่ 200-250 กก.	2
	ผลผลิตต่อไร่ ต่ำกว่า 200 กก.	1
	ถั่วเขียว ผลผลิตต่อไร่ สูงกว่า 120 กก.	3
	ผลผลิตต่อไร่ 100-120 กก.	2
	ผลผลิตต่อไร่ ต่ำกว่า 100 กก.	1
	ถั่วลิสง ผลผลิตต่อไร่ สูงกว่า 250 กก.	3
	ผลผลิตต่อไร่ 200-250 กก.	2
	ผลผลิตต่อไร่ ต่ำกว่า 200 กก.	1
	ข้าวฟ่าง ผลผลิตต่อไร่ สูงกว่า 240 กก.	3
	ผลผลิตต่อไร่ 200-240 กก.	2
	ผลผลิตต่อไร่ ต่ำกว่า 200 กก.	1
	งา ผลผลิตต่อไร่ สูงกว่า 120 กก.	3
	ผลผลิตต่อไร่ 100-120 กก.	2
	ผลผลิตต่อไร่ ต่ำกว่า 100 กก.	1

(ตัวชี้วัด)	หลักเกณฑ์การให้คะแนน		คะแนน
	อ้อย	ผลผลิตต่อไร่ สูงกว่า 9,000 กก.	3
		ผลผลิตต่อไร่ 7,000-9,000 กก.	2
		ผลผลิตต่อไร่ ต่ำกว่า 7,000 กก.	1
	มันสำปะหลัง	ผลผลิตต่อไร่ สูงกว่า 2,400 กก.	3
		ผลผลิตต่อไร่ 2,100-2,400 กก.	2
		ผลผลิตต่อไร่ ต่ำกว่า 2,100 กก.	1
	ฝ้าย	ผลผลิตต่อไร่ สูงกว่า 200 กก.	3
		ผลผลิตต่อไร่ 160-200 กก.	2
		ผลผลิตต่อไร่ ต่ำกว่า 160 กก.	1
	ปอแก้ว	ผลผลิตต่อไร่ สูงกว่า 220 กก.	3
		ผลผลิตต่อไร่ 180-220 กก.	2
		ผลผลิตต่อไร่ ต่ำกว่า 180 กก.	1
	นุ่น แบ่งออกเป็นนุ่นมีเมล็ดและไม่มีเมล็ด ถ้าผลผลิตต่อไร่ได้ต่ำกว่า 200 กก./ไร่ให้คิดว่าเป็นนุ่นชนิดไม่มีเมล็ด		
	นุ่นมีเมล็ด	ผลผลิตต่อไร่ สูงกว่า 300 กก.	3
		ผลผลิตต่อไร่ 250-300 กก.	2
		ผลผลิตต่อไร่ ต่ำกว่า 250 กก.	1
	นุ่นไม่มีเมล็ด	ผลผลิตต่อไร่ สูงกว่า 100 กก.	3
		ผลผลิตต่อไร่ 90-100 กก.	2
		ผลผลิตต่อไร่ ต่ำกว่า 90 กก.	1
	ละหุ่ง	ผลผลิตต่อไร่ สูงกว่า 150 กก.	3
		ผลผลิตต่อไร่ 120-150 กก.	2
		ผลผลิตต่อไร่ ต่ำกว่า 120 กก.	1
	สับปะรด	ผลผลิตต่อไร่ สูงกว่า 4,500 กก.	3
		ผลผลิตต่อไร่ 3,500-4,500 กก.	2
		ผลผลิตต่อไร่ ต่ำกว่า 3,500 กก.	1
	ข. ถ้าพืชไร่เพาะปลูกไม่ใช่พืชไร่ข้างต้น ให้พิจารณาจากรายได้ของการเพาะปลูกพืชไร่ที่ปลูกมากเป็นอันดับหนึ่ง ถ้าพืชนั้นเป็นพืชไร่ระยะสั้นจะต้องทำการปลูกทั้ง 2 ฤดู และรายได้จากการขายให้ คูณด้วย 2		
	- ครัวเรือนส่วนมากมีรายได้จากการขาย มากกว่า 30,000 บาท/ปี		3
	- ครัวเรือนส่วนมากมีรายได้จากการขาย 20,000-30,000 บาท/ปี		2
	- ครัวเรือนส่วนมากมีรายได้จากการขาย ต่ำกว่า 20,000 บาท/ปี		1

(ตัวชี้วัด)	หลักเกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
(12) การประกอบอาชีพอื่น ๆ	**พิจารณาตามหลักเกณฑ์ข้อ ก-ช แล้วใช้ข้อคะแนนสูงสุดเป็นเกณฑ์** **ก. ยางปลูกแทน** กรณีที่คำนวณค่าดัชนีได้จะเลือกคะแนนต่ำสุดระหว่าง ข้อ ก.1 และ ก.2 **ก.1 สวนยาง 1-16 ไร่** - เจ้าของสวนยางขนาดไม่เกิน 16 ไร่ ที่กำลังปลูกแทน หรือปลูกแทนจะพันสงเคราะห์มีมากกว่าร้อยละ 40 ของครัวเรือนชาวสวนยางขนาดไม่เกิน 16 ไร่ - เจ้าของสวนยางขนาดไม่เกิน 16 ไร่ ที่กำลังปลูกแทนหรือปลูกแทนจนพันสงเคราะห์มีตั้งแต่ร้อยละ 10-40 ของครัวเรือนชาวสวนยางขนาดไม่เกิน 16 ไร่ - เจ้าของสวนยางขนาดไม่เกิน 16 ไร่ ที่กำลังปลูกแทน หรือปลูกทนจนพันสงเคราะห์มี ต่ำกว่าร้อยละ 10 ของครัวเรือนชาวสวนยางขนาดไม่เกิน 16 ไร่	3 2 1
	ก.2 สวนยาง 17-50 ไร่ - เจ้าของสวนยางขนาดใหญ่กว่า 16 ไร่แต่ไม่เกิน 50 ไร่ ที่กำลังปลูก หรือปลูกแทนจนพันสงเคราะห์มีมากกว่าร้อยละ 50 ของครัวเรือนชาวสวนยางขนาดใหญ่กว่า 16 ไร่ แต่ไม่เกิน 50 ไร่ - เจ้าของสวนยางขนาดใหญ่กว่า 16 ไร่ แต่ไม่เกิน 50 ไร่ ที่กำลังปลูกแทนหรือปลูกแทนจนพันสงเคราะห์มีตั้งแต่ร้อยละ 20-50 ของครัวเรือนชาวสวนยางขนาดใหญ่กว่า 16 ไร่ แต่ไม่เกิน 50 ไร่ - เจ้าของสวนยางขนาดใหญ่กว่า 16 ไร่แต่ไม่เกิน 50 ไร่ที่กำลังปลูกแทนหรือปลูกแทนจนพันสงเคราะห์มีต่ำกว่าร้อยละ 20 ของครัวเรือนชาวสวนยาง ขนาดใหญ่กว่า 16 ไร่ แต่ไม่เกิน 50 ไร่	3 2 1
	ข. เลี้ยงสัตว์เพื่อขาย **หมายเหตุ** ค่าดัชนีของข้อนี้ได้จากคะแนนต่ำสุดระหว่างดัชนีของการเลี้ยงวัว และดัชนีของการเลี้ยงควาย **เกณฑ์ที่ใช้วัด** จำนวนครัวเรือนที่ผสมพันธุ์วัว ควาย โดยใช้พันธุ์ที่ทางราชการส่งเสริม รวมการผสมเทียมด้วย - ถ้ามากกว่าร้อยละ 80 ของจำนวนครัวเรือนที่เลี้ยง - ถ้าอยู่ระหว่าง 40-80 ของจำนวนครัวเรือนที่เลี้ยง - ถ้าน้อยกว่าร้อยละ 40 ของจำนวนครัวเรือนที่เลี้ยง	3 2 1

(ตัวชี้วัด)	หลักเกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
	ค. ประมงน้ำทะเล **หมายเหตุ** ค่าดัชนีของข้อนี้ได้จากคะแนนต่ำสุดระหว่างดัชนีของประมงขนาดเล็กและขนาดกลางถึงใหญ่ - ชาวประมงขนาดเล็ก มีรายได้ต่อครัวเรือน สูงกว่า 50,000 บาท/ปี - ชาวประมงขนาดเล็ก มีรายได้ต่อครัวเรือน 30,000-50,000 บาท/ปี - ชาวประมงขนาดเล็ก มีรายได้ต่อครัวเรือนต่ำกว่า 30,000 บาท/ปี	 3 2 1
	- ชาวประมงขนาดกลาง-ใหญ่ มีรายได้ต่อครัวเรือนสูงกว่า 4 ล้านบาท/ปี - ชาวประมงขนาดกลาง-ใหญ่ มีรายได้ต่อครัวเรือน 3-4 ล้านบาท/ปี - ชาวประมงขนาดกลาง-ใหญ่ มีรายได้ต่อครัวเรือนต่ำกว่า 3 ล้านบาท/ปี	3 2 1
	ง. ประมงน้ำจืด - ชาวประมงมีรายได้ต่อครัวเรือน สูงกว่า 20,000 บาท/ปี - ชาวประมงมีรายได้ต่อครัวเรือน 10,000-20,000 บาท/ปี - ชาวประมงมีรายได้ต่อครัวเรือน ต่ำกว่า 10,000 บาท/ปี	 3 2 1
	จ. การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ **หมายเหตุ** ค่าดัชนีของข้อนี้ได้จากคะแนนต่ำสุดระหว่างดัชนีของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อยน้ำทะเล **"และ"** น้ำจืด **การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อยน้ำทะเล** **เกณฑ์ที่ใช้วัด** การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อยน้ำทะเล ให้ตรวจสอบอัตราการตายของสัตว์ที่ทำการเพาะเลี้ยง ถ้าตายน้อยมาก และมีรายได้ต่ำกว่า 80,000 บาท ให้ใช้เกณฑ์ของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด - รายได้ต่อครัวเรือน สูงกว่า 1.5 แสนบาท/ปี - รายได้ต่อครัวเรือน 1-1.5 แสนบาท/ปี - รายได้ต่อครัวเรือน ต่ำกว่า 1 แสนบาท/ปี	 3 2 1

(ตัวชี้วัด)	หลักเกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
	การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด - รายได้ต่อครัวเรือน สูงกว่า 40,000 บาท/ปี - รายได้ต่อครัวเรือน 20,000-40,000 บาท/ปี - รายได้ต่อครัวเรือนต่ำกว่า 20,000 บาท/ปี	 3 2 1
	ฉ. อุตสาหกรรมในครัวเรือน - รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน สูงกว่า 20,000 บาท/ปี - รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 10,000-20,000 บาท/ปี - รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน ต่ำกว่า 10,000 บาท/ปี	 3 2 1
	ช. สวนผลไม้ ผัก ไม้ดอก ไม้ยืนต้น อื่น ๆ ให้คำนวณดัชนีแยกตามประเภทของการปฺระกอบอาชีพ และเลือกคะแนนต่ำสุดเป็นคะแนนของดัชนี้ ข้อ ช - รายได้ต่อครัวเรือนสูงกว่า 30,000 บาทต่อปี - รายได้ต่อครัวเรือน 20,000 ถึง 30,000 บาทต่อปี - รายได้ต่อครัวเรือนต่ำกว่า 20,000 บาทต่อปี	 3 2 1
(13) การอพยพหางานทำ	- จำนวนครัวเรือนที่อพยพไม่เกิน ร้อยละ 9 ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน **หรือ**ไม่มีการอพยพ - จำนวนครัวเรือนที่อพยพมากกว่าร้อยละ 9 ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน **และส่วนมาก**ไปทำงานประเภทอุตสาหกรรม - จำนวนครัวเรือนที่อพยพมากกว่าร้อยละ 9 ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน และส่วนมากไม่ได้ไปทำงานประเภทอุตสาหกรรม	3 2 1
(14) การรวมตัวของเกษตรกร	- เป็นสมาชิกของสหกรณ์การเกษตร หรือกลุ่มอาชีพทางการเกษตร **และมี**การใช้แหล่งสินเชื่อของกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต หรือสหกรณ์ - เป็นสมาชิกของสหกรณ์การเกษตร หรือกลุ่มอาชีพทางการเกษตร - ไม่เป็นสมาชิกของสหกรณ์การเกษตร หรือกลุ่มอาชีพทางการเกษตร	3 2 1
(15)การใช้แหล่งสินเชื่อเพื่อการผลิต	- ใช้แหล่งสินเชื่อจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หรือสหกรณ์ - ใช้แหล่งสินเชื่อ ธกส. ธนาคารพาณิชย์ สธอ. หรือ เงินทุนหมุนเวียนจากราชการ - ใช้แหล่งเงินกู้ยืมจากพ่อค้าหรืออื่น ๆ	3 2 1

(ตัวชี้วัด)	หลักเกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
(16) การทำการเกษตรฤดูแล้ง	- จำนวนครัวเรือนที่ทำการเกษตรฤดูแล้ง **รวม**กับจำนวนครัวเรือนที่ทำนา 2 ครั้ง มากกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนครัวเรือนที่ทำนา และทำไร่อายุสั้นทั้งหมด **หรือ**จำนวนครัวเรือนที่ปลูกพืชไร่อายุสั้นทั้งหมดในฤดูแล้งหรือ ทั้ง 2 ฤดู รวมกับจำนวนครัวเรือนที่ทำนา 2 ครั้ง มากกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนครัวเรือน	3
	- จำนวนครัวเรือนที่ทำการเกษตรฤดูแล้ง รวมกับจำนวนครัวเรือนที่ทำนา 2 ครั้ง ร้อยละ 20-50 ของจำนวนครัวเรือนที่ทำนา และทำไร่อายุสั้นทั้งหมด **หรือ**จำนวนครัวเรือนที่ปลูกพืชไร่อายุสั้นทั้งหมดในฤดูแล้งหรือทั้ง 2 ฤดู รวมกับจำนวนครัวเรือนที่ทำนา 2 ครั้ง ร้อยละ 20-50 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด	2
	- จำนวนครัวเรือนที่ทำการเกษตรฤดูแล้ง รวมกับจำนวนครัวเรือนที่ทำนา 2 ครั้ง น้อยกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนครัวเรือนที่ทำนา และทำไร่อายุสั้นทั้งหมด **หรือ**จำนวนครัวเรือนที่ปลูกพืชไร่อายุสั้นทั้งหมดในฤดูแล้ง หรือทั้ง 2 ฤดู รวมกับจำนวนครัวเรือนที่ทำนา 2 ครั้ง น้อยกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด	1
3. กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย		
(17) การบริการสาธารณสุขในหมู่บ้าน	- มีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน และอาสาสมัครสาธารณสุข ให้บริการในเรื่องต่อไปนี้ครบ * การคัดกรองผู้ป่วยขั้นต้น * ศูนย์ข้อมูลข่าวสารหมู่บ้าน * การถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชน	3
	- มีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน และอาสาสมัครสาธารณสุขให้บริการในเรื่องต่อไปนี้ 2 ใน 3 * การคัดกรองผู้ป่วยขั้นต้น * ศูนย์ข้อมูลข่าวสารหมู่บ้าน * การถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชน	2
	- ไม่มีศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน หรือมีการให้บริการในเรื่องต่อไปนี้ 1 ใน 3 * การคัดกรองผู้ป่วยขั้นต้น * ศูนย์ข้อมูลข่าวสารหมู่บ้าน * การถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชน	1

(ตัวชี้วัด)	หลักเกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
(18) **การได้รับการคุ้มครองด้านการรักษาพยาบาล**	- ประชาชนได้รับการรักษาพยาบาล ภายใต้รูปแบบการประกันสุขภาพ และสวัสดิการต่าง ๆ ตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไปของประชากรทั้งหมดในหมู่บ้าน - ประชาชนได้รับการรักษาพยาบาล ภายใต้รูปแบบการประกันสุขภาพ และสวัสดิการต่าง ๆ อยู่ระหว่างร้อยละ 50-79 ของประชากรทั้งหมดในหมู่บ้าน - ประชาชนได้รับการรักษาพยาบาล ภายใต้รูปแบบการประกันสุขภาพ และสวัสดิการต่าง ๆ น้อยกว่าร้อยละ 50 ของประชากรทั้งหมดในหมู่บ้าน	3 2 1
(19) **สุขลักษณะในบ้าน**	พิจารณาจากหลักเกณฑ์ในข้อ ก.ข.ค. แล้วใช้ข้อที่คะแนนต่ำสุดเป็นเกณฑ์ **ก. ส้วมราดน้ำ** - ครัวเรือนที่มีส้วมราดน้ำ ตั้งแต่ร้อยละ 95 ขึ้นไป ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด - จำนวนครัวเรือนที่มีส้วมราดน้ำอยู่ระหว่าง ร้อยละ 75-94 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด - จำนวนครัวเรือนที่มีส้วมราดน้ำน้อยกว่า ร้อยละ 75 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด	 3 2 1
	ข. การจัดบ้านถูกสุขลักษณะ - จำนวนครัวเรือนที่มีการจัดบ้านเรือน และบริเวณบ้านถูกสุขลักษณะ ตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไป ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด - จำนวนครัวเรือนที่มีการจัดบ้านเรือน และบริเวณบ้านถูกสุขลักษณะอยู่ระหว่างร้อยละ 70-89 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด - จำนวนครัวเรือนที่มีการจัดบ้านเรือน และบริเวณบ้านถูกสุขลักษณะน้อยกว่าร้อยละ 70 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด	 3 2 1
	ค. ครัวถูกหลักสุขาภิบาลอาหาร - จำนวนครัวเรือนที่มีการจัดครัวให้ถูกหลักสุขาภิบาลอาหารมากกว่าร้อยละ 60 ขึ้นไป ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด - จำนวนครัวเรือนที่มีการจัดครัวให้ถูกหลักสุขาภิบาลอาหารอยู่ระหว่างร้อยละ 30-60 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด - จำนวนครัวเรือนที่มีการจัดครัวให้ถูกหลักสุขาภิบาลอาหารน้อยกว่าร้อยละ 30 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด	 3 2 1
(20) **สุขภาพและอนามัย**	พิจารณาจากหลักเกณฑ์ในข้อ ก.ข.ค.ง. แล้วใช้ข้อที่คะแนนต่ำสุดเป็นเกณฑ์ ก. เด็กอายุไม่เกิน 14 ปี ในรอบ 2 ปี ที่ผ่านมา - ไม่มีการป่วย **และ**ตายด้วยโรคโปลิโอ บาดทะยัก หรือคอตีบ - มีการป่วยด้วยโรคโปลิโอ บาดทะยัก หรือคอตีบ - มีการตายด้วยโรคโปลิโอ บาดทะยัก หรือคอตีบ	 3 2 1

(ตัวชี้วัด)	หลักเกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
	ข. เด็กอายุไม่เกิน 14 ปี ในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา	
	- ไม่มีการป่วย **และ**ตายด้วยโรคปอดบวม	3
	- มีการป่วยด้วยโรคปอดบวม	2
	- มีการตายโรคปอดบวม	1
	ค. ประชาชนทุกกลุ่มอายุ ในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา	
	- มีการป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงไม่เกิน 1 คน ต่อประชากรพันราย	3
	- มีการป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงมากกว่า 1 คน ต่อประชากรพันราย	2
	- มีการตายด้วยโรคอุจจาระร่วง	1
	ง. ประชากรทุกกลุ่มอายุ	
	- ไม่มีการป่วยด้วยวัณโรค โรคเรื้อน	3
	- มีการป่วยด้วยวัณโรค หรือโรคเรื้อน	2
	- มีการตายด้วยวัณโรค หรือโรคพิษสุนัขบ้า	1
(21) น้ำหนักเด็กแรกเกิด	- เด็กที่เกิดมีน้ำหนักแรกเกิด 3,000 กรัมขึ้นไป ตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป ของเด็กแรกเกิด	3
	- เด็กที่เกิดมีน้ำหนักแรกเกิด 3,000 กรัมขึ้นไป ร้อยละ 60-69 ของเด็กเกิด	2
	- เด็กที่เกิดมีน้ำหนักแรกเกิด 3,000 กรัมขึ้นไป น้อยกว่าร้อยละ 60 ของเด็กแรกเกิด	1
(22) การขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิดถึง 5ปี	- ไม่มีเด็กขาดสารอาหารระดับ 2,3	3
	- ขาดสารอาหารระดับ 2 และ 3 รวมกันไม่เกินร้อยละ 1 ของเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี	2
	- ขาดสารอาหารระดับ 2 และ 3 รวมกันมากกว่าร้อยละ 1 ของเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี	1
(23) การวางแผนครอบครัว	คู่สมรสที่ภรรยามีอายุระหว่าง 15-44 ปี ใช้บริการคุมกำเนิด	
	- ตั้งแต่ร้อยละ 77 ขึ้นไป	3
	- ร้อยละ 60-76	2
	- น้อยกว่าร้อยละ 60	1
4. กลุ่มแหล่งน้ำ		
(24) น้ำสะอาด	จำนวนครัวเรือนที่มีน้ำสะอาดสำหรับดื่มเพียงพอตลอดปี	
	- ตั้งแต่ร้อยละ 95 ขึ้นไป ของครัวเรือนทั้งหมด	3
	- ร้อยละ 63-94 ของครัวเรือนทั้งหมด	2
	- น้อยกว่าร้อยละ 63 ของครัวเรือนทั้งหมด	1

(ตัวชี้วัด)	หลักเกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
(25) **แหล่งน้ำกิน**	จำนวนครัวเรือนที่ไม่สามารถหาแหล่งน้ำสะอาดสำหรับดื่ม หรือกิน	
	- น้อยกว่าร้อยละ 50 ของครัวเรือนทั้งหมด	3
	- ระหว่างร้อยละ 50-70 ของครัวเรือนทั้งหมด	2
	- มากกว่าร้อยละ 70 ของครัวเรือนทั้งหมด	1
(26) **น้ำใช้**	จำนวนครัวเรือนที่มีน้ำใช้เพียงตลอดปี	
	- มากกว่าร้อยละ 90 ของครัวเรือนทั้งหมด	3
	- ร้อยละ 70-90 ของครัวเรือนทั้งหมด	2
	- น้อยกว่าร้อยละ 70 ของครัวเรือนทั้งหมด	1
(27) **น้ำเพื่อการเกษตร**	- มีการทำเกษตรฤดูแล้ง และใช้น้ำจากแหล่งน้ำผิวดินหรือใต้ดิน **หรือ**มีน้ำเพียงพอสำหรับการทำนาครั้งที่ 2	3
	- มีการทำการเกษตรฤดูแล้ง และใช้น้ำที่เหลือค้างอยู่ในไร่นาหรือน้ำฝน **หรือ** ไม่ได้ทำ/ไม่ได้ใช้น้ำ หรือไม่มีปัญหาเรื่องน้ำสำหรับทำนา ครั้งที่ 2 ปลูกพืชไร่อายุสั้น พืชไร่อายุยาว ทำสวนผัก หรือไม้ดอก-ไม้ประดับสวนผลไม้	2
	- มีปัญหาเรื่องน้ำไม่เพียงพอสำหรับการทำนาครั้งที่ 2 ปลูกพืชไร่อายุสั้น พืชไร่อายุยาว ทำสวนผักหรือไม้ดอก-ไม้ประดับ หรือการทำสวนผลไม้ **ข้อใดข้อหนึ่ง**	1
5. กลุ่มความรู้การศึกษาและวัฒนธรรม		
(28) **ระดับการศึกษาของประชาชน**	พิจารณาตามหลักเกณฑ์ข้อ ก. และข้อ ข. ก่อน ถ้าข้อ ก. หรือ ข. ได้คะแนน 2 หรือ 3 เลือกข้อที่ได้คะแนนต่ำสุดเป็นเกณฑ์ ถ้าข้อ ก. หรือ ข. ได้คะแนนเป็น 1 ให้เลือกข้อ ค. เป็นเกณฑ์	
	ก. คนที่อยู่ในหมู่บ้านปัจจุบันที่มีคุณวุฒิการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น หรือสูงกว่าและขณะนี้ไม่ได้เรียนต่อ	
	- มากกว่าร้อยละ 10 ของคนที่มีอายุ 14 ปี 1 วันขึ้นไป	3
	- ร้อยละ 5-10 ของคนที่อายุ 14 ปี 1 วันขึ้นไป	2
	- น้อยกว่าร้อยละ 5 ของคนที่มีอายุ 14 ปี 1 วันขึ้นไป	1
	ข. คนที่อยู่ในหมู่บ้านปัจจุบันที่มีคุณวุฒิการศึกษาภาพบังคับขึ้นไป	
	- มากกว่าร้อยละ 20 ของคนที่มีอายุ 14 ปี 1 วันขึ้นไป	3
	- ร้อยละ 10-20 ของคนที่มีอายุ 14 ปี 1 วันขึ้นไป	2
	- น้อยกว่าร้อยละ 10 ของคนที่มีอายุ 14 ปี 1 วันขึ้นไป	1
	ค. คนที่อยู่ในหมู่บ้านที่ไม่รู้หนังสือ เขียนชื่อตนเอง และอ่านป้ายประกาศไม่ได้	
	- น้อยกว่าร้อยละ 2 ของคนในช่วงอายุ 14 ปี 1 วันถึง 50 ปีเต็ม	3
	- ร้อยละ 2-5 ของคนในช่วงอายุ 14 ปี 1 วัน ถึง 50 ปีเต็ม	2
	- มากกว่าร้อยละ 5 ของคนในช่วงอายุ 14 ปี 1 วัน ถึง 50 ปีเต็ม	1

(ตัวชี้วัด)	หลักเกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
(29) อัตราการเรียนต่อของประชาชน	เด็กที่อยู่ในหมู่บ้านปัจจุบันที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เข้าศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	
	- ตั้งแต่ร้อยละ 98 ขึ้นไป ของนักเรียนที่จบชั้น ป.6	3
	- อยู่ระหว่างร้อยละ 73-97 ของนักเรียนที่จบชั้น ป.6	2
	- น้อยกว่าร้อยละ 73 ของนักเรียนที่จบชั้น ป.6	1
(30) การให้ความรู้ของรัฐ	พิจารณาตามหลักเกณฑ์ข้อ ก. และข. ก่อน ถ้าข้อ ก. หรือ ข. ได้คะแนน 2 หรือ 3 เลือกข้อที่ได้คะแนนต่ำสุดเป็นเกณฑ์ ถ้าข้อ ก. หรือ ข. ได้คะแนนเป็น 1 ให้พิจารณาข้อ ค. และง. โดยใช้ข้อที่ได้คะแนนต่ำสุดเป็นเกณฑ์	
	ก. เด็กในหมู่บ้านกำลังศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือมัธยมตอนปลาย	
	- มากกว่าร้อยละ 30 ของเด็กในช่วงอายุ 12 ปี 1 วัน ถึง 18 ปีเต็ม	
	- ร้อยละ 10-30 ของเด็กในช่วงอายุ 12 ปี 1 วัน ถึง 18 ปีเต็ม	
	- น้อยกว่าร้อยละ 10 ของเด็กในช่วงอายุ 12 ปี 1 วัน ถึง 18 ปีเต็ม	
	ข. เด็กในหมู่บ้านกำลังเรียนการศึกษาภาคบังคับ	
	- มากกว่าร้อยละ 90 ของเด็กในช่วงอายุ 6 ปี 1 วัน ถึง 12 ปีเต็ม	3
	- ร้อยละ 80-90 ของเด็กในช่วงอายุ 6 ปี 1 วัน ถึง 12 ปีเต็ม	2
	- น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเด็กในช่วงอายุ 6 ปี 1 วัน ถึง 12 ปีเต็ม	1
	ค. เด็กที่อยู่ในหมู่บ้านปัจจุบัน ได้เข้าเรียนในระดับก่อนประถมศึกษา	
	- ร้อยละ 60 ขึ้นไปของเด็ก อายุ 3 ปี 1 วัน ถึง 6 ปีเต็ม	3
	- ร้อยละ 44-60 ของเด็ก อายุ 3 ปี 1 วัน ถึง 6 ปี เต็ม	2
	- น้อยกว่าร้อยละ 44 ของเด็ก อายุ 3 ปี 1 วัน ถึง 6 ปีเต็ม	1
	ง. คนในหมู่บ้านที่พลาดโอกาสจากการศึกษาภาคบังคับ หรือในระบบโรงเรียนได้รับบริการตามหลักสูตรของการศึกษานอกโรงเรียน เช่น การศึกษาเบ็ดเสร็จพื้นฐาน	
	- มากกว่าร้อยละ 50 ของคนที่พลาดโอกาสจากการศึกษาภาคบังคับ หรือในระบบโรงเรียน	3
	- ร้อยละ 30-50 ของคนที่พลาดโอกาสจากการศึกษาภาคบังคับ หรือในระบบโรงเรียน	2
	- น้อยกว่าร้อยละ 30 ของคนที่พลาดโอกาสจากการศึกษาภาคบังคับ หรือในระบบโรงเรียน	1

(ตัวชี้วัด)	หลักเกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
(31) การให้ความรู้ด้านคุณภาพชีวิต	จำนวนครั้งที่ใช้ในการพิจารณา คือ คนในหมู่บ้านได้รับความรู้เกี่ยวกับการฝึกอบรมด้านอาชีพ + การสาธิต + การฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม และหน้าที่พลเมือง + การฝึกอบรมด้านสุขภาพอนามัย	
	- มากกว่า 6 ครั้งขึ้นไป	3
	- 3-6 ครั้ง	2
	- น้อยกว่า 3 ครั้ง	1
(32) สถานที่ให้ความรู้สำหรับหมู่บ้าน	- มีโรงเรียนมัธยมในตำบล และโรงเรียนประถมในหมู่บ้าน **หรือ**มีโรงเรียนมัธยมในตำบล และหมู่บ้านอยู่ในรัศมีไม่เกิน 3 กิโลเมตร จากโรงเรียนระดับประถม	3
	- มีโรงเรียนมัธยมในตำบล**หรือ**โรงเรียนประถมในหมู่บ้านหรือหมู่บ้านอยู่ในรัศมีไม่เกิน 3 กิโลเมตร จากโรงเรียนระดับประถม	2
	- ไม่มีอย่างใดอย่างหนึ่งเลย	1
(33) สถานที่บริการด้านข่าวสารข้อมูล	สถานที่บริการความรู้ทั่วไป และข่าวสาร	
	- มีห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดโรงเรียน หรือห้องสมุดวัด	3
	- มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หรือหอกระจายข่าว	2
	- ไม่มีอย่างใดอย่างหนึ่งเลย	1
(34) กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และกีฬา	พิจารณาตามหลักเกณฑ์ข้อ ก. และ ข้อ ข. และเลือกคะแนนสูงสุด แล้วจึงพิจารณาร่วมกับข้อ ค. และเลือกคะแนนต่ำสุดเป็นค่าดัชนีข้อนี้	
	ก. กิจกรรมทางวัฒนธรรม	
	ในรอบปีที่ผ่านมา ครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณี ศิลปวัฒนธรรม	
	- ร้อยละ 90 ขึ้นไป	3
	- ร้อยละ 60-89	2
	- น้อยกว่าร้อยละ 60	1
	ข. กิจกรรมทางกีฬา	
	มีการจัดกิจกรรมกีฬาทั้งภายใน และระหว่างหมู่บ้านในรอบปีที่ผ่านมา	
	- มากกว่า 3 ครั้งขึ้นไป	3
	- 1-3 ครั้ง	2
	- ไม่มีการจัดกิจกรรมกีฬา	1

(ตัวชี้วัด)	หลักเกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
	ค. กิจกรรมทางศาสนา ในรอบปีที่ผ่านมา ครัวเรือนที่มีการปฏิบัติกิจทางศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง	
	- ร้อยละ 90 ขึ้นไป	3
	- ร้อยละ 60-89	2
	- น้อยกว่าร้อยละ 60	1
6. กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม **(35) ป่าไม้**		
	- หมู่บ้านนี้ไม่ได้อยู่ในเขตป่าสงวน และมีการปลูกป่าชุมชน	3
	- หมู่บ้านนี้ไม่ได้ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวน	2
	- หมู่บ้านนี้อยู่ในเขตป่าสงวน	1
(36) ดิน	- มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกมากกว่าร้อยละ 90 ของพื้นที่การเกษตร **และครัวเรือนที่ประกอบอาชีพการเพาะปลูก** ร้อยละ 75 ขึ้นไป มีการใช้ปุ๋ยธรรมชาติ หรือครัวเรือนที่ประกอบอาชีพการเพาะปลูก ร้อยละ 75 ขึ้นไป ปลูกพืชคลุมดินหรือบำรุงดิน	3
	- มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกระหว่างร้อยละ 75-90 **ของพื้นที่การเกษตร หรือ** ใช้ประโยชน์มากกว่าร้อยละ 90 ของพื้นที่การเกษตร แต่ครัวเรือนที่ใช้ปุ๋ยธรรมชาติ น้อยกว่าร้อยละ 75 ของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพการเพาะปลูก และครัวเรือนที่ปลูกพืชคลุมดิน หรือบำรุงดินน้อยกว่าร้อยละ 75 ของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพการเพาะปลูก	2
	- มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเพาะปลูก ไม่เกินร้อยละ 74 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมดของหมู่บ้าน	1
(37) น้ำ	- มีวัชพืช หรือคราบน้ำมันปกคลุมผิวน้ำน้อยกว่า ร้อยละ 10 ของผิวน้ำ	3
	- มีวัชพืช หรือคราบน้ำมันปกคลุมผิวน้ำตั้งแต่ ร้อยละ 10-50 ของผิวน้ำ	2
	- มีวัชพืช หรือคราบน้ำมันปกคลุมผิวน้ำมากกว่า ร้อยละ 50 ของผิวน้ำ	1

กิติกรรมประกาศ

คณะผู้จัดทำขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือในการจัดทำรายงาน "สถานภาพชนบทไทย พ.ศ. 2537" ซึ่งประกอบด้วย

- เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาและวิเคราะห์ระบบ สถาบันประมวลข้อมูลเพื่อการศึกษาและการพัฒนา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- กองวิชาการและแผนงาน กรมการพัฒนาชุมชน
- คปต. ทุกตำบลทั่วประเทศ
- เจ้าหน้าที่จังหวัดพะเยา เชียงราย ลพบุรี กาญจนบุรี ยะลา ปัตตานี หนองคาย และมหาสารคาม ที่ให้ความอนุเคราะห์อำนวยความสะดวกในการศึกษาภาคสนาม
- เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง สศช.
- คุณจิตติ ชื่นยง คุณชูชาติ เผ่าหนอง

กองประสานการพัฒนาชนบท

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

